T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANNELİK ALGI VE DENEYİMLERİNDE KUŞAKLARARASI DEĞİŞİMİN İNCELENMESİ

ÇİLER ERÇEVİK YÜKSEL

DANIŞMAN
PROF. DR. NESLİHAN ÖZCAN

EBELİK ANABİLİM DALI
EBELİK PROGRAMI

İSTANBUL-2022

TEZ ONAYI

Bu çalışma 30.03.2022 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından
Ebelik Anabilim Dalı, Ebelik Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Neslihan ÖZCAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Fakülte

Doç. Dr. Hüsniye DİNÇ KAYA
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Fakülte

Dr. Öğr. Üyesi Neriman GÜDÜCÜ
İstinye Üniversitesi
Fakülte

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Çiler ERÇEVİK YÜKSEL

İTHAF

Babam Şükrü Erçevik ‘e ithaf ediyorum…

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: 35635

İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'ne bu araştırmaya sağladığı destek için teşekkür ederim.

Tez çalışmamın ve yüksek lisans eğitimimin tüm aşamalarında bilgisi, desteği ve tecrübesi ile bana her zaman ışık olan, akademik gelişimim için profesyonel yaklaşımıyla ve fikirleriyle beni besleyen, bu yolda desteğini ve özverisini esirgemeyen çok değerli hocam ve danışmanım olan Sayın Prof. Dr. Neslihan KESER ÖZCAN'a şükranlarımı sunuyorum.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca akademik bilgi, tecrübe ve donanımlarından faydalandığım, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik bölümü hocalarım Prof. Dr. Gülümser DOLGUN'a ve Prof. Dr. Gülçin BOZKURT'a, Prof. Dr. Nurten KAYA'ya, Prof. Dr. Sevil İNAL'a, Doç. Dr. Hüsniye DİNÇ KAYA'ya, Doç. Dr. Tülay YILMAZ'a, Doç. Dr. Nuran GENÇTÜRK'e ve Doç. Dr. Fatma AY'a teşekkür ederim.

Motivasyon, destek ve yardımları için yanımda olan meslektaşlarım Aysel ÇANDIROĞLU, Burçak YANALAK, Yasemin ÖZKAN, Sümeyya AKSU, Pelin YALÇIN, Hürcan ÇİT ve Neslihan ŞEBİK'e, her zaman bana inanan, kardeşten öte bildiğim Esra DÜVENCİ, Kübra DÜVENCİ, Büşra TİTİZ ve Gülsüm KILIÇ SALMAN'a, beni her zaman destekleyen ve motive eden Canan YAVUZ ve Okan YAVUZ'a,

Beni var eden ve her zaman arkamda olan canım annem Fatma ERÇEVİK'e, yaşasaydı benimle gurur duyacak olan rahmetli babam Şükrü ERÇEVİK'e, desteğini esirgemeyen abilerim Kerem ERÇEVİK ve Adem ERÇEVİK'e, bana her zaman inanan, cesaretlendiren annem Nevin YÜKSEL ve babam Aysın YÜKSEL'e, bir kadın olmanın sonsuz gücü ve duruşuyla beni motive eden Emine YÜKSEL'e,

Bu yolda asla yalnız yürümediğimi hissettiren, beni varlığı ile güçlendiren hayat arkadaşım, biricik eşim Dr. Vet. Hek. Hüseyin YÜKSEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI ..... İİ
BEYAN ..... İİİ
İTHAF ..... İV
TEŞEKKÜR V
İÇİNDEKİLER ..... Vİ
TABLOLAR LİSTESİ ..... İX
ŞEKİLLER LİSTESİ X
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ ..... Xİ
ÖZET ..... Xİİ
ABSTRACT ..... Xİİİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ 1
2. GENEL BİLGİLER 4
2.1. Geçmişten Günümüze Aile 4
2.1.1. Geleneksel Aile Modeli 5
2.1.2. Çekirdek Aile Modeli 5
2.1.3. Anneliğin Tanımlanması 6
2.2. Tarihsel Süreçte Kadın ve Annelik 8
2.2.1. Modern Öncesi Dönemde Annelik 10
2.2.2. Türkiye' de Annelik Algısı 12
2.2.3. Anneliğin Biyolojik Boyutu 12
2.2.4. Kültür ve Annelik 13
2.2.4.1. Anneliğin Dönüşen Modelleri 15
2.2.5. Geleneksel Annelik ve Modern Annelik 20
2.2.6. Popüler Kültür ve Yeni Nesil Annelik 21
2.2.7. Sosyal Medya ile Anneliğin Dönüşümü 22
2.2.8. Sosyal Medyada Annelik Deneyiminin Sunumu 23
2.3. Kuşaklararası Aktarımda Annelik 24
2.4. Türkiye'de Annelik Kavramıyla İlgili Çalışmalara Bakış: 25
3. GEREÇ VE YÖNTEM 27
3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi 27

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı 28
3.2.1. Araştırmanın Zaman Çizelgesi 28
3.3. Araştırmacının Rolünün Belirlenmesi 30
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklem Seçimi 30
3.4.1. Örneklem Seçimi 30
3.4.2. Çalışmaya Alınma Ölçütleri 32
3.4.3. Çalışmadan Dışlanma Ölçütleri 32
3.5. Veri Toplama Araçları 33
3.5.1. Ses Kayıt Cihazı 34
3.5.2. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu 35
3.5.3. Bilgi Formu 35
3.5.4. Görüşme Formu 35
3.5.4.1. Görüşme Formunun Geliştirilmesi 36
3.5.5. Araştırmacının Ön Hazırlığı 36
3.6. Verilerin İstatistiksel Analizi 37
3.7. Araştırmanın Yasal ve Etik Yönleri 38
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yönleri 39
3.9. Araştırmada Veri Toplama Sırasında Karşılaşılan Kolaylıklar ve Güçlükler 39
3.10. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği 40
3.11. Kodlayıcılar Arası Uzlaşma 45
4. BULGULAR 46
4.1. Tanıtıcı Özelliklere Ait Bulgular 46
4.1.1. Annelere Ait Tanıtıcı Özellikler 46
4.1.2. Annelerin Obstetrik Özellikleri ve Bebeğe Ait Özellikleri 48
4.1.3. Anneannelere Ait Tanıtıcı Özellikler 50
4.2. Katılımcıların Annelik Algı ve Deneyimlerine İlişkin Bulgular 52
5. TARTIŞMA 122
5.1. Anne Olmak 122
5.1.1. Annelik Algısı 122
5.1.2. Annelik Deneyimi 127
5.2. Anneliğe İlişkin Görüşler 132
5.2.1. Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri 132
5.2.2. Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri 133

5.2.3. Kuşaklararası Annelik 134
5.2.4. Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu 137
5.3. Annelik ve Sosyal Medya 138
KAYNAKLAR 147
FORMLAR 160
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (EK-1) 160
ANNE BİLGİ FORMU (EK-2) 162
ANNEANNE BİLGİ FORMU (EK-3) 163
ANNE GÖRÜŞME FORMU (EK-4) 164
ANNEANNE GÖRÜŞME FORMU (EK-5) 165
ETİK KURUL KARARI (EK-6) 166
COREQ (CONSOLIDATED CRITERIA FOR REPORTING QUALITATIVE RESEARCH) KONTROL LİSTESİ (EK-7) 167
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI 169

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3-1: Araştırma Zaman Çizelgesi 29
Tablo 4-1: Katılımcı Annelerin Sosyodemografik Özellikleri 46
Tablo 4-2: Katılımcı Annelerin Obstetrik Özellikleri ve Bebeğe Ait Özellikleri.....49
Tablo 4-3: Katılımcı Anneannelerin Sosyodemografik Özellikleri 51
Tablo 4-4: Annelik Algısı Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi 73
Tablo 4-5: Annelik Deneyimi Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi 86
Tablo 4-6: Anneliğe İlişkin Görüşler Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi 93
Tablo 4-7: Kuşaklararası Annelik Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi 101
Tablo 4-8: Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi 105
Tablo 4-9: Annelik ve Sosyal Medya Temasının Katılımcı Bazlı İncelenmesi 116

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3-1: Nitel Verilerin Çözümleme ve Yorumlama Süreci 44
Şekil 4-1: Temalar 53
Şekil 4-2: Anne Olmak Teması Kategoriler ve Alt Kategoriler Modeli 54
Şekil 4-3: İyi Annelik Algısı Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli.....55
Şekil 4-4: Kötü Annelik Algısı Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli 64
Şekil 4-5: Olumlu Yönler Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli.....68
Şekil 4-6: Olumsuz Yönler Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 70
Şekil 4-7: Çelişkili Yönler Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 71
Şekil 4-8: Kendi Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli 75
Şekil 4- 9: Çocuğunun Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli.....80
Şekil 4-10: Kendi Annesinin Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 82
Şekil 4-11: Eşinin Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 84
Şekil 4-12: Anneliğe İlişkin Görüşler Teması Kategoriler ve Alt Kategoriler Modeli...88
Şekil 4-13: Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli ...89
Şekil 4-14: Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli ...91
Şekil 4-15: Kuşaklararası Annelik Kategorisi Alt Kategoriler ve Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli 94
Şekil 4-16: Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 103
Şekil 4-17: Annelik ve Sosyal Medya Teması Kategoriler ve Alt Kategoriler Modeli……..……...106
Şekil 4-18: Sosyal Medyanın Beğenilen Tarafları Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli…….107
Şekil 4-19: Sosyal Medyanın Onaylanmayan Tarafları Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 109
Şekil 4-20: Anneliğe Dair Sosyal Medya Paylaşımları Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 112
Şekil 4-21: Nazar Kavramı Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli 114
Şekil 4-22: Katılımcı Gruplarına Ait İki Vaka Analizi 118
Şekil 4-23: Kod Bulutu.....120

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

ÖZET

Erçevik Yüksel, Ç. (2022). Annelik Algı ve Deneyimlerinde Kuşaklararası Değişimin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ebelik ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Amaç: Bu çalışmada bir grup sosyal medya kullanıcısı anne ve onların anneleriyle (sosyal medya kullanım deneyimi olmayan) yapılmış derinlemesine görüşmeler sayesinde annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararasında yaşanan değişimin ve bu değişimin etmenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu araştırma, olgubilim (fenomenolojik) araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiş bir nitel araştırmadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler 26 anne ve 26 anneanne ile ayrı ayrı online olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 30-60 dakika sürmüş ve katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir. Veriler, Maxqda Analytics Pro Nitel Veri Analizi Programına aktarılarak kodlama yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmanın amacı doğrultusunda üç tema belirlenmiştir. Bu temalar Anne Olmak (annelik algısı ve annelik deneyimi kategorileri), Anneliğe İlişkin Görüşler (annelerin kızlarına ilişkin görüşleri, kızların annelerine ilişkin görüşleri, kuşaklararası annelik, çocuk yetiştirme becerilerinin edinme yolu kategorileri) ile Annelik ve Sosyal Medya (sosyal medyanın beğenilen tarafları, sosyal medyanın onaylanmayan tarafları, anneliğe dair sosyal medya paylaşımları ve nazar kategorileri) şeklindedir.

Sonuç: Her iki kuşak da anneliğin zorlu ve keyifli taraflarını vurgularken, annelerin annelik algılarında anneannelere göre daha fazla sorumluluk, endişe ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme kavramlarından bahsettikleri belirlenmiştir. Anneler annelik deneyimlerine ilişkin kendilerini daha fazla araştırmacı ve sorgulayıcı, çocuğuna yetebilen, sabırlı, eğlenceli olarak tanımlarken; kuşaklararasında annelik deneyimlerinde esneklik, otorite, çocuğun bireyselliğine saygı, tecrübe ve bilgi yönünden değişimler yaşandığını ve bu değişimde de bilgi-iletişim teknolojilerinin etkili olduğunu bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kuşaklararası Annelik, Deneyim, Algı, Sosyal Medya

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: 35635

ABSTRACT

Erçevik Yüksel, Ç. (2022). Investigation of Intergenerational Change in Maternal Perception and Experiences. Istanbul University-Cerrahpasa Institute of Graduate Studies, Midwifery Department. Master Thesis. Istanbul.

Aim: The aim of this study is to determine the intergenerational change and the factors of this change on the motherhood perception and experience by the means of in-depth investigation which was conducted with a group of mothers who use social media and their mother (who has zero experience on social media).

Method: This is a qualitative research which was performed by using phenomenological research design. Individual meeting was the choice of method for collecting data. Conversations were carried out online with 26 mother and 26 grandmothers separately. Average duration of the conversations were 30-60 minutes and each conversation was recorded via recorder with the permission of participants. Coding of the data was done by Maxqda Analytics Pro Qualitative Data Analyse Program.

Results: In accordance with the aim of the study, three mains themes were determined. Being mother (Categories of perception of motherhood and experience of motherhood), Views Regarding to Motherhood (Categories of views of mothers regarding to their daughters, Views of daughters regarding to their mothers, intergenerational motherhood, skill acquisition of raising kid) and Motherhood and the Social Media (Categories of popular sides of the social media, unapproved sides of the social media, social media sharing on motherhood and superstition).

Conclusion: Notions of responsibility, anxiety and fulfilling the needs of the child were mentioned more by the mothers than grandmothers while tough times and moments of pleasure of motherhood were emphasized by both generations. While mothers define their selves as more explorer and questioning, competence, patient and funny on motherhood experience; they stated that in motherhood experiences between the generations, there is an alteration on flexibility, authority, respect to the individuality of the child, experience and knowledge. They also reported that information-communication technologies have effects on this alteration.

Key Words: Intergenerational Motherhood, Experience, Perception, Social Media

The present work was supported by the Research Fund of Istanbul University-Cerrahpasa. Project No. 35635

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Geçmişte kadınların var oluş nedeninin annelikle bağdaştırıldığı ve kadınların var olmak için anne olmaktan başka bir seçeneğinin olmadığı bilinmektedir (Shloim ve ark., 2020). Özellikle ondokuzuncu yüzyıldan sonra annelik, yetişkin bir kadın için birincil kimlik olarak kabul görmüş, kadınlık ve annelik anlamları tek bir kimlikte toplanmıştır (Güler, 2007).

Tarihsel süreçte sanayileşme ile birlikte kırdan kente göç etmiş ailelerde erkek sadece ekonomik sorumluluk alırken ev içinde hapsolmuş kadın, hem ev işleri ile ilgilenmek hem de çocuk bakımı ile ilgilenmek gibi birçok sorumluluğu üstlenmek zorunda bırakılmıştır. Kocasının ve çocuğunun barınma, beslenme ve temizliğini sağlamalı, bunları da konforlu ve en iyi şekilde sürdürmelidir. Bu durum da kadına ciddi iş yükü oluşturmuştur. Özellikle annelik rolü, kadını ev içi alana hapsetmiş ve tam mesaili bir iş olarak yerine getirilmesi gereken bir eyleme dönmüştür. Anne olmuş kadının ilk görevi çocuğun bakımını en iyi biçimde yapması ve ev içinde bu düzeni sağlaması olarak kabul görmüştür. Bu bağlamda annelik ondokuzuncu yüzyılda kadın için diğer tüm rollerden üstün kılınmıştır (Aktaş ve Özden, 2020). Annelik ideolojileri incelendiğinde, anneliğin en temel işlevinin annelik içgüdüsü miti üzerinden şekillendiği ve tüm kadınların aslında anne olmayı istediği ve mutlaka anne olacağı algısının baskın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla annelik ideolojileri, bu algının içselleştirilmesi yoluyla anneliği kutsal kabul ederek annelik görevinin benimsenmesi için çaba harcar (Sever, 2015). Kutsallaştırılan annelik miti anne olmuş ve kendini feda etmiş bir kadını simgelemektedir. Bu ifadeyle kadın için annelik karşılıksız ve sınırları olmayan bir emek olarak kabul edilmektedir. Fakat ondokuzuncu yüzyılda Batılılaşma ile birlikte annelik üzerinden birçok yeni beklenti ve sorunlar ortaya çıkmış dolayısıyla ebeveynlik olgusu bir değişim geçirmeye başlamıştır. Böylelikle kadının ilk kimliği kabul edilen annelik ile ilgili çocuk bakımı üzerinden iyi ve ideal annelik gibi tanımlamalar yapılmaya başlanmıştır (Aktaş ve Özden, 2020).

Tarihsel bağlamda her yüzyılın annelik ile ilgili beklentileri farklılık taşısa da günümüzdeki annelik, çok yönlü sorumluluk ve birçok beklentiyle örülmüş bir durumdadır (Aydoğan, 2019). Modern anneden beklenenler geleneksel annelere göre daha fazla ve katı olmaya başlamıştır (Sever, 2015). Kadınlardan annelik yapmasının yanında çalışabilmesi, ev işlerini yönetmesi, kocasına iyi bir eş olması, kişisel bakımına

özen göstermesi ve çocuğuna en iyi imkânları yaratarak bakabilmesi beklenmektedir. Özellikle çocuk bakımı, modern bilgiler ışığında gerçekleşmeli, en güncel ve en güvenilir tıbbi bilgilerle sürdürülmelidir. Kadın bu beklentileri tek başına karşılamalı, yakınlarının desteğine ihtiyaç duymamalıdır (Ergül ve Yıldız, 2021). Oysa geleneksel annelikte çocuk bakımı sadece anne ile sınırlı kalmaz, çocuk ev içinde aile büyüklerinin yanında ya da kardeşleri tarafından bakılabilir, çocuk bakımı ile ilgili modern bilgi ve kuralla gerek duyulmaz. Anneden ev işleriyle ilgilenmesi beklenir ve çalışmak zorunda değildir hatta çalışması hoş karşılanmaz. Bunun nedeni, geleneksel annenin annelik bilgilerini yine geleneksel yollarla edinmesidir. Kendi annesinden ya da kayınvalidesinden aktarılan annelik deneyimlerini bensimseyerek anneliğini sürdürür (Sever, 2015).

Günümüzde modern anne kendini önemseyen, annelik kimliğinin yanında kendi kimliğini de öne çıkaran, kariyerine devam eden, kariyer yaparken de iyi ve ideal anne olabilmenin yollarını arayan, çocuğuna en iyi bakımı verebilmek için tıbbi bilgilerin en güncelini ve en güvenilir olanını araştırıp uygulayan, aynı deneyimleri yaşamış kadınlardan destek alan, geleneksel annelik bilgilerini genellikle reddeden hatta kendi anneleri ile zaman zaman çelişerek annelik kıskacında kalabilen bir durumdadır. Bu durum, kadınların geleneksel annelik beklentilerinden farklı olarak ağır yükler altına girmesine ve kendine yetememesine de neden olabilmektedir.

Daha önceleri sadece kendi anneleri ve sınırlı sosyal çevrelerinden edindikleri bilgi ve deneyimlerle anneliği tecrübe etmiş anne modelleri değişmekte ve günlük yaşamında karşılaşma olasılığının çok üstünde bilgi ve deneyime tanık olan yeni annelerin sayısı giderek artmaktadır. İki farklı biçimde gelişen kadınların annelik deneyimlerindeki bu değişim, bilimsel olarak da incelenmesi gereken durumlardandır. Bu çalışmada anneliğin algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimin değişen ve gelişen dünyada nasıl gerçekleştiği ve nelerden etkilendiği sorularına yanıt aranmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda anneliğin günümüzde nasıl konumlandırıldığı ve nasıl yeniden üretildiği anlamlandırılarak, kuşaklararası geçişteki değişimlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışmamız ebelik alanındaki aile planlaması ve danışmanlık, 0-6 yaş bebek ve çocuk izlemleri, doğum öncesi bakım, doğum anında destek ve izlem, doğum sonu lohusalık bakımı ve 18-49 yaş kadın izlemleri konularında, toplumsal ve kültürel olarak şekillenen anneliğin geçmişten günümüze geçirdiği dönüşüm ve değişim göz önünde

bulundurularak kadınlara verilen bakım ve tedaviler kapsamında nasıl bir yol izleneceği hakkında fikir verecektir. Bu bağlamda kuşaklararası annelik algı ve deneyimlerindeki dinamikler, ebelik yaklaşımlarının da değişmesini sağlayacaktır. Çünkü bilgiye erişimin kolaylaştığı ve algıların değiştiği bu yüzyılda annelik deneyimlerinin aktarılış biçimleri ve annelik modellerindeki çeşitlilik göz önünde bulundurularak, toplum ve aile için kilit rol oynayan anneyi tanıma ve içinde bulunduğu durumları anlamak için ebelere büyük sorumluluklar düşmektedir. Özellikle bilgi-iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte bilgi ağlarının içine düşen annenin kendi yolunu bulmasında ebelik profesyonellerinin öncü olması son derece önem arz etmektedir.

Bu çalışma, anne olmuş kadınlara günümüz koşullarında nasıl yaklaşılacağı, kültürel ve toplumsal yapılardan etkilenen anneliği anlama ve çözümleme aşamalarında nasıl bir tutum sergileneceği konusunda ebelik profesyonelleri için yol gösterici bir kaynak olacaktır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Geçmişten Günümüze Aile

Türk Dil Kurumu, aile kavramını toplum içindeki en küçük birlik olan evlenme ve kan bağı yoluyla karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerle oluşturulan bir yapı olarak tanımlar (Türk Dil Kurumu).

Dinamik bir yapısı olan aile kavramı birçok kültürde farklı anlamlar taşır. En az iki kişinin oluşturduğu ve aynı çatı altında yaşayan, evlilik, doğum ya da evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olunan bu topluluğa aile denilmektedir. İnsanoğlu toplumdan kendini soyutlayamaz ve toplum ile iç içe olmak ister. Dolayısıyla aile, birey için vazgeçilmez bir yapıdır. Çünkü aile, toplumu oluşturan ve toplumu temsil eden en küçük yapı taşıdır. İnsan ilişkilerinden farklı olarak, ailenin kendi içinde hukuki, dini, kültürel ve sosyolojik birtakım sözleşmelerle sınırları vardır. Bireyler bu sınırlar çerçevesinde aile kurumunda yaşamlarını sürdürürler (Zeybek Kaplan, 2018; Lecaj, 2019). Bireyin hayatını devam ettirebilmesi için birtakım fiziksel, sosyal, emosyonel gereksinimlerin de karşılanması gerekmektedir. Aile bu gereksinimlerin karşılanmasında önemli bir oluşumdur. Aile, yapısında meydana gelen değişimlere paralel olarak toplumdaki değişimleri de beraberinde getirmektedir (Bayer, 2020). Başka bir tanımda ise aile, bir arada bulunan ve etkileşim içinde olan bireylerinin birbirlerini etkiledikleri bir sistemdir. Ailenin etkileşim ile yoğrulan bir sistem olması nedeniyle, sistemde meydana gelebilecek en ufak bir problem domino taşı etkisi göstererek diğer boyutlarını da doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecektir (Türkmen ve Yavuz, 2020).

Connell'e göre geleneksel toplumlarda aile, toplumun temeli olarak benimsenmiştir. Geleneksel sosyoloji, aileyi ele alırken toplumu oluşturan kurumların en küçüğü, aynı zamanda en karmaşığı olarak kabul eder (Yardım, 2020). Aile, zamanın dokusunu yansıtmakta, toplumsal kuralları, gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri kuşaktan kuşağa aktarmaktadır. Aile, kültürün yegane aktarıcısı ve toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmeye başlandığı ilk yer olarak değerlendirilir. Ataerkil kültürde baba ailenin reisidir ve ekonomik olarak evde hakimiyet sağlar. Anne ise ev içinde yemek ve ev işleriyle uğraşırken çocuğun bakımını da üstlenir (Hallaç ve Öz, 2014; Zeybek Kaplan, 2018; Lecaj, 2019).

Aile türleri incelendiğinde genellikle iki çeşit aile türü belirgin olarak dikkat çeker. Bu türler, geleneksel aile ve modernite ile ortaya çıkan yeni bir aile türü olan çekirdek ailedir. Yine bu aile türlerinin yanında farklı aile tipleri de görmek mümkündür. Fakat genellikle toplumda bu iki aile türüne rastlanmaktadır.

2.1.1. Geleneksel Aile Modeli

Geleneksel aile ile ataerkil aile kavramları aynı anlamlar olarak algılansa da geleneksel ailenin ataerkil aile yapısıyla tam olarak örtüşmediği görülür. Geleneksel ailede ataerkil aile yapısında olduğu gibi baba, birincil otorite ve güç değildir. Anne ve ailesinin varlığı, otoritenin paylaşılmasını ve alınan kararlarda söz sahibi olunmasını sağlar. Geleneksel ailelerde, evlenip başka bir yere taşınan çocuklar çok uzak bir mesafede yaşamaz, genellikle bir arada olabilecek yakınlıkta olurlar. Geleneksel geniş ailelerde az da olsa çok eşliliğe raslanabilmekte, eşlerin akrabalardan ya da akraba dışından seçilebildiği, bireyselliğin değil biz duygusunun ağırlık gösterdiği birlik ve beraberliğin fazla olduğu, birden fazla kuşağın dayanışma içinde yaşadığı erkek yönetimi altında devam eden bir aile modeli görülür. Kadının temel amacı, ev içinde annelik ve kadınlık görevini sürdürmesidir. Erkek ise baba olarak ekonomik ilişkileri sürdüren, soyunun devam etmesi görevini üstlenen konumda görülür (Aluş, 2015; Lecaj, 2019). Sanayi öncesi toplumlarda geniş aile yapısı varlığını sürdürürken, sanayi sonrasında etkisini kaybetmeye başlamıştır. Tarımla geçimini sağlayan ya da gelişmemiş toplumlarda aile, her zaman bireylerden önce gelir. Geleneksel tarım toplumlarından modern endüstriyel toplumlara geçişte geniş aile tipi parçalanmaya başlayarak değişime uğramış, yerini daha küçük aile yapıları almaya başlamıştır (Kılıç, 2015).

2.1.2. Çekirdek Aile Modeli

Geleneksel geniş ailenin yerini almaya başlayan modern küçük ailede aile üyelerinin rol ve statülerinde bazı değişimler yaşanmıştır. Çekirdek ailede kişiler akrabalarla birlikte yaşamazlar, fakat ilişkilerini ve bağlarını tam olarak koparmamışlardır. Miras, tüm çocuklara eşit paylaştırılır, kadın ve erkek aynı statüde görülür. Evlilikler akraba dışı ve kendi seçimlerine göre yapılır. İnsan ilişkileri daha esnektir. Bu tip ailelerde evin reisi olan baba, evde ve işte birincil otorite değildir. Anne ise hem ev içinde hem de ev dışında birtakım sorumluluklar alarak birden fazla alanda

söz sahibi olmaya başlamış çok fonksiyonlu bir konuma gelerek baba ile aynı statüde kabul edilmiştir. Eşler kararları genelde birlikte alırlar. Çocuklar aileye bağımlı değildir ve bir birey olarak kabul edilir. Çocuğun eğitimi, bakımı ve beslenmesi gibi sorumlulukları anneanne ya da babaanne gibi aile büyüklerine verilmesi yerine bakıcılar, dadılar, kreşler, gündüz bakım evleri ve anaokulu almaya başlamıştır. Geleneksel aile yapısında üretici insan gücü olarak bilinen çocuklar, bu özelliklerini de modernleşme ile beraber kaybetmişlerdir (Aluş, 2015).

Giddens (2000)'e göre çekirdek aile, bir çatı altında kan bağı bulunan veya evlat edinilen çocuklarla yaşayan anne babadan oluşmaktadır. Geleneksel aileden çekirdek aileye dönüşümün etkenlerinde kadının rolü azımsanmayacak kadar fazladır. 1980'li yıllardan sonra geniş aileden çekirdek aileye ciddi bir geçiş yaşanmıştır. Bu geçiş süreciyle birlikte kadınlar aile içinde söz sahibi olmaya başlamış, yeni roller ile erkek egemen otoriteye ortak olmaya başlamıştır. Kadınlar, ekonomik özgürlüğünü kazanırken rol ve sorumluluklarında değişimler yaşamış, ev dışında da bir hayat olabileceği bilinci kazanmıştır. Babalar ise ev içinde kadınlara ait olarak bilinen birtakım sorumluluklar almaya başlamış, bebek bakımı ve ev idaresi gibi konulara ortak olmuştur. Yine de kadınlar, çocuk bakımı ve geleneksel dişil faaliyetler (bulaşık, temizlik, ütü, yemek) ile ilgili konuları daha fazla benimsemektedirler (Lecaj, 2019).

2.1.3. Anneliğin Tanımlanması

İnsanlık tarihinde annelikten beklenen sorumluluklar ve anneliğe atfedilen değerler her çağda ve kültürde farklı olmuştur (Başterzi, 2013). Annelik genel olarak, gebelikle başlayan biyolojik bir değişimin yanında farklı duygusal deneyimleri de içeren, doğum sonrasında ise kültürel olarak belirlenmiş birtakım sorumluluklar barındıran bir kimlik olarak tanımlanmaktadır (Lecaj, 2019).

Annelik, çocuğu dünyaya getiren kadın olarak tanımlanırken, çocuğun varlığı ile birlikte kadının kimliğini sosyolojik, fizyolojik ve emosyonel olarak dönüştürerek insanlarla olan ilişkilerini de değiştirmektedir. Bu ifadeyle anneliğin yanlızca biyolojik ve içgüdüsel bir olay olmadığı, toplumu oluşturan bireyler ve kurumlar tarafından inşa edilen günlük etkileşimler, söylemler, pratikler ve deneyimler ile oluştuğu ve devamlı bir değişim halinde olan sosyal bir yapı olduğu da ifade edilmektedir (Güçlü, 2013; Türkdoğan, 2013). Rosalind Coward (1995), kadınların nasıl olmaları ve neyi başarabilecekleri konusunda anneliğin kadınlar tarafından bir yol gösterici olarak

algılandığını belirtir. Bu algı, annelere çok katı bir reçete sunmaktadır. Bu nedenle yaptıklarını sürekli değerlendirirler ve başka kadınların yaptıklarıyla kendilerini kıyaslarlar. Toplum, annelerden her durumla baş etmelerinde sihirli bir değneği varmış gibi davranmalarını beklemektedir. Coward, anneliğin kadının tüm ihtiyaçlarına cevap vereceği umudunun ise tehlikeli olabileceğini vurgulayarak kadınlar tarafından anneliğin çocuk yetiştirme ve bakımı ile ilgili doğabilecek toplumsal dezavantajları telafi eden yönleri olduğuna inanıldığını belirtir (Coward, 1995).

Gittins (1985), kadının doğal kaderi olarak görülen anneliğin, toplumun evlilik dışı çocuk sahibi olan kadınları dışladığını, bu nedenle anneliğin sosyal bir kavram olduğunu savunur. Baba olmanın annelik kavramının tersine çocuk sahibi olmak ya da sadece biyolojik çocuklara karşı ekonomik ve sosyal bir sorumluluk olarak görüldüğü, kadınlardan ise aile içinde ya da yakın çevrede bakıma muhtaç çocuklara annelik yapmasının beklendiğini ifade eder. Gittins'in bu ifadesiyle anneliğin toplumsal bir olgu olduğu, küçük yaştaki kızların bebeklere ve çocuklara bakım konusunda sorumluluk ve görev yüklendiği, toplumsal cinsiyet rollerinin öğretilerek benimsetildiği anlaşılmaktadır (Türkdoğan, 2013). O halde kadın olmak, çocuk doğurmamış olsa bile bir anne adayı olarak algılanmakta, kadın için belli bir beklenti yaratılarak nasıl davranacağı ve hayatını nasıl inşa edeceği konusunda toplum tarafından gözetim altına alınmaktadır (Altaş, 2018).

Simone de Beaviour (1993), kadının sahip olduğu biyolojik yapısının neslin devamına yönelik bir özellikte olmasından dolayı bedensel yazgısının annelikle tamamladığını belirtir. Ama annelik içgüdüsü diye bir kavramın insan türüne uyarlanamayacağını da belirtir. Elisabeth Badinter ise annelik içgüdüsü kavramının olmadığını ve anneliğin toplumsal yapıdan etkilenerek değişebilen, kuşaktan kuşağa aktarılan bir rol olduğunu ifade eder. Badinter'e (2011) göre annelik, edinilmiş toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde tanımlandığında kadının yaradılışına uygun bir rol olurken, annelik mitiyle ilgili ortaya çıkmış çeşitli toplumsal dayatmalar annelik olgusuna zarar verebilmektedir. Bu ifadeyle anneliğin toplum içinde etkileşimler yolu ile öğrenilen ve anneden kıza, kuşaktan kuşağa aktarılan bir rol olduğu çıkarımına ulaşmak mümkündür (Türkdoğan, 2013).

Miller'e (2010) göre annelik, bedensel-sezgisel deneyimler ve bağımlı olan

çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik birtakım sorumluluklar içermektedir. Chodorow'a (1978) göre bu içeriğinden dolayı anne olan kadının çevresi ile ilişkileri, iç içe geçmiş ve edindiği roller birbirinden ayrı olamamıştır. Dolayısıyla annelik, kadının kimliğinin temsillerinin bir parçası olmasına rağmen kadınlık ve annelik eş anlamlı olarak ilişkilendirilmekte hatta birbiri olmadan değersiz ve yetersiz görülmektedir (Altaş, 2018).

2.2. Tarihsel Süreçte Kadın ve Annelik

Antik Dönem' den Klasik Dönem'e kadar evlilik, aile ve çocuk kavramları, üzerinde durulan önemli konulardan olmuştur. Bu dönemlerde kadınların birincil görevi kocasının ve çocuğunun temel bakım ve gereksinimlerini karşılamak ve evin tüm işlerini üstlenmek olmuştur. Orta Çağ'da ise baskın olarak dinî değerlerin ve batıl inançların annelik, çocuk yetiştirme ve gündelik temel bakım ihtiyaçları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Onüçüncü yüzyıldan onsekizinci yüzyıla kadar, çocukların hayatının yeterince önemsenmediği bu nedenle çocuk ölümlerinin yüksek olduğu, çocuğun bir yük olarak görüldüğü ve günahkar doğduğu inanışı hakimdi (Aktaş ve Özden, 2020). Bu durumun kadının statüsünde belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Onaltıncı yüzyılda annenin çocuğuna şevkat göstermesi günah olarak kabul ediliyor, onsekizinci yüzyıla gelindiğinde ise annenin çocuğuna şevkat göstermesi aksine beklenen bir durum olarak görülüyordu (Türkdoğan, 2013). Smart (2003), anneliğin kurumsal bir olgu olarak kabul görmesinin geç modernite olarak tanımladığı ondokuzuncu yüzyılın ortalarında başladığını belirtir. Bu zamanlardan öncesinde anneliğin hukuki bir zemininin olmadığını, doğan çocuğun soyadı, ikametgahı ve dini, yasal olarak statü sahibi baba üzerinden kabul görürdü. Evlilik dışı çocuk sahibi olan kadının, çocuk bakımı ve beslenmesinden sorumlu tutulmasına rağmen çocuk, hukuki olarak kimseye ait sayılmıyordu (Timurturkan, 2019).

Orta Çağ'da anne sevgisi şefkat ve fedakârlıkla nitelendirilmiştir. Çocuğun başına gelen kötü durumlar en çok anneyi ilgilendirirken, çocuğun mutlu anları ve başarıları için övünmesi hoş karşılanmazdı. Bir anneden çocuklarını sevmesi beklenir, fakat bu sevginin ayıp olduğu kabul edilirdi. Anne sevgisinin ölçülü olmadığı ve bu nedenle toplumda saygın görülmediği belirtilirdi. Çocuğunu az seven ya da sevgisini göstermeyen baba için asil bir davranışta bulunduğu inanışı hakimdi. Onüçüncü

yüzyılda anneden kilise tarafından belirlenmiş kurallar çerçevesinde çocukların eğitilmesi beklenirdi. Onbeşinci yüzyılda ise doğum yapan kadınların ölme tehlikesine karşı ayinler ve dinsel törenler düzenlenir, şifacılardan medet umulurdu. Erkek çocuk doğuran kadınlar kocaları tarafından ödüllendirilir, lohusa kutlamaları ile ziyaretçiler ve hediyeler kabul edilirdi (Türkdoğan, 2013; Bozkurt, 2019). Orta Çağ döneminde dini ve batıl inançlarla örtülmüş anneğinin kültürel ve toplumsal değerleri, kadınları annelik ve eş olma rolünden çıkaramamıştır. Erkek, aile içinde güç ve statü sahibi kabul edilirken, kadından beklenen, erkeğin soyunu devam ettirmesi, çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini en iyi şekilde sağlaması olarak görülüyordu (Timurturkan, 2019). Annelik, her kadının arzuladığı ve hayal edip istediği önemli bir konumdu. Bu nedenle, bu dönemde evlenmiş bir kadın zaman kaybetmeden hemen anne oluyordu. Çünkü annelik, Tanrı tarafından kadına verilmiş kutsal bir rol gibi görülüyordu. Çocuk doğuramayan kadınlar, sırf gebe kalabilmek için şifacılara gidiyor, ebelerden yardım istiyor, gebe kalmak için çeşitli yollara başvuruyordu. Gebe kalabilmek için otlarla özel olarak yapılmış iksirler içiyor, dinsel eylemler yapıp hacca gidiyor, özel muskalar takıp dualar ederek çözüm arıyorlardı. Erkek çocuk, soyun devamı ve mirasın aktarılması için önemliydi. Bu nedenle, varlıklı ve soylu aileler, erkek çocuk sahibi olmak istiyordu. Geçimini çiftçilikle sağlayan yoksul aileler ise iş gücü sağlaması bakımından erkek çocuk istiyorlardı. Kız çocuk ise evin işlerini yapabilmesi ve akrabalar arası bağın sürdürülebilmesini sağlamak için kabul görüyordu. Orta Çağ'da çocuk, kutsal bir varlık olarak kabul ediliyordu. Toplumsal, ekonomik ve duygusal nedenlerle çocuk sahibi olmak gerekli görülüyordu. Bunun yanında, kilise de çocuğun kutsallığı temsil ettiği inanışından dolayı gebeliğin sürdürülmesi gerektiğini savunuyor, gebeliği sonlandırma girişimlerini reddediyor, katı ve net bir tutum sergiliyordu. Fakat çocuk doğurmak, o çağlarda tıbbi imkânların kısıtlı olması nedeniyle tehlikeli bir eylemdi. Varlıklı kadınlar ebelerden yardım alırken, yoksul ailelerde kadınlar, doğum konusunda az da olsa tecrübe edinmiş akraba ve komşulardan yardım alıyordu. Varlıklı ailelerde çocuk yetiştirme ve onların ilk eğitimlerini verme sorumluluğu kadına aitti. Erkek çocuklar ise yedi yaşına geldiğinde anneye ait tüm sorumluluğu babaya geçerken, kız çocuklar için bu durum değişmiyordu (Yalom, 2001; Ezgin Ağıllı, 2017).

1970'lerden önce, doğurganlık özelliğine sahip bütün kadınlar çocuk sahibi olmalıydı. Doğurganlık, kadına verilen bir içgüdü, soyun devamı için verilen bir özellik ve dini bir sorumluluktu (Başterzi, 2013). Fakat yirminci yüzyıl itibariyle kadın

merkezli çalışmalarda anneliğin tartışılmaya başlandığı görülmüştür. Anneliği tartışma konusu haline getiren ilk yazarlardan Andrienne Rich, 1976 yılında yazdığı Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution kitabında üzerinde dikkat çektiği nokta, anneliğin kurumsal (motherhood) ve deneyimsel (mothering) olarak iki anlamda ayırmasıydı. Deneyimsel (mothering) annelik, anne olmuş ve anneliği deneyimleyen kadınların aslında gizli bir güç taşıdığını belirtir. Bunun anlamı, bir insanı dünyaya getirerek onu büyütmek ve beslemek kadının içinde saklı bir güç olarak algılanabilir. Kurumsal (motherhood) annelik ise, patriarkal bir makam ve erkek egemenliği altında baskı altına alınan ve sürekli denetlenen bir anneliğe atıfta bulunur. Bunun yanında, kadınların doğurganlık özellikleri eril güçlerin kontrolü altında tutulmaya çalışılır. Anneliğin baskıcı ve güçlendirici tarafları arasındaki iç içe geçen bu ilişkiyi açıklayan Rich gibi Umarsky de, Rich'in ataerkil annelik kurumu ve ataerkil olmayan annelik deneyimi arasında yaptığı ayrımı temel alarak, 1968 ve 1982 yılları arasındaki feminizm çalışmalarında anneliğin farklı anlamları üzerinde durmuştur. Anneliğin bu iki anlamını pozitif söylem ve negatif söylem olarak adlandırır. Pozitif söylem, anneliğin bir tanımının olmadığını ve büyük bir yaratıcılık ve üretkenlik sağladığını ifade eden olumlu söylemdir. Annelik üzerine gerçekleştirilen pratiklerin, kadınlardaki kendilik algısını da yükselttiğini belirtir. Negatif söylem ise, anneliği mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bir kaide, toplumsal ya da kurumsal olarak görülen bir davranış olarak tarifler. Bu ifadelerden yola çıkarak anneliği bu iki farklı şekliyle ele alan söylemler, özellikle kurumsal annelikte, kadınların anneliği hakkında ve annelik pratiklerinde ataerkil iktidar sistemleri aracılığıyla ne şekilde biçimlendirildiğini açıklamaya yardımcı olur (Ezgin Ağıllı, 2017; Kemik, 2020).

Görüldüğü üzere anne olmak, kadın için kesinlik arz eden toplumsal bir algı olarak görülmektedir. Ancak tarihsel bağlamda anneliğin her kültürde ve toplumda farklı anlamlar içermesi anneliğin aslında evrensel bir formunun olmadığı, var olan iktidar ve politikalara göre dinamik bir biçimde değişebildiği görülmektedir. Anneliği sosyal, ekonomik ve politik kavramlarla nitelendirmek evrensel annelik ve deneyimiyle bağdaşmamakta, bu tanımlamayı çürüttüğü anlamına gelmektedir (Gezer Tuğrul, 2019).

2.2.1. Modern Öncesi Dönemde Annelik

Badinter'in 1980'li yıllarda yayınlanan Annelik Sevgisi: 17. Yüzyıldan Günümüze Bir Duygunun Tarihi adlı eseri, annelik duygusunun onyedinci yüzyıldan

günümüze geçirdiği değişimi gösterir. Yazar, çalışmasında 1760'lı yıllardan önce annelik kavramının günümüzdeki algıdan farklı olduğunu ve birtakım değişimlere uğradığını ifade eder. Modernleşme sürecine denk gelen Avrupa'nın kabuk değiştirdiği bu dönemde Badinter (1992), annelerin çocukları ile birebir ilgilenmediğini, onları emzirmediğini ifade etmektedir (Sadıkoğlu, 2017; Çankaya, 2018; Bozkurt, 2019). Onsekizinci yüzyılda, burjuvazi sınıfına ait olan anneler çocuklarını emzirmiyor, onları sütannelere veriyordu. Fakat bu durumun sonucu olarak, çocuk ölümlerinde bir artış yaşanmaya başlamıştı. O dönemde, doğduktan sonra yaşama şansı düşük olan çocuğa değer vermenin ve bağlanmanın, anne ve baba için kötü bir sonuç yaratacağı düşüncesi yaygındı (Türkdoğan, 2013; Bozkurt, 2019). Badinter, bu dönemlerde annelik imajının, dönemin ekonomik politikalarıyla birlikte yaratıldığını savunur. Birey kavramı, Avrupa düşünce dünyasında bu dönemlerden itibaren üzerinde durulan konulardan olmaya başlamıştır. Ulus-devlet yapısı, burjuva ihtilali ile beraber Avrupa ve diğer dünya ülkelerinde yayılmaya başlamış, insana değer vermenin önemi artmıştır. Endüstri Devriminin bir getirisi olarak, birçok ulus-devlet ekonomik güç elde etmek amacıyla insan gücüne ihtiyaç duymaya başlamıştır. Nüfusun artışının sağlanması amacıyla çocuk ölümlerinin azaltılması ve kadınların ekonomiye katkı sağlaması amacıyla da istihdam edilmesine yönelik yeni politikalar üretilmeye başlanmıştır. Çocuk ölümlerinin önlenmesinin ise yeterli ve kaliteli çocuk bakımı ile mümkün olduğu anlaşılmıştır. Bu anlamda, politik olarak annelik yüceltilerek önemli bir statü olarak ele alınmış, iş gücü kaynağı olarak değerlendirilerek kutsallık kazanmıştır. Böylece annelik, hem kamusal hem de deneyimsel anlamda kendine geniş bir alan yaratmıştır (Bozkurt, 2019).

Aydınlanma akımına göre, bireysel mutluluk arayışı insanoğlunun nihai idealidir. Bu dönemde bireysel mutluluk arayışı için insanın büyük amaçları olması gerektiğinden bahsedilmeye başlanmış, aile kurmak ve çocuk sahibi olmak, mutluluğun temel şartı olarak şekillenmiştir. Böylece modern aile kavramının günümüzdeki zemini yaratılmıştır. Aşka dayalı bir evlilik ve merkezinde annenin olduğu, annenin tüm dünyasının çocuk üzerine kurgulandığı bir yapı oluşturulmuştur. Annelik, eş konumunun önüne geçerek kendine yeni bir alan yaratmış ve önemli bir kimlik kazanarak görünürlüğünü artırmıştır. Anne kavramı, onsekizinci yüzyılın sonlarına doğru kutsal ve yüce bir kavram olarak dönüşmeye başlamıştır (Çankaya, 2018; Bozkurt, 2019).

2.2.2. Türkiye' de Annelik Algısı

Türk toplumunda toplumsal düzenin temeli ve teminatı olan aile, önemli bir güç unsurudur. Türk-İslam anlayışında ailenin tek amacı neslin devamının sağlanmasıdır. Ebeveynlerin çocuk sahibi olması, çocuğun iyi bir şekilde yetiştirilmesi anne-baba için hassas ve esaslı bir sorumluluk olarak kabul edilir (Uğurlu, 2013). Türk toplumunda, çocukluk çağından itibaren geleneksel kadın rol modelleri ile sosyalleşmeye başlayan kadın, çocuk yetiştirme becerilerini edinmeye başlayarak çocuk sahibi olmayı ve onu büyütmeyi hayatının en büyük amacı gibi algılamaktadır. Ataerkil yapıya sahip olan Türk toplumunda kadının asli görevi, çocuk sahibi olmak ve onu yetiştirmektir. Kadın için evlilik ve çocuk, toplumda var olmanın kuralı ve kendisini tamamlamanın birincil koşuludur (Güler, 2007).

Annelik, her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da aileyi, toplumu ve kültürü yansıtmakta ve önemli bir kurum olarak görülmektedir. Ataerkil yapısı olan Türk toplumunda kültürel değerler, kadının statüsünün belirleyicisi olmaktadır. Gelenekler ve kültürün etkisiyle geleneksel cinsiyet rollerinin kurbanı olan Türk kadını ev içinden kamusal alana çıkamamış, annelik kimliği ile bütünleşmiştir (Yardım, 2020).

Maier' e göre kadınları baskı altına alan çocuk kültü, Fransız kadınını anne, kariyer sahibi bir kadın ve kocasına eş olarak şekillendirir. Maier' in Fransız kadınları üzerinden tasvir ettiği bu durumu Türkiye'deki annelik algısı için de söylemek mümkündür. Kadınlıkla bir görülen annelik, siyasal söylem ve politikalarla da desteklendiğinde resmiyet kazanır. Bir kadının çocuk doğurması, Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesi döneminde toplumsal ve siyasal önemli bir durum iken, çocuğu büyütmek ve yetiştirmek günümüzde de olduğu gibi yalnızca kadına özel bir rol ve sorumluluk olmuştur (Sever, 2015; Altaş, 2018).

2.2.3. Anneliğin Biyolojik Boyutu

Sosyal bilimler alanyazınında annelik, toplumsal ve kültürel bir tanımlama içerse de tıp biliminde annelik davranışları farklı biyolojik göstergelerin varlığıyla açıklanmaktadır. Annelik, oldukça karakteristik davranış modellerinin görüldüğü fizyolojik bir durum kabul edilir. Memeli canlılarda bebeğin hayatta kalabilmesi ve neslin devamı için anneye bağımlı bir dönemden geçerek iyi bir bakım almasına bağlıdır. Bebeğin doğumuyla beraber annede, bebeğin korunması ve bakımına ilişkin davranışsal birtakım değişimler meydana gelir. Bu değişimler, annelik davranışı olarak

tanımlanır. İnsan ve hayvanlarda annelik davranışlarının sergilenmeye başlanması ve bu davranış kalıplarının geliştirilebilmesi için genetik, hormonal ve çevresel faktörlerle birlikte geliştirdiği özel nöral yolaklara ihtiyaç duyar. Bu özel nöral yolakların gelişmesini nöral plastisite sağlar (Eşel, 2010).

Gebelik ve doğum sonu ilk birkaç ay çocuk bakımının önemli yönlerine hizmet eden çok çeşitli beyin bölgelerinde nöral plastisitenin meydana geldiği bildirilmiştir (kortikal kalınlıklıkta artma, gri madde hacminde değişimler, nöral aktivite değişimleri,…). Bir yandan meydana gelen değişiklikler anneyi yavrusunun bakımına hazır hale getirirken, diğer yandan yavrusu ile ilişki halinde olan annenin beyni bu ilişkiden etkilenerek değişmeye devam etmektedir. Bu bakımdan annelik deneyimi ve nöral plastisite arasındaki çift yönlü ilişkiden bahsetmek mümkündür (Güdücü ve Özcan 2021).

İnsanoğlunun gösterdiği annelik davranışı ve bunu sağlayan nöral sistemler evrimsel bir gelişimin ürünüdür. Anne olmuş bir kadının beyni, aynı yaşlardaki doğurmamış kadınların beyinleri ile tıbbi görüntüleme sistemlerinde karşılaştırıldığında çok farklı olduğu gözlemlenmiştir. Annelerin kendi yavrusuna karşı çok hassas olduğu da bilinmektedir. Annelik davranışları, temelde genetik ve hormonal sistemlerce etkilenip tetiklenmektedir. Annelik davranışının nörobiyolojik sistemler aracılığıyla başlatılması ve devam etmesi, bebeğin güvenli bir alanda bakımı ve beslenmesini sağlar. Böylece, neslin sağlıklı bir şekilde devam etmesi güvence altına alınmış olur (Eşel, 2010).

2.2.4. Kültür ve Annelik

Sosyokültürel değerlerin nesilden nesile aktarımı, anneliği değişmez kural ve sorumluluklarla tanımlamış, anneliğe yüklenen kutsallık kadın kimliğini ikinci plana itmiştir. Toplumun ve kültürün ana unsurlarından kabul edilen çocuk sahibi olma durumu, kadın için bir koşut haline gelerek cinsiyetler arası dengesizliğe neden olmuştur. Çocuk sahibi olmak erkek için de olağan bir durumken, kültürün etkisiyle toplum içinde annelikle özdeşleştirilmiştir (Burç, 2015).

Ecevit (1993), annelik üzerine yapılan gözlemlerin ve çalışmaların, anneliğin ve çocuk bakımının doğuştan kazanılmış bir kadınlık özelliği olmadığını, toplumsal yapılarla inşa edildiğini bildirir. Ayrıca, annelik üzerine yapılan çalışmaların toplumsal

boyutta ele alındığını ve çekirdek ailenin sınırları dâhilinde anneliği şekillendirmiş yaygın ideolojilere bağlı kalınarak incelendiğini vurgulamıştır (Uğurlu, 2013).

1997 yılında Avustralya'da yapılan bir çalışmada ideal ve iyi anne, kendi isteğiyle çocuğuna yeterli zaman ayıran, çocuğuna doğru bir biçimde öncülük eden, çocuğun dikkatini doğru yerlere yönelten, gelişimi için doğru uyaranları sağlayan, her zaman sakin kalabilen, iyi dinleyip etkili iletişim kurabilen ve çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilen özellikler taşımalıdır. Günümüzün değişen toplumsal ve kültürel değerleri, iyi annelik algısından pek de uzaklaşmadan anneliğin yeniden inşasını mecbur kılmıştır (Başterzi, 2013; Aktaş ve Özden, 2020). İyi annelik, şevkat ve fedakârlık gibi geleneksel annelik kodlarını aktarırken, bilimsel ve modern söylemlerle anneliği çağın bilgisine uyarlamak olarak ifade edilebilir (Sever, 2015).

Shelton ve Johnson (2006), anneliğin toplum tarafından idealize edilmiş beklentileri nedeniyle kadınların, bu beklentiler ve yaşadıkları deneyimler arasında mücadele ettiğini belirtmektedir. Kadınların kariyer yapma olanakları artmış olsa bile anneliğe ait beklenti ve sorumluluklar hafiflememiştir. Bu durum, çalışan annelerin hem ideal annelik yapmalarını hem de iş hayatında başarılı olmalarını gerekli kılmıştır. Douglas ve Michaels (2004), iyi ve kötü annelik hakkındaki toplumsal ve medya mesajlarının annelerin üzerinde baskı ve stresi artırdığını savunmaktadır. Bu nedenle kadınlar, gerçekçi olamayacak ölçüde yüksek annelik beklentilerini karşılayamadıkları için kendilerini stres, öfke ve suçluluk ile tüketme eğilimindedir. Ayrıca, doğum yapmanın fiziksel ve biyolojik stresi annelerin duygusal refahını etkileyebilir, özellikle travmatik doğum deneyimleyen kadınlar anneliklerinde daha fazla zorlanabilir (Shloim ve ark., 2020).

Günümüzdeki araştırmalar ve tartışmalar, iyi anne idealinin nasıl ortaya çıktığına odaklanır (Uğurlu, 2013). Anneliği kültürel alanlarda araştırılabilecek sosyal boyutları olan kültürel bir kimlik olarak tanımlayan Woodward (2003), kültür içinde iyi ve kötü anneler olarak zıt anlam içeren grupların olduğunu belirtmiştir. Maternal kimliklerin özellikle iyi ve kötü arasında ayrım yapmaya odaklanan tanımlar içerdiğini, bununla birlikte, bu gruplarla ilgili anlamların zaman içinde ve farklı yerlerde değişebileceğini ileri sürmektedir. Woodward (2003), iyi ve kötü anne kavramlarının nasıl üretildiğini göstermek için imgeler, uygulamalar ve kelimeler içeren annelik temsillerinin incelenerek araştırılabileceğini vurgular. Değişen temsillerin, hem anne kimliklerinin durağanlığına hem de iyi ve kötü annenin ikili karşıtlıklarının keskinliğine

meydan okuduğu, 1990'lı yıllardan itibaren bağımsız anne figürünün ortaya çıkmasıyla hem çalışan anne hem de kendine bakan anneler olarak farklılaştığını savunur. Anneliğin yeni temsillerinin, anne kimlikleri ile ilgili yeni fikirler yarattığını ifade eder (Woodward, 2003).

2.2.4.1. Anneliğin Dönüşen Modelleri

Annelik, kadın için içsel bir deneyim ve değişimleri sağlarken, sosyal ve politik argümanlarla şekillendiğinde annelik kimliğinde dönüşümler kaçınılmaz olmaktadır. Araştırmalar, anneliğin kadının özel alanından daha çok, sosyal ve politik bir alanda tanımlandığını belirtir (Gürçayır Teke, 2014).

Annelik, bir kadın için artık yeni bir hayatın başlaması ve bildiği yolların aksine hiç bilmediği yollara adım atması ve yola sadece anne olarak devam etmesi olarak görülür. Annelik, bir nevi bilinen bir gerçeklikten bilinmeyen bir gerçekliğe geçiş sürecidir. Bu geçiş süreci, kadını önceki kimliklerinden arındırır, yeni bir benlik arayışı ile davranış ve sorumluluklarını yeniden yapılandırmayı gerekli kılar (Altaş, 2018).

Literatürde annelik ile ilgili yerli ve yabancı bir çok farklı tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Bu tanımlara içinde bulunduğumuz koşullar değiştikçe farklı annelik türleri de dâhil olacaktır.

Yoğun Annelik (Intensitive Motering)

Hays (1996), bugünün annelik ideolojisini açıklarken yoğun annelik terimini kullanmıştır. Anne olan kadının, hayatının merkezine koyduğu çocuğu, kutsanmış ve paha biçilmez saydığı, anneliğin çocuk yetiştirmek için yoğun duygusallık, emek, zaman, enerji ve para harcanması gerektiğinin vurgulandığı romantik ve talepkâr bir ideoloji, cinsiyete dayalı bir model olarak tanımlar. Bassin ve arkadaşları (1994), yoğun annelik tanımı için annenin başkalarının bakımı için kendini adadığını, kendinden çok fazla ödün verdiğini ve çocuğunun ihtiyaçları için kendi ihtiyaçlarını yok saydığını ya da ikinci plana atarak sürekli ertelediğini belirtir (Güçlü, 2013; Orton-Johnson, 2017; Altaş, 2018).

Yeni Annelik (New Momism)

Douglas ve Michaels' e (2004) göre, 1980'lerden itibaren geriye doğru bir yön çizen annelik ile ilgili medyatik söylemler, annelerin çocuğuyla ayrılamayacağı, çocuğun sanki annenin zimmetindeymiş gibi kabul edilen yeni annelik söylemi dikkat çekmiştir. Yeni annelik algısında kadın, ancak bir çocuğa sahip olarak var olabilir.

Çocuğa bakım veren kişi anneden başkası olamaz, anne ise sahip olduğu tüm gücünü ve enerjisini bebeğe adamalıdır. Bu annelik modeli, Hays'ın (1996) yoğun annelik yaklaşımı ile örtüşmektedir (Altaş, 2018).

Mükemmel Anne

Bu modelde anneler çocukları ile ilgili durmaksızın bir planlama ve araştırma yaparlar, bunun sonucunda da kaygı düzeyleri yüksek olur. Kontrolcü davranışları ev içinde babayı da etkiler ve anne babanın da kendi kontrolünde davranmasını bekler. Bu annelik modelinde çocukların da mükemmel olmasını bekleyen anneler istedikleri gibi bir durum gelişmediğinde de çocuklarının özgüvensiz, yetersiz ve beceriksiz hissetmesine neden olabilirler (Yancar Demir, 2018).

Kültürel bir tanımlayıcı olarak mükemmel anne, popüler söylemde cinsel açıdan çekici ve bakımlı bir anneyi sembolize eder. Estetik görünüme önem veren mükemmel anne, göze çarpan tüketim aracılı annelik uygulamalarıyla idealize edilmiş bir görünüm ve cinsellik standardına ulaşmayı temsil eder. Buna karşılık, geleneksel anne ise fazla tembel ve anaç davranır, kendine bakmayan ve kendini salmış olarak algılanır (Orton-Johnson, 2017).

Modern çağın kadınlardan beklentisi, önceki zamanlara göre daha da artmıştır. İyi anne olmak hiç olmadığı kadar zorlaşmış, kadının istekleri ve beklentileri koşulların zorlaşması ile ötelenmiştir. Kadın, annelik rollerini ve ev işlerini en iyi şekilde yaparken, sosyal hayatta da başarılı ve güçlü kalmalıdır. Anne olarak çocuğuna yetebilmek, kadın olarak evin işlerini ve aileyi idare edebilmek kadının kendine çok zor hedefler koymasına neden olmaktadır (Zeybek Kaplan, 2018).

Mükemmel anneliğin ortaya çıkardığı durum Süper Anne Sendromu olarak da tanımlanmaktadır. İş hayatında kariyer ve başarı, evin idaresinde temizlik ve titizlik, çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişiminde en iyiye ulaşma gibi gerçeklikten uzak inançları olan mükemmel annelerde ortaya çıkan bir durumdur (Aydoğan, 2019).

Son yıllarda sosyal medyanın hayatımıza girişiyle birlikte, çocuk yetiştirme üzerine bilgi kirliliğinin oluşması ve sosyal medya kullanıcısı olan anneler arasında var olan bu bilgilerin hızla yayılmasının neticesinde anneler, kendilerini yetersiz görmeye başlamış ve ebeveynlikleri ile ilgili kaygı duymalarına neden olmuştur. Sosyal medya kullanıcısı olan annelerin, diğer sosyal medya kullanıcısı anneler ile kendilerini

kıyaslayarak birtakım yüksek standartlar belirlemelerine neden olmuştur (İşözen ve Özkan, 2021).

Bu kadınlar; kendileri için zaman ayırmazlar, çocukların sorunlarına karşı aşırı derecede hassastırlar, tüm etkinliklerini çocukların isteklerine göre planlarlar. Çocuğun arkadaş ortamında yaşadığı problemleri kendi problemi gibi algılar ve çözmek için kişiselleştirir. Bu davranış, çocuk gelişiminin doğaçlama yapısını bozarak var olan potansiyelinin gelişmesini engeller. Yaşayamadığı şeyleri çocukların üzerinden yaşamak için plan yaparlar. Örneğin, ben baleye gidemedim çocuğum gitsin gibi (Aydoğan, 2019).

Kutsal Anne

Sever'in ifadesine göre, kutsal anne olabilmek için öncelikle iyi anne olmak gerekir. Çünkü iyi anne, çocuklarının bakımını aksatmayan, büyüme ve gelişimine önem veren, ev içinde en iyi konforu sağlayan, çocuklarının eğitimine önem veren her konuda bilgili bir annedir (Sever, 2015).

Tam Zamanlı Anne

Tüm zamanını çocuğu ile geçiren, kendisini adeta çocuğuna adayan, durmaksızın ve hiç dinlenmeden emek harcayan anneler, tam zamanlı anne olarak tanımlanır. Tam zamanlı anne, her saat bebeğinin temel gereksinimlerini karşılarken, bebeğinin hayatı ile ilgili son kararları da veren kişidir. Kadınlar, tam zamanlı olarak bebekleriyle ilgilenmesi gerektiği, sütünü, vaktini ve tüm enerjisini onlara adamaları konusunda teşvik edilmektedir (Meşe, 2014). Greenfield' e (1999) göre, idealize edilen tam zamanlı anneliğin yegane amacı, çocuk sahibi olmak ve ona bakmaktan ibarettir (Altaş, 2018).

Yarı Zamanlı Anne

Çalışma hayatına devam eden anneler ve iki-üç yaşına gelmiş çocuğunu kreşe gönderen anneler bu tanımlamaya alınmaktadır (Altaş, 2018).

Kuzgun Anne

Beck ve Gernsheim'a (2012) göre, çalışan anneler kuzgun anne olarak tanımlanmaktadır. Çalışan annelerin çocuğuna tam olarak bakım sağlayamadığı, çocuğun ihmal edildiği ve buna bağlı iyi annelik yapamadığı algısı oluşturan, vicdani yönden annenin suçluluk duygusu hissetmesine neden olan bir tanımlamadır (Altaş, 2018).

Ekolojik Anne

Ekolojik anneler, doğum ve sonrasındaki tüm süreçlerde hastane tekniklerini reddeder ve doğumun doğasına uygun olarak gerçekleşmesi gerektiğini savunur. Doğumun doğal olması ve evde gerçekleşmesi gerektiğini savunan ekolojik anneler, sezaryen, anestezi, epidural anestezi gibi girişimlerin doğumun doğallığını bozduğu için reddeder. Eski çağlardan beri kadınların doğum konusunda doğal yollara başvurduğu ve bu durumun devam etmesi gerektiği savunulur. Anne sütünün mucize kabul edilmesi, mama ve biberonların reddedilmesi bu duruma örnektir (Badinter, 2011). Ekolojik anneler, çocuklarının sağlığı için beslenmeden giyime, oyuncaktan kırtasiye ürünlerine kadar her ürünün organik olanını tercih etmektedir. Zararlı ve kimyasal ürünleri çocuklarından uzak tutarak daha sağlıklı bir çevre yaratılmasına özen göstermektedirler (Çabuk ve Gür, 2020).

Postnatal Anne

Öztan (2015), postnatal anne tanımı ile doğumdan sonra anne vücudunun eski haline dönmesine ya da zayıf ve sağlıklı göründüğüne dikkat çekerek beden imajı üzerinden gönderme yapmaktadır. Ona göre ünlü bir kadın olan Victoria Beckham ile sembolleşmiş otuzdört beden postnatal anneler, doğumda aldığı kiloları hızlı bir şekilde verip, ideal beden ölçüsüne kavuşurlar. Bu nitelendirme, bazı sosyal medya platformlarında fit anne ya da sporcu anne gibi isimlerle de tanımlanmaktadır (Altaş, 2018).

Futbol Anneleri

1990' larda ortaya çıkmış bu kavram, çocuklarını futbol maçlarına ve sportif faaliyetlere götüren evli, orta sınıf anneleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Ülkemizde ise çocuklarını hafta sonları ya da boş zamanlarda çeşitli sportif, sanatsal ve kültürel etkinliklere veya kurslara götüren anneler için bu tanımlama kullanılır (Altaş, 2018).

Y Kuşağı Anneler

Y kuşağı kavramı, Y geninden ve İngilizceden gelmekte olup, açılımı ise İngilizce Generation Youth, Türkçe karşılığı Genç Nesil olarak tanımlanır. Dijital Kuşak, Eko Patlaması, Gelecek Kuşak, Milenyum Kuşağı ve Bir Sonrakiler gibi tanımları da bulunmaktadır. Fakat yaş aralığı konusunda literatür net bir aralık vermemektedir. Lower (2008), 1980 ile 2001 yılları arasında doğanları Y Kuşağı olarak kabul ederken, Williams ve Page (2011) ise 1977-1994 arasında doğanları Y Kuşağı

olarak kabul eder. İncelenen yaş aralıklarının alt sınırı birçok araştırmacıya göre 1977 sayılırken, üst sınır Howe ve Strauss (1997) tarafından 2004 olarak belirlenmiştir. 1977-2004 doğumlu anneler Y Kuşağı Anneler olarak kabul edilebilir (Altaş, 2018).

Bu kuşaktaki anneler teknolojik gelişmelere açık olması, sosyal becerilerinin yüksek olması, interneti aktif kullanmaları ve aynı anda birden fazla iş yapabilme gibi özelliklere sahiptir. Aile ve yuva bu kuşak için önemlidir. Önceki kuşaklardan daha farklı bir dünyada büyüyen ve modern teknolojiler ile çevrilmiş olan Y kuşağı, çocuklarının daha donanımlı ve yeterli eğitim almaları, daha iyi şartlar altında yetişmeleri için hemen hemen her konuda etkin rollere sahiptir (Yüksekbilgili, 2013).

Alfa Anne

Ebeveynlik bilgilerinin ana kaynağı haline gelen internetin 20'li ve 30'lu yaşlardaki eğitimli, teknolojiye hakim ve ortak bir amacı olan A tipi kadınları temsil eder. Bir kablolu televizyon kanalı tarafından ortaya atılmış olan bu terim, modern toplumdaki idealize edilmiş anneyi yansıtmaktadır. Horovitz (2007) alfa annenin özelliklerinden birisinin günde ortalama seksenyedi dakika çevrimiçi kalması olduğunu belirtmiştir (Chae, 2015).

Aşırı Anne-Baba (Hyperparenting)

Çocuğun büyüme ve gelişimi sırasında anne-babanın gösterdiği aşırı tutumların sonucu, çocuğun kişisel gelişimine zarar veren ebeveynlik davranışları olarak nitelendirilebilir. Ebeveynler, aşırı kaygılı ve korumacı davranışlara sahiptir (Altaş, 2018).

Annelik Deliliği

Andre Green'e (1990) ait olan bu kavram, annenin algılarını tamamen çocuğu üzerine kilitlemiş olması olarak ifade edilmektedir. Gebelik ile başlayan ve devam eden annelik deneyiminde anne, yakın çevresiyle ve içsel dünyası ile ilgili olan tüm ilişkilerini yeniden şekillendirerek belli bir dönem çocuk odaklı bir algı geliştirir (Altaş, 2018).

Annelik Savaşları

Kadınların iş yaşamında aktif rol almasıyla yeni annelik rolleri ortaya çıkmıştır. Yeni annelik ve yoğun annelik tartışmalarıyla uyumlu olarak, çalışan anne ve evde çocuğuna kendisi bakan anneleri temel alarak zıt kutuplara ayıran sözde anne savaşları üretilmiştir. İyi ve ideal annenin, son yıllarda ev içinde konumlandırılması ile çalışan ve çalışmayan anneler arasında annelik savaşı daha belirgin olmaya başlamıştır. Bu

karşılaştırmalar, sosyal arketipler olarak mükemmel ve geleneksel anneliği araştıran çağdaş tartışmalarda da ön plana çıkmaktadır (Orton-Johnson, 2017; Tekdemir ve Coşkun, 2020).

2.2.5. Geleneksel Annelik ve Modern Annelik

Literatür incelendiğinde, annelik kavramlarında yoğun olarak karşımıza çıkan Geleneksel Annelik ve Modern Annelik olarak iki ayrı söylemin olduğunu belirtebiliriz. Geleneksel annelik, çocuk doğduktan sonra annenin çok fazla emek harcamadan çocuğunu büyüttüğü, kitabi bilgiden çok, aile büyüklerinin çocuk bakımı ile ilgili bilgilerinden faydalandığı, çocuk bakımının yanında ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve ev işleri yapmak gibi görevleri olan bir annelik modelidir (Sever, 2015).

Modern annelik de ise çocuk dünyaya gelmeden önce detaylı ve incelikli planlamaların yapıldığı, çocuğun ihtiyaçlarına göre şekillenen bir süreç söz konusudur. Kadın, anne olmadan önce zihnen ve bedenen anneliğe hazır olma sürecine girer ve gebeliğini planlar. Geleneksel annelik kuşaklardan beslenir, annelik deneyimi yaşamış kayınvalide ve büyük anneler üzerinden varlığını sürdürür. Aktarılan bilgi, bilimsel ya da kitabi değildir, örf ve adetlerden öğrenilen bilgidir. Modern anne ise annelik konusunda neredeyse uzman bilgisi edinir, bilimsel kaynakları kullanarak detaylı bir öğrenme süreci yaşar (Kızılkaya, 2018; Lecaj, 2019).

Badinter, günümüzün modern anneliğini geleneksel annelik beklentilerinin aksine daha fazla rol ve sorumluluk barındıran, zorlu ve çaba gerektiren bir model olduğunu belirtir (Kızılkaya, 2018). Modern annelik, kadın için haftanın yedi günü, yirmi dört saat boyunca kendini anneliğe adamasını gerekli kılmaktadır. Çocuğun dünyaya gelişi ile fiziksel, mental ve duygusal tüm gelişim aşamaları annenin sorumluluğundadır. Modern anne, eğitimli ve kültürlü olduğu için bilinç düzeyi yüksektir, tıp ve çocuk gelişimi ile ilgili en güncel bilgileri araştırıp öğrenmeli, etrafındaki insanlardan daha fazla takip etmeli ve tıbbi kurallara uymalıdır. İş hayatına devam edip çocuk büyüten modern anne, aynı zamanda kendinden taviz vermemeli, beden imajını korumalı, hoş ve bakımlı görünmelidir. Aile ve iş hayatını huzur içinde sürdürmeli, iyi bir eş, iyi bir anne ve iyi bir birey olmalıdır (Sever, 2015; Aktaş ve Özden, 2020). Bu beklentiler, modern anne üzerinde gereğinden fazla baskı oluşturabilmekte, annelik beklentileri üzerinden de yönlendirmelere maruz bırakılmaktadır. Modern anne, çocuk bakımı konusunda herhangi bir hata da

yapmamalıdır. Çünkü anne, eğitimli ve kültürlü olduğu için hata yapmaması beklenir (Sever, 2015). Dolayısıyla modern anne, planlayıp yapmak istediklerini tam olarak gerçekleştirememekte ve birçok zorunlulukla başa çıkmaktadır. İyi anne algısını oluşturabilmek için annelik kimliğinin sınırlarını zorlamalı, büyük bir çaba içinde mücadele etmelidir. Bütün bu mücadelelerin içinde kadın, kimi zaman annelik deneyimini tam olarak yaşayamamaktadır. Modern anne ve geleneksel anne kavramları karşılaştırıldığında annelik üzerine beklentilerin modern anne tarafında yoğunlaştığı görülmektedir (Kızılkaya, 2018; Lecaj, 2019).

2.2.6. Popüler Kültür ve Yeni Nesil Annelik

Sosyokültürel bir olgu olan annelik, bir yandan gelenekseli temsil ederken diğer yandan popüler kültürün içeriği olan modaya da yakın durmaktadır. Popüler kültür, kültürel değerlerin ve geleneksel olanın farklı bir yöntemini yaratır. Başka bir deyişle, eskinin yerine konabilen başka bir seçenek oluşturur, böylece yeni bir akım ortaya çıkmış olur. Yeni imkânlar ile birlikte anneler, sosyal medyada aktif olarak yer almakta ve popüler kültürün ürünlerinden etkilenebilmektedir. Popüler kültür sayesinde, kişiye ait olan, toplumsallaştırılır ve böylece sosyal medya kullanıcısı annelerin kişisel annelik deneyimleri, sosyal medya aracılığı ile toplumsal hale gelir (Burç, 2015).

Popüler kültürün etkisiyle ve medya aracılığı ile annelikle ilgili yeni normlar yaygınlaşmaya başlar. Birincil en iyi bakımı verecek olan kişi annedir, çocuğu için temel fizyolojik gereksiminleri yerine getirmeli, duygusal yönden çocuğuna yetebilmeli, onu en doğal, taze, organik ve sağlıklı besinler ile beslemeli, organik ve pamuklu kıyafetler giydirmeli, oyuncakları kanserojen maddeler içermemeli, mümkünse ahşap olmalı, eğitim hayatına hazırlamalı, özgüveni tam ve bağımsız bir kişilik geliştirmesini sağlamalıdır. Artık medya aracılığı ile duyurulan ve hızla yaygınlaşan bu normlar, anneler dışındaki bireyler tarafından da bilinmeye ve öğrenilmeye başlar. Böylece bu normları benimseyen fakat bu normlara göre davranamayan anneler eleştirilebilir, tepki alabilir ve anneliğinin yetersiz kaldığını düşünüp suçluluk hissedebilir. Dolayısıyla popüler kültürün bir ürünü haline gelen yeni annecilik akımı, aslında ev içinde ve ev dışında çalışan anneleri tahakküm altına almaktadır. Popüler kültürün ürünü haline gelen yeni annecilik akımında medyanın ve uzmanların üstüne basa basa vurguladığı noktalarda suçluluk hisseden anneler, en mükemmele ulaşabilmek için kendilerinin süper anne olduklarını kanıtlamaya çalışmaktadır (Kızılkaya, 2018; Lecaj, 2019).

Eskiden sadece kuşaklararası aktarılan annelik deneyimlerinin sosyal medya aracılığı ile paylaşılması, annelik deneyimine ilişkin kültürün ev içi sınırlardan çıkarak ucu bucağı olmayan sanal dünyada görünürlüğünü artırmıştır. Aile, akraba ve yakın çevreden aktarılan annelik deneyimleri, artık birbirlerini tanımayan anneler arasında sosyal medya aracılığıyla tavsiye ve öneri biçiminde aktarılmaya başlanmıştır. Geçmişte dikey olarak ilerleyen aktarım, yatay olarak ilerlemeye devam etmektedir (Uğurlu, 2013; Gürçayır Teke, 2014; Chae, 2015; Kızılkaya, 2018; Aydoğan, 2019; de los Santos ve ark., 2019).

Kendi hayat tarzını ve yaşantı biçimini sosyal medyadan paylaşan, geniş kitlelere hitap eden kişilerin sayfaları fenomen olarak ifade edilmektedir. Pek çok konuda fenomen üreten sosyal medyada, popüler annelere de rastlamak mümkündür. Bu annelerin yaptığı paylaşımlar ve ürettiği dijital içerikler, birçok annenin çocuklarıyla olan ilişkilerini, aile yaşantısını, fikirlerini, duygu ve düşüncelerini belli oranda etkilemektedir (Semiz Türkoğlu, 2018; Başoğlu, 2020). İçeriklerini üretirken çok fazla emek ve zaman harcayan popüler anneler, çocuk bakımı ile ilgili birçok bilgiyi sayfalarında paylaşarak diğer annelerin de yararlanmasına yardımcı olurlar (Büyükkuşoğlu, 2017; Başoğlu, 2020).

2.2.7. Sosyal Medya ile Anneliğin Dönüşümü

Rothman, anneliğe şekil veren ideolojileri patriarka, teknoloji ve kapitalizm olarak sıralamıştır. Patriarka, toplumda eril otoriteye dayanan, kadınların erkekler tarafından kontrol altına alınarak emeklerinin üstüne kurulan bir hakimiyeti temsil eder. Teknoloji, kadının gebeliği ve doğumuna ilişkin yani anneliğine ait müdahaleleri, kapitalizm ise patriarka ve teknolojiyi de etkileyen sistemi tarif eder. Birbirleriyle etkileşim içinde olan bu üç ideoloji, anneliği belirli kalıplarda dönüştürmektedir (Yardım, 2020).

Teknolojik gelişmelerin yaşanması ile birlikte anneliğin dönüşerek değişimi de hız kazandırmıştır. Dolayısıyla anneliğin öğrenilme sürecinde, sosyal hayatın yanında medyanın etkisi de eklenmiştir. Annelik rolü, davranışları ve deneyimleri geleneksel medyada film, reklam gibi içeriklerle aktarılırken internet üzerinden sosyal medya içerikleri ile aktarılıp öğretilmektedir (Uğurlu, 2013). Anneler, interneti sosyal destek, ebeveynlik konularıyla ilgili fikir alışverişleri veya çocuğunun davranış ve gelişiminin normal olduğunu teyit etmek gibi konular için kullanmaktadırlar. Ayıca anneler, özel

konuları, çocuk bakımı ve gelişimi ile ilgili internet tabanlı bilgi kaynaklarını kullanmayı tercih etmektedirler (Kızılkaya, 2018).

Saktanber (1993), kadınların medyanın çeşitli alanlarında kendilerini seyrettiğini ifade ederken aynı zamanda medya tarafından, onlardan talep edilen ideal kadının ne olduğunun da gösterildiğini belirtmiştir. Yani medyanın ürünü olan reklamlar, dergiler, gazeteler, filmler gibi kitle iletişim araçları ve sosyal ağ platformları ideal kadını resmederken, çoğu zaman bir bebek figürü ile annelik rolüne dikkat çekmekte ve kadını annelik ile bütünleştirmektedir. Patriarkal ideoloji, kitle iletişim araçlarını kontrol ederek kadına biçilen rolleri medya üzerinden de yansıtmaktadır. Kadınlar ise bu rolleri benimseyerek sosyal yapılandırma olduğu bilincine erişmeden kabul etmektedir (Uğurlu, 2013).

Yardım (2020) yaptığı çalışmasında, sosyal medya kullanan annelerin popüler kültürün etkisinde kaldığını ve burada anahtar rolde blogger kimliklerin olduğunu vurgulamıştır. Blogger annelik, sosyal medyada var olma ile ilişkilendirilmiş, bu varoluşun modern annelik kimliğine dönüşümünün toplumsal uzantılarının olmadığı bir dönüşüm olduğu ifade edilmiştir. Modern annelik, sosyal medya ürünü blog kullanımı ile ilişkilendirilmiştir. Yardım (2020), blog kullanımı ile annelerin geleneksellikten uzak duran, modern, sorgulayıcı, farklı kültürlerdeki anneler ile etkileşim kuran, bilinçli bir anne kimliği oluşturma çabası içerisine girdiklerini ifade etmektedir. Bloglarda çocuğun aile içinde öneminin arttığı, çocuk yetiştirmeye ilişkin bilinç düzeyinin arttığı, çocuk gelişimi ile ilgili yeniliklerin ya da trendlerin takip edildiği ve uygulandığı yeni nesil bir anne kimliğine ilişkin dönüşümlerin dikkat çektiğini vurgulamıştır (Yardım, 2020).

2.2.8. Sosyal Medyada Annelik Deneyiminin Sunumu

Türkiye'de olduğu gibi dünyanın çoğu ülkesinde sosyal medya kullanıcısı annelerin arttığı görülmektedir. Sosyal medyada çocuk bakımı, annelik, beslenme gibi birçok konuda içerik üreterek diğer annelerle paylaşan fenomen anneler, etkileşimli bir alan oluştururlar. Bu durum için Gürçayır Teke, çalışan ve kariyer sahibi olan kadınların hamileliklerinin sonlarına doğru oluşturdukları blogların geleneksel annelik, modern annelik ve günümüz postmodern anneliğine ilişkin kadınlık hâllerini keşfetme açısından önemli bir kaynak olduğunu ifade etmiştir (Gürçayır Teke, 2014).

Yelsalı Parmaksız, yaptığı araştırmada blogger annelerin uzmanlar tarafından veya internette doğruladıktan sonra büyük annelerin bilgilerinin onaylandığına dikkat

çeker. Örneğin, çalışmasına katılan bir blogger annenin kundak konusunu kayınvalidesi ve annesi söylediği için değil, uzmanlar tarafından tavsiye edildiği için değerlendirmeye aldığını belirtir (Yelsalı Parmaksız, 2012).

Aktan ve Kayış'ın 2018 yılında yaptığı bir araştırmada, blogger anneler tarafından çocuk yetiştirmeyle ilgili verilen önerilerin, onları takip eden yeni nesil anneler tarafından benimsendiği ve uygulandığı belirtilmiştir. Geleneksel annelik için gebelik, doğum ve çocuk yetiştirme konusunda genellikle anne, kayınvalide ya da deneyimli bir kadın akrabaya danışılırken, sosyal medya ile birlikte yeni nesil annelerin bloglar aracılığıyla blogger annelerden fikir aldıkları ve tecrübelerinden yararlandıkları elde edilen bulgular arasındadır (Aktan ve Kayış, 2018).

Pekyiğit ve arkadaşlarının (2020) yaptığı bir çalışmada ise kuşaklara göre bebeğin ilk beslenme zamanı incelendiğinde, doğumdan sonra bebeği beslemek için ezan sesinin beklenmesi, ilk sütün sağılıp atılması ve bebeğe ilk şekerli suyun verilmesi geleneksel annelerde yaygınken, yeniliklere açık, teknoloji kullanan annelerin birçoğunun bebeklerini emzirdikleri belirlenmiştir (Pekyiğit ve ark., 2020).

2.3. Kuşaklararası Aktarımda Annelik

Kuşaklararası aktarım, yeni neslin değerlerini isteyerek ya da istemeyerek etkilemek olarak tanımlanmaktadır. Kuşaklararası ebeveynlik aktarımı, yaşlı neslin bilerek ya da bilmeden genç neslin ebeveynlik davranışlarını ve tutumlarını psikolojik olarak şekillendirdiği bir süreçtir. Annelerin veya büyükannelerin sahip olduğu değerleri, genellikle zımni olarak genç nesiller tarafından benimsenir. Çocuklar için aile içinde kazanılan deneyimler, davranışlar, düşünceler ve inançlar çocuğa belli durumlarda nasıl davranacağıyla ilgili şemalar oluşturur. Bir bebek, anne ve babasının hareketlerini taklit ederek nasıl güleceğini öğrendiği gibi aynı zamanda, nasıl düşüneceğini, neye değer vereceğini veya nasıl davranacağını da öğrenir (Irgaz, 2019).

Birçok kadının özgür iradesinin annesi olduğu düşünülmektedir. Ancak bu inancın tüm kültürleri temsil etmediği de belirtilir (Shloim ve ark., 2020). Genellikle yetişkin kadın ve erkek, aile ile ev hayatıyla ilgili birçok alışkanlığı annelerinden öğrendikleriyle sürdürür. Çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesinde birincil konumda olan anne, anneliğin kültürel unsurlarının da aktarılmasında etkin bir rol oynar. Bu sayede, anneliğin taşıdığı anlamları toplumsal ve kültürel olarak yeniden üretir, annelik olgusunu da kuşaktan kuşağa aktarmış olur (Gürçayır Teke, 2014; Burç, 2015). Fakat kuşaktan kuşağa

kültürel olarak aktarılan geleneksel annelik bilgisi, bazen uzman bilgisi ile çelişerek birtakım çatışmalar yaşanmaktadır. İlk kez anne olan kadınlar için kayınvalideler ve kendi annelerinden aktarılan geleneksel çocuk yetiştirme ve bakım pratikleri, kriz anlarında fayda sağlayabilmektedir. Fakat yeni nesil annelerin çocuk bakımı ve yetiştirilmesine ilişkin başvurdukları uzmanlar, bilimsel ve güvenilir kitabi bilgiler, geleneksel annelik bilgisinin önüne geçmektedir (Gürçayır Teke, 2014).

Geleneksel, modern hatta postmodern çocuk yetiştirme deneyimleri, gerilime neden olsa da kadınlar arasında aktarılan bilgilerin her kuşakla birlikte yeniden gözden geçirilmesi ve yeniden biçimlendirilmesi anlamına da gelmektedir. Çocuğun nasıl besleneceği, ne zaman ek gıdaya başlanacağı, nasıl uyutulacağı, bebek banyosunun nasıl olması gerektiği, hangi şampuan türünün kullanılacağı, bebeğin altının nasıl değiştirilmesi gerektiği gibi birçok detayda her iki kuşağın deneyimlerinin çatışması, gündelik hayatta çoğu kez karşımıza çıkmaktadır (Gürçayır Teke, 2014).

2.4. Türkiye'de Annelik Kavramıyla İlgili Çalışmalara Bakış:

Literatür incelendiğinde, ülkemizde annelikle ilgili ilk yayınların daha çok annenin fiziksel sağlığı ile ilgili konulara odaklandığı görülmektedir. Doksanlı yıllarda annelik kavramı psiko-sosyal boyutlarıyla ilk kez gündeme gelmiştir. 2000'li yıllardan itibaren de bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte annelik bir dönüşüm ve değişim sürecine girmiş, sosyal, politik, kültürel ve ekonomik alanlarda annelik üzerine çalışmaların artmaya başladığı dikkat çekmiştir.

Bora (1998), annelik kimliğinin kuşaklararasında nasıl bir değişim geçirdiğini incelemiş, bireysel olan annelik kimliği ile sosyal annelik kimliği ayrımına değinmiştir. Güler (2007) ve Alparslan (2020) kadının mevcut rollerinin yanında annelik rolüne ve kuşaklararası değişimine değinirken, Gürçayır Teke (2014) modern annelik kimlikleri ile geleneksel annelik kimliklerini karşılaştırarak farklılıklar ve nedenlerini incelemiştir. Özen (2015), Irgaz (2019), Karaymirza (2019) ve Aktaş ve Özden (2020) farklı kuşaklardaki annelerin annelik pratiklerine ait ahlaki ve toplumsal değişimleri araştırmıştır. Çebi ve Sarıköse (2021) annelerin kendi kızlarına annelik deneyimlerini nasıl aktardığı ile ilgili bir çalışma yaparken, Irmak (2019) ve Şahlar (2017) çalışan annelerin annelik deneyimlerini incelemiştir.

Ecevit (1993), anneliğin biyolojik ve sosyolojik ikileminden bahsederken Deliktaş ve arkadaşları (2015), Işık (2015), Sevimli Güler (2016), Beydili Gürbüz

(2017), Şahlar (2017), Karaman ve Doğan (2018), Bozkurt (2019), Gezer Tuğrul (2019), Sadıkoğlu (2020) ve Asalıoğlu ve arkadaşları (2020) annelik deneyiminin sosyal, kültürel ve ekonomik etkenlerle nasıl şekillendiği ve algılandığı üzerine çalışmalar yapmıştır. Yapılan bazı çalışmalar da anneliğin geleneksel medya tarafından nasıl kurgulandığı üzerinde yoğunlaşmıştır. Saktanber (1990) ve Baştürk Akca (2015) Türkiye'de kitle iletişim araçlarının kadını ideal anne ve eş olarak yansıttığından bahsederken, Şendur Atabek (1999), Er (2004), Uğurlu (2003), Uzel (2008), Tuncer (2010), Uğurlu (2013), Türkdoğan (2013) ve Bal (2014) uzun yıllar reklam, film, dergi ve sinema gibi içeriklerde geleneksel annelik modellerinin ataerkil sistemler tarafından sunularak, toplumun hafızasına nasıl yüklendiğine değinmiştir. Bu çalışmalar, annelik rolü ve davranışlarının nasıl olması gerektiğini, medya içerikleri aracılığıyla yeniden üretilerek, izleyicilere nasıl aktarıldığını araştırmıştır. Teknoloji ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal medya platformlarında görünür olmaya başlayan anneler merak konusu olmuş ve araştırılmaya başlanmıştır. Yelsalı Parmaksız (2012), Aydoğan (2019), Yardım (2020) annelik kimliğinin bireysel ve toplumsal değişimi üzerine çalışmalar yaparken, Burç (2015) ve Lecaj (2019) popüler kültürün anneliğe ait yarattığı farklı görünümleri ele almıştır. Aktan ve Kayış (2018), Kızılkaya (2018), Başoğlu (2020) ve Ergül ve Yıldız (2021) ise kadınların, annelik deneyimlerini sosyal medya platformlarında birbirlerine nasıl aktardıkları konusunda çalışmalar yapmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma yöntemine, araştırmanın desenine, araştırmanın yeri ve zamanına, araştırmanın katılımcılarına, veri toplama yöntemine, veri toplama araçlarına ve tekniğine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi

Son zamanlarda, sadece gerçek toplumsal yaşamda değil sanal dünyada da görünür olan ve başka annelerin görünürlüğüne şahit olan günümüz annelerinin, annelik algı ve deneyimlerinin nasıl değiştiğine ilişkin kapsamlı çalışmalar pek bulunmamaktadır. Bu çalışmada bir grup sosyal medya kullanıcısı anne ve onların anneleriyle (sosyal medya kullanım deneyimi olmayan) yapılmış derinlemesine görüşmeler sayesinde annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararasında yaşanan değişimin ve bu değişimin etmenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma nitel araştırma tipinde, annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimin nasıl gerçekleştiği ve nelerden etkilendiği sorularına yanıt aramak üzere gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır (Altındağ, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalar, dünyanın sosyal yönü ile ilgilenir ve insanlar niçin böyle davranır? Kanaatler ve vaziyet alışlar nasıl oluşur? İnsanlar çevrelerinde olup bitenden nasıl etkilenir? Kültürler niçin ve nasıl gelişir? Sosyal gruplar arasındaki farklar nelerdir? gibi sorularına yanıt arar (Altındağ, 2005). Zamana, kültüre göre değişim gösteren annelik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi ve bu değişimin ayrıntılarının kavranabilmesi için bu çalışma nitel araştırma yöntemi ve olgubilim **(fenomenolojik)** araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Fenomenoloji, olayların varlığını inceleme ve tanımlama yöntemidir. Gerçeğin ne olduğuna yanıt arayan bir yöntemdir. Fenomonolojik çalışma, aynı fenomeni deneyimleyen farklı kişilerin bu deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar. İnsanların günlük hayatlarında edindikleri tecrübeleri ve fenomeni tanımlama, analiz etme ve aktarma şekillerini inceleyen fenomenoloji, kişilerin kazanımlarının yaşamlarına aktarmasına odaklanır (Baş ve Akturan 2017; Creswell 2018; Doğan Pekince, 2019).

Fenomenolojik desen ise bireylerin yaşadığı deneyimleri detaylı bir şekilde araştırmayı ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel bir metodolojidir. Fenomenolojik desen, araştırmacıya bireylerin kişisel deneyimlerini anlama ve yorumlama imkânı sunar (Yalçıner, 2019).

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmanın ilk katılımcıları İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğine başvuran ilk defa anne olmuş sosyal medya kullanıcısı anneler ve onların sosyal medya kullanım deneyimi olmayan anneleri olarak belirlenmiştir. Çeşitli sosyal medya kanalları üzerinden de çalışma duyurusu yapılmış, katılmaya istekli ve kriterleri uygun olan anne ve anneanneler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Katılımcılar ile görüşmeler 01 Ekim - 30 Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kliniğe başvuran annelere çalışma amacı anlatılmış ve katılımcı olmak isteyen annelerle görüşmeler, kadınların kendilerini rahat hissedebilmeleri için katılımcı ile araştırmacılar tarafından ortak karar verilmiş ve görüşme yapmaya izin verir hastane dışı bir ortamda yüz yüze ya da online gerçekleştirilmiştir. Online gerçekleştirilen görüşmelerde mekân seçimi sakin ve sessiz bir ortamda Zoom ve Google Meet internet uygulamaları aracılığı ile yapılmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Zaman Çizelgesi

Araştırma Eylül 2020 - Aralık 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmayla ilgili yapılan işlemlerin zamanı Tablo 3-1’de gösterilmiştir.

Tablo 3-1: Araştırma Zaman Çizelgesi

Araştırma konusunun seçimi	Mart 2020
Tez önerisinin kabulü	22 Nisan 2020
İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekimliği Hemşirelik Hizmetleri Müdürlüğü resmi çalışma izni alınması	02 Haziran 2020
İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı resmi çalışma izni alınması	11 Haziran 2020
İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı'ndan onay alınması	08 Eylül 2020
Araştırma verilerinin toplanması	Ekim-Aralık 2020
Verilerin analizi ve değerlendirilmesi	Ocak -Ağustos 2021
Tez raporunun yazımı	Eylül-Aralık 2021

3.3. Araştırmacının Rolünün Belirlenmesi

Araştırmacı, Ebelik Anabilim dalında yüksek lisans öğrencisidir ve araştırma süresini kapsayan tarihlerde Arnavutköy Devlet Hastanesi Doğumhane Biriminde Sorumlu ebelik ve aktif ebelik yapmıştır. Çalıştığı birimde anne adaylarına ve annelere hizmet verirken yaptığı gözlemler sonucunda birtakım farkındalıklar kazanmış ve annelik deneyimlerinin sosyolojik boyutunu sorgulamaya başlayarak araştırmanın zeminini oluşturmuştur. Araştırmacı, Kişilerarası İlişkiler Psikoterapisi Modüler Eğitimi alarak iletişim becerilerini güçlendirmiştir. Özel bir eğitim merkezi tarafından verilen Online Nitel Araştırma Yöntemleri ve Maxqda ile Nitel Veri Analizi Eğitimlerine katılarak nitel araştırma yöntemlerine ilişkin daha fazla donanım sağlamayı amaçlamıştır. Araştırmacı, katılımcılara herhangi bir yönlendirmede bulunmadan online ve yüz yüze görüşme sağlamış, katılımcıları ölçme ya da onları sorgulama gibi bir misyonunun olmadığını daha çalışmanın başlangıcında açık açık belirtmiştir. Toplanan verilerin kullanımının sadece araştırma ile sınırlı kalacağı ve kişisel verilerin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı ifade edilerek katılımcıların araştırmacıya güvenmesi sağlanmıştır. Araştırmacı görüşmeler sırasında daha çok dinleyici konumunda hareket etmiştir.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklem Seçimi

Niteliksel araştırmalarda, araştırma evreninin değişkenleri üzerine genellemelere varmaktan çok, küçük ölçekli bir çalışma ile ayrıntılı bir kavrayış amaçlanır. Ayrıca niteliksel araştırmalarda örneklem büyüklüğü için belirlenmiş bir kural bulunmaz. Nitel araştırmalarda çalışılan birey hakkında detaylı geniş bilgilerin edinilmesi örneklem büyüklüğüne karar vermede genel kuraldır ve örneklem için yeterlilik ve doygunluk esastır (Creswell, 2015; Yalçıner, 2019). Bu nedenle örneklem büyüklüğü, araştırmacının toplanan verilerden doyum sağlaması; teorik doygunluk, yani verilerin yineleme göstermesi ve ek/yeni verilerin elde edilememesi ile sınırlandırılmaktadır (Aksayan ve Emiroğlu 2002; Kümbetoğlu 2008).

3.4.1. Örneklem Seçimi

Araştırmanın katılımcıları İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğine postpartum rutin kontrolleri için başvuran ilk defa anne olmuş sosyal medya kullanıcısı anneler ve onların sosyal medya kullanım deneyimi olmayan anneleri olacaktır.

Araştırmamız Annelik Algı ve Deneyimlerinde Kuşaklararası Değişimin İncelenmesi konusunda annelik deneyimi ile ilişkili literatür taramasında incelenen çalışmalardan Zeybek Kaplan'ın 2018'de yaptığı Annelik Sosyalizasyonu ve Sosyal Medya: Instagram Örneği yüksek lisans tez çalışmasında 25 sosyal medya kullanıcısı anne çalışmaya alınmış, Kızılkaya'nın 2018'de yaptığı Sosyal Ağlarda Annelik: Youtuber Anneler Örneği isimli doktora tez çalışmasında ise 32 sosyal medya kullanıcısı anne ele alınmıştır. Irgaz'ın 2019 yılında yaptığı yüksek lisans tez çalışması olan From Being A Daughter to Being A Mother: Intergenerational Transmission of Mothering and Womanhood Within Turkish-Jewish Families isimli araştırmasında 15 kadın ile görüşülmüştür. Fouquier' in 2011 de yaptığı The Concept of Motherhood Among Three Generations of African American Women isimli bir çalışmasında ise 18 kadın ile görüşme yapılmıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda Annelik Algı ve Deneyimlerinde Kuşaklararası Değişimin İncelenmesi konusuyla ilişkili olabilecek, annelik deneyimlerine odaklanan birkaç nitel çalışma incelenmiş ve bu çalışmalardaki örneklemin yaklaşık 20 anneden oluştuğu belirlenmiştir.

Benzerlik esasına dayanarak bu çalışmada da 26 anne ve 26 anneanne örnekleme alınmıştır. Çalışma örneklemine ulaşabilmek için İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğine başvuran ilk defa anne olmuş kadınlara çalışma hakkında bilgi verilerek, katılmaya istekli olma durumları sorulmuş ve çalışmaya dâhil edilme kriterlerine uygun olan anneler ve kendi anneleri çalışmaya alınmıştır. Çeşitli sosyal medya kanalları üzerinden de çalışma duyurusu yapılarak ve kriterleri uygun olanlar çalışmaya davet edilmiştir. Örneklem seçiminde çalışmaya uygunluğu açısından niteliksel çalışmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan benzeşik örnekleme yöntemi ve kartopu/zincirleme örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Benzeşik örnekleme, küçük ve benzeşik bir grup oluşturarak belirgin bir alt grubu tanımlamaya çalışır. Homojen olarak oluşturulan grup üzerinde çalışılır. Genellikle özel olarak belirlenmiş veya odaklanılmış konular üzerinde açık uçlu sorular veya beyin fırtınası gibi teknikler kullanılarak görüşmeler yapılır. Buradaki asıl nokta odak grupların genellikle benzer yapılardan gelen ve benzer deneyimleri yaşamış insanları bir araya getirmek suretiyle onları etkileyen temel konular üzerine görüşülmesidir (Büyüköztürk ve ark. 2008; Baltacı, 2019).

Bu araştırmada da benzer deneyimler yaşamış annelere ve anneannelere ulaşılarak bireysel görüşme yapılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden annelerden benzer deneyimi yaşayan ve kriterleri uygun olan diğer annelere de kartopu örneklem yöntemi kullanılarak ulaşılmış, görüşme yapılan annelerin güveninin kazanılması ile çevrelerinde benzer deneyimlere sahip olan ve kriterleri karşılayan başka annelerin olup olmadığı sorgulanarak görüşme için referans istenmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi, evreni oluşturan birimlere erişmenin zor olduğu veya evren hakkındaki bilgilerin (büyüklük ve bilgi derinliği vb.) eksik olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu teknik, zengin veri elde edilebilecek kişi ve kritik durumlara odaklanmakta ve evrene bu kişi ve kritik durumları takip ederek ulaşmaktadır (Baltacı, 2018). Nicel araştırmanın genellemelere dayalı doğası, evreni temsil edecek büyük ve geniş örneklemlere ihtiyaç duymasını gerektirir. Fakat nitel araştırmalar, çoğunlukla gözlem ve görüşmelere dayalı olarak yürütüldüğü için büyük ve geniş örneklemlere ihtiyaç duymaz; çünkü belirli bir aşamadan sonra gerek gözlemler gerek görüşmeler kendini tekrar etmeye başlayacaktır. Araştırmacı, tekrarlarla karşılaştığında verilerin doygunluğa ulaştığını farketmeli, verileri çeşitlendirmektense detaylandırması gerektiğini anlamalıdır. Bu durumda ya araştırma sorularına yeni sorular ekleyerek veri çeşitliliğini sağlamalı ya da görüşmelerin derinliğine inmek için topladığı verilerden farklı anlamlar üretmeye çalışmalıdır (Baltacı, 2019).

Benzeşik ve kartopu örneklem yöntemi ile belirlenen 26 anne ve anneanne ile görüşüldükten sonra veri doygunluğuna ulaşıldığına karar verilmiş ve çalışmanın veri toplama aşaması tamamlanmıştır.

3.4.2. Çalışmaya Alınma Ölçütleri

- Annelerin 18-40 yaş aralığında olması,
- Annelerin kendi annelerinin de yaşıyor ve görüşmeye istekli olması,
- Annelerin annesinin 40-80 yaş arasında olması,
- Doğum sonu 2-24 aylar arasında ve ilk kez anne olması,
- Hem anne hem de anneannelerin iletişim kurmayı engelleyen herhangi bir soruna sahip olmaması (Türkçe bilen, işitme, konuşma ve anlama yeteneklerinde bozukluğa sahip olmayan).

3.4.3. Çalışmadan Dışlanma Ölçütleri

- Sosyal medya hesabı olmayan anneler,

- Annesi vefat etmiş anneler,
- Okuryazar olmayan anneler.

3.5. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmada veri toplamak için bireysel görüşme, grup görüşmesi ve gözlem yapılması gibi farklı veri toplama yöntemleri vardır (Altındağ, 2005). Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma örnekleminde yer alanların, araştırma konusu hakkında bilgi, duygu ve düşüncelerini aktif olarak açıkladığı, yaşam öyküsünü anlattığı veri toplama tekniği, görüşme olarak adlandırılır. Görüşmenin amacı, katılımcıların iç dünyalarına erişerek onların özgün bakış açılarının belirlenmesidir. Görüşme, araştırılan konu hakkında bireyin yaşanmışlıkları, farklı deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılmasına olanak sağlar (Baltacı, 2019). Görüşme tekniği, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasını güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Araştırmacı, görüşme sırasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir veya sohbet tarzı bir yöntem uygulayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda çok sık başvurulan veri toplama tekniği olan görüşme, görüşülen kişilere kendilerini birinci elden ifade edebilme fırsatı verirken, araştırmacıya da görüşme yaptığı kişilerin anlam dünyalarını, bakış açılarını, içinde bulundukları özel durumlara ait duygu, düşünce ve tecrübelerini yine onların ifadeleri aracılığı ile derinlemesine anlama imkânı sunar. Derinlemesine görüşmenin nitel yöntemde özel bir yeri vardır ve nitel yöntemin en güçlü tekniklerinden biridir (Tekin ve Tekin, 2006).

Görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme formu rehberliğinde araştırma sorusuna odaklanılarak, her birey ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeler başlamadan önce her katılımcıdan sözlü ve yazılı izin alınmış ve gönüllü olur formu imzalatılmıştır. Görüşmeler, kadınların kendilerini rahat hissedebilmeleri için araştırmacı ve katılımcılar tarafından ortak karar verilmiş ve görüşme yapmaya izin verir sosyal bir ortamda yüz yüze ya da çevrimiçi gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 30-60 dakika sürmüş ve katılımcıların izni dâhilinde Iphone 7 marka akıllı telefon ile ya da çevrimiçi görüşme platformu otomatik kaydı aracılığıyla kayıt

edilmiştir. Katılımcıların tamamı görüşmelerin kayıt edilmesine izin vermiştir. Yapılan her görüşme aynı gün yazıya dökülerek deşifre edilmiştir.

Yüz yüze görüşmeler, görüşmecinin katılımcı ile karşılıklı ve aynı düzeyde oturmasıyla, çevrimiçi görüşmeler de yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Niteliksel araştırma yöntemlerinde önerildiği şekilde, görüşmeci daha fazla veri elde edebilmek için az konuşup daha çok dinlemiştir. Online görüşmeler, Covid-19 pandemisi nedeniyle kısıtlamalardan dolayı gerçekleşmiştir. Yüz yüze görüşmeler ise maske, mesafe ve hijyen kuralları çerçevesinde görüşmeyi kabul eden anne ve anneanneler ile önlemler alınarak yapılmıştır.

Hem birinci kuşak anne, hem de ikinci kuşak anne için bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu olmak üzere iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce, görüşülen bireye güven kazandırmak ve görüşmenin birey açısından daha rahat geçmesini sağlamak amacıyla birtakım açıklamalar yapılmıştır.

Yapılan bu açıklamalarda;

• Araştırmanın amacı, ses kaydının alınacağı ve araştırmacının gerektiğinde not tutabileceği,

• Görüşme nedeniyle görüşülen bireye herhangi bir zarar gelmeyeceği,

• Anlatacağı bilgiler doğrultusunda, isminin herhangi bir yerde deşifre edilmeyeceği,

• Görüşmeyi sonlandırmak isterse buna saygı duyulacağı, açıklaması yapılmıştır.

Açıklama yapıldıktan sonra araştırmayı kabul eden katılımcılardan sözlü ve yazılı onam alınmıştır.

3.5.1. Ses Kayıt Cihazı

Görüşmelerde veri kaybı olmaması için, katılımcıların sözlü onayları alınarak, katılımcıların izni dâhilinde Iphone 7 marka akıllı telefon ve çevrimiçi görüşme platformu aracılığıyla kayıt edilmiştir. Her katılımcı ses kayıt cihazı kullanımına izin vermiştir. Veri toplama, döküm ve analiz sürecinde katılımcıların gerçek isimleri kullanılmıştır. Araştırma tamamlandıktan sonra, bireylerin gerçek isimleri kullanılmamıştır. Görüşmelerin dokümantasyonu sonucunda toplamda 498 sayfa ve

181.382 sözcük veri elde edilmiştir. Ses kayıtlarının yazımı görüşmelerin ardından bilgisayar ortamında yapılmış, genel bir yargıya varana kadar her biri birçok kez okunmuştur. Her bir okumada olası kodların neler olabileceğine ilişkin fikirsel altyapı oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar, araştırmacı tarafından içerikleri değiştirilmeden deşifre edilmiştir. Deşifreler yapılırken "ediyom", "içiyom" gibi kelimeler "ediyorum", "içeceğim" şeklinde düzeltilmiştir. Sık tekrarlanan ''hani'', "yani", "işte" şeklinde ifadelerin sayısı azaltılarak yazılmıştır.

3.5.2. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Araştırmanın amacı, içeriği, yöntemi konusunda bilgi verilerek araştırmaya katılmayı kabul eden ve araştırmaya alınma ölçütlerini karşılayan anne ve anneannelerden Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'nu (EK-1) imzalamaları istenmiştir. Onamı alınan anneler ve anneanneler çalışmaya dâhil edilmiştir.

3.5.3. Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen Anne Bilgi Formu, katılımcıların sosyodemografik özelliklerine yönelik dokuz soru, jinekolojik ve obstetrik bilgilerine yönelik altı soru olmak üzere toplam 15 sorudan oluşmaktadır (EK-2).

Araştırmacı tarafından geliştirilen Anneanne Bilgi Formu, katılımcıların sosyodemografik özelliklerine yönelik sekiz soru, jinekolojik ve obstetrik bilgilerine yönelik bir soru olmak üzere toplam 9 sorudan oluşmaktadır (EK-3).

3.5.4. Görüşme Formu

Araştırmada, katılımcıların duygu ve düşüncelerini derinlemesine ortaya çıkarmak, veri toplama sırasında konu dışına çıkmayı engellemek için alanyazındaki benzer çalışmalar ışığında hazırlanan yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Anne ve anneanne için iki adet görüşme formu hazırlanmıştır.

Anne Görüşme Formu anneliğin tanımı ve anneliğe dair algı ve deneyimleri belirleyebilmek için 9 tane açık uçlu soru içerir (EK-4).

Anneanne Görüşme Formu ise anneliğin tanımı ve anneliğe dair algı ve deneyimleri belirleyebilmek için 8 tane açık uçlu soru içerir (EK-5).

3.5.4.1. Görüşme Formunun Geliştirilmesi

Araştırma konusu ile ilgili kapsamlı bir alanyazın taraması yapılarak görüşme sorularına yönelik kavramsal bir çerçeve belirlenmiştir. Görüşme formu oluşturulurken soruların kolay anlaşılacak şekilde sorulmasına ve akıcı olmasına dikkat edilmiş, yönlendirici sorulardan kaçınılmıştır. Doğrudan veya dolaylı açık uçlu sorularla olabildiğince net açıklamalar elde edebilmek hedeflenmiş, sorular belli bir akış doğrultusunda sıralanmıştır. Daha genel ve yanıtlanması kolay konular görüşmenin başında sorulmuştur. Görüşme soruları uygunluk ve anlaşılırlık açısından değerlendirilmek üzere dört uzman görüşüne sunulmuş, görüş ve önerileri doğrultusunda görüşme formu oluşturulmuştur.

3.5.5. Araştırmacının Ön Hazırlığı

Araştırmacı çalışmaya başlamadan önce sosyal medya mecrasında annelik ile ilgili birçok gözlem ve pasif izleme gerçekleştirmiştir. Sosyal medyadaki annelik davranışlarının günümüz ve geçmişteki farklılıklarını incelemek üzere çok yönlü literatür taraması yapmış, bu konu hakkında araştırma yapmaya karar vermiştir. Annelik hakkında çeşitli kitaplar ve makaleler incelemiştir. Annelik deneyimleri üzerine derinlemesine bireysel görüşmeler yapılacağı için kişilerarası iletişim tekniklerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmacı Kasım 2019-Şubat 2020 tarihinde toplam 4 modül olmak üzere İstanbul'da 64 saatlik Kişilerarası İlişkiler Psikoterapisi Modüler Eğitimine katılmış, başarılı olması sonucunda sertifika alarak iletişim becerilerini geliştirmiştir. Bu eğitim sayesinde, görüşmeler esnasında kişilere doğru anda, doğru sorularla, doğru duygu ve davranış biçimleri ile görüşmelerin derinliğinin artması amaçlanmıştır. Ayrıca, özel bir eğitim merkezi tarafından yapılan 7-8-9 Ağustos 2021 tarihlerinde 11 saatlik Online Nitel Araştırma Yöntemleri Eğitimi ve 24-25-26 Eylül 2021 tarihlerinde 12 saatlik Maxqda ile Nitel Veri Analizi Eğitimi'ne katılarak katılım belgesi almıştır. Bu eğitimler ile nitel veri analizinin nasıl yapılması gerektiği hakkındaki bilgiler kazanılmış, araştırma basamaklarının doğru ve eksiksiz yapılmasına özen gösterilmiştir.

3.6. Verilerin İstatistiksel Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, araştırmaya ait kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları belirlemek amacıyla verilerin detaylı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanmasını kapsar.

İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Elo ve Kyngäs, 2008; Neuendorf, 2016). İçerik analizinin amacı, katılımcının söylediklerinin hem görünen hem de örtük anlamlarının (neden öyle söylediği, hangi şartlardan etkilendiği…) analizine odaklanmaktır (Vaismoradi ve ark., 2013).

İçerik analizi, elde edilen verilerin ayrıntılı olarak incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram, kategori ve temaların oluşturulmasını sağlar. Veri setinde yinelenen veya katılımcının fazlaca vurgu yaptığı olay ve olgulardan kodlar çıkarılır. Veriler arasındaki anlamlı kısımlara (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) araştırmacı tarafından isim verilmesi işlemleri kodlama olarak adlandırılır. Kodlama süreci; elde edilen verileri bölümlere ayırmayı, incelemeyi, karşılaştırmayı, kavramlaştırmayı ve ilişkilendirmeyi sağlar. Veriler arasında yer alan anlamlı kısımlara (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) ve olaylara verilen anlamlar ise kavram olarak adlandırılır. İçerik analizinde elde edilen kavramların toplanarak belirli bir ilişki içinde sınıflandırılmasına da kategorilendirme/kategorize etme olarak ifade edilir. Kategorilerin birbirleriyle olan ilişkileri ortaya çıkarılır ve bu ilişkilerin daha üst düzey bir gruplamayı gerektirdiği durumlarda bir tema altında toplanır. Temalar, elde edilen kavramlara nazaran daha soyuttur ve geneldir. İçerik analizinde katılımcıların görüşlerinin içeriği, sistematik bir şekilde ayrıştırılır (Baltacı, 2019).

İçerik analiz yönteminde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

<u>1-Verilerin Kodlanması:</u>

Veri toplama aşamasında bulunmayan iki araştırmacı tarafından veriler defalarca okunmuş, kayıtlar deşifre edilerek anlamlı bölümlere ayrılmış ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. Benzer anlam taşıyan

ifadeler/sözcükler belirlenerek kodlar haline getirilmiş ve aynı zamanda not alma işlemi yapılmıştır.

2-Kategorilerin oluşturulması:

Keşfedilen ve isimlendirilen kodlardan hareketle, benzerlik ve farklılıkları açısından bir araya getirilerek daha genel düzeyde açıklayabilen kategorilere dönüştürülmüştür.

3- Temaların oluşturulması:

Bu gruplama işleminde aynı türden olan kategorileri birbirileriyle ilişkilendirilerek temalar belirlenmiştir.

Çalışmamızda katılımcılardan toplanan veriler, Maxqda Analytics Pro Nitel Veri Analizi Programına aktarılarak ve her bir katılımcının verdiği cevaplar okunarak kodlama yapılmıştır. Sonraki aşamada, kendi içerisinde anlamlı bir bütün oluşturan kodlar bir araya getirilerek kategoriler ve temalar saptanmış, nitel araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamaya yönelik stratejiler saptanıp uygulanarak kodların ve temaların düzenlenmesi tamamlanmıştır.

Analizin güvenirliği için araştırmacıların kodlama, kategori ve tema oluşturmada görüşlerin paralelliği sağlanmıştır. Oluşan temaların durumu tanımlamadaki uygunluğunu değerlendirmek için çalışmacılar dışında iki uzmandan görüş alınmıştır (Elo ve Kyngäs, 2008; Neuendorf, 2016).

3.7. Araştırmanın Yasal ve Etik Yönleri

Çalışma için öncelikle İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 08.09.2020 tarihinde etik izin onayı alınmıştır (No: 59491012-604.01.02-) (EK-6).

Yüz yüze görüşme tekniği ve online görüşme ile yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcılardan hem sözlü hem yazılı onam (aydınlatılmış gönüllü olur formu) alınmıştır. Ses kaydı alınmadan önce mutlaka izin istenmiştir. Çalışma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun şekilde gerçekleştirilmiştir (tüm detayların gizli kalacağı ve istedikleri zaman çalışmadan ayrılabilecekleri belirtilerek). Ayrıca

katılımcıların kimlik bilgileri ve adresleri araştırmacı tarafından gizli tutulmuş, hiçbir yazılı metinde kullanılmamıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yönleri

Güçlü Yönleri;

- ✓ Literatürde görece nadir çalışılan konulardan birine (annelik deneyimi ve algısı) odaklanmış olması,
- ✓ Sadece belli özellikler içeren bir grup annenin annelik deneyimlerini incelememesi,
- ✓ Annelerin ve onların kendi annelerinin deneyimlerini dikkate alması ve karşılaştırma yapması,
- ✓ Annelik deneyimlerini ayrıntılı değerlendirerek, literatüre yeni annelik modelleri kazandırmış olması.

Sınırlılıkları;

- ✓ Araştırma sonuçları sadece çalışma örneklemi ile sınırlıdır. Konuyla ilgili kavramların tartışılmasında, genelleme yapılmasından sakınılmalıdır.
- ✓ Konu hakkında katılımcıların verdiği bilgiler hakkında ön yargılı olabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- ✓ Çalışma örnekleminin doğum sonu 2-24 ay içinde olan anneleri kapsaması (Annelik deneyiminin her geçen ay hızla değişim gösterdiği göz önüne alındığında, bu süre grubun homojenliği açısından uzun bir süre olabilir).

3.9. Araştırmada Veri Toplama Sırasında Karşılaşılan Kolaylıklar ve Güçlükler

Çalışmanın yapıldığı 2020 yılı Ekim-Kasım-Aralık ayları Covid-19 Pandemi dönemine denk gelmiştir. Bu nedenle, çalışmaya katılacak gönüllü bireylere ulaşılması aşamasında birtakım güçlükler yaşanmıştır. Çalışmayı kabul eden katılımcıların ikisi Covid-19 karantinasına girdikleri için çalışmaya dâhil olamamıştır. Çalışmaya dâhil olan katılımcıların büyük çoğunluğu yüz yüze görüşmeyi tercih etmemiş, bunun üzerine online görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dört anne ile derinlemesine görüşmeler yapılırken ağlayan ya da uykusundan uyanan bebekleri ile ilgilenmek durumunda kaldıkları için ara ara görüşmeler sonlandırılmış müsait olduklarında görüşmeye kaldığı yerden devam edilmiştir. Bu nedenle, bu durumu yaşayan annelerin sorulara odaklanmasında zaman zaman azalmalar yaşanmıştır.

Pandemi koşulları ve kısıtlamalar, araştırmanın yürütülmesi ve yazımı esnasında planlanan tarihlerin aksamasına neden olmuştur.

Diğer taraftan araştırmanın konusu katılımcıların ilgisini çekmiş ve konuşma konusunda heveslendirmiştir. Araştırma sonuçları da pek çok katılımcı tarafından merak edilmiştir. Araştırma konusuna duyulan ilgi, katılımcılarla görüşmede ve kartopu yöntemine uygun olarak yeni katılımcıların heveslendirilmesinde kolaylık sağlamıştır. Görüşmelerin çoğunluğunun çevrimiçi platformlar üzerinden gerçekleştirilmesi zaman ve mekânla ilgili engelleri ortadan kaldırmış ve hem katılımcıların hem de araştırmacının rahat görüşme yapmasına olanak sağlamıştır.

3.10. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Çalışma Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) kontrol listesine göre raporlanmıştır (Tong ve ark., 2007) (EK-7).

Bilimsel araştırmaların geçerli ve güvenilir olması, çalışmanın kabul görmesi bakımından önemlidir. Araştırma yaparken uygulanan yöntemlerin, veri toplama araçlarının ve veri analizinin geçerliği ve güvenirliğinin tayin edilmesi, araştırmanın inandırıcılığını ve kabul görme seviyesini yansıtır. Nicel araştırmalar, geçerliği ve güvenirliği için farklı ölçme yöntemlerine sahipken, nitel araştırmalarda net bir geçerlik ve güvenirlik tespiti yapmak olası değildir (Baltacı, 2019).

Nitel araştırmalarda geçerlik, bilimsel verilerin doğruluğu; güvenirlik ise bilimsel verilerin tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Guba ve Lincoln ise nitel araştırmalarda geçerlik-güvenilirlik yerine inandırıcılık (trustworthiness) olması gerektiğini vurgulamıştır. İnandırıcılığın altın standardı olarak dört ana başlık belirlenmiş olup, bunlar inanılırlık (credibility), güvenilebilirlik (dependability), onaylanabilirlik (comfirmability) ve aktarılabilirliktir (transferability) (Başkale, 2016) .

Geçerliği sağlama yönünde atılan adımlar, şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) artırmak için, görüşme formu geliştirilirken ilgili literatür incelemesi sonucunda konu ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur (inanılırlık, güvenilebilirlik).

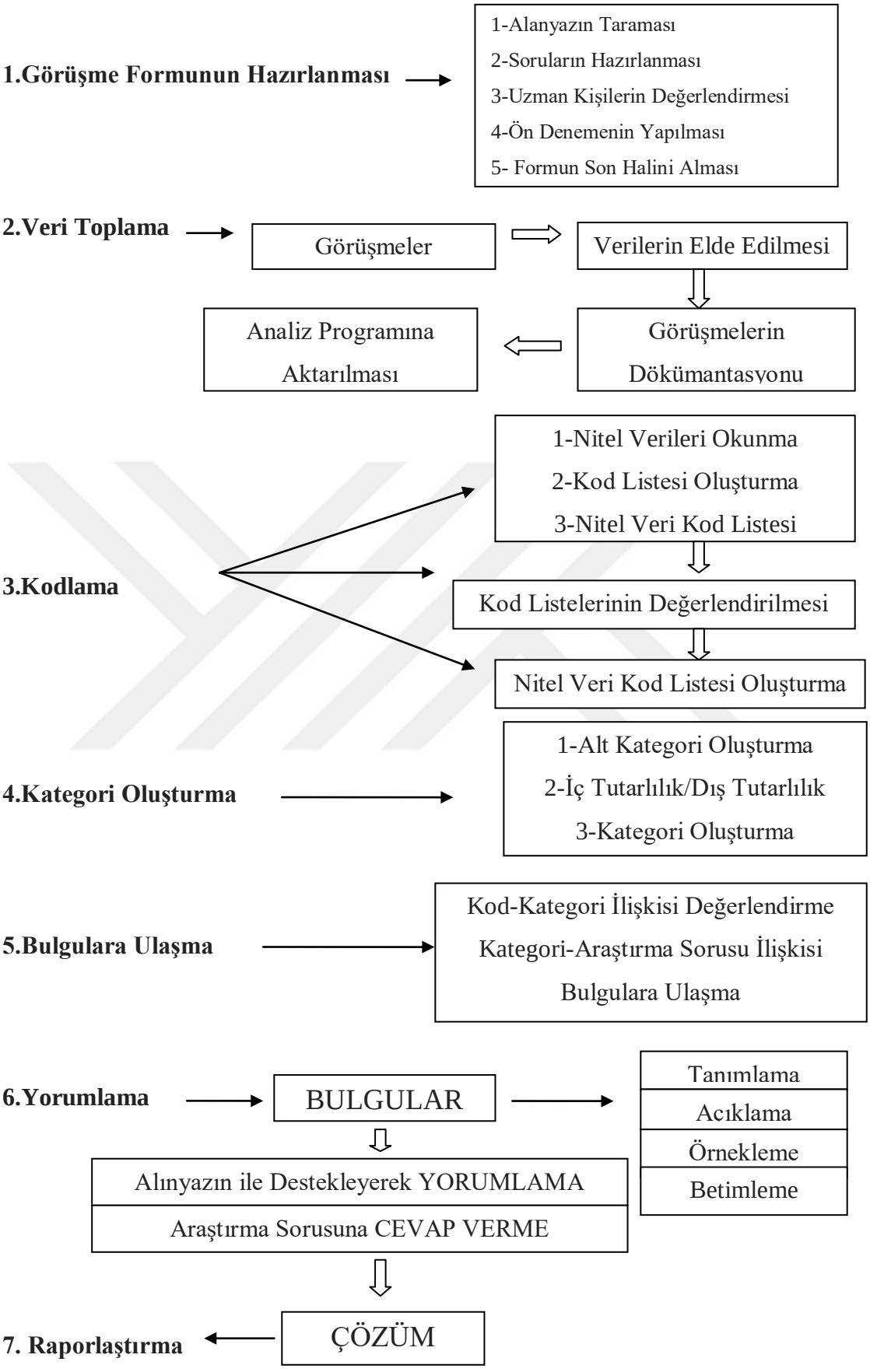
- ✓ Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabilirliğini) artırmak için, veri toplama araçları, ham veriler, kodlamalar ve raporun temel oluşturan gözlem notları, yazıları ve çıkarımları araştırma ekibi dışında bir uzmana sunularak görüş alınmıştır (aktarılabilirlik, inanılırlık).
- ✓ Veri toplama araçları, alanyazın incelendikten sonra hazırlanmış, veri toplama aracı ile alanyazın arasında tutarlık sağlanmıştır (güvenilebilirlik, inanılırlık).
- ✓ Araştırmanın yapı geçerliğini artırmak için, birden fazla veri toplama yöntemi (bireysel görüşme, gözlem notları, ses kayıtları, sosyodemografik veri formları) kullanılmıştır. Bir başka anlatımla veri toplamada çeşitleme yoluna gidilmiştir (güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Konu ile ilgili farklı kaynaklar incelendikten sonra görüşme soruları taslak biçiminde hazırlanmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşturulan taslak görüşme formları, uygulama öncesinde geçerlik sorunlarının giderilmesi amacıyla uygunluk ve anlaşılırlık açısından değerlendirilmek üzere uzman görüşüne sunulmuş, uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda görüşme formu oluşturulmuştur (inanılırlık, güvenilebilirlik).
- ✓ Ön deneme sonrasında sorular yeniden düzenlenerek, görüşme formunun son hali oluşturulmuştur (güvenilebilirlik).
- ✓ Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden benzeşik ve kartopu örneklem tercih edilmiştir (aktarılabilirlik).
- ✓ Araştırma örnekleminin, ortamının ve süreçlerinin özellikleri başka örneklemlerle karşılaştırma yapılabilecek şekilde açıklanmıştır (inanılırlık, aktarılabilirlik).
- ✓ Pandemi nedeniyle yüz yüze planlanan görüşmelerin çoğu katılımcıların isteği ve kısıtlamaların artmasıyla online olarak yapılmıştır (güvenilebilirlik).
- ✓ Veriler, katılımcılarla yüz yüze görüşme yapılarak ve online görüşme yapılarak, derinlemesine toplanmıştır (güvenilebilirlik).
- ✓ Anne ve anneannelerin sözlü onamları alınmış ve ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Anneler ve anneanneler görüşme sırasında farklı görüş ve deneyimlerini paylaşmak istemiş, sohbet ortamından müdahale edilmeden dinlenmiştir (inanılırlık, güvenilebilirlik).

- ✓ Görüşme süresince, yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için zaman zaman katılımcıların açıklamaları "… söylediklerinizden ……. anlıyorum", '' ..... demek istemiştiniz?'' şeklinde geri bildirim ile özetlenerek teyit edilmiştir (inanılırlık, güvenilebilirlik).
- ✓ Araştırma süreci devam ederken yeni görüşmeler eklenmiştir (güvenilebilirlik).
- ✓ Görüşmeler, deşifre edilip yazılı dökümana dönüştürüldükten sonra, araştırmacı tarafından ses kaydı dinlenerek kontrol sağlanmıştır (onaylanabilirlik).
- ✓ Araştırmanın sonuçları, alıntılar ile birlikte verilmiştir. Vurgulayıcı ifadeler betimlenerek, tekrarlayıcı ifadeler sayı olarak verilmiştir (aktarılabilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Araştırmanın gereç ve yöntem bölümünde, araştırmanın deseni, evren ve örneklemi, veri toplama araçlarının nasıl geliştirildiği, hangi aşamalardan oluştuğu belirtilmiştir (güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Veri toplama ve analiz aşamaları detaylıca açıklanmıştır (güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Betimlemelerin doğruluğu, araştırma soruları ve veriler arasındaki ilişkiler, verilerin yorumlanması gibi araştırmanın birçok önemli unsuru, bağımsız bir danışman tarafından araştırmanın nesnel değerlendirmesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir (aktarılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Toplanan veriler detaylı bir şekilde rapor edilmiştir (güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Verilerin toplanması ve analiz edilip raporlaştırılmasına kadar geçen süreçte tutarlı bir yol izlenmiştir (güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Araştırmanın sonunda yapılan genellemelerin, bulgular sınırlılığında ve gruba yönelik olduğu belirtilmiştir (aktarılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).

Güvenirliği sağlama yönünde atılan adımlar, şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Araştırmacı, araştırma sürecindeki rolünü ve yaşadığı güçlükleri açık bir şekilde belirtmiştir (güvenilebilirlik).

- ✓ Güvenilirlik sağlamak için, araştırma hakkında doğru, anlamlı ve mantıklı notlar kaydetmek için bir araştırma defteri kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacı görüşme ve gözlem esnasında yönlendirici davranışlarda bulunmamıştır (güvenilebilirlik).
- ✓ Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile jinekolojik ve obstetrik bilgileri yöntem bölümünde detaylı bir şekilde verilmiştir (aktarılabilirlik).
- ✓ Veri toplama ve analiz yöntemi ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır (güvenilebilirlik).
- ✓ Görüşmelerden elde edilip bulgularda ortaya konan veriler, ilk olarak yorumlanmadan sunulmuştur (güvenilebilirlik, inanılırlık).
- ✓ Belirli konulardaki sonuçlar yorumlanırken en az üç veri kaynağından yararlanılmıştır (güvenilebilirlik).
- ✓ Araştırmamızın sonuçları yapılan benzer araştırmalar ile karşılaştırılmış, alanyazın ile desteklenmiş ve raporun yorum bölümünde açıklanmıştır (güvenilebilirlik).
- ✓ Veriler deşifre edilerek yazılmış, analiz öncesinde iki kez aralıksız, 5-6 kez de aralıklı olarak okunarak olay ve olguların yapısı anlaşılmaya çalışılmıştır. Her bulgu ve sonucun kanıtı, katılımcıların bakış açılarından vurucu alıntılarla desteklenerek olabildiğince nesnel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır (güvenilebilirlik, onaylanabilirlik).
- ✓ Kodların ve temaların son haline karar verildikten sonra, araştırmadan bağımsız bir uzman tarafından uzman görüşü alınmıştır. Araştırmada değerlendiriciler (araştırmacı ve danışman) arasında kabul edilebilir bir uyumun olduğu ve kodlamanın güvenilir olduğuna karar verilerek iç güvenilirlik sağlanmıştır (güvenilebilirlik, inanılırlık).
- ✓ Katılımcı teyidi için görüşme sonunda toplanılan veriler katılımcılara özetlenmiş, katılımcılardan bunların doğruluğuna ilişkin düşüncelerini belirtmesi istenmiştir (inanılırlık).
- ✓ Araştırma dâhilinde elde edilmiş veri toplama araçları olan onam formları, bilgi formları, ses kayıtları, deşifreler, yazılı dökümanlar ve kodlama süreçlerinde oluşturulan dosyalar kayıt altına alınarak araştırmacı tarafından güvenilir bir ortamda saklanmıştır (onaylanabilirlik).

Şekil 3-1: Nitel Verilerin Çözümleme ve Yorumlama Süreci

3.11. Kodlayıcılar Arası Uzlaşma

Miles ve Huberman'a (1994) göre, iki araştırmacı aynı veri setini kullanarak kodlama yaptığında tanımlar daha net bir hale gelmektedir. Bu yöntemle kodlamaların hangi anlamı taşıdığı ve hangi veri parçasının hangi koda ait olduğuna dair görüş birliği sağlamak muhtemeldir. Kodlayıcıların aynı veri parçaları için benzer kodlar kullanıp kullanmadıkları bu tekniğin esas noktasıdır. Uzlaşmazlıklar ise tanımların çoğaltılması ya da değiştirilmesi gerektiği anlamı taşır. Öncesinde kodlayıcılar arası güvenilirliğin %70'ten daha yüksek olması beklenmez. Ancak bu oranın içsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılararası görüş birliğinin en az %80 olması, hatta verilerin büyüklüğüne göre %90'dan fazla olması önerilir (Arastaman ve ark., 2018; Baltacı, 2019).

Veriler toplandıktan sonra alanda çalışmaları olan bir uzman tarafından verilerin bir kısmı kodlanmış ve analiz sonuçları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların neler olduğuna bakılarak uyumu incelenmiştir. Bu aşamada Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği yöntem kullanılmış ve Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Ayrılığı + Görüş Birliği) formülü yardımıyla uzlaşma oranına ulaşılmıştır.

Toplam 1685 kodlama içinde; 42 kod Görüş Ayrılığı, 1643 kod Görüş Birliği elde edilen çalışmamızda, kodlayıcılar arası güvenirlik % 97,5 olarak hesaplanmıştır.

Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Ayrılığı + Görüş Birliği) x 100

Güvenirlik= 1643/ (42+1643)x100

Güvenirlik = % 97,5

4. BULGULAR

Annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen bulgular, iki ayrı başlık altında sunulmuştur. İlk bölümde çalışmanın örneklemini oluşturan ***annelerin sosyo-demografik özellikleri, obstetrik özellikleri ve bebeğe ait özellikler*** ile ***anneannelerin sosyo-demografik özellikleri*** ile ilgili tanıtıcı bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde ise çalışmanın amacı doğrultusunda görüşme analizlerinden elde edilen kategoriler, alt kategoriler ve kodlu bölümler üç ana temada incelenmiştir. Bu temalar; ***Anne Olmak (848)***, ***Anneliğe İlişkin Görüşler (474)*** ile ***Annelik ve Sosyal Medya (363)*** olarak belirlenmiştir.

4.1. Tanıtıcı Özelliklere Ait Bulgular

4.1.1. Annelere Ait Tanıtıcı Özellikler

Katılımcılardan annelerin sosyo-demografik özellikleri aşağıda yer alan Tablo 4-1'de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 4-1: Katılımcı Annelerin Sosyodemografik Özellikleri

Anne Kod	Yaş	Eğitim	Meslek	Evlenme Yaşı	Evlilik Süresi	Aile Tipi	Aktif Kullanılan Sosyal Medya Türleri
A1	27	Lisans	Çevre Mühendisi	23	4	Çekirdek	Twitter
A2	28	Ön Lisans	Çocuk Gelişimci	27	1	Çekirdek	Twitter, Instagram
A3	32	Ön Lisans	Çocuk Gelişimci	24	7	Çekirdek	Twitter, Instagram, Facebook
A4	28	Ön Lisans	Tıbbi Sekreter	26	2	Çekirdek	Instagram, Whatsapp
A5	29	Lisans	Okul Öncesi Öğretmenliği	26	3	Çekirdek	Instagram, Facebook
A6	33	Lise	Muhasebeci	29	4	Çekirdek	Instagram
A7	40	Ön Lisans	Turizm-Otelcilik	37	3	Çekirdek	Instagram, Facebook, Ekşi Sözlük
A8	27	Lisans	Öğretmen	24	3	Çekirdek	Twitter, Instagram
A9	27	Lisans	Sigortacı	25	2	Çekirdek	Instagram

A10	27	Yüksek Lisans	İnsan Kaynakları Uzmanı	25	2	Çekirdek	Instagram, Linkedin
A11	27	Lisans	Psikolog	25	2	Çekirdek	Twitter, Instagram, Facebook
A12	28	Lisans	Hemşire	24	4	Çekirdek	Instagram, Facebook, Whatsapp
A13	29	Lisans	Hemşire	24	5	Çekirdek	Twitter, Instagram, Ekşi Sözlük
A14	29	Lisans	Fen Bilgisi Öğretmeni	24	5	Çekirdek	Instagram
A15	28	Yüksek Lisans	İnsan Kaynakları Uzmanı	25	3	Çekirdek	Instagram, Facebook
A16	34	Doktora	Akademisyen	30	4	Çekirdek	Twitter, Instagram, Whatsapp, Telegram
A17	24	Yüksek Lisans	Akademisyen	24	12	Çekirdek	Instagram, Ekşi Sözlük, Happy Mom
A18	28	Lise	Doktor Asistanı	25	3	Çekirdek	Instagram, Whatsapp, Youtube
A19	29	Yüksek Lisans	Özel Eğitim Öğretmeni	26	3	Çekirdek	Twitter, Instagram
A20	31	Ön Lisans	Ebe	30	1	Çekirdek	Instagram
A21	34	Lisans	Anaokulu Öğretmeni	30	4	Çekirdek	Twitter, Instagram
A22	27	Ön Lisans	Çocuk Gelişimci	23	4	Çekirdek	Twitter, Instagram, Facebook, Youtube
A23	33	Yüksek Lisans	Aile Hekimi	27	5	Çekirdek	Twitter, Instagram, Whatsapp
A24	33	Lisans	Muhasebeci	23	10	Çekirdek	Instagram
A25	33	Lise	Ağız ve Diş Sağlığı Personeli	31	2	Çekirdek	Instagram, Whatsapp, Youtube
A26	28	Lisans	Fizyoterapist	25	3	Çekirdek	Twitter, Instagram, Facebook

Tablo 4-1'de görüldüğü üzere, araştırmaya toplamda 26 anne katılmıştır. Katılımcı annlerin yaş ortalaması 29'dur. Annelerin eğitim bilgilerine bakıldığında ise; annelerin %42,30'unun (n=11) lisans mezunu, %23,07'sinin (n=6) ön lisans mezunu, %19,23'ünün (n=5) yüksek lisans, %11,53'ünün (n=3) lise mezunu ve %3,84'ünün ise doktora mezunu olduğu belirlenmiştir. Annelerin meslekleri ile ilgili bilgilere bakıldığında, annelerin %38,46'sının (n=10) sağlık çalışanı, %30,76'sının (n=8) öğretmen, %7,69'unun (n=2) akademisyen, %7,69'unun (n=2) muhasebeci, %7,69'unun (n=2) insan kaynakları uzmanı, %3,84'ünün (n=1) turizmci, %3,84'ünün (n=1) çevre mühendisi ve %3,84'ünün (n=1) sigortacı olarak çalıştığı belirlenmiştir. Annelerin %57,69'u (n=15) 25 yaş ve altında, %42,30'u (n=11) ise 25 yaş üstünde evlenmişlerdir. Evlilik süreleri ile ilgili bilgilere bakıldığında ise, annelerin %76,92'sinin (n=20) 5 yıldan az, %23,07'sinin (n=6) ise 5 yıl ve daha fazla süredir evli oldukları bilgisine ulaşılmaktadır. Katılımcı annelerin hepsinin çekirdek aile tipinde bir aileye sahip olduğu görülmektedir. Son olarak ise, annelerin sosyal medya platformlarından hangilerini kullandıkları ile ilgili bilgilere bakıldığında; annelerin %96,15'inin (n=25) Instagram, %46,15'inin (n=12) Twitter, %30,76'sının (n=8) Facebook, %23,07'sinin (n=6) Whatsapp, %11,53'ünün (n=3) Youtube, %11,53'ünün (n=3) Ekşi Sözlük, %3,84'ünün (n=1) Telegram, %3,84'ünün (n=1) Happy Mom ve %3,84'ünün (n=1) ise Linkedln kullandığı görülmektedir (Tablo 4-1).

4.1.2. Annelerin Obstetrik Özellikleri ve Bebeğe Ait Özellikleri

Katılımcılardan annelerin obstetrik özellikleri ve bebeğe ait özellikleri ile ilgili bilgiler ise aşağıda yer alan Tablo 4-2'de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 4-2: Katılımcı Annelerin Obstetrik Özellikleri ve Bebeğe Ait Özellikleri

Anne kod	Yaşayan Çocuk Sayısı	Doğurulan Çocuk Sayısı	İsteyerek Gebe Kalma Durumu	Eşin Gebeliği İsteme Durumu	Bebeğin Cinsiyeti	Bebeğin Yaşı	Bebek ile İlgili Sağlık Sorunu Bulunma Durumu
A1	1	1	Evet	Evet	Erkek	11 Aylık	Hayır
A2	1	1	Evet	Evet	Kız	6 Aylık	Hayır
A3	1	1	Evet	Evet	Kız	12 Aylık	Hayır
A4	1	1	Evet	Evet	Erkek	6 Aylık	Hayır
A5	1	1	Evet	Evet	Kız	3 Aylık	Gaz-Reflü
A6	1	1	Evet	Evet	Erkek	12 Aylık	Alerji
A7	1	1	Kararsız	Evet	Kız	2,5 Aylık	Hayır
A8	1	1	Evet	Evet	Kız	23 Aylık	Hayır
A9	1	1	Evet	Evet	Erkek	3 Aylık	Dilbağı
A10	1	1	Evet	Evet	Erkek	3 Aylık	Hayır
A11	1	1	Evet	Evet	Erkek	10 Aylık	Alerji
A12	1	1	Evet	Kararsız	Kız	10 Aylık	Hayır
A13	1	1	Evet	Evet	Erkek	17,5 Aylık	Alerji
A14	1	1	Evet	Evet	Erkek	24 Aylık	Hayır
A15	1	1	Evet	Evet	Erkek	12 Aylık	Hayır
A16	1	1	Evet	Evet	Kız	15 Aylık	Hayır
A17	1	1	Evet	Evet	Erkek	13 Aylık	Hayır
A18	1	1	Hayır	Evet	Kız	20 Aylık	Hayır
A19	1	1	Evet	Evet	Erkek	4 Aylık	Hayır
A20	1	1	Evet	Evet	Erkek	3 Aylık	Hayır
A21	1	1	Evet	Evet	Kız	12 Aylık	Hayır
A22	1	1	Evet	Evet	Kız	5 Aylık	Hayır
A23	1	1	Evet	Evet	Erkek	20 Aylık	Hayır
A24	1	1	Evet	Evet	Kız	15 Aylık	Hayır
A25	1	1	Evet	Evet	Kız	5 Aylık	Hayır
A26	1	1	Evet	Evet	Kız	3 Aylık	Hayır

Araştırmaya katılan 26 annenin obstetrik özellikleri ve bebeğe ait bilgileri Tablo 4-2'de görülmektedir. Katılımcı annelerin tümünün 1 çocuk doğurduğu ve yaşayan çocuk sayısının da 1 olduğu görülmektedir. Annelerin hiç birinin daha önce kürtaj ve abortus öyküsünün olmadığı belirlenmiştir. Annelerin %92,30'unun (n=24) isteyerek gebe kaldığını belirttiği, sadece 1 annenin (%3,84) bu hususta kararsız olduğunu belirttiği görülmektedir. Katılımcılardan annelerin eşlerinin gebeliği isteme durumu hususunda; annelerin %96,15'inin (n=25) eşinin gebeliği istediğini belirttiği, annelerin %3,84'ünün (n=1) ise kararsız yönde cevap verdiği görülmektedir. Annelerin %50'sinin (n=13) bebeğinin cinsiyetinin kız, %50'sinin (n=13) bebeğinin cinsiyetinin ise erkek olduğu; %53,84'ünün (n=14) bebeğinin yaşının 12 ay altı, %46,15'inin (n=12) ise 12 ay ve üstü olduğu görülmektedir. Bebek ile ilgili sağlık sorunu bulunma durumuna ilişkin ise, annelerin %80,76'sının (n=21) bebeklerinin sağlık sorununun bulunmadığı, annelerin %11,53'ünün (n=3) bebeklerinde alerji hastalığı bulunduğu, annelerin %3,84'ünün (n=1) bebeğinde gaz-reflü hastalığı bulunduğu, annelerin %3,84'ünün (n=1) bebeğinde ise dil bağı hastalığı olduğunu belirttiği bilgisine ulaşılmaktadır (Tablo 4-2).

4.1.3. Anneannelere Ait Tanıtıcı Özellikler

Katılımcılardan anneannelerin sosyo-demografik bilgileri aşağıda yer alan Tablo 4-3'te detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 4-3: Katılımcı Anneannelerin Sosyodemografik Özellikleri

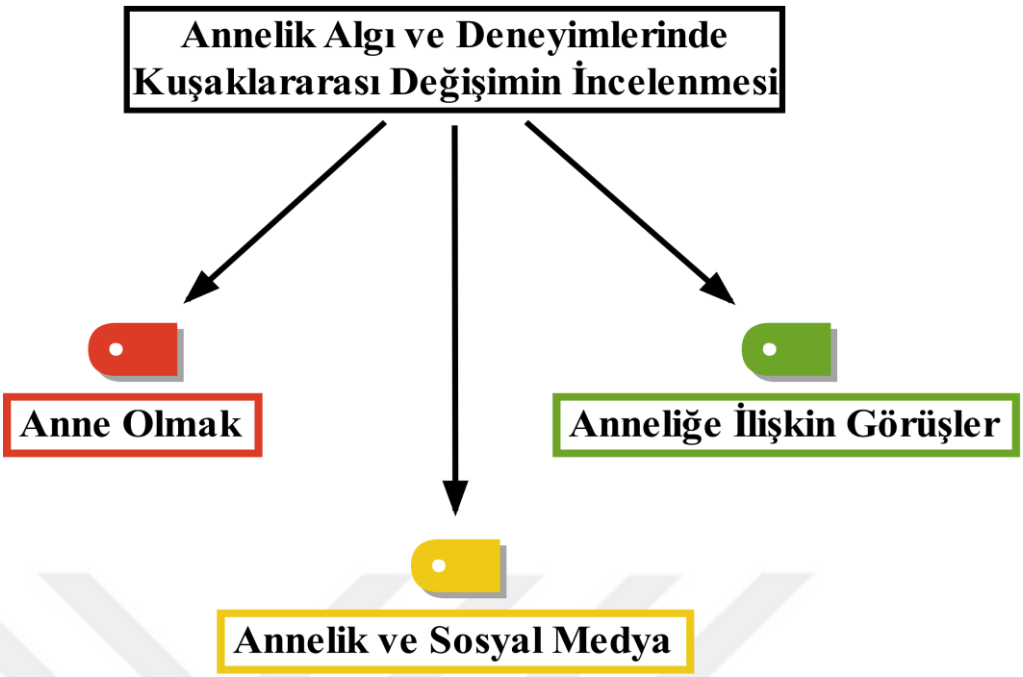
Anneanne kod	Yaş	Eğitim	Meslek	Evlenme Yaşı	Evlilik Süresi	Aile Tipi	Sahip Olunan Çocuk Sayısı
B1	49	İlkokul	Ev Hanımı	21	28	Çekirdek	2
B2	56	İlkokul	Ev Hanımı	20	36	Çekirdek	3
B3	50	Ortaokul	İşletmeci	18	32	Çekirdek	2
B4	56	İlkokul	İşçi	20	38	Çekirdek	2
B5	55	Lisans	Memur	25	31	Çekirdek	2
B6	59	İlkokul	İşçi	19	40	Çekirdek	3
B7	66	Ortaokul	İşçi	20	46	Çekirdek	4
B8	54	Ortaokul	Ev Hanımı	22	32	Çekirdek	3
B9	45	İlkokul	Ev Hanımı	18	37	Çekirdek	2
B10	58	İlkokul	Ev Hanımı	24	34	Çekirdek	2
B11	53	Lise	İşçi	21	30	Çekirdek	2
B12	50	İlkokul	Ev Hanımı	21	29	Çekirdek	2
B13	55	Lise	Ebe	25	30	Çekirdek	1
B14	49	Lise	Ev Hanımı	19	30	Çekirdek	2
B15	48	Lise	Ev Hanımı	19	29	Çekirdek	2
B16	67	ÖnLisans	Öğretmen	25	42	Çekirdek	2
B17	61	Lisans	Hemşire	23	38	Çekirdek	2
B18	55	İlkokul	Aşçı	25	30	Çekirdek	2
B19	70	İlkokul	Ev Hanımı	19	40	Çekirdek	1
B20	60	Lise	Ev Hanımı	26	34	Çekirdek	2
B21	70	Lise	Öğretmen	23	46	Çekirdek	3
B22	49	İlkokul	Ev Hanımı	16	33	Çekirdek	3
B23	54	Lise	Serbest Meslek	21	34	Çekirdek	2
B24	57	İlkokul	Bakıcı	17	40	Çekirdek	4
B25	59	İlkokul	Ev Hanımı	20	39	Çekirdek	3
B26	50	Lise	Ev Hanımı	21	29	Çekirdek	2

Tablo 4-3'te görüldüğü üzere, araştırmaya toplamda 26 anneanne katılmıştır. Anneanne katılımcılarının yaş ortalaması 55'dir. Anneannelerin eğitimlerine dair bilgilere bakıldığında; anneannelerin %46,15'inin (n=12) ilkokul mezunu, %30,76'sının (n=8) lise mezunu, %11,53'ünün (n=3) ortaokul mezunu, %7,69'unun (n=2) lisans mezunu ve %3,84'ünün ise (n=1) ön lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Anneannelerin mesleklerine ilişkin bilgilere bakıldığında, anneannelerin %50'sinin (n=13) ev hanımı, %15,38'inin (n=4) işçi, %7,69'unun (n=2) öğretmen, %7,69'unun (n=2) serbest meslek çalışanı, %7,69'unun (n=2) sağlık çalışanı, %3,84'ünün (n=1) işletmeci, %3,84'ünün (n=1) kamu personeli ve %3,84'ünün (n=1) de aşçı olduğu görülmektedir. Anneannelerin %46,15'inin (n=12) 20 yaş ve altında evlendiği, %53,84'ünün (n=14) ise 21 yaş ve üstünde evlendiği; %57,69'unun (n=15) evlilik sürelerinin 35 yıl ve altında olduğu, %42,30'unun ise (n=11) evlilik sürelerinin 35 yıl üstünde olduğu görülmektedir. Katılımcı anneannelerin hepsinin çekirdek aile tipinde bir aileye sahip olduğu görülmektedir. Anneannelerin sahip oldukları çocuk sayıları ile ilgili bilgilere bakıldığında, anneannelerin %7,69'unun (n=2) 1 çocuk sahibi, %61,53'ünün (n=16) 2 çocuk sahibi, %23,07'sinin (n=6) 3 çocuk sahibi ve %7,69'unun (n=2) ise 4 çocuk sahibi olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Son olarak, bu çalışmada araştırmaya birlikte katıldıkları çocuklarının kaçıncı çocukları olduğuna dair alınan bilgilere bakıldığında, anneannelerin %53,84'ünün (n=14) birinci çocukları ile, %26,92'sinin (n=7) ikinci çocukları ile ve %19,23'ünün (n=5) ise üçüncü çocukları ile katıldığı görülmektedir (Tablo 4-3).

4.2. Katılımcıların Annelik Algı ve Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Görüşme deşifreleri sistematik olarak incelenmiş, çalışmanın bulguları annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimin incelenmesi çerçevesinde Şekil 4-1'de görüldüğü üzere üç ana temada toplanmıştır.

Birinci tema ***Anne Olmak***, ikinci tema ***Anneliğe İlişkin Görüşler***, üçüncü tema ise ***Annelik ve Sosyal Medya*** ile ilgilidir (Şekil 4-1).

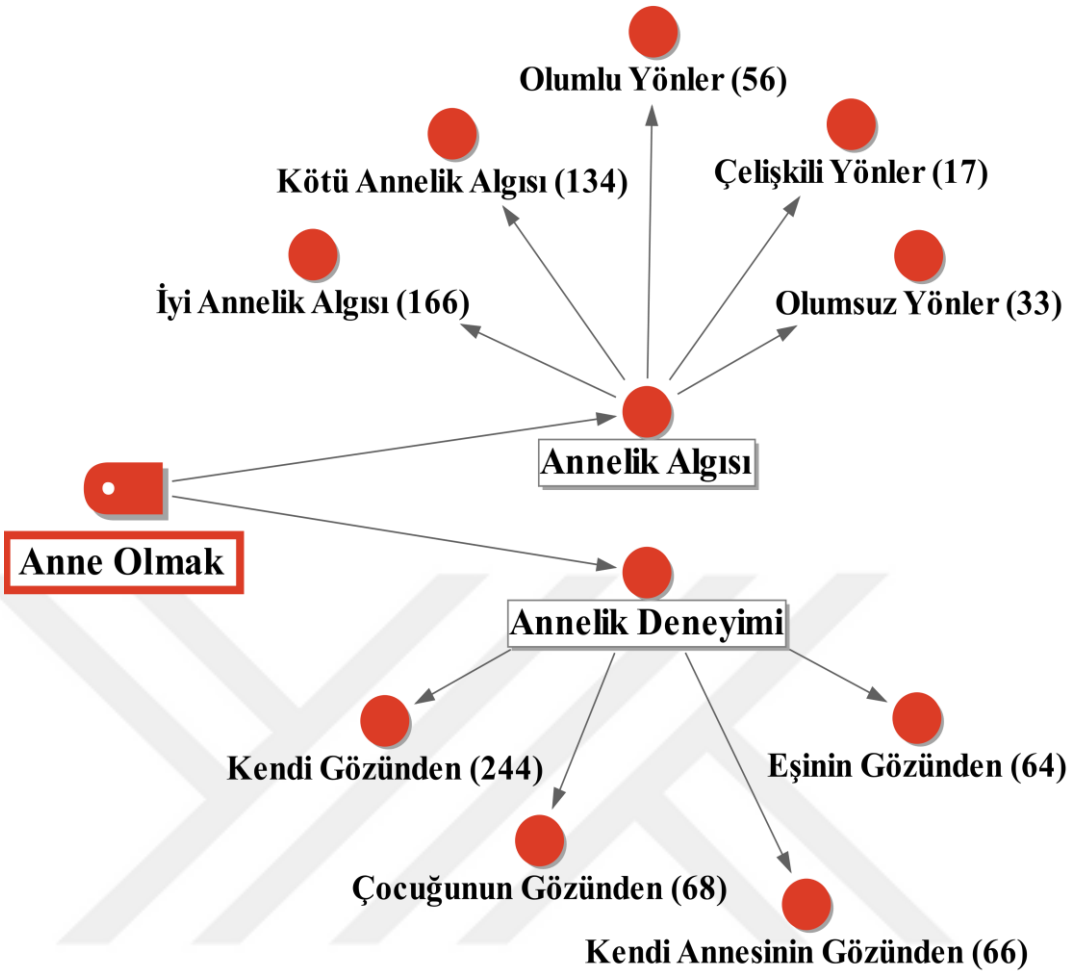
Şekil 4-1: Temalar

ANNE OLMAK

Araştırmanın ilk teması olan ***Anne Olmak*** temasına ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde iki farklı kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Annelik Algısı (406)*** ve ***Annelik Deneyimi***dir (442) (Şekil 4-2). Anne olmak temasının kategoriler ve alt kategoriler modeli Şekil 4-2'de görülmektedir.

Anne olmak temasının kategorilerinden olan annelik algısına ait ifadeler kendi içerisinde 5 farklı alt kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***İyi Annelik Algısı (166)***, ***Kötü Annelik Algısı (166)***, ***Çelişkili Yönler (17)***, ***Olumlu Yönler (33)*** ve ***Olumsuz Yönler***dir (56) (Şekil 4-2).

Anne olmak temasının diğer kategorisi olan annelik deneyimine ait ifadeler ise kendi içerisinde 4 farklı alt kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Kendi Gözünden (244)***, ***Kendi Annesinin Gözünden (66)***, ***Eşinin Gözünden (64)*** ve ***Çocuğunun Gözünden***dir (68) (Şekil 4-2).

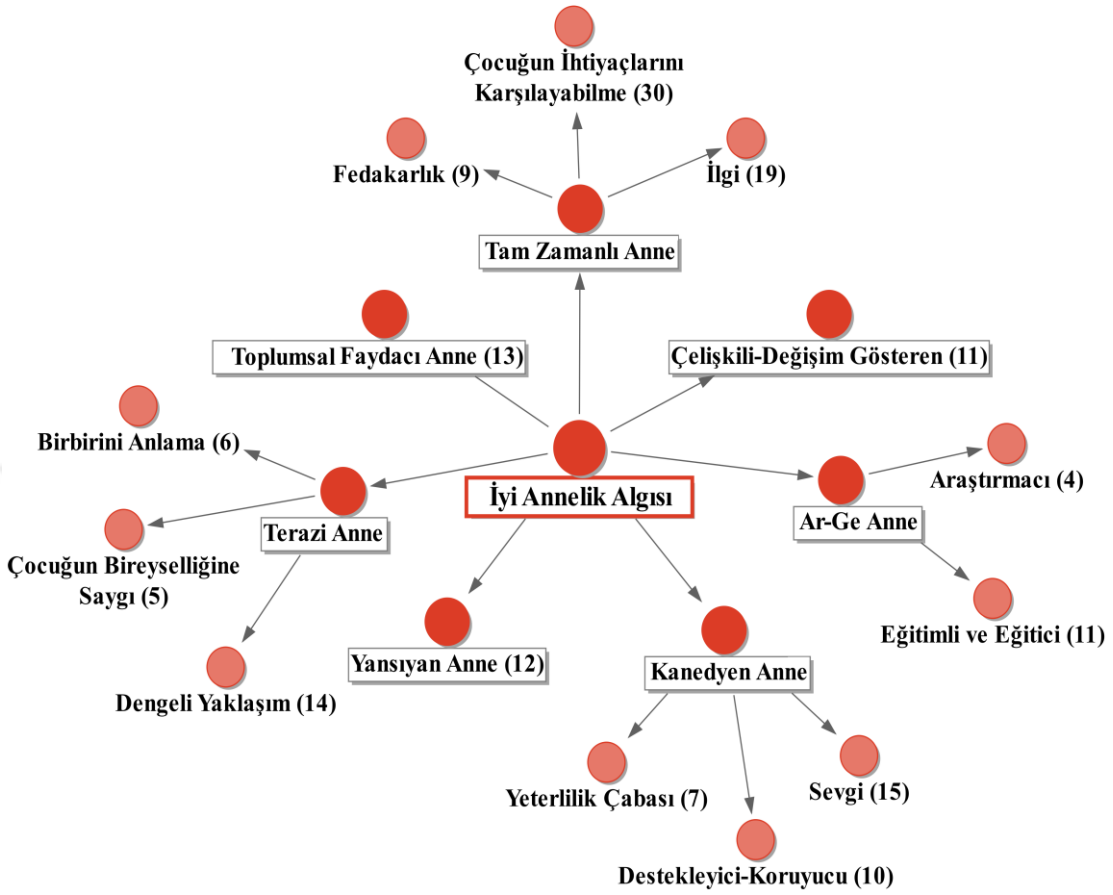

Şekil 4-2: Anne Olmak Teması Kategoriler ve Alt Kategoriler Modeli

ANNELİK ALGISI

Şekil 4-2'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında tüm katılımcılara anneliğin tanımı, anneliğe dair algıları ve ifade ettikleri sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 5 alt kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***İyi Annelik Algısı (166)***, ***Kötü Annelik Algısı (134)***, ***Çelişkili Yönler (17)***, ***Olumlu Yönler (56)*** ve ***Olumsuz Yönler***dir (33). İyi annelik algısı alt kategorisinin 166 ifade içerdiği ve en yoğun alt kategori olduğu görülmektedir. Kötü annelik algısı alt kategorisi ise 134 ifade ile iyi annelik algısı alt kategorisini izleyen ikinci en yoğun alt kategoridir (Şekil 4-2).

İyi Annelik Algısı (166)

Şekil 4-3: İyi Annelik Algısı Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Şekil 4-3'te görüldüğü üzere, katılımcıların annelik algısına ilişkin bazı ifadeleri iyi annelik algısı alt kategorisinde derlenmiş ve bu alt kategori 7 farklı kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***Tam Zamanlı Anne (58)***, ***Kanedyen Anne (32)***, ***Terazi Anne (25)***, ***Ar-Ge Anne (15)***, ***Toplumsal Faydacı Anne (13)***, ***Yansıyan Anne (12)*** ve ***Çelişkili-Değişim Gösteren***dir (11). Birinci sırada yoğunlukla iyi annelik algısına ilişkin ifadelerin tam zamanlı anne kavramıyla tanımlandığı ve tam zamanlı anne kavramını da kanedyen anne kavramının izlediği görülmektedir.

- ***Tam Zamanlı Anne (58)***

Kendisini neredeyse bebeğine adayan, yaşamının odak noktası bebeği olan ve durmadan, dinlenmeden tüm zamanını onunla geçiren anneler, kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların tam zamanlı

anne kodlamasına ilişkin ifadeleri 3 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Çocuğun İhtiyaçlarını Karşılayabilme (30)***, ***İlgi (19)***, ***Fedakârlık***tır (9). Katılımcıların iyi annelik algısının tam zamanlı anne kodlaması bağlamında çocuklarının her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilme, ilgi ve fedakârlık göstermeyi içeren ifadeler kullandıkları belirlenmiştir.

Tam zamanlı annelik ile ilişkili A5, A6, A8, A12, A15, A17, A24, B1, B2, B6, B14, B19, B23 ve B24 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *İyi annelik yani bence çocuğumun bakım ihtiyaçlarına dediği anda giderebiliyorsam iyi anneyimdir. Eğer zamanında yapamıyorsam mesela kendimi kötü anne gibi hissediyorum. Bana göre iyi annelik onun isteklerini istediği anda yapmak. Şu an temel ihtiyaçlarını karşılamak bence iyi bir anneliktir yani öyle düşünüyorum. (A5)*

> *Ben şu anda onun için uyumuyorum, mesela sabahlara kadar bekliyorum ateşi çıktı mı? Üstünü açtı mı? diye. Bazısı hiç umursamıyor yatıyor kalkmıyor, umrunda değil hiçbir şey. Ben şu anda en iyisini almaya çalışıyorum her şeyi araştırıyorum, bakıyorum. Sosyal medyadan her şeyi yapmaya çalışıyorum. Onun için, bütün zamanımı ona harcıyorum. Onun için şu an evle ilgilenmiyorum. İş yok! İkinci plana atıyorum. Eşimden önce geliyor çocuğum. Sonra eş, sonra diğer işler yani... İlk işim çocuğum… (A6)*

> *Onu bir insan olarak kabul ederek yani benden başka bir insan olarak kabul ederek, kendi bencilliklerimden sıyrılıp sadece ve sadece onun iyiliği için ve onun isteklerini göz önünde bulundurarak davranmaktır. (A8)*

> *Çocuğun her şeyiyle ilgilenebilmek… Bakımı, gelişimi, eğitimi, sevgi konusunda verebileceğini vermek; eğitim konusunda verebileceğini vermek… Toplumsal değerlerimizi anlatmak, onu uygulatmak, bilinçli bir birey yetiştirmek sağlıklı… (A12)*

> *Kaliteli zaman geçirebilmek diye düşünüyorum, yani onu çok iyi besledim, emzirdim, parka getirdim, onunla konuştum değil! Kaliteli zaman geçirmek yani doya doya onunla zaman geçirmekten bahsediyorum burada. Konuşabilmek, sabırla davranabilmek bu olsa gerek diye düşünüyorum. (A15)*

> *Çocuğumun yanında değil de dışarıda olmam gerekiyorsa kendimi bir kahve fazladan içeceğim zaman kötü anne olarak nitelendiriyorum. O anda çocuğumun yanında olman gerekiyor diyerek… Ama zamanımın çoğunu onunla beraber kaliteli zaman geçirerek yani az zaman da olur, onunla birlikte kaliteli zaman geçirebiliyorsam o zaman iyi bir anneyim. Ama ona yararlı olmam gereken zamanda, tabi ki bu da aslında kendime yaptığım bir yanlış ama dediğim gibi dışarıda fazladan bir kahve içsem fazladan zamanımı, ona ayırmam gereken zamanı, dışarıda geçirsem kötü anne olarak hissedebiliyorum. (A17)*

Onu her anlamda doyurabiliyorsanız iyi annesinizdir, yani hasta etmemeye çalışmak olabilir, düzgün besleyerek olabilir, onun için iyi şeyler tercih ederek yani başından atarak değil de daha çok onunla vakit geçirerek, onu daha iyi aktivitelerle meşgul ederek… Yani sadece eline telefon tablet vererek, al kızım diyerek kenara çekilerek değil. Bence vaktinizi ona harcayarak iyi anne olunabildiğini düşünüyorum. (A24)

İyi annelik dediğim gibi fedakârlık, sabretmek, çocuklarına karşı her zaman daha düşünceli olmak, onları düşünmek, her yönden arkasında olmak. Ben sürekli peşindeyim onların ölene kadar. Bir çocuk annesini her zaman arkasında görmesi lazım bence, bir dayanak gibi bir şey diyeyim ona. Kötü anne de affedersin ama doğru olarak hiçbir işlerinde, hiçbir şeylerinde olmuyorlar, anneyim diye geçiniyorlar. Bana göre bu annelik değil! Doğurmak annelik değil! (B1)

Bence önce evlat ondan sonra anne yani… Ne derler, evin annesi öldüğü zaman keşke baba ölseydi anne çocuklarına bakar, diyorlar. Yani anne evlatlarına çocuklarına sahip çıkıyor, doğru yolu gösteriyor. (B2)

İyi annelik onların her zaman yanında olmak iyisiyle kötüsüyle yardımcı olabilmek onlara destek verebilmek yani her şeyiyle ilgilenmek kendinden önce çocukların için. (B6)

Çocuğunuzun sevinçli anında sevinmek, ihtiyacı olduğunda yanında bulunmak, sıkıntı derdi olduğunda yanında olmak yani her an için, her an yanında bulunan anne iyi annedir. Karın doyurmak değildir iyi annelik onu koruyup kollamak her an için yanında olmak yani. Annelik başka bir şeye benzemez, kutsal görev! Onlar için varsınız yani önceden onlar için varsınız, sonradan onlar için yaşıyorsunuz öyle oluyor. Onların tırnağı acısa sizin yüreğiniz acıyor, bedenen her şeyi hissediyorsunuz, onların duygularını… (B14)

Çocuğunun geleceğini düşünen anneler diyorum ben. Aman doğurdun onu tamam büyüttün demek annelik değil! Ona her ne olursa olsun bütün fedakârlığınla, varlığınla, yokluğunla onu geleceğe hazırlayabilmek. İyi annelik odur bence. (B19)

Evladının sana ihtiyacı olduğu anda yani bunu maddi manevi herhangi bir şekilde ayırmıyorum, anneye ihtiyaç hissediyor ise bir evlat yanında olabiliyor isen iyiliğe işarettir bu. Yanında olma isteğin de varsa senin, aman verdim, evlendirdim büyüdü yeter artık, düşüncelerine sahip olmamalı bir anne. Ölene kadar anne düşünmeli...(B23)

İyi annelik, onlara göz kulak olmak, başıboş bırakmamak… Evlendiler gittiler aman, demiyorsun yine gözün elin üstünde…(B24).

- ***Kanedyen Anne (32)***

Kendisine yetemeyen bebeğini, kendisine yeter hale getirmek için uğraşan, öğreterek, sabırla ve destekleyerek çaba gösteren, ona kol kanat geren anneler kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların kanedyen anne kodlamasına ilişkin ifadeleri 3 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Sevgi (15)***, ***Destekleyici-Koruyucu (10)*** ve ***Yeterlilik Çabası***dır (7). Katılımcıların iyi annelik algısının kanedyen anne kodlaması bağlamında çocuklarına sevgi verebilme, onlar için destekleyici ve koruyucu olma, anne olarak yeterli olabilmek için çaba göstermeyi içeren ifadeler kullandıkları belirlenmiştir.

Kanedyen annelik ile ilişkili A2, A6, A19, A22, B14, B16, B20 ve B22 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

> *Koşulsuz sevgi, iyi anneliğin en başta geleni… Koşulsuz sevgi ve koşulsuz sabır iyi anneliğin temel taşları diye düşünüyorum. İyi anne nedir? Çocuğunu dinleyen, çocuğuna baskı kurmayan, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan, çocuğuna destek olan, yanlışında da destek olan ama gösteren doğrusunu, bir yanlış yaptığında doğruyu göstermek için samimi bir şekilde çabalayan, bunlardır. (A2)*

> *Eğitim durumu açısından ona bir şeyler öğretebilmek gerekir; saygıyı, sevgiyi, aile içindeki her attığım adımı… Mesela onun için zararlı mı? Değil mi? diye düşünüp tartmak gerekir. Beslenme konusunda en iyisini yapmak gerekir. Başıboş gezdirmemek gerekir, yani doğduğu günden beri böyle düşünüyorum (A6).*

> *Çocuğum beni sevmek zorunda değil ama ben onu sevmek zorundayım, saygı duymak zorundayım ama o beni gerçekten sevmek zorunda değil. Annesiyiz ya da babasıyız diye bana saygı duysun, beni her şeyden daha fazla sevsin diye bir düşüncem yok. Ama ben onu her zaman sevmek zorundayım. Çünkü ben ona sormadım ama onun tüm hayatı benden geçiyor, onu biliyorum. Benim için iyi annelik bu ne olursa olsun. Evet! Kötü bir şey yaptığında da karşısında durmak zorundayım, o ayrı ama her şeyde sevmek zorundayım. Yani benim için iyi annelik, o her zaman sevdiğimi bilecek. (A19)*

> *Bence maddi değil de manevi yeterlilik varsa iyi annedir. Çünkü herkes maddi koşullar sağlamayabilir. Etrafımda da çok insan var. Hatta bugün birisine kargo yollamak durumunda kaldım doğum yaptı daha yeni. Çok iyi bir anne bence… Çünkü çocuğu için bazı şeyleri kenarda bırakıp, çocuğu için yardım isteyebiliyor insanlardan. Bu bence değişik bir duygu, bunu yapmak da zor bir yerde… Gurur da devreye giriyor çünkü. O yüzden bence çok iyi bir anne. O yüzden maddiyatla ölçülmüyor annelik. Maddi olarak her şeyini sağladım, beşiğini aldım, kıyafetini aldım değil de seviyorsan, ona bakarken için gidiyor onu yaşıyorsan iyi annesin bence. Korumakla alakalı yani… (A22)*

İyi annelik, çocuğun her zaman yanında olan, destek olan, iyi gün kötü gün her ne zaman, hangi şartta olursa olsun ihtiyacı olduğunda, olmadığında her an için yanında olan. Ben kendim öyleyim, her anne için verici olan, destekçi olan, sevgi veren her zaman için… Dolu dolu olan... (B14)

İyi annelik, eşya almak, kıyafet almak, onun güzel beslenmesi değil. Sadece verebileceğimiz tek bir şey var, sevgi diyorum. Çocuğuna sevildiğini hissettireceksin, onun mutlu olması için elinden geleni yapacaksın ve sabır, fedakârlık… (B16)

İyi annelik evlatlarına sahip çıkmak, evlatlarını gözünden esirgemek canı gibi korumak… (B20)

İnsanlar çok öfkeli! İnsanlar çok fazla kötü! ...bir şey söyleyemiyorsun herkeste bir agresiflik var, bir öfke kontrolsüzlüğü var. Bunun nedeni de bence sevgisizlik, ilgisizlik. Bir şekilde bir yere patlıyor herkes. Gençlerimiz de çok asi, agresif, yalnızlar belki ondan da iletişimsizler. Herkes çok yalnızlaştı hayatta. Herkes kendi odasında bir başına, bilgisayar karşısında belki… Bir çocuk ne kadar güzel, iyi çocukluk geçirmişse yaşarsa, o iyi insan olur diye bir inancım var. Çocuklarımızı hep sevgiyle iyilikle büyütürsek, büyüyünce de iyi insanlar olur gibime geliyor. (B22)

- ***Terazi Anne (25)***

Çocuğu ile arasındaki ilişkiyi dengede tutarak, çocuğuna birey olduğu bilinciyle yaklaşarak iletişim kuran, aşırı uçlarda tutum sergilemeyen, fazla rahat veya baskıcı olmayan anneler, kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların terazi anne kodlamasına ilişkin ifadeleri 3 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Dengeli Yaklaşım (14)***, ***Birbirini Anlama (6)*** ve ***Çocuğun Bireyselliğine Saygı***dır (5). Katılımcıların iyi annelik algısının terazi anne kodlaması bağlamında çocuklarına dengeli bir yaklaşım gerçekleştirebilme, bireyselliğine saygi gösterme ve çocuğuyla birbirini karşılıklı anlamayı içeren ifadelere yer verdikleri belirlenmiştir.

Terazi annelik ile ilişkili A2, A7, A14, B5, B8 ve B13 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

İyi annelik bence çocuğuna ya da bebeğine doğduğundan itibaren aşırı bağlı olmayacak şekilde, hem ona bağlı hem ondan bağımsız, onun ihtiyaçlarını karşılayabilen ama aynı zamanda o da her ihtiyacını karşılayabilecek şekilde büyütebilmektir. (A2)

İlk zamanlar her şeyi abartıyordum sürekli stres yapıyordum. Ama saldım çayıra mevlam kayıra da olmamak, ikisinin ortasını

tutturabilmek… Bence iyi annelik budur. Yani kendisini insan mükemmel anne olacağım diye zorlamamalı ama çocuk da öyle kalsın orda takılsın kendi kendine bağırsın bağırsın dursun saatlerce ama yine bakmayayım, demek değil. İkisinin ortası olursa insan herhalde iyi anne olur. (A7)

Ya iyi annelik hiç kızmayan bağırmayan bir anne değil bana göre. Ama tabi ki de elimden geldiğince en az tepkiyi vermeye çalışıyorum. Onu anlamaya çalışmak, onun tercihlerine saygı duymak, beslenmesinden ek gıdasından başlayarak yemek istemiyorsa zorlamamak, bir şeyi giymek istemiyorsa zorlamamak… Ona saygı duyup destek olmak... (A14)

Fedakâr olmayan annelerin çocukları daha çabuk hayata atılabiliyorlar, çok aşırı özverili anne de iyi bir anne değil. Karınca kararınca… Yani her şeyin, sevginin bile fazlası zarar. Her şeyi kıvamında yapan anne, iyi anne diye tarif edeceğim. (B5)

İyi annelik bana göre çocuğun her istediğini yapmak değildir onu hayata hazırlamaktır. Onu, hayatın zorluklarıyla karşılaştığında bocalamaması için ona bazı şeyleri zorlayarak sahip olduğunu öğretmektir. Her istediğini vermek demek çocuğu doyumsuzlaştırmaktır. (B8)

İyi annelik çocuğun her istediğini yapmak değildir. Çocuğun her istediğini verirsen ilerde olumsuz şeyler çıkıyor. Yani çocuğun ne yapabileceğini bazen sıkmadan, bazen de ipleri gevşetmeden o şekilde yapabiliyorsan eğer iyi anneliktir. (B13)

- ***Ar-Ge Anne (15)***

Anneler çocuk bakımı ile ilgili bilmedikleri konuları sürekli araştırmak, bilimsel kaynakları kullanmak, kitaplar okumak ve birtakım eğitimler alarak gelişim göstermek gerektiğini ifade ederek kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların Ar-Ge anne kodlamasına ilişkin ifadeleri 2 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Eğitimli ve Eğitici (11)*** ve ***Araştırmacı***dır (4). Katılımcıların iyi annelik algısının Ar-Ge anne kodlaması bağlamında eğitimli, eğitici ve araştırmacı olmayı içeren ifadelere yer verdikleri belirlenmiştir.

Ar-ge annelik ile ilişkili A1, A5, A26, B4, B7 ve B21 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

Bir anne çocuğuna her konuda yetebiliyorsa, araştırmacıysa hem bilimsel açıdan araştırmaları okuyup hem de fiziksel olarak, duygusal olarak her konu da yetiştirmeye gayret gösteriyorsa ve bunu araştırarak bir şekilde yapıyorsa iyi annedir. (A1)

Bebekken her ihtiyacını karşılamak zorundayız ama bir 3-4 yaşından sonra artık her şeyi kendileri yapabilecek. Bir zamandan sonra artık yapmaları gereken şeyleri yapmak değil de öğreten olmak gerekiyor. Okulda da kendi sorunlarını kendi çözen, arkadaşıyla tartışınca da kendi arkadaşıyla tekrar barışabilen… Bunun için annesi veya öğretmeninin aracılığını beklemeyen çocuklar yetiştirmek aslında… (A5)

Büyüklerimizin daha çok ezbere yetiştirme tarzına ben çok katılmıyorum açıkçası. Mesela çocuğun 1 yaşından önce üzerinin örtülmemesi gerekiyor o yüzden tulum giydiriyorum. Çocuğumu düşündüğüm için araştırıyorum ve onun için en iyisini yapmaya çalışıyorum. Bu bence iyi annelik… (A26)

Eğitimli olan anneler daha da bilinçlidir. Çocuklarına nasıl yaklaşacağını bilir, ne bileyim uyku saatini, yeme saatini, mama saatini… Belki de eğitimli bir anne olsaydım, çocuğum daha iyi bir yerde olabilirdi diye düşünüyorum. (B4)

İyi anne, çocuğunu eğitir besler her türlü kötülüklerden korur yani dediğim gibi üst seviyelere kadar getirir onların eğitimleriyle uğraşır, dikkatli olur. (B7)

Çocuğun gelişmesi için yeniliklere açık olmak, çocuğun kendi kendine birey olmasına fırsat vermek… (B21)

- ***Toplumsal Faydacı Anne (13)***

Çocuğunun doğumuyla birlikte iyi bir birey olarak yetişmesini, toplumda etkin roller üstlenmesini ve insanlara yarar sağlamasını arzulayan anneler, kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Katılımcıların iyi annelik algısının toplumsal faydacı anne kodlaması bağlamında çocuklarını topluma faydalı bir birey olarak yetiştirdikleri takdirde iyi anne olabildiklerini belirttikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların toplumsal faydacı anne kodlamasına ilişkin ifadeler tanımlanmıştır.

Toplumsal faydacı annelik ile ilişkili A12, A18, B8 ve B9 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

Toplumsal değerlerimizi anlatmak onu uygulatmak bilinçli bir birey yetiştirmek… (A12)

Hayırlı evlat yetiştirmek bence iyi annelik olduğunu düşünüyorum. Yani hem dini yönden, hem dünyevi yönden iyi evlat yetiştirirsen iyi anne olabilirsin. (A18)

Çocuk eğitimimde kendi çocuklarıma iyi bir şeyler öğretmek adına bu yola çıktım, yani daha iyi nasıl öğretebilirim, daha iyi nasıl topluma hazırlayabilirim kızlarımı diye gerçekten çok çabaladım. (B8)

Topluma, milletimize, vatanımıza hayırlı bir evlat yetiştirmek… İlkin kendimiz, ailemiz yani ama kendim ailemden sonra bir de toplumum için daha daha büyük iyi bir evlat yetiştirmek başka. (B9)

- ***Yansıyan Anne (12)***

Çocuklarında gördüğü iyi ve kötü özelliklerine göre kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların yansıyan anne kodlamasına ilişkin ifadeler tanımlanmıştır. Katılımcıların iyi annelik algısının yansıyan anne kodlaması bağlamında çocuklarında olumlu etkiler gördükleri takdirde iyi bir anne olabilmekten bahsedebildiklerini belirttikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür.

Yansıyan annelik ile ilişkili A13, A17, A23, B2, B3 ve B7 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

Çocuk evde mutluysa yani o çekirdek aile içinde mutluysa ve o mutluluk gözünden okunuyor çocuğun, o zaman gerçekten bir şeyleri doğru yaptığını düşünebilirsin. Ama çocuk gerçekten evde mutlu değilse o zaman bir sıkıntı vardır diye düşünüyorum. (A13)

Ona yararlı olabildiğim durumlar… Ona faydalıysam o anda iyi bir anneyim. (A17)

Çocuğun vicdanlı, merhametli büyümesi iyi annelik... (A23)

Çocuğumu iyi bir şekilde yetiştirebiliyorsam o benim için iyi anneliktir yani bana saygılı, ailesine saygılı… Asi olmayıp, doğru yolda olan bir çocuk yetiştirebiliyorsam ne mutlu bana! (B2)

Eğer mutlu iyi bir evlat yetiştirdiysem, başarılı, hayattan zevk almasını biliyorsa, iyi bir insan olmuşsa benim için en büyük annelik odur. (B3)

Çok iyi anneyim. Hepsi üst seviyede yöneticiler mesela, üniversite mezunları, hepsini okuttum. Zamanında ne yokluklar vardı ama hepsini dişimi tırnağıma taka taka büyüttüm yani okuttum. Onlar da beni utandırmadı hepsi okudu. (B7)

- ***Çelişkili-Değişim Gösteren (11)***

Anneliklerini tanımlarken herhangi bir tanımlama yapılamayacağını belirterek ya da algılarının değişim gösterebileceğini ifade eden anneler kendi anneliklerini tanımlamaya çalışmışlardır. Şekil 4-3'te görüldüğü üzere katılımcıların iyi annelik algısı ile ilgili, iyi annelik tanımının çelişkili olabileceği veya değişim gösterebileceği hususundaki ifadeleri bu kodlama bağlamında toplanmıştır. Katılımcıların çelişkili-değişim gösteren kodlaması bağlamında annelik algısının genel-geçer tanımlamaların olamayacağını veya değişim gösterebileceğini ifade ettikleri çıkarımına ulaşmak mümkün olabilir.

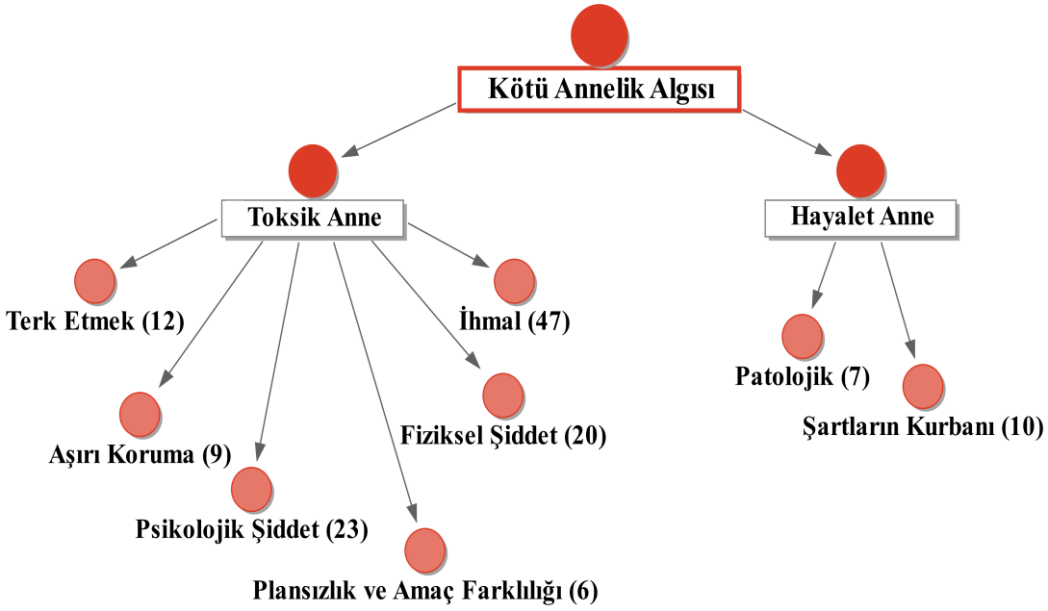
Çelişkili – Değişim Gösteren kodu ile ilişkili A11, A16 ve A21 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

> *İyi annelik anneden anneye göre değişiyor. Ne öğrendiğimizle alakalı, terimle alakalı değişiyor bireyden bireye. Bana göre elimden geleni, onu isteyerek, planlayarak dünyaya getirerek iyi bir başlangıç yaptığımı düşünüyorum. (A11)*

> *İyi annelik diye bir şey yok çünkü hep bir şeyler eksik kalıyor. Yani ben gün sonunda düşündüğüm zaman, ya bugün kızıma yeterince vakit ayırabildim mi, eğer ayıramadıysam iyi anne olamıyorum kendime göre. (A16)*

> *Ya mükemmel annelik diye bir şey olduğuna inanmıyorum. …doğada insan… Sadece altın oran var. Mükemmel olan sadece o! Yani iyi annelik bence yeterli annelik diyebiliriz. (A21)*

Kötü Annelik Algısı (134)

Şekil 4-4: Kötü Annelik Algısı Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Şekil 4-4'te görüldüğü üzere, katılımcıların annelik algısına ilişkin bazı ifadeleri kötü annelik algısı alt kategorisinde derlenmiş ve bu alt kategori 2 farklı kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***Toksik Anne (117)*** ve ***Hayalet Anne***dir (17). Birinci sırada yoğunlukla kötü annelik algısına ilişkin kodların toksik anne kavramıyla tanımlandığı görülmektedir.

- ***Toksik Anne (117)***

Çocuğunun fizyolojik, psikolojik, sosyal ve mental gelişimine bilinçli ya da bilinçsiz zarar veren anneler olarak tanımlanabilir. Şekil 4-4'te görüldüğü üzere katılımcıların toksik anne kodlamasına ilişkin ifadeleri 6 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***İhmal (47)***, ***Psikolojik Şiddet (23)***, ***Fiziksel Şiddet (20)***, ***Terk Etmek (12)***, ***Aşırı Koruma (9)***, ***Plansızlık ve Amaç Farklılığı***dır (6). Toksik annelik kodu altında katılımcıların birinci sırada yoğunlukla annenin ihmalkârlığını ifade ettikleri görülmektedir. Sonrasında sırasıyla psikolojik şiddet, ve fiziksel şiddet uygulama, çocuğu terk etme, aşırı koruyucu olma, plansız ya da farklı amaçlar için çocuk sahibi olmayla ilgili ifadeler yer almaktadır.

Toksik annelik ile ilişkili A1, A2, A4, A9, A12, A14, A20, A23, B3, B4, B12, B14, B24 ve B26 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Şiddet uyguluyorsa kötü annedir ve kötü insandır. Bir insan kötüyse annelikte yapamaz, arkadaşlıkta yapamaz, eşlikte yapamaz. İçinde kötü bir duygu barındırıyorsa ve hani şiddet varsa ya da riyakârlık varsa. (A1)*

> *Çocuğu dayak yiyen ya da onu aç bırakan ya da ne bileyim çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayamayan, psikolojik olarak şiddet uygulayan kısım sadece kötü annelik gözüküyor. Ama bence kötü annelik en başta çocuğuna aşırı bağlı olan, toplumdan soyutlayan, aşırı baskıcı, yani aşırı korunaklı büyüten doğduğundan itibaren, bu da bence kötü annelik oluyor. (A2)*

> *Benim için en temel kötü annelik, bebeğini doğurup bırakmak yani en temeli budur herhalde. ...haberlerde de görüyoruz artık doğurup çöpe bırakanlar mı dersiniz, yol kenarına atanlar mı dersiniz. Bence o insanların anne diye geçinmemesi gerekiyor kesinlikle. (A4)*

> *O ağlarken ilgilenmemek, telefonla uğraşmak mesela örnek olarak verirsek bunlar bence kötü annelik. Orada telefonuna harcayacağın zamanı, sosyal medyada takılacağın zamanı onun yerine çocuğuna bir sarılıp bir sevsen o bile yeter bence. İlgisiz bırakmak biraz kötü annelik, onunla alakadar olmamak... (A9)*

> *Çocuğunun nerede ne işte ne şekilde olduğunu bilmemek, çocuğunun hakkında hiçbir bilgi sahibi olmamak... Aç mı? Susuz mu? Altına yaptı mı? Bebekken ya da okuyorken ne halde durumu? Ondan habersiz bir şekilde yaşamak... (A12)*

> *Dayak bana göre! Hakaret, bağırmak, küfür tarzında onu küçümseyici sözler kullanmak. (A14)*

> *Sadece çocuk sahibi olmak için çocuk sahibi olmak kötü anneliğe işaret eder. Geleceğini düşünmemek kötü anneliğe işaret eder, maddi manevi destek olmak gerekir. (A20)*

> *Bakımsız bırakılması kötü annelik... Fütursuzca çocuk doğurmak kötü annelik... O çocuğun geleceğini planlamamış olmak kötü annelik... (A23)*

> *Kötü annelik özellikle günümüzde çokça yaşanan çocukları bırakanlar. Bu insanların nasıl bir varlık olduğunu tahmin edemiyorum düşünemiyorum, nasıl bir zihniyet? Onları anlayamıyorum. Yani kötü anne bile değil kötü insan. Onları adlandıramıyorum bile ben en kötüsü doğurup bırakmak. (B3)*

Kızım eğitimlidir, çocuğunu verir bakıcının eline kendi gider, yer içer, gezer tozar. Güya para kazanıyor! Bu da benim için sıfır bir anneliktir. (B4)

Yanında olmamak, dövmek, bağırmak, çağırmak, onun peşinde koşmamak yani ilgilenmemek… (B12)

Çocuğuna sırt çevirme, destek olmama… Çocuğu bir ihtiyaç duyduğu anda anne, yanında yoksa, o zaten benim için kötü anne demektir. Yani şiddet giriyorsa içine Allah korusun! (B14)

Valla kötü anneliği biz en son haberlerde gördük! Doğurmuş, götürmüş, çöp tenekesine atmıştı çocuğu, yani afedersin köpekler de doğuruyor bir sürü, o bile yavrusuna sahip çıkıyor. (B24)

Yani kötü annelik, öfke kontrolünü yapamamak çocuğa karşı… Çocuklar soru severler, çocuklar soru sorduğu zaman işte git başımdan, şu an seninle mi uğraşacağım? veya az önce yedirdim ya, yine niye yiyorsun? Yani çocuğa sert davranmak bence kötü annelik… (B26)

- ***Hayalet Anne (17)***

Çocuğunun temel bakım ve gereksinimlerini içinde bulunduğu şartlar ve durumlar nedeniyle karşılayamayan, sosyal yönden yeterli imkânları olmayan, yaşadığı psikolojik travmalar nedeniyle ruhsal anlamda yetersiz olan ve annelik bilincine ulaşamamış anneler olarak tanımlanabilir. Şekil 4-4'te görüldüğü üzere katılımcıların hayalet anne kodlamasına ilişkin ifadeleri 2 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Şartların Kurbanı (10)*** ve ***Patolojik***tir (7). Katılımcıların birinci sırada yoğunlukla şartların kurbanı annelik tanımı kapsamında ifadelere yer verdikleri görülmektedir. Katılımcıların kötü annelik algısının hayalet annelik kodlaması bağlamında aslında fiziksel olarak var olan ancak kendisi belli koşulların kurbanı olduğu için ya da çeşitli psikolojik patolojilere sahip olduğu için annelik yapamayan anneleri tanımlayacak ifadeler kullandıkları belirlenmiştir.

Bu hususlarla ilişkili A18, A20, A24, B2, B7, B9, B19, B21 ve B23 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Yani psikolojik sorun başta geliyor. Psikolojik yani tamamen… Annenin aslında çocukluğu da, annesinden gördüğü şey de önemli. Eğer ki annem atıyorum, beni dövüyor, bana şiddet uyguluyorsa benim zaten psikolojik şeyimdir hani! Annem bana öyle davranıyorsa ben de öyle davranırım. Annemin yaptığı doğru o zaman, deyip çocuğuma öyle

davranırsam o kötü bir şeydir. Tamamen psikolojiyle alakalı bir şey yani… (A18)

İyi bir altyapı oluşturamamaktır. Öncelikli olarak bilinçsiz çocuk sahibi olmak bence kötü anneliktir. Yani isteyerek çocuk sahibi olmak gerekir. Çocuk sahibi olmadan önce nasıl bir anne olacağına karar vermek gerekir bence, ki her şeyi daha planlı planlı götürebilesin. Bunları yapmıyorsan, bebeğine çocuğuna, iyi bir gelecek sağlamayı hedef edinmemişsen kötü bir annesindir. (A20)

İstenmeyen bir çocuk olmuştur, kötü şartlarda bir anne olmuştur, istememiştir, küçük yaşta evlendirilmiştir, zorla anne olmuştur. (A24)

Kötü annelik, sevgisiz büyüyen bir anneden geliyordur bence. Aileden sevgi görmüyorsa, o da çocuğuna sevgi veremiyordur. (B2)

Bakacak durumu yok! Çocuğuna bakmak mecburiyetinde ama… Sağ sol da rahat bırakmıyor, eş de bırakmıyor. Mesela Türkiye'mizde dul bir kadına ne kadar ters bakıyorlar bunu bilirsiniz, onun için kötü anne yoktur bence. Ama ağır şartlar altında olabilir… (B7)

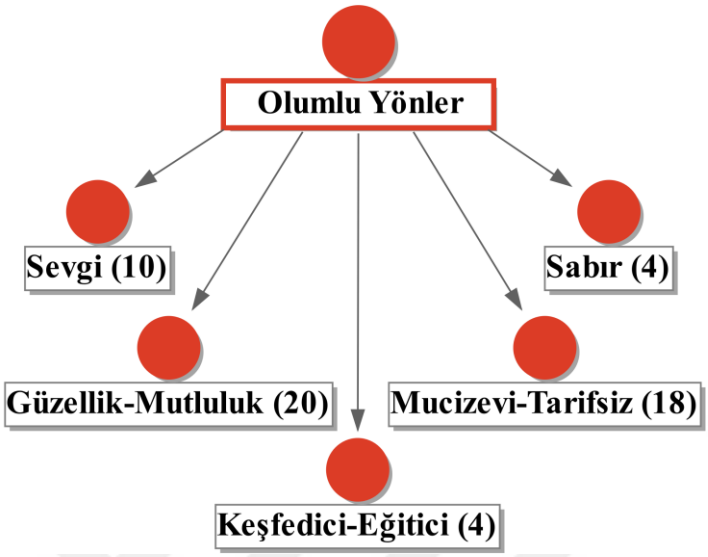
Kötü anne, aileden de olabilir. Ailesi sahip çıkmayabilir, kocası sahip çıkmayabilir. Yani maddi manevi hiçbir desteği olmayabilir, onun psikolojsini etkileyebilir. (B9)

Kötü anne yoktur herhalde ya! İmkânsız anneler vardır, imkânı kısıtlı olan anneler vardır. Anne, annedir her zaman. (B19)

Her şeyden önce çocuğunu dünyaya getirdiğinin bilincinde olması lazım, eğer o bilinçte değilse, yani çocuğunu koruyup kollayamıyorsa, dış tehlikelere karşı kollayamıyorsa, ruh sağlığı yerinde değilse, o zaman kötü annelik oluyor. (B21)

Anne hiçbir zaman kötü olmaz, tecrübesiz olur. Kendisinin de tecrübeleri yoktur, başkalarıyla da tecrübe edinmemiştir. Yetiştirilme tarzından al da, gördüğün geçirdiğin kendi hayat felsefene, olup olmayan şeylerden edindiğin tecrübelerle… İşte kötülük de yapabiliyorsun istemeden. (B23)

Olumlu Yönler (56)

Şekil 4-5: Olumlu Yönler Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-5'te görüldüğü üzere, katılımcıların annelik algısına ilişkin bazı ifadeleri anneliğin olumlu yönleri alt kategorisinde derlenmiş ve bu alt kategori 5 farklı kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***Güzellik-Mutluluk (20)***, ***Mucizevi-Tarifsiz (18)***, ***Sevgi (10)***, ***Sabır (4)*** ve ***Keşfedici-Eğitici***dir (4). Birinci sırada yoğunlukla olumlu yönlere ilişkin kodların güzellik-mutluluk ve mucizevi-tarifsiz kavramıyla tanımlandığı ve bu kodları da sevgi kavramının izlediği görülmektedir. Aynı zamanda katılımcılar daha az yoğunlukta, sabır ve keşfedici-eğitici kodları altında ifadelere yer verdikleri belirlenmiştir.

Bu hususlarla ilişkili A2, A5, A9, A11, A14, A17 A20, B9, B14, B17, B21, B22 ve B24 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Sonsuz bir sabır gerektiriyor ama sonsuz da bir sevgi… (A2)*

> *Annelik hem dünyanın en güzel şeyi hem de dünyanın en zor şeyi bana göre. Bir o kadar da zor! Çok sabır gerektiren bir şey… Annemi daha iyi anladığım bir dönemdeyim. (A5)*

> *Annelik bana göre eşi benzeri bulunmayan farklı bir kişilik gibi sanki ve böyle arayıp da bulamayacağın bir şey gibi… Sanki dünyada tek*

ben anneymişim gibi farklı, güzel bir duygu… Bir yerde bir hazine varmış da onu ben bulmuşum gibi öyle bir şey, özel, tek bir şey… (A9)

Tarif edilemez bir şey aslında. Bazen böyle doğuştan gelen bir güdü diye düşünüyorum. Bazen de onu istediğim andan itibaren böyle bir sevgi çemberi oldu bedenimin etrafını kaplayan. Anlamlandıramadığım büyü gibi hissediyorum etrafımda. Annelik çok kutsal, çok önemli… (A11)

Annelik delilik derler ya, gerçekten öyle çok mucizevî bir şeymiş… (A14)

Tamamen bir okul olarak nitelendiriyorum anneliğin o başından, şimdiki geldiği ana kadar olan süreci. Onunla birlikte öğreniyorum, onunla birlikte anlıyorum, onunla birlikte gülüyorum. Beni hayatımda bu kadar güldüren bir kişinin olmadığını düşünüyorum. Şimdiye kadar hiç gülmemişim yani ben. Bu kadar içten, bu kadar mutlu olmamışım… (A17)

Ya annelik zaten o kadar güzel bir şey ki tanımlanacak bir şey değil, yani tanımlayamıyorsunuz. O kadar uçsuz bucaksız bir duygu… Hayatımda geçirdiğim en güzel süreçti diyebilirim. Evliliğim, okul yıllarım… Çok mutlu olduğum anlar olmuştu hayatımda, çok mutsuz da olduğum anlar olmuştu. Ama çocuğum dünyaya geldikten sonra diğer mutlu olduğum anları unuttum. En mutlu olduğum an, o çocukla geçirdiğim bu üç ay… (A20)

Annelik çok güzel bir duygu… Yani annelik demek bir hayatın oluşu, yani bir canlının var oluşu… Onu kendinde hissediyorsun. (B9)

En yüce meslek, en değerli meslek, en fedakâr meslek, en verici meslek… Çocuğun bütün sorumluluğu bizde… Çekirdekten… Önce karnınızda, sonra yüreğinizde taşıyorsunuz çocuğu. (B14)

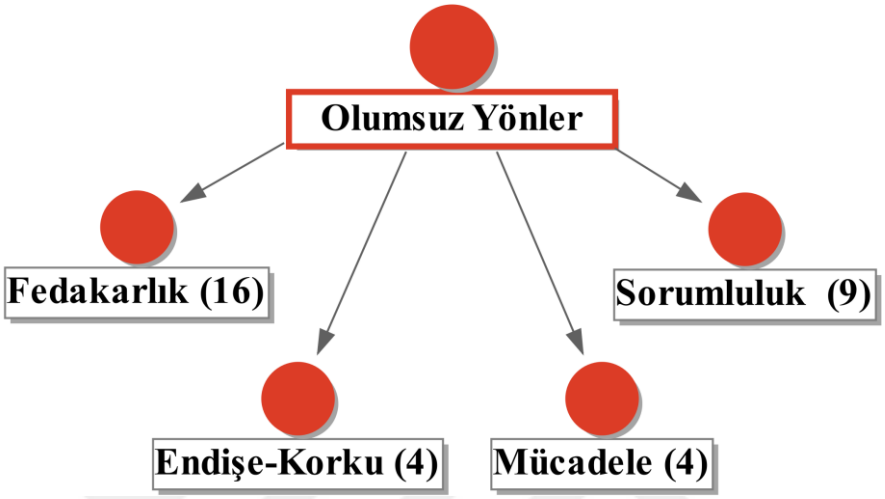
Tahmin etmek mümkün değil! Yaşamak gereklidir, olağanüstü bir şey… Fevkalade bir durum, senden bir parça… O kadar ilginç bir şey ki! Buna nasıl bir şey söyleyeyim onu bilemiyorum. Çok özel, çok güzel! Muhteşem bir duygu annelik, tarif etmek zor… (B17)

Annelik, bence sevgi, saygı… Her şeyden önce sevgi vermek annelik… Çocuğunu sevmeyen anne, ne onu bilgilendirebilir, ne onu besleyebilir. (B21)

Annelik bana göre aslında en güzel ve en zor şey… En güzel ama en zor da olan şey… Bazen öyle oluyor ki çaresiz kalıyorsun ama bu çaresizliğin içinde susman, sabretmen gerekiyor. Aslında bir şeyleri, dünyayı yakacak durumda hissediyorsun kendini, ama susman gerekiyor. Hiç tepki vermemen gerekiyor, duygularını tamamen kapatman gizlemene gerekiyor… (B22)

Dünyanın en güzel mesleği… Yaptığım en güzel iş, çocuklarımı doğurmaktı. (B24)

Olumsuz Yönler (33)

Şekil 4-6: Olumsuz Yönler Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-6'da görüldüğü üzere, katılımcıların annelik algısına ilişkin bazı ifadeleri anneliğin olumsuz yönleri alt kategorisinde derlenmiş ve bu alt kategori 4 farklı kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***Fedakârlık (16)***, ***Sorumluluk (9)***, ***Mücadele (4) ve Endişe-Korku***dur (4). Birinci sırada yoğunlukla annelik algısının olumsuz yönlerine ilişkin ifadelerin fedakârlık ile tanımlandığı ve fedakârlığı da sorumluluk kavramının izlediği görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların ifadeleri daha az yoğunlukta mücadele ve endişe-korku tanımlamalarının da olumsuz yönler ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Olumsuz yönler ile ilişkili A6, A13, A15, A16, A19, A26, B4, B19 ve B24 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Annelik tüm duygularınla sahip çıkmaktır çocuğa. Her ihtiyaçlarını, her şeyini karşılamaktır. Sorumluluk yani… Büyük bir sorumluluk almaktır benim için. (A6)

Kendinden her şeyi verip, tamamen başkasının sorumluluğunu almak demek… (A13)

Büyük fedakârlık diye düşünüyorum. Her şeyi feda ettim bunun için. Kendimi… Kariyerimi… Ne bileyim! En güzel yaşlarımı… Çok güzel zayıfladığım o dönemi her şeyi feda ettim. (A15)

Annelik bana göre anne olduğunuzdan itibaren sürekli bir endişe halinde olması… Gerçekten şu an bile gözlerim doluyor benim. Yani tamamen endişe üzerine odaklıyım ben. Hem çok güzel bir şey, hem de çok ürkütücü bir şey diyebilirim. (A16)

Çok büyük tedirginlik… Yani korku… Çok büyük tedirginlik hissi yani böyle geçmek bilmeyen bir sorumluluk ama daha çok korku… (A19)

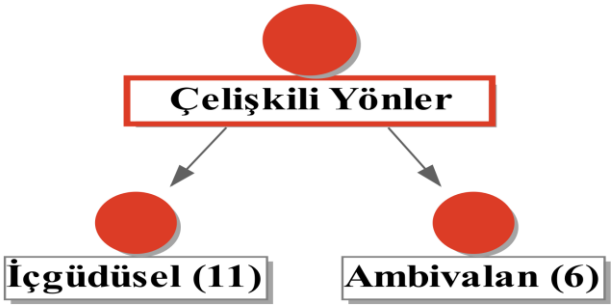
Annelik bilinçli delilik bence… Çünkü hayatının bambaşka bir evresine geçmiş oluyorsun. Büyük bir sorumluluk yükleniyor üzerine. Normalde yapamayacağın şeyleri çok kolay bir şekilde yapabiliyorsun, o sorumluluğu alabilmek aslında annelik… (A26)

O zamanlar kaloriferlerimiz yoktu. Soba da bir odada yanıyordu. Öyle yetiştirdim yani ama çok güzel bir duygu… (B4)

Annelik fedakârlıktır bence. Annelik hiçbir şeye benzemiyor. Yani nasıl diyeyim? Dünyan oluyor… Nasıl tanımlayabilirim ki? Annelik fedakârlık bence… (B19)

Anne sürekli verici olacak… Hiç karşılık beklemeden, evlatlarına sürekli verici olacaksın. Karşılıksız, hiçbir şey göz etmeden… Annelik budur! Ben 30 seneye yakın hem çalıştım hem çocuklarıma göz kulak oldum çok şükür yani iyiler. (B24)

Çelişkili Yönler (17)

Şekil 4-7: Çelişkili Yönler Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

.

Şekil 4-7'de görüldüğü üzere, katılımcıların annelik algısına ilişkin bazı ifadeleri, anneliğin çelişkili yönleri alt kategorisinde derlenmiş ve bu alt kategori 2 farklı kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***İçgüdüsel (11)*** ve ***Ambivalan***dır (6). Birinci sırada yoğunlukla çelişkili yönlere ilişkin ifadelerin içgüdüsel alt kodundaki ifadelerle tanımlandığı görülmektedir.

Çelişkili yönler ile ilişkili A12, A17, A20, B3 ve B11 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *İçgüdüsel olarak mükemmel! Tamamen içsel bağlantı… Senden bir parça, her şey... (A12)*

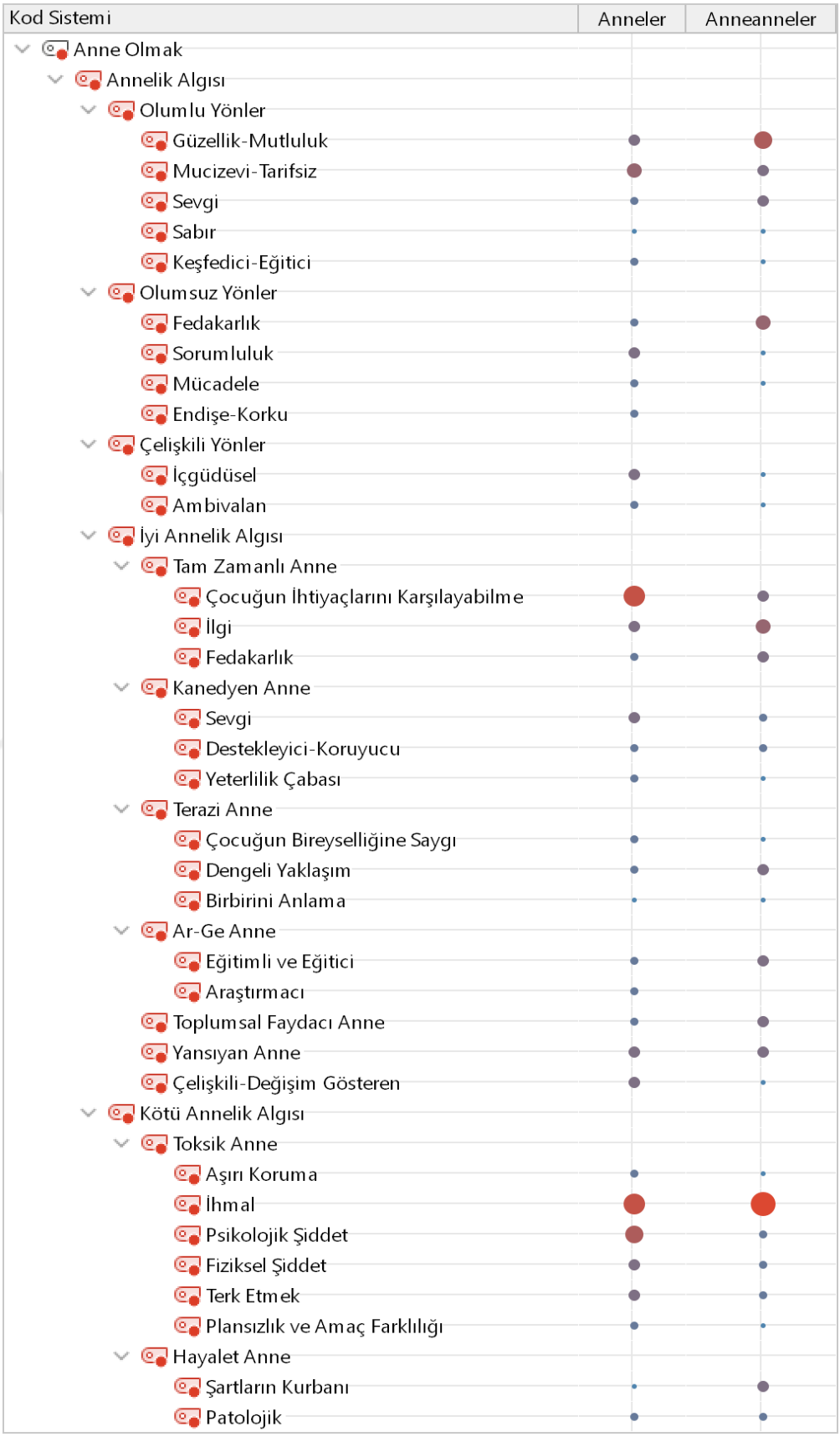
> *Yani hastane odasına gidene kadar doğuma gidene kadar, şimdiye kadar çocuk bakmadık nasıl yapacağız? Altını nasıl değiştireceğiz? Bunun gibi bir sürü sorular kafada dönüp duruyordu. Bununla alakalı bir sürü endişelerim vardı. Ama çok garip ya! Çocuk doğuyor, doğduğu anda annesin… Sana bir şeyler yükleniyor, o anda onlar devre dışına çıkıyor yani. O görevler… Hepsi sana yükleniyor. Bir anda çevrenizdeki herkes sizden daha az bilen konumuna geliyor... Annelik bir insana vahiy yoluyla geliyormuş gibi hissediyorum ben. Her şey robot gibi yükleniyor size. (A17)*

> *Uçsuz bucaksız bir dünya olarak tanımlarım. Evren, her şey… Mutluluk… Bazen bir damla gözyaşı, bazen her şey… (A20)*

> *Annelik dünyanın en güzel duygusu ama en zor işi… Meslek, iş ne denirse artık! Çok zor ama dünyadaki en güzel duygu, tarifi imkânsız! Yaşamadan bilinmiyormuş. Gerçekten tatmadan anlatılacak bir duygu değil. Hiçbir zaman ben olamıyorsun. Anne olduktan sonra asla ben olamıyorsun! (B3)*

> *Kendiliğinden oluyor… Başkasının size anneliği aktarması, anlatması sizin duygularınızla eşdeğer olmuyor olabilir. Sizin duygularınızla direkt olduğu için herkesin annelik şeyi farklı. Valla bir şey söyleyeyim mi? Annelik öğrenilmiyor, o içgüdüsel olarak sana zaten Allah tarafından veriliyor. Hiç kimseden de hiçbir şey almana gerek kalmıyor. O kendiliğinden oluveriyor. (B11)*

Tablo 4- 4: Annelik Algısı Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi

Yukarıdaki Tablo 4-4'te görüldüğü gibi annelik algısı teması ile ilgili annelerin ve anneannelerin ifadeleri, katılımcı bazlı incelendiğinde oldukça yoğun ifadelerin oluştuğu görülmektedir. Annelerin, iyi annelik algısı alt kategorisinin kodlarından olan çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme ve toksik anne alt kategorisinin kodlarından olan psikolojik şiddet, ihmal ifadeleri üzerinde yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. Anneanneler ise; annelik algısı kategorisinin kodlarından olan güzellik-mutluluk ve toksik anne alt kategorisinin kodlarından olan ihmal ifadeleri üzerinde yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir.

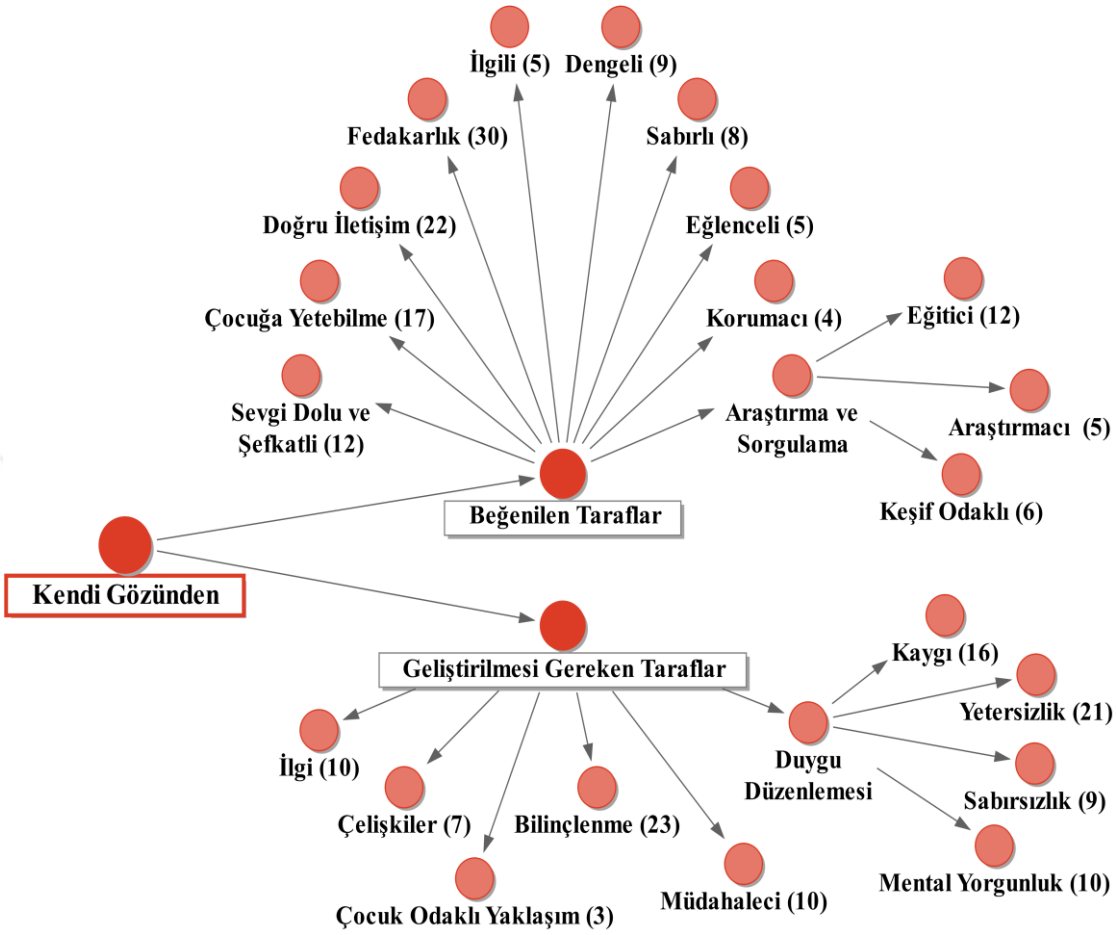
Annelerin ve anneannelerin verdikleri yanıtların yoğunluğu yatay olarak kıyaslandığında, annelerin anneannelere göre anneliği daha yoğun olarak mucizevi ve tarifsiz, sorumluluk ve mücadele gerektiren, endişe ve korku verici bir durum olarak tanımlayıp, içgüdüsel boyutuna daha fazla vurgu yaptıkları; iyi annelik algısı kapsamında çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme, sevgi gösterme, yeterlik çabası ve araştırmacı olma; kötü annelik kapsamında da psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, çocuğun terk edilmesi, plansız ve başka amaçlar için çocuk yapma ve aşırı koruma alt kategorilerinde daha fazla ifadeye yer verdikleri görülmektedir.

Anneannelerin verdikleri yanıtlar annelerin yanıtları ile kıyaslandığında; annelere göre annelik algısı kategorisi kapsamında anneliği daha yoğun olarak güzellik-mutluluk verici bir durum olarak tanımladıkları, iyi annelik algısı kapsamında ilgili olma, fedakâr olma, dengeli ve eğitici olma, topluma faydalı çocuk yetiştirme, kötü annelik kapsamında ise ihmal ve şartların kurbanı alt kategorilerinde daha fazla ifadeye yer verdikleri görülmektedir.

ANNELİK DENEYİMİ

Araştırma kapsamında tüm katılımcılara kendisinin ve çevresinin gözünden annelik deneyimlerine ilişkin sorular sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 4 alt kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Kendi Gözünden (244)***, ***Çocuğunun Gözünden (68)***, ***Eşinin Gözünden(64)*** ve ***Kendi Annesinin Gözünden***dir (66). İfadelerin en yoğun olarak, katılımcıların kendi gözünden annelik deneyimlerini aktardığı kodlama çerçevesinde oluştuğu görülmektedir (Şekil 4-2).

Kendi Gözünden (244)

Şekil 4-8: Kendi Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Şekil 4-8'de görüldüğü üzere, katılımcıların annelik deneyimine ilişkin ifadelerinin 2 farklı kodla tanımlandığı görülmektedir. Bunlar; ***Beğenilen Taraflar* (135)** ve ***Geliştirilmesi Gereken Taraflar***dır (109). Birinci sırada yoğunlukla annelik deneyimine ilişkin ifadelerin beğenilen taraflar çerçevesinde oluştuğu görülmektedir.

-Beğenilen Taraflar (135)

Şekil 4-8'de görüldüğü üzere katılımcılar kendi gözünden annelik deneyimlerini değerlendirmişlerdir. Beğenilen taraflarının kodlandığı ifadeler ise 10 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Fedakârlık (30)***, ***Araştırma ve Sorgulama (23)***, ***Doğru İletişim (22)***, ***Çocuğa Yetebilme (17)***, ***Sevgi Dolu ve Şefkatli (12)***, ***Dengeli (9)***, ***Sabırlı (8)***, ***İlgili (5)***, ***Eğlenceli (5)*** ve ***Korumacı***dır (4). Araştırma ve sorgulama ilişiğinde kodlanan

ifadeler ise kendi içerisinde ***Eğitici (12)***, ***Keşif Odaklı (6)*** *ve* ***Araştırmacı*** **(5)** olarak 3 farklı alt koda ayrılmıştır. Katılımcıların birinci sırada yoğunlukla fedakârlığı ifade ettikleri görülmektedir; fedakârlığı, araştırma-sorgulamanın ve doğru iletişimin izlediği görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların ifadeleri daha az yoğunlukta, çocuğa yetebilme, sevgi dolu ve şefkatli tanımlamalarında kodlanmıştır. Katılımcıların kendi gözünden annelik deneyimlerinde en çok fedakârlıklarını beğendiklerini belirttikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür. Bu tutumu izleyen araştırma-sorgulama ve doğru iletişim alt kodlaması da, yine en çok beğenilen taraflar arasındadır denilebilir.

Beğenilen taraflar ile ilişkili A1, A8, A12, A13, A15, A17, A20, A21, B3, B4, B8, B19, B22 ve B25 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Yeri geldiğinde eğlenceli olabilirim. Her konuda önce bir araştırıyorum. Mesela bir eksikte… Bir problem yaşıyorsak önce bir okuyorum, araştırıyorum. Neler var, neler yok… Neden olabilir? Doktora falan danışıyorum mesela. O yüzden biraz araştırmacı olabilirim. Yeterli olmaya çalışıyorum, her anne gibi… Her konu da yeterli olmaya çalışıyorum. (A1)*

> *Mücadeleci… Doğruyu arayan, çabalayan… Elimden geleni yapmaya çalışıyorum gerçekten. Bu bir yol, o yolda gidiyoruz birlikte. (A8)*

> *Çocuğa çok düşkün, gözünden ayırmayan, her şeyiyle birebir ilgilenmeye çalışan… Yani mesleğimi bile şu anlık durdurabilecek kadar… Âşık olduğum bir mesleği durdurabilecek kadar iyi olduğumu düşünüyorum. (A12)*

> *Kendi kendine keşfediyor. Beyin 0 km olduğu için ona bir kere göstermen yetiyor. Kısıtlamıyorum, etrafı pisletmesini kısıtlamıyorum. Yapacağı her şeye izin vermeye çalışıyorum yani kendi öğrensin diye. yani sıcak bir şeye dokunmaya çalışırsa da kontrollü bir şekilde dokunduruyorum ki onun sıcak olduğunu anlasın… (A13)*

> *Sosyal medyada çok fazla blogger anneler var. Bugün çocuğuma şunu yedirdim, bugün organik olarak şunu aldım, şuraya götürdüm, şöyle eğlendirdim falan… Bunlar aslında insanı yetersiz hissettiriyor biraz. Ama öbür yandan düşününce de çok şey feda ettim. İşimi bıraktım, tam yükselme dönemindeydim. Çok kilo aldım, kendimle ilgilenemiyorum. Bir yürüyüş bile yapamıyorum, zamanım yok. Belki ayrılamadığımız için… Bu açılardan da iyi anne olduğumu düşünüyorum. (A15)*

> *Çok sabırlıyım. Belki bunun yaşla da alakası var ama sabırlıyım çocuğuma karşı. Ona yetmeye çalışıyorum, ona bir şeyler öğretmeye*

çalışıyorum. Onunla beraber yaşıyorum. İyi bir anne olduğumu düşünüyorum. (A17)

Yeterince ilgi gösterebiliyorum. Gebeliğimde onunla ilgili çok plan yapmış olmam, nasıl yetiştireceğime karar vermiş olmam, gebeliğimden itibaren onunla bir yetişkin gibi konuşuyor olmam… Ben oğlumla bir yetişkin gibi konuşuyorum. Evde iş bile yaparken ona ne yapacağımı anlatıyorum, ona ne kadar süre beni beklemesi gerektiğini anlatıyorum. (A20)

Araştırmayı okumayı seven bir insan olduğum için annelik konusunda da bana çok yardımcı oldu açıkçası. 3 ay çok zor geçti. Ben bir şekilde o dönemde araştırmaya başladım bebek konusu. Bebek sağlığı, bebek gelişimi… O doğduktan sonra bu konuyu araştırmaya başladım. Bir anne ne kadar çok şey biliyorsa bilimsel anlamda, bence o kadar iyi bir anne olabilir. (A21)

Çocuklarım her zaman, her şartta, ne olursa olsun arkalarında olduğumu bilirler. Bana güvenirler. Onları çok özgüvenli yetişirdim, kendimin en çok beğendiğim tarafı bu. (B3)

38 sene oldu ben evleneli… Evlendim, geldim işe girdim çocuğumu büyütmeye çalıştım. Ama o süre içerisinde ben hiç boş duran bir anne olmadım. Dantel ördüm, kazak ördüm. Sadece kocamın eline bakmayayım dedim. Çocuğumun eksiğini alayım, bir şeyini yapayım… İstesem yapmazdım, bana ne derdim. Ama öyle bir şey yok! Evlat çok başka… Kocayı terk ediyorsun, ama evladı asla! (B4)

Disiplinliyim. Ama çocuklarımın iyiliği için bunu yaparım. Kuralları, onları topluma hazırlayarak koyarım. (B8)

Ne mal! Ne mülk! Ne bilmiyorum! Çocuğum, dedim mi dünya duruyor. Damadıma da diyorum, ben seni seviyorsam, çocuğumu sevdiğin için seviyorum… (B19)

Ben, benden önce çocuklarım olsun derim. Yani benim önümdedir onlar. Onlardan arta kalan zaman benimdir, onlardan arta kalanlar benimdir. (B22)

Çalışmadım hep çocuklarımın başında oldum. Bırakıp, bir yere her gün gitmedim. Kimseye emanet etmedim. (B25)

-Geliştirilmesi Gereken Taraflar (109)

Şekil 4-8'de görüldüğü üzere katılımcılar kendi gözünden annelik deneyimlerini değerlendirdirmişlerdir. Geliştirilmesi gereken taraflarının kodlandığı ifadeler ise 6 farklı alt kod ile tanımlanmıştır Bunlar; ***Duygu Düzenlemesi (56)***, ***Bilinçlenme (23)***, ***İlgi (10)***, ***Müdahaleci (10)***, ***Çelişkiler (7)*** ve ***Çocuk Odaklı Yaklaşım***dır (3). Duygu

Düzenlemesi ilişiğinde kodlanan ifadeler ise kendi içerisinde ***Yetersizlik (21)***, ***Kaygı (16)***, ***Mental Yorgunluk (10)*** *ve* ***Sabırsızlık (9)*** olarak dörde ayrılmıştır. Katılımcıların birinci sırada yoğunlukla duygu düzenlemesini ifade ettikleri görülmektedir. Kendi perspektiflerinden geliştirmesi gerektiğini düşündüğü tarafların arasında bilinçlenme ise, duygu düzenlemesini takip etmektedir. Aynı zamanda katılımcıların annelik deneyimi ile ilişkili geliştirmesi gerektiğini düşündüğü tarafları daha az yoğunlukta, ilgi, müdaheleci, çelişkiler ve çocuk odaklı yaklaşım tanımlamalarında kodlanmıştır. Katılımcıların kendi gözünden annelik deneyimlerinde en çok duygularını düzenlemeyle (daha az yetersizlik duygusu ve kaygı, daha az mental yorgunluk ve sabır) ilgili yönlerini geliştirmek istedikleri belirlenmiştir.

Geliştirilmesi gereken taraflar ile ilişkili A1, A5, A6, A11, A17, A22, A23, B1, B6, B11, B14, B15, ve B17 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Daha sabırlı olmayı çok isterim. Tabi ki sabırlıyım, çünkü bu çocuk! Kendi kişiliğini biraz geri plana atıyorsun. Onunla iken bütün önceliğim o ve kendim çok geri plandayım. Yemek yerken olsun… Birçok ihtiyacım da öyle… Bütün annelerde bu böyle… 7/24 onunla ilgilenirken biraz sabrım çıkıyor iniyor, tabi ki daha sabırlı olmak isterdim. (A1)*

> *İnsan bebeği uyuyunca kendi anneliğini zaten sorguluyor. Bugün iyi bir anne miydim diye. Genelde bende pişmanlıklarım oluyor. Mesela keşke uyusun diye ısrar etmeseydim veya ne bileyim, hani uyusun da dinleneyim diye düşünüyorsun. Ama sonradan bunlar pişmanlık sebebi olabiliyor. (A5)*

> *Yani bende insanım sonuçta bende bazen sinirleniyorum ama sakin kalmaya çalışıyorum. Çünkü bazen uykusuzluk o kadar çok uzun sürüyor ki, 24 saatin 20 saati uykusuz geçirdiğimiz günler oluyor nerdeyse. Hiçbir şey yapmıyorsunuz, saçınızı başınızı bile toplayamıyorsunuz. Yani bu da bazen sinir sistemimi bozmaya yetiyor. Sonuçta hepimiz insanız ama sakin kalmaya çalışıyoruz. (A6)*

> *Birazcık pimpirik tarafım var. Bunların zaten aynı zamanda terapi alarak aşmaya çalışıyorum. Bu bana annemden yadigar bir şey. Oğlumun üzerinden de çok işgalci olmak istemiyorum. Yaptığı aktivitelerde bazen onu engelleyebileceğimi görüyorum. Yemek yemek istiyor, tamamen elleriyle yemek istiyor, yani her şeyi batırmak istiyor. Bazen müdahale ettiğimi fark ettim. Bu taraflarımı yontmam gerekiyor, ona biraz daha alan vermem gerektiğini biliyorum. Şu anda elimde değil, ama bunun üzerine çalışıyorum. (A11)*

> *Yemek yedirme konusunda eksik olduğumu düşünüyorum. Oğlumun bakıcısı benden çok daha yetenekli bu konuda… Ben*

kıyamıyorum çoğu zaman ya da o anlamda sabrım tükeniyor ve bir anda kendimi çocuğumun yanından uzaklaşmış buluyorum. Bakıcıya veriyorum çünkü üzülüyorum yemediği zamanlarda da. Bu konuda biraz daha yetenekli olmam gerektiğini düşünüyorum. (A17)

Acemi… Çok acemiyim. Hem de çok fazla… Şu an çok dürüst oldum kendime. Çok acemiyim bayağı tökezliyorum yani. Böyle bazen gece çok uykusuz kalıp oturup ağlıyorum artık ne olur uyu diye. Bunu 2-3 kere yaşadım çünkü çok uyumak istiyorum ama uyumuyor o anda uyanık kalmak zorundasın, yapacak hiçbir şey yok. Çok acemi bir anneyim. (A22)

Biraz daha sabırlı olmak zorundayım. Yani ben üstüne ikinci gebeliği de isteyen birisiyim bütün bu eleştirilere rağmen. Ama hem sabırlı olmak zorundayım. Ben çok sabırsız bir insandım yani bir şey söylendikçe en kısa sürede olması lazım yoksa ruhum daralıyordu. Ama bu çocukta böyle olmuyor. Tabi ki de çocukta çok büyük bir sabır varmış, ben bu kadar olduğunu düşünmemiştim galiba. (A23)

Daha eğitimli olsaydım daha iyi eğitim verebilirdim. Bazı şeylerde çok tolerans tanıdım. Sevgimden dolayı olabilir. Çok pohpohladım. (B1)

Kendim evde bakıp büyütmek… Kendi çocuklarımı mecburen bırakıp işe gittim. Kimse bakmadı, yalnız kaldılar. İsterdim ki daha iyi ortamlarda daha güzel yetiştirebileyim. O imkânlarım olsun isterdim ama mecbur hayat şartlarından gitmek zorunda kaldım. Yani elimden geldiğince onları korumaya çalıştım iyi kötü. Daha güzel olabilirdi şartlar uygun olsaydı. Her şey maddiyata da bakıyor açıkçası. (B6)

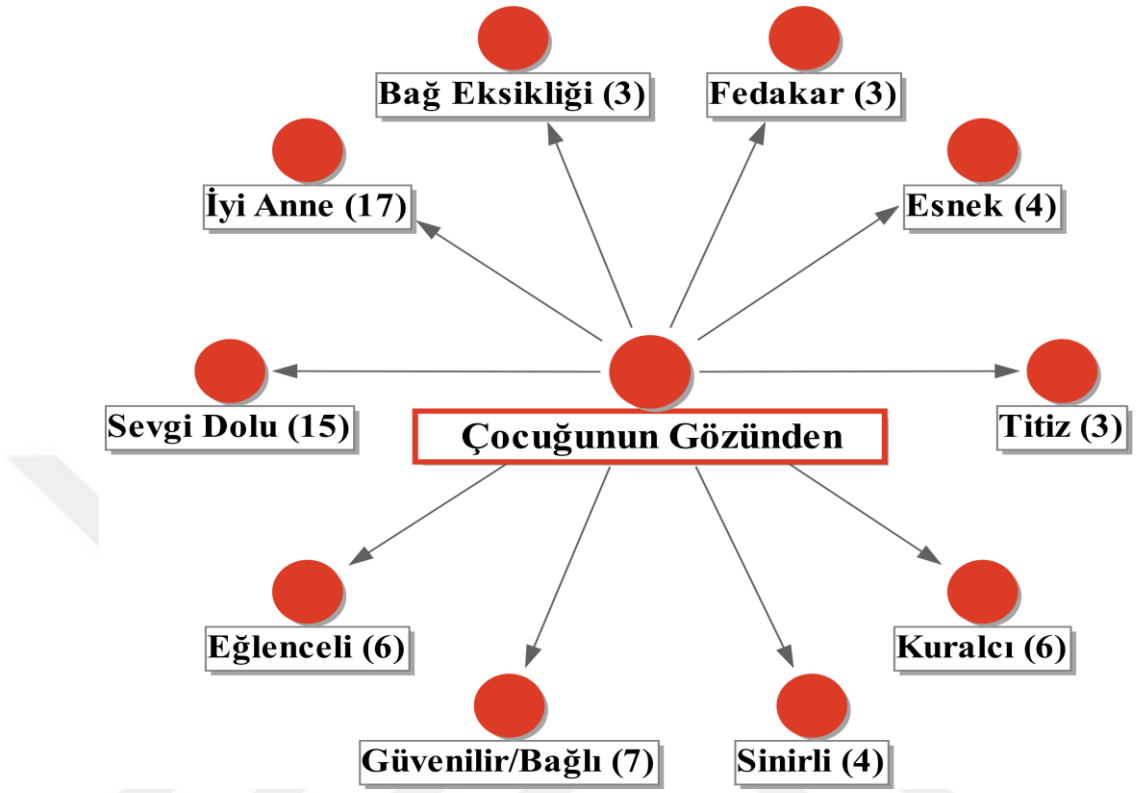
Keşke çocuklarıma okul hayatlarına ilk başladıklarında çok baskıcı olmasaydım. Çocuklarımı biraz rahat bıraksaydım, biraz daha çocuklarıma şey verseydim. Özgüven… Yani çocukların özgüvenleri var ama biraz baskıcı olmasaydım diye düşünüyorum. (B11)

Tabi ki çok korumacılığım… Belki o… Onlar açısından nasıl oldu bilmiyorum? Aşırı korumacılık yaptım ama belki onlara baskı oldu bilemiyorum. (B14)

Biraz sabırsızım. Bir şeylerin çok çabuk olmasını istiyorum belki o yüzden onlara acele ettirebilirim o konuda. (B15)

Ben çok fazla çalıştım, geceli gündüzlü çalıştım. Çocuklarıma çok fazla yeterince zaman ayıramadım. (B17)

Çocuğunun Gözünden (68)

Şekil 4- 9: Çocuğunun Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-9'da görüldüğü üzere katılımcıların çocuklarının gözünden annelik deneyimine ilişkin ifadeleri 10 farklı alt kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***İyi Anne (17)***, ***Sevgi Dolu (15)***, ***Güvenilir/Bağlı (7)***, ***Eğlenceli (6)***, ***Kuralcı (6)***, ***Esnek (4)***, ***Sinirli (4)***, ***Fedakâr (3)***, ***Bağ Eksikliği (3)*** ve ***Titiz***dir (3). Katılımcıların birinci sırada yoğunlukla annelik deneyimi ile ilişkili, çocuklarının gözünden iyi anne tanımlamasının ifade edildiği görülmektedir. Çocuğunun gözünden annelik deneyimi ile ilişkili tanımlanan ifadeler arasında bulunan, sevgi dolu, güvenilir/bağlı ve eğlenceli ifadeleri de iyi anneyi takip etmektedir. Fedakâr, bağ eksikliği, sinirli ve titiz ifadeleri ise daha az yoğunlukta belirtilmiştir. Katılımcıların çocuğunun gözünden annelik deneyimlerinde en çok iyi anne olarak hissettiklerini ifade ettikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür.

Çocuğunun gözünden annelik deneyimi ile ilişkili A3, A6, A8, A9, A18, B6, B11, B15 ve B18 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Kuralcı, sınır çizen ama eğlenceli… Onu anlayan bir anne olarak görüyorum, onun gözünden bakarsak. (A3)*

Bana çok bağlı, çok düşkün… Bacaklarıma sarılıyor, bensiz asla uyumuyor. Bazen duygusal olduğunu düşünüyorum. Öpmeye çalışıyor sevdiğini düşünüyorum. (A6)

Oyuncu, oyuncuyum bence… Çok fazla da müdahale etmiyorum onu bırakıyoru, yani istediği gibi davranabiliyor. (A8)

Onun bana böyle sarılması gibi hareketleri var böyle gözünün içine bakıp böyle kendini öne atıyor. Diyorum ki o da beni seviyor, o da beni istiyor. Bazen annemde oluyor, başkasında oluyor o an ilgilenemiyorum veya işte temizlik yapıyorum. O hep gözümün içine bakıp ve hep bana geliyor… Onun beni sevdiğini, istediğini, beni benimsediğini düşünüyorum.(A9)

Sinirli, otoriter, temizlik hastası falan olduğumu kesin düşünüyor. onu düşündüğünü yüzde doksan eminim. Çünkü yere bir şey düşürdüğü zaman hemen bana bakıyor ya da kâğıdı parçalıyor hemen elinde toplayıp gidip çöpe atıyor ya da bezini çıkarttığımızda kendisi alıyor, gidiyor çöpe atıyor. Benden ne gördüyse yapıyor. Zaten bu pandemi döneminde kimseyi örnek alamıyor. Çocuklarla iç içe değil. Tek örnek alabileceği insan, bütün gün ben olduğum için ben ne yaparsam, aynısını yapıyor. (A18)

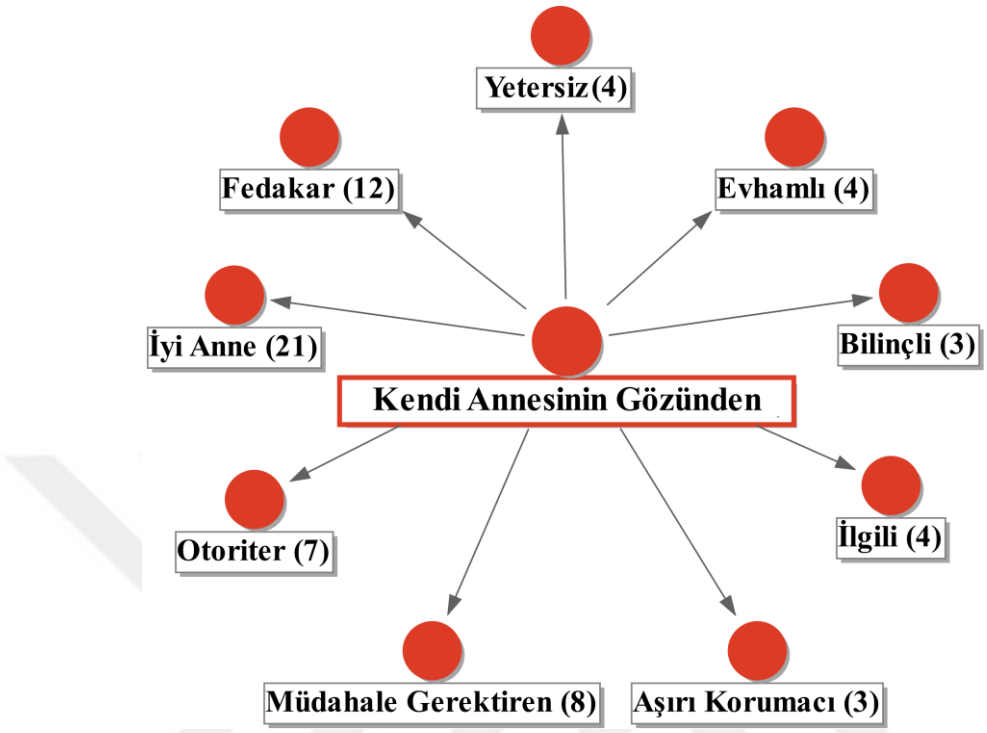
Herhalde iyi düşünür benim hakkımda da, öyle düşünüyorum. Yani ben onlar için hala ellerinin üstündeyim hepsinin her konuda koşmaya çalışıyorum imkânım ölçüde sağlığımın ölçüsünde yapmaya çalışıyorum. (B6)

Çok sert bir anne olduğumu düşünüyorum. Kızımı fazla korumaya almışım ama şimdi o da anne oldu. Çocuk azıcık yerde bir sendelese hemen koşuyor. Annelik böyle bir şey işte diyorum. O da heyecanlanıyor, bir şey olacak endişesi var… (B11)

Biraz fazla titiz olduğumu söylüyor. Ondan sonra merhametli olduğumu söyler. (B15)

İletişim kuramadığı bir anne… İletişim kuramayacağı bir anne…(B18)

Kendi Annesinin Gözünden (66)

Şekil 4-10: Kendi Annesinin Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-10'da görüldüğü üzere katılımcıların kendi annelerinin gözünden annelik deneyimine ilişkin ifadeleri dokuz farklı alt kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***İyi Anne (21)***, ***Fedakâr (12)***, ***Müdahale Gerektiren (8)***, ***Otoriter (7)***, ***Evhamlı (4)***, ***İlgili (4)***, ***Yetersiz (4)***, ***Aşırı Korumacı (3)*** ve ***Bilinçli***dir (3). Anne katılımcıların birinci sırada yoğunlukla annelik deneyimi ile ilişkili, annelerinin gözünden iyi anne tanımlamasının ifade edildiği görülmektedir. Annelerinin gözünden annelik deneyimi ile ilişkili tanımlanan ifadeler arasında bulunan, fedakâr, müdahale gerektiren ve otoriter ifadeleri de iyi anneyi takip etmektedir. İlgili, yetersiz, aşırı korumacı ve bilinçli ifadeleri ise daha az yoğunlukta belirtilmiştir.

Annelerinin gözünden annelik deneyimi ile ilişkili A4, A7, A9, A11, A15, A26, B14 ve B15 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Annemin beni hala daha çocuk olarak gördüğünü yani o bakış açısı ile baktığını düşünüyorum. Ama yine de anne olduğum için bir mutluluğu var... Benim çocuğum artık anne! o olgunlukta bir düşüncesi de var. Bunu kabullenmiş durumda ama bence hala onun gözünde anne değil hani onun küçük çocuğuyum ben. (A4)*

Annem beğenmiyor beni… Toparlaman lazım kendini, daha iyi olman lazım hadi, falan diyor. O söylemlerine bakarak pek beğendiğini zannetmiyorum. (A7)

Annem kendi de dile getiriyor. Ben, diyor açıkçası senden bu kadar beklemiyordum, çok iyi bir annesin, çok iyi bakıyorsun çocuğuna, diyor. Çok ilgileniyorsun, diyor. Beğeniyor anneliğimi… Gördüklerimden de daha iyisin, diyor. (A9)

Kendi annemin gözünden tamamen korumacı, aşırı düşkün, anneliği kutsal gören, çocuğunun üzerine çok titreyen, başka hiçbir şeyi önemsemeyen bir anne gibi gözüküyorum. (A11)

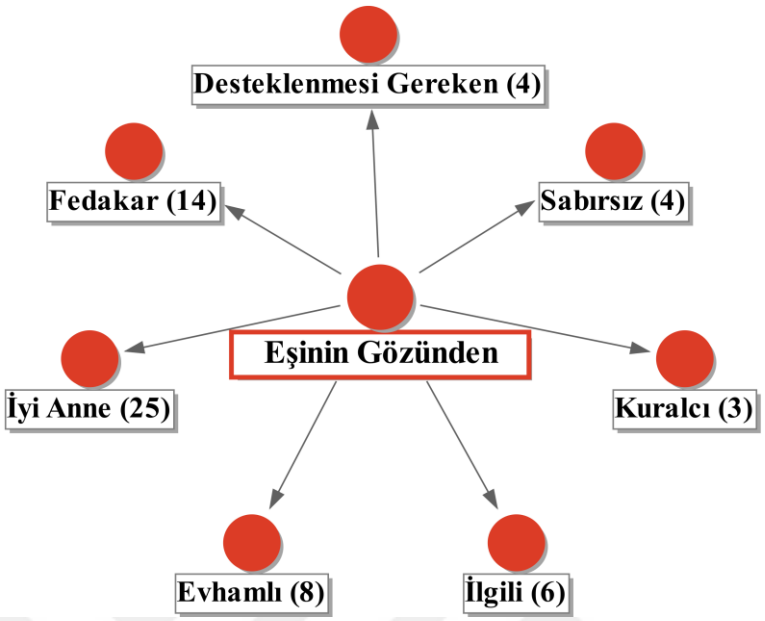
Kendimi feda ettiğimi düşünüyor. Bir ikincisi böyle şey... Baskısı yapıyor sürekli. Bir şekilde işine geri dönmelisin! Boşuna okumadın liseyi,boşuna okutmadık... Sadece çocukla ömür geçmez, bir şekilde işine geri dönmelisin. Hiçbir şeyin altında kalmamalısın, kocana kendini ezdirmemelisin. Hep böyle... Tamam çok feda ettin kendini, diye düşünüyor. (A15)

Annem benim fazla okuduğumu, kitaplara göre bebek büyüttüğümü düşünüyor ve geleneksellige biraz daha yönelmemi bekliyor. Mesela kızım büyüsün ben onu markete götüreceğim, çikolata alacağım, diyor. Hayır, diyorum. Çikolata vermeyeceksin 2 yaşına kadar… (A26)

Aşırı kollayıcı görünmüştüm annemin gözünde, çocuklarıyla aşırı ilgilenen… Biz böyle olsak iş tutamazdık, derdi eskinin insanları. (B14)

İyi bir anne olduğumu düşünüyorum. Kendi de öyle söylüyor, iyi bir annesin, hep çocuklarının peşindesin devamlı… Onu söyler. (B15)

Eşinin Gözünden (64)

Şekil 4-11: Eşinin Gözünden Alt Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-11'de görüldüğü üzere katılımcıların kendi eşlerinin gözünden annelik deneyimine ilişkin ifadeleri yedi farklı alt kodla tanımlanmıştır. Bunlar; ***İyi Anne (25)***, ***Fedakâr (14)***, ***Evhamlı (8)***, ***İlgili (6)***, ***Desteklenmesi Gereken (4)***, ***Sabırsız (4)*** ve ***Kuralcı***dır (3). Katılımcıların birinci sırada yoğunlukla annelik deneyimi ile ilişkili, eşlerinin gözünden iyi anne tanımlamasının ifade edildiği görülmektedir. Eşlerinin gözünden annelik deneyimi ile ilişkili tanımlanan ifadeler arasında bulunan fedakâr, evhamlı ve ilgili ifadeleri de iyi anneyi takip etmektedir. Desteklenmesi gereken, sabırsız ve kuralcı ifadeleri ise daha az yoğunlukta belirtilmiştir. Katılımcıların eşlerinin gözünden annelik deneyimlerinde en çok iyi anne olarak hissettiklerini ifade ettikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür.

Eşlerinin gözünden annelik deneyimi ile ilişkili A1, A7, A10, A15, A16, A18, A23, A26, B15 ve B22 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Eşimin gözünden baktığımda iyi bir anneyim. Bana çok hissettiriyor sağ olsun en başından beri… Bunu ifade de etmişti zaten iyi bir anneyim onun gözünde. (A1)*

Bana destek veriyor sağ olsun. Muhtemelen içindeki duygusu o da… Bana kızıyordur, toparla artık! Tek başına yap, artık diye. Elinden gelen desteği gerçekten veriyor sağ olsun. (A7)

Onun gözünden de fedakâr bir anne olduğumu düşünüyorum. Çünkü o da bu bebek doğduktan sonra gerçekten annelik zordur şeyini düşünmeye başladı. Onu hissettim. (A10)

Gergin olduğum düşünür… Bana şey diyor, eve gelmek istemiyorum sürekli patlayacak volkan gibisin, diyor. Çünkü her şey bana baktığı için… O sadece işe gidip para kazanıp geldiği için… Ama ona sorsanız, en zor iş o! Eve gelir gelmez çok yorgunum, çok stresli geçti, sen biliyor musun ne kadar zor para kazanmak, o istediklerini alıyorsun ama sen arka planda neler yaşadığımızı biliyor musun? Hep böyle… (A15)

Eşimin gözünde galiba kuralları fazla olan bir anneyim. Çok emin değilim ama eşimden de şunu zaman zaman duydum, beklediğimden çok daha iyi bir performansa sahipsin, diyor. Ben seni böyle düşünmüyordum, diyor. (A16)

Kuralcı bir annesin, der diye düşünüyorum. Kuralcı, titiz diyor yani demiyor değil. (A18)

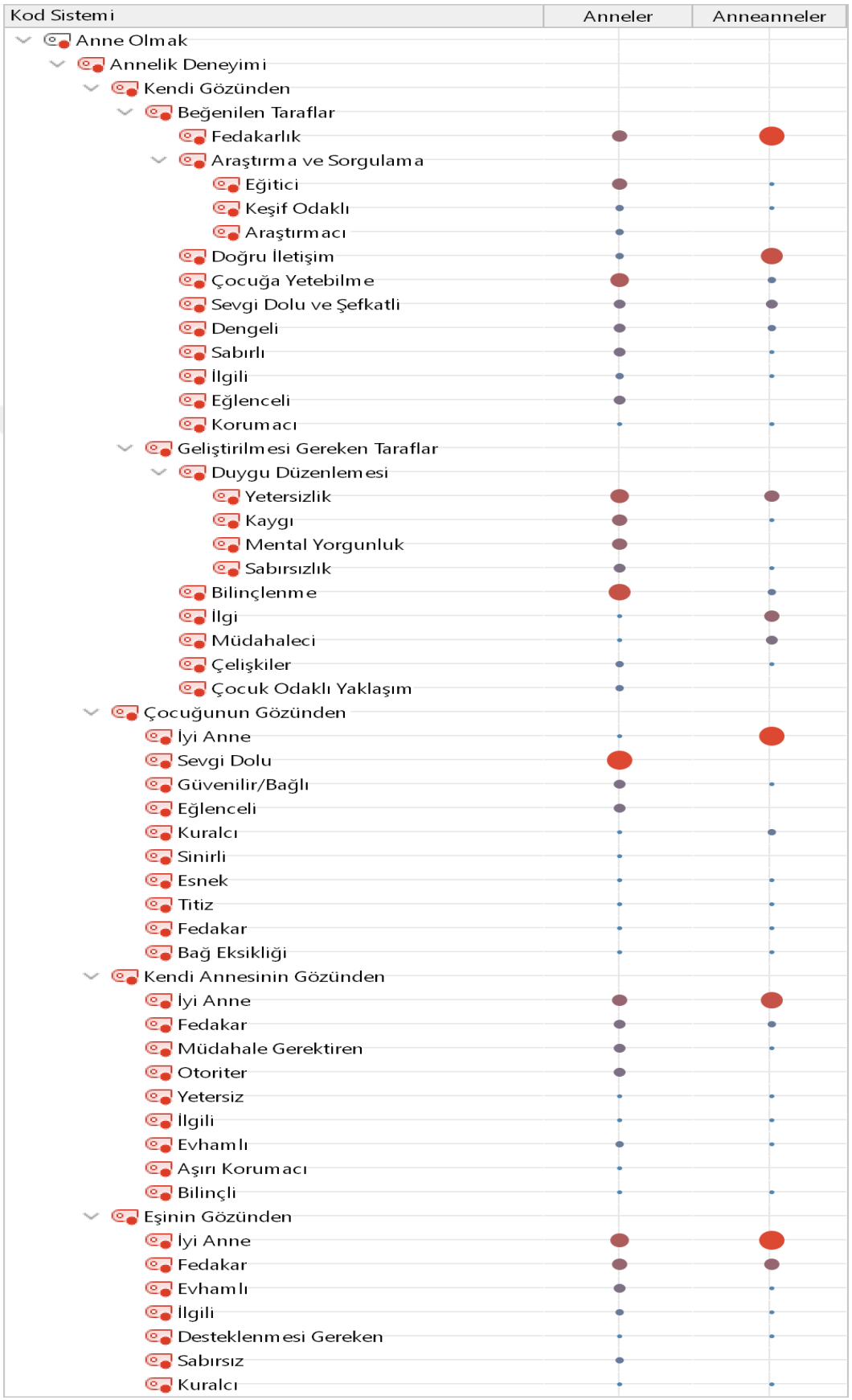
İyi bir anneyim ama bütün iyiliklere rağmen gene sabırsız ve gene sinirlenen… Ama öncekilere göre bu eleştirilerin dozu azaldı sanırım burada benden çok oğlumun büyümesi etkili oldu. (A23)

Gördüğüm en iyi annelerden birisin, diyor. Bilmiyorum gönlümü mü hoş etmeye çalışıyor yoksa gerçeği mi söylüyor. Ama o da benim ne kadar çaba gösterdiğimi fark ediyor. (A26)

Fazla bağlı olduğumu söylüyor. O kadar bağlanma, çocuklar da sana hep böyle düşkün oluyorlar, sonra sana bir şey olsa ne yaparlar bunlar, diye hep uyarıyor beni. (B15)

Eşimin gözünden fazla bir anneyim… Onun üzerine düşenleri de ben yaptığım için onun gözünden çok fazla anneyim… Aşırı anneyim yani ona göre… Ona yansıtmadan birçok şeyi ben hallederdim, benim gibi halletmeyeceğini bildiğim için. O da o yüzden zaten hiçbir şeye karışmazdı. O, evin iyi polisi… Kötü polis biz… Evde iyi polis kötü polistik. (B22)

Tablo 4-5: Annelik Deneyimi Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi

Annelik deneyimi teması ile ilgili annelerin ve anneannelerin ifadeleri, katılımcı bazlı incelendiğinde oldukça yoğun ifadelerin oluştuğu görülmektedir (Tablo 4-5). Annelerin, kendi annelik deneyimlerine ilişkin; beğenilen taraflarına ait, çocuğa yetebilme tanımının ve geliştirilmesi gereken taraflarına ait ise bilinçlenme ifadesinin yoğun olarak kodlandığı görülmektedir. Aynı zamanda annelerin çocuğunun gözünden annelik deneyimine ait ifadeler arasında sevgi dolu ve eşinin gözünden annelik deneyimine ait ifadeler arasında ise iyi anne ifadeleri üzerinde yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. Anneanneler ise kendi annelik deneyimlerine ilişkin beğenilen taraflara ait, fedakârlık ve doğru iletişim ifadelerini yoğun olarak belirtmişlerdir. Ayrıca kendi annelerinin gözünden ve eşlerinin gözünden iyi anne olarak tanımlandığını düşündükleri ifadeleri üzerinde yine yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir (Tablo 4-5).

Anneler ve anneannelerin kendi annelik deneyimlerine ilişkin olumlu tarafları ifade yoğunlukları kıyaslandığında annelerin, anneannelere göre kendileri daha fazla araştırmacı ve sorgulayıcı, çocuğuna yetebilen, sabırlı, eğlenceli olarak tanımladıkları; anneannelerin ise annelere göre kendilerini daha fazla fedakâr ve doğru iletişim kurabilen olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Hem anneler hem de anneanneler kendilerini sevgidolu ve şevkatli olarak tanımlamışlardır.

Anneler ve anneannelerin kendi annelik deneyimleriyle ilgili geliştirilmesi gereken taraflarına ilişkin ifade yoğunlukları kıyaslandığında annelerin, anneannelere göre kendileri daha fazla yetersiz, kaygılı, mental olarak yorgun, sabırsız ve daha fazla bilinçlenmeye gereksinimi olan ve çelişkileri olan, daha çocuk odaklı biçiminde tanımladıkları; anneannelerin ise annelere göre kendilerini daha fazla ilgi göstermesi gereken ve müdahaleci olarak tanımladıkları belirlenmiştir.

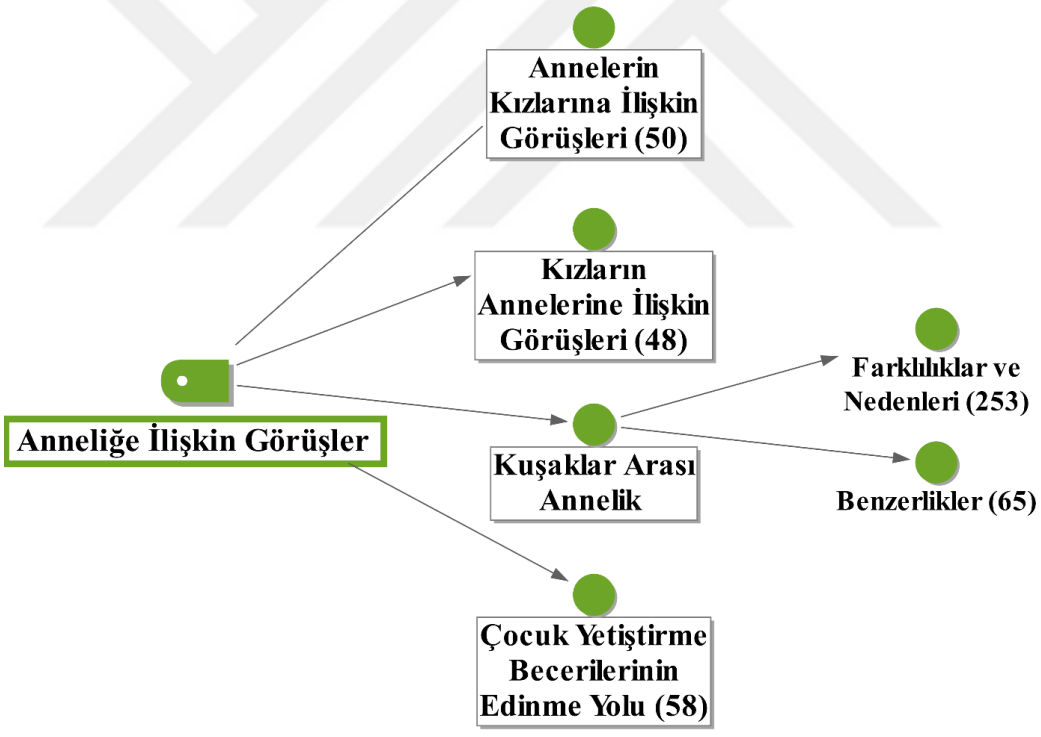
Anneler ve anneannelerin kendi annelik deneyimlerini çocuklarının gözünden tanımlamalarına ilişkin ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında, annelerin kendilerini anneannelere göre daha sevgi dolu, güvenilir/bağlı ve eğlenceli olarak tanımladıkları; anneannelerin ise annelere göre kendilerini iyi anne ve kuralcı olarak tanımlayan ifadelere daha fazla yer verdikleri belirlenmiştir.

Hem annelerin hem de anneannelerin kendi anneliklerini çocuklarının gözünden tanımlarken kullandıkları olumsuz ifadelerin, kendi annelerinin gözünden anneliklerini tanımlarken kullandıkları olumsuz ifadelerden daha az olduğu görülmektedir. En az olumsuz ifadeler ise eşlerinin gözünden anneliklerini tanımlamalarıyla ilgilidir.

ANNELİĞE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

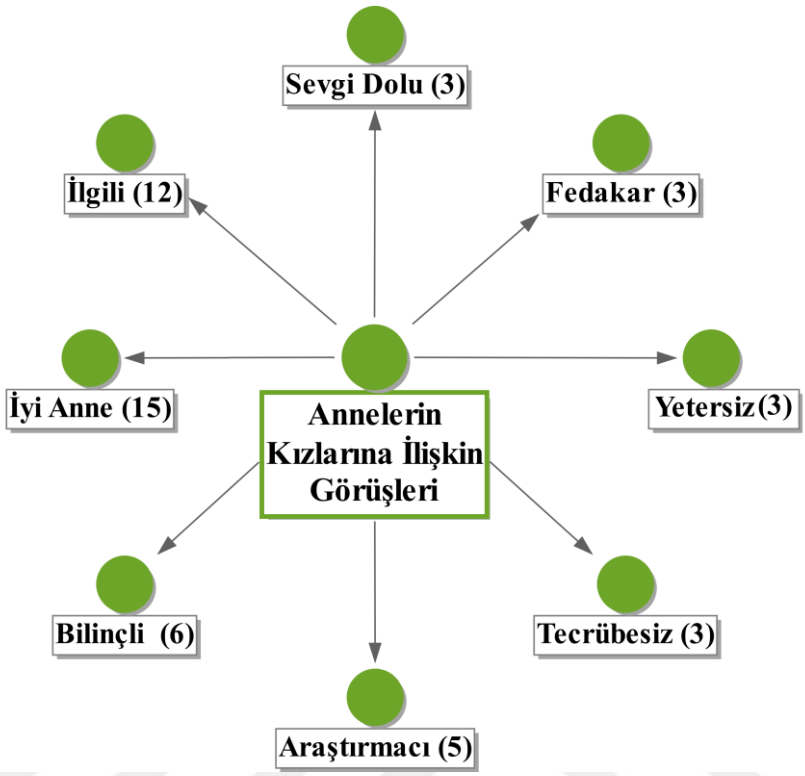
Araştırmanın ikinci teması olan ***Anneliğe İlişkin Görüşler*** temasına ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde dört farklı kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri (30)***, ***Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri (48)***, ***Kuşaklararası Annelik (318)*** ve ***Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu***dur (58) (Şekil 4-12). Anneliğe ilişkin görüşler temasının kategoriler ve alt kategoriler modeli Şekil 4-12'de görülmektedir.

Anneliğe ilişkin görüşler temasının en yoğun kategorisi kuşaklararası anneliğe aittir, kuşaklararası annelik kategorisi kuşakların benzerlikleri ile farklılıkları ve nedenleri alt kategorilerini kapsamaktadır. Anneliğe ilişkin görüşler temasının kategorilerinden olan çocuk yetiştirme becerilerinin edinme yolu da kuşaklararası anneliği izleyen biçimde yoğun olarak ifade edilmiştir (Şekil 4-12).

Şekil 4-12: Anneliğe İlişkin Görüşler Teması Kategoriler ve Alt Kategoriler Modeli

Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri (50)

Şekil 4-13: Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-13'te görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılardan anneanne olanlara kızlarının anneliğine ilişkin görüşleri sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 8 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***İyi Anne (15)***, ***İlgili (12)***, ***Bilinçli (6)***, ***Araştırmacı (5)***, ***Fedakâr (3)***, ***Sevgi Dolu (3)***, ***Tecrübesiz (3)*** ve ***Yetersiz***dir (3). İyi annelik tanımının 15 ifade içerdiği ve en yoğun kod olduğu görülmektedir. İlgili tanımı ise 12 ifade ile iyi annelik tanımını izleyen yoğun bir kod olarak şekil 4-13'te görülmektedir. Fedakâr, yetersiz ve tecrübesiz tanımlarının ise daha az yoğunlukta belirtildiği görülmektedir. Bu bağlamda katılımcılardan anneannelerin kızlarının anneliklerine ilişkin görüşlerinin olumlu ifadeler çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkün olabilir.

Annelerin kızlarına ilişkin görüşleri ile ilişkili B1, B5, B6, B12, B13, B14, B18, B21 ve B23 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Çok fedakâr çıktı, ümit etmiyordum ama o da baya çocuğuyla ilgileniyor. Çok fazla ilgileniyor, bunu görüyorum. Yani her şeyi ile ilgileniyor. (B1)*

Armut dibine düşer. Kızım da benim gibi iyi bir anne… Çünkü çocuk büyütürken bakabileceğin çocuk yapacaksın. Ekonomik yönden toparlan öyle bebek yap, diyordum. çünkü sevgi yönünden, maddi, manevi, psikolojik, sosyolojik her türlü anne çocuğuna her şeyi verebilmeli anne olmaya hazır hissedince anne olmalı öyle diyordum ben ona. O da kendini hazır hissetti ki bebeğini doğurdu. (B5)

Çok ilgili bir anne… Yani her konuda… Hasta olsa koşuyor hastaneye. İlgileniyor, aşısıydı falan her konuda ilgili. Yani şu an memnunum anneliğinden, şu an ki durumu iyi. (B6)

İyi yani… Çocuğuna karşı iyi anne o… Daha bilinçli anne… Onlar daha şanslı, daha bilinçli… (B12)

Kızım çok özverili birisi, soruyor araştırıyor… Gayret gösteriyor yani bebeğine. Çocuğa çok güzel davranıyor.(B13)

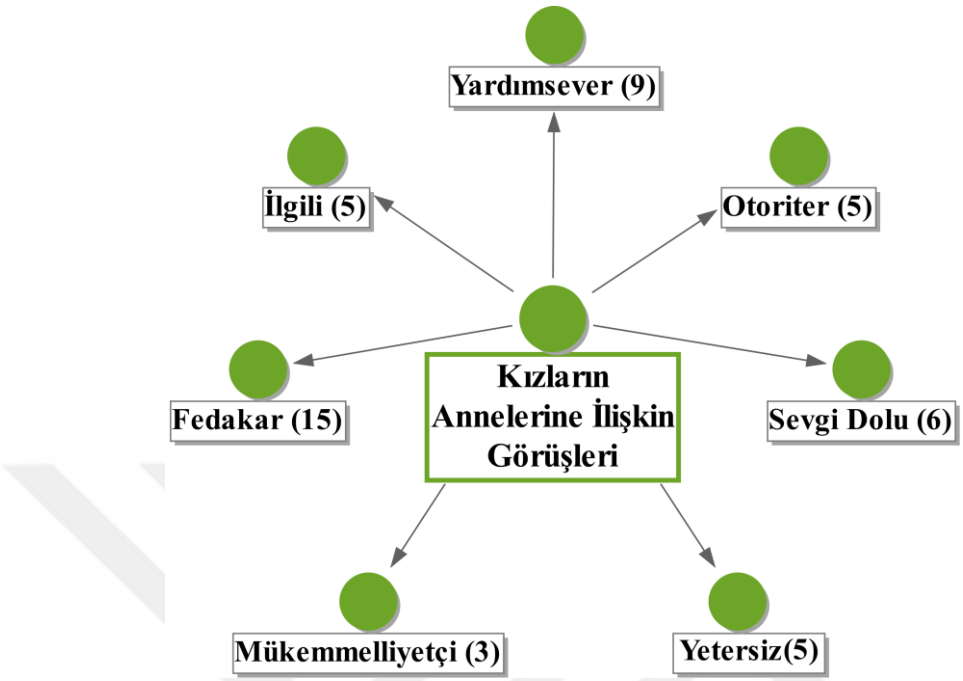
Yetmeye çalışıyor. Onda biraz da yetememe endişesi görüyorum. Yetmeye çalışıyor ama yetememe endişesi var. Eksik bir şeyler mi yapıyorum şöyle böyle… (B14)

Kızımın anneliği iyi… Şu anda maddi sıkıntısı var biraz. Maddi sıkıntısından sonra belki daha iyi olur ama çocuğuyla gerçekten çok iyi ilgileniyor. (B18)

İlk çocuğu tabi… O da anneliği öğreniyor. Onlar bizim yöntemlerimizi pek benimsemiyorlar. Yeni arkadaşlarının görüşleri daha önemli onlar için. Yeni bilgiler daha önemli… Mesela fikrimi söylüyorum bir konuda çocukla ilgili, benimsemezse ısrar etmiyorum, sen bilirsin çocuğum, diyorum. Israr etmiyorum hiç. (B21)

Kızım çok fedakâr, çok düşünceli, çok merhametli… Ondan sonra kendini sürekli yetersiz hissediyor. Oysa yapabileceğinin en iyisini yapıyorsun yani. Şunu da açıkça söyleyeyim, ben ondan bu kadar candan bir annelik beklemiyordum! Sanki annelik yapamaz o, çocuğa bakamaz… Demek ki anne koruması, içgüdüsü… O kadar mükemmel annelik yapıyor ki! Yani merhamet hat safhada… Düşünmesi, sevgisi, bağrına basması, ona sevgisi… Apayrı bir şey… Çok güzel anneliği var, ben takdir ediyorum. (B23)

Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri (48)

Şekil 4-14: Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-14'te görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılardan anne olanların kendi annelerinin anneliğine ilişkin görüşleri sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 7 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Fedakâr (15)***, ***Yardımsever (9)***, ***Sevgi Dolu (6)***, ***İlgili (5)***, ***Otoriter (5)***, ***Yetersiz (5)*** ve ***Mükemmeliyetçi***dir (3). Fedakâr tanımının 15 ifade içerdiği ve en yoğun kod olduğu görülmektedir. Yardımsever tanımı ise 9 ifade ile fedakâr tanımını izleyen yoğun bir kod olarak şekil 4-14'te görülmektedir. Mükemmeliyetçi tanımının ise diğerlerine nazaran en az yoğunlukta belirtildiği görülmektedir.

Kızların annelerine ilişkin görüşleri ile ilişkili A1, A2, A4, A9, A14, A15, A18 ve A24 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Kendi annem de çok fedakâr bir kadın… Açıkçası çok merhametli, kesinlikle her ihtiyacın olduğunda önceliği oluruz biz. Çok fedakâr, çok sevgi dolu, merhametli ve dik bir kadındır yani böyle dik başlı yanımda sağlam olan bir annem var… Her sıkıntımda, ihtiyacımda yanımda olur. İyi bir annem var çok şükür o konu da şanslıyım. (A1)*

> *Annem sınırları olan bir anneydi, yine de memnunum. Eskiden bu kadar toplumsal teknoloji gelişmediği için çevresel çok uyarıcılar yoktu. Büyükler ne diyorsa yanlış ya da batıl, doğru yanlış büyüklerin*

dediklerini yapıyorlardı. Biraz baskınlığı vardı, istemediği kararlar doğrultusunda yaptırımları olabiliyordu. (A2)

Aşırı korumacılığı ve panik atağı olduğu için annemin o anlamda kesinlikle ve kesinlikle törpülenmesi gerekiyordu. Çok aşırı korumacılığı olmasaydı çok daha güzel olabilirdi. (A4)

Annem işten güçten hep birilerinin kucağına atmış beni. Tabi ki iyi değildi. Ama o zaman, o zamanın şartları... Eğitim durumu malum, hiç annem okula hiç gitmemiş. Eğitim durumu şartlarına göre iyi bir anneydi, o zamanın şartlarına göre. Ama şimdi bakarsan tabi ki yetersiz… Ama yapacak bir şey yok o zaman şartlar anneme bunu göstermiş. (A9)

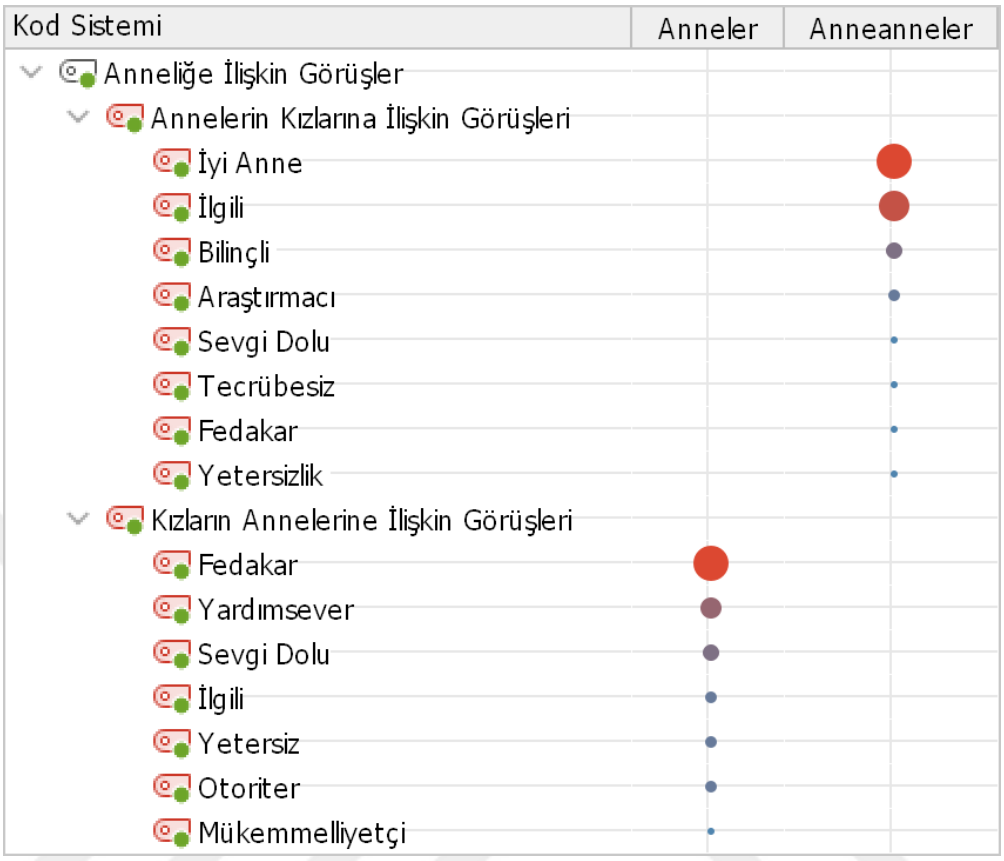
Annem çok fedakâr bir anne… Hep bizim için yaşamış. Çok ilgilidir, çok üstümüze düşer yani sağ olsun, öyle… (A14)

Çocuklarının çıkarları için çok şey yapan bir kadın diye düşünürüm. Uğraşan, didinen, her anlamda maddi manevi çok savaşan… Çok kalabalık bir ailede büyüdük. Çok uğraşlar veren bir kadın yani fedakâr… Özellikle çocuğum olduktan sonra bana karşı daha fedakâr olduğunu düşünüyorum. (A15)

Bizim için yapamayacağı hiçbir şey yok! Her anne gibi yani maddi manevi tamamen, her zaman ne olursa olsun yanımızda… Annem iyi anne yani… (A18)

Benim annem çok fedakârdı her annenin olduğu gibi yani bizi hiç darda koymadı, açıkta koymadı. Kanatlarının altına aldı her zaman. (A24)

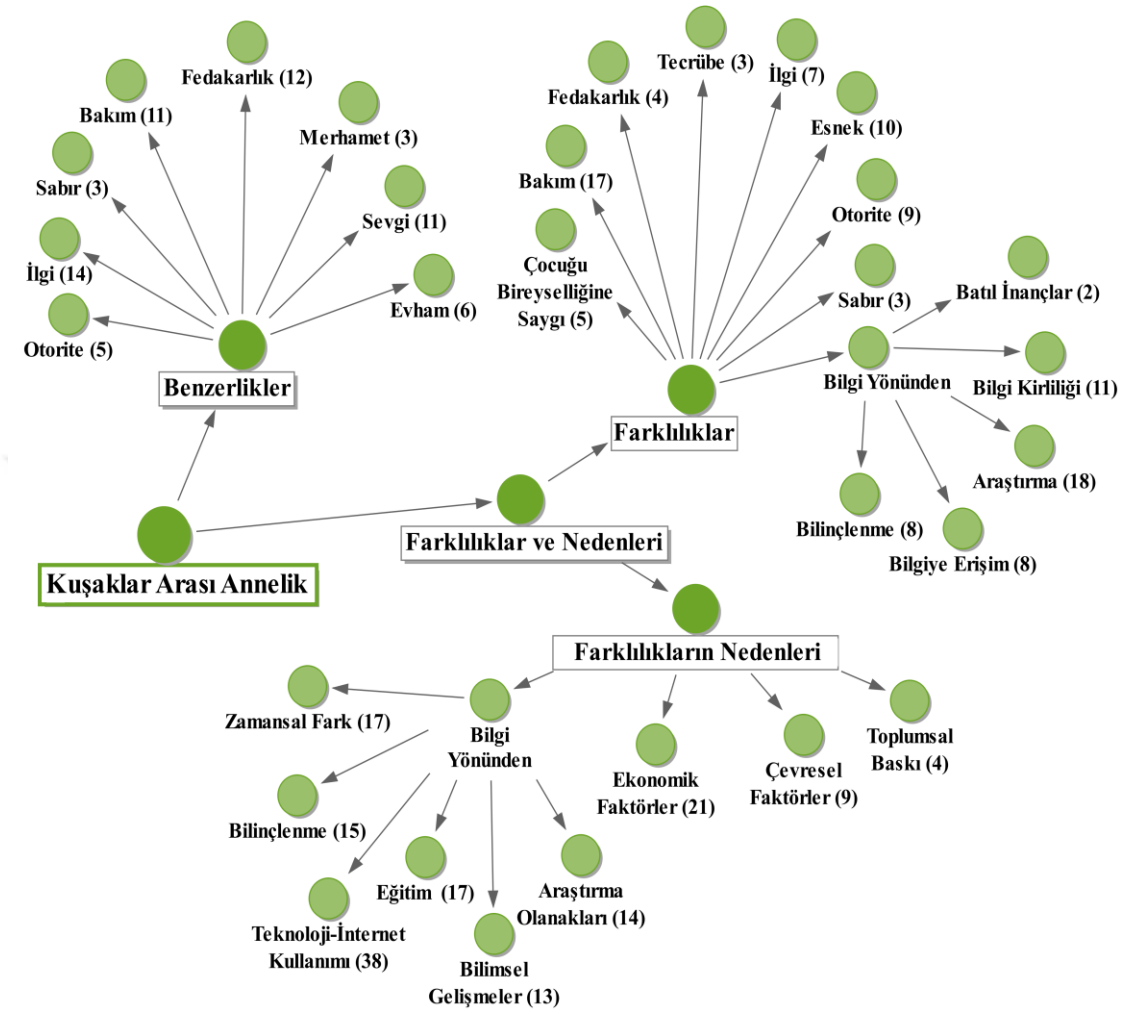
Tablo 4-6: Anneliğe İlişkin Görüşler Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi

Yukarıdaki Tablo 4-6'da görüldüğü gibi anneliğe ilişkin görüşler ile ilgili annelerin ve anneannelerin ifadeleri, katılımcı bazlı incelendiğinde oldukça yoğun ifadelerin oluştuğu görülmektedir. Annelerin kızlarına ilişkin görüşlerini en yoğun olarak iyi anne ve ilgili kodlarıyla tanımlandığı, kızların annelerine ilişkin görüşleri ise en yoğun olarak fedakâr ve yardımsever kodlarıyla tanımlandığı görülmektedir (Tablo 4-6).

Anneannelerin kızlarının anneliğine ilişkin görüşlerde genelde olumlu ifadeler yoğunlukta olup, tecrübesiz ve yetersiz bulma gibi ifadelerin daha az yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kızların (anneler) kendi annelerinin anneğine ilişkin görüşlerinde yetersizlik, otoriter ve mükemmelliyetçi gibi olumsuz ifadelerin anneannelerin ifadelerinden biraz daha yoğun olduğu belirlenmiştir.

Kuşaklararası Annelik (318)

Şekil 4-15: Kuşaklararası Annelik Kategorisi Alt Kategoriler ve Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Şekil 4-15'te görüldüğü üzere, katılımcıların anneliğe ilişkin görüşler temasına ait bazı ifadeleri kuşaklararası annelik kategorisinde derlenmiş ve bu kategori 2 farklı alt kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Benzerlikler (65)*** ve ***Farklılıklar ve Nedenleri***dir (253). Farklılıklar ve nedenleri alt kategorisi ise kendi içerisinde ***Farklılıklar (105)*** ve ***Farklılıkların Nedenleri (148)*** olarak ayrılmıştır. Birinci sırada yoğunlukla kuşaklararası anneliğe ilişkin ifadelerin farklılıklar ve nedenleri çerçevesinde tanımlandığı görülmektedir.

- ***Benzerlikler (65)***

Şekil 4-15'te görüldüğü üzere katılımcıların benzerlikler alt kategorisine ilişkin ifadeleri 8 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***İlgi (14)***, ***Fedakârlık (12)***, ***Bakım (11)***, ***Sevgi (11)***, ***Evham (6)***, ***Otorite (5)***, ***Merhamet (3)*** ve ***Sabır***dır (3). Katılımcıların kuşaklararası annelikte benzer gördükleri tanımın birinci sırada yoğunlukla ilgi kodlamasında ifade edildiği görülmektedir. Fedakârlık, bakım ve sevgi kodlamaları çerçevesinde tanımlanan ifadeler ise ilgi kodlamasını yoğunluk açısından izlemektedir. Merhamet ve sabır kodlamaları ise daha az yoğunlukta ifade edilmiştir. Katılımcıların annelerin ilgili olmalarının kuşaklararasında değişim göstermediğini belirttikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür. Bu tutumu izleyen sevgi, bakım ve fedakârlık kodları da, yine kuşaklararasında değişmeyen tanımlardandır denilebilir.

Benzerlikler ile ilişkili A5, A6, A9, A24, A26, B1, B5 ve B20 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *İlgilenmek konusunda, elindeki her işi bırakıp bizimle ilgilenmesi… Bende şu an öyle yapıyorum. Yani sadece çocuğum mutlu olsun, gerisi önemli değil. O an yemek yapmak, temizlik yapmak, bunlar 5. planda yani konu çocuk olunca. Şu an bende öyleyim mesela anneme de kızardım, evimiz kirli falan ama o hep bizim ihtiyaçlarımızı gidermekle meşgul olduğu için evi temizlemeye zamanı olmazdı veya yemek yapamazdı. Şu an bende aynı durumdayım. Annemden de gördüğüm oydu. Belki de o yüzden bende öyle davranıyorum bilmeden. (A5)*
>
> *Sadece sevgi olarak aynıdır. Çünkü geçmişteki yani 30 yıl önceki ile şu an ki imkânlar aynı değil. O zamanlar bebek bezi yıkıyorlarmış imkân yokmuş, beslenme konusunda alamıyorlarmış çok nadirmiş herkesin alabildiği. O yüzden şu anda onu kıyaslayamıyorum sadece sevgi olarak… (A6)*
>
> *İkimiz de çok merhametliyiz. Annem de öyle, ben de öyle… Her şeye daha duygusal yaklaşırız benzer yanlarımız onlar. (A9)*
>
> *Genelde aynı… Bakımıyla ilgili denebilir. Yıllar yani değişmiş olsa da birçok şeyi aynı yapıyoruz. Mesela çocuk yıkamada o da çok sık çocuk yıkama taraftarı, ben de çok sık yıkarım çocuğumu. O da kıyafetlerinin ütülenmesi taraftarıdır, ben de ütüledim. Bu konularda benzerlik gösteriyoruz çok zıt düşmüyoruz. (A24)*
>
> *Bana nasıl şefkatle yaklaştığını, kardeşime nasıl şefkatle yaklaştığını ben çok iyi biliyorum. Merhamet duygumuz ortak bence, sevgimiz ortak… Elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışmamız ortak… Aklıma gelenler bunlar. (A26)*
>
> *Panik ataklığı var. Aşırı korku… Hani birden bir şey olur şeyi var. o korku bende de oluyordu. (B1)*

Onda bazen beni görüyorum. Bebeğine ağlatmayı öğretmiyor, acıktığında doyuruyor, altı kirlenince değiştiriyor. Bunların rötarını yaparsanız çok hırçın bebek oluyor, benim fikrim oydu. Şimdi baktım kızım da aynısını uyguluyor. Ağlamayı öğretmedi bebeğine. Saatli besleniyor, altını saatinde değiştiriyor. (B5)

Kızım da benim gibi ilgileniyor bebeğiyle. Ben de çok ilgilenirdim o da bebeğiyle ilgileniyor. O da bakıyor bebeğine. Herkes bakar yani bebeğine, canından bir parça ise kötü davranmaz çocuğuna. Ben de öyleydim. (B20)

- Farklılıklar (105)

Şekil 4-15'te görüldüğü üzere katılımcıların farklılıklar ve nedenleri alt kategorisine ait ifadelerden biri olan farklılıklara ilişkin kodlar 9 farklı şekilde tanımlanmıştır. Bunlar; ***Bilgi Yönünden (47)***, ***Bakım (17)***, ***Esnek (10)***, ***Otorite (9)***, ***İlgi (7)***, ***Çocuğun Bireyselliğine Saygı (5)***, ***Fedakârlık (4)***, ***Tecrübe (3)*** ve ***Sabır***dır (3). Katılımcıların kuşaklararası annelikte farklılaştığını düşündükleri tanımlar en yoğun olarak bilgi yönünden kodlaması bağlamında ifade edilmiştir. Katılımcıların kuşaklararası anneliğin en temel farklarının bilgi yönünden oluştuğunu düşündükleri ifadeler ise 5 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Araştırma (18)***, ***Bilgi Kirliliği (11)***, ***Bilgiye Erişim (8)***, ***Bilinçlenme (8)*** ve ***Batıl İnançlar***dır (2). Bilgi yönünden bakıldığında en yoğun olarak araştırma yapmanın kuşaklararasında farklılık yarattığı görülmektedir. Bilgi yönünden kodlamasını izleyen bakım kodlaması ise yine yoğun olarak kuşaklararası annelik faktöründe farklılığı ifade ettiği görülmektedir. Bu bağlamda esneklik ve otorite de birbirinden farklı iki tanım olmasına rağmen oldukça yoğun olan diğer ifadelerdendir. Katılımcılar sabır ve tecrübe hususunda diğer kodlara nazaran daha az yoğunlukta farklılık taşıdıklarını belirtmişlerdir denilebilir.

Farklılıklar ile ilişkili A1, A2, A3, A7, A9, A21, B1, B8 ve B15 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Geçmiş anneler belki şu şekilde değil hani çocuk bir birey. Günümüzde çocuklarında birey olduğu, onların da insan olduğu onların da istekleri olduğunu günümüzde daha çok dikkat ediliyor. Belki hassasiyet oluyor ama bence okuyarak araştırarak olan bir annelik olduğunu düşünüyorum günümüz anneliğini. (A1)

O zamanlar büyüklerin söyledikleri onlar için altın kural değerinde… Biz eskiden böyle böyle yapardık, diyor. Bende anneme diyorum ki şuan bu böyle değil, doktor bunun lüzum olmadığını söylüyor. Tıpta aynı zamanda gelişiyor. Bu demek değildir ki annemin yaptıkları

%100 yanlış, şuan benim yaptıklarım %100 doğru. Bu da değil! En büyük değişim eskiden büyükler ne söylerlerse onu yaparlarmış. Çok batıl inanç var gerekli gereksiz. Belki batıl adı altında kalmış da olabilir, doğru olan şeylerde var ama görüp mantığına yatırdığında çok yanlış olan şeylerde var. (A2)

Annemin zamanında sürekli ileriye dönük kaygılar yaşıyormuş. Eski zamanlardan gelen bu korkular… Daha baskıcı bir ailede büyümüş, kendi yaşadığı kaygıların hepsini bize yaşatıyordu. Daha çok elinde olsa bizi cam fanusa koyup, bizi o şekilde taşıyabilirdi. Ben öyle düşünmüyorum yani benim çocuğum, onunda bir hayatı var, onunda bir geleceği var. Kendi kararlarını kendi verebilir, kendi hayatını kendi yaşayabilir mantığı ile bakıyorum daha çok. (A3)

Onlar 4 çocuk olduğu için ve imkânlar, şartlar bu kadar olmadığı için akışına bırakmış. Ben şu anda her şeyi sorguluyorum, araştırıyorum. Yani sizden bile her şeyden faydalanmaya çalışıyorum. O yüzden en büyük değişim budur herhalde. O böyle tek başına… Ne doktora, ne çevreye sorgulayarak… Kendi başına kendi öğrenmiş. (A7)

Eskiden çocuğun bezi kırk gün çöpe atılmaz, işte neymiş efendim kırk gün bilmem ne olmaz! Karabasan gelir, uçan kaçar bir şey gibi böyle batıl inançlara sahip annem de ister istemez. Bunun hiçbirine ben inanmıyorum, annem de inanıyor. Bu tarz batıl inançlar konusunda annemle ayrı kalabiliyoruz, ayrı düşebiliyoruz. (A9)

Her şeyden önce zamansal bir fark var, her şey çok farklı şu anda. Yani annemin zamanında internet diye bir şey yoktu. Bu kadar bilgiye ulaşmak tabi ki kolay değildi ya da annem bir konuda en azından bir kitap arayıp bulmak zorundaydı o konuda bilgiye ulaşmak için. Ben şimdi internetten kitabı sipariş ediyorum, ertesi gün evime geliyor. (A21)

O daha bilinçli… Ben o kadar bilinçli değildim. O her şeyi daha biliyor, mesela şu an internet çağı var eskiden öyle bir şey yoktu ki! Her şeyi giriyor araştırıyor, yemek kitabını alıyor, çocuğa kendi kitabı gerekiyor onu alıyor. Zamandan dolayı o daha bilinçli bence. (B1)

Ben daha kuralcıydım, o biraz daha esnek… Ben hep disiplinli olayım, çocuğuma hep disiplin altında öğreteyim… Tabi cahilce yaptığım şeyler… Kızımda onları görmüyorum. Uyumuyor mesela. Ama kızıma bakıyorum, diyor ki anne ne yapayım bu gece de uyumasın. Ben bu esnekliği sağlayamadım. (B8)

Şimdiki anneler daha bilinçliler. İnternetten öğreniyorlar eksiklerini. Biz anne baba usulü dediğimiz yöntemlerle büyüttük çocuklarımızı. Bu kadar internet, sosyal medya yoktu. Ulaşım o kadar kolay değildi olsa bile şimdikiler daha bilinçli anneler. Kültür seviyeleri de yüksek bizlere göre… Üniversite mezunuları çalışma hayatlarından dolayı birçok insanla tanışıp annelerin fikirlerini alabiliyorlar, o bakımdan daha şanslılar. (B15)

Yemek konusu… O yemek yemediği zaman bırakıyor, çocuğuna yemek yedirmiyor, peşinden koşmuyor yemek yemediği zaman. Ama ben koşardım peşinden yemek yemesi için, çabalardım yani. (B18)

-Farklılıkların Nedenleri (148)

Şekil 4-15'de görüldüğü üzere katılımcıların farklılıklar ve nedenleri alt kategorisine ait ifadelerden biri olan farklılıkların nedenlerine ilişkin kodlar 4 farklı şekilde tanımlanmıştır. Bunlar; ***Bilgi Yönünden (114)***, ***Ekonomik Faktörler (21)***, ***Çevresel Faktörler (9)*** ve ***Toplumsal Baskı***dır (4). Katılımcıların, annelerin kuşaklararasında farklılık göstermelerinin nedenleri olarak belirttikleri ifadelere bakıldığında, en yoğun ifadelerin bilgi yönünden farklılaştığına dair tanımlandığı görülmektedir. Bilgi yönünden belirtilen nedenler ise 6 farklı alt kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Teknoloji-İnternet Kullanımı (38)***, ***Eğitim (17)***, ***Zamansal Fark (17)***, ***Bilinçlenme (15)***, ***Araştırma Olanakları (14)*** ve ***Bilimsel Gelişmeler***dir (13). Bilgi yönünden bakıldığında en yoğun olarak teknoloji-internet kullanımının kuşaklararasında anneliğin farklılık yaratmasının nedeni olarak görülmektedir. Bilgi yönünden kodlamasını izleyen ekonomik faktörler kodlaması ise yine yoğun olarak kuşaklararası annelik faktöründe farklılığın nedenleri olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu bağlamda kuşaklararası anneliğin farklılık içermesinin nedenlerinin bilgi ve ekonomi çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkün olabilir. .

Farklılıkların nedenleri ile ilişkili A2, A4, A5, A6, A10, A13, A14, A16, A18, A21, B4, B6, B19 ve B23 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Teknoloji… Yani teknolojinin o zamanki gelişimi ile şimdiki gelişimi arasında çok fark var, gittikçe gelişiyor. En önemli iki sebep, bilgi ve teknoloji diyebilirim. Zaten oda ikisi ile bağlantılı yani. (A2)

Ben annemle büyütmüş olacağım çocuğumu. Destek… Ama annemin zamanında öyle bir şey yoktu. Kadın ev işini de yapar, yemek de yapar, kocasıyla da ilgilenir. Çocuğuyla da ilgilenmek zorunda… Hepsini kadına yüklemişlerdi. Ama teknoloji, bazı şeylerin bilinmesi, insanların bunları duyuruyor olması, dillendiriyor olması, kadının üzerindekileri almaya yönelik harekete geçirmeye sevk etti. Bana yardımcı oluyor mesela. İşe başladığım dönemde de destek olmuş olacak en azından yükler benim üzerimden biraz daha alınmış oluyor. (A4)

Yeni anne olmuş birine söz hakkı vermiyorlardı, atadan gelen yöntemler kullanılarak bebekler büyütüldüğü için. şu an bilgiye ulaşmak daha kolay. İletişim çağında yaşıyor olmamız bence… Bilgiye hemen ulaşabiliyoruz. Eskiden öyle değildi ama evdeki büyük ne derse onu

uygulamak zorundaydı yeni gelin. Çok söz hakkı verilmiyordu diye düşünüyorum şimdi öyle değil. (A5)

Sosyal medya olduğunu düşünüyorum. çünkü bilgi çok çabuk yayılıyor. Ben şimdi sosyal medya olmasaydı araştırıp göremezdim. Eskiden kitaplarda bulmak da çok zormuş, çevrendeki insan neyse onu dinlemişler. Şimdi bakıyorsun araştırıyorsun. Ben kendi bildiğimi yapıyorum, büyükleri dinlemiyorsun tabi. (A6)

Büyüklerinden ne gördüyse onu yapıyorlardı. Ama şu anda bir şeyler öğrenebiliyoruz, kendimizi geliştirebiliyoruz bir şekilde. O zaman öyle bir fırsatları yoktu. Çok kitap okuyan bir aile de değildi, doğudan da gelmişti, bir bilgisi de yoktu. Şu an küreselleşen bir dünyada yaşıyoruz, daha da açılabiliyoruz, istediğimize ulaşabiliyoruz. O yüzden öğrenmek de daha kolay. (A10)

Yıllar içinde eğitimin değişmesi olabilir yani gelişmesi… Her şey daha çabuk ulaşıyoruz mesela. Şu an her şey konusunda daha çok araştırma yapıldığı için belki de ondan dolayı. Eğitimden dolayı yani tamamen gelişme... (A13)

Ekonomik güç ile bilimin gelişmesi… Yani o zamanlar televizyon telefondan kaynaklı kendi annesini bile arayıp tecrübe edinemiyor. E telefon yok! Kendi annesine bile bir şey soramıyor düşünüyor musunuz? Görüntülüyü bırak telefonla bile konuşamıyorsun yani. Bu tarz teknolojik aletlerin gelişmesi, bezlerin çıkması olsun… Daha çok kaynağa ulaşabiliyoruz. Kitaplar yazan araştıran insanlar da çoğalmış. Eskiden doğru olan şeylerin yanlışlığı kanıtlanmış, o kanıtlanan makalelere çok kolay ulaşabiliyoruz içimiz rahat bir şekilde. Araştırıp ona göre karar verebiliyoruz. (A14)

Üniversitelerin yaygınlaştırılması, bölümlerim açılması… Daha spesifik bölümlerin açılmış olması ve bunların artık yapılan çalışmalarla kanıtlanarak, medya iletişim araçlarıyla bize sunulmasından dolayı diye düşünüyorum. Özellikle şu an sosyal medyada bile bir sürü anne var. (A16)

Çağ farkı… Onların zamanında yokluk vardı, senin zamanında yokluk diye bir şey yok. Her şey avucunun içinde… Arıyorsun geliyor, sipariş veriyorsun geliyor. Ama onlarda o yoktu. Onlarda o olmadığı için senin çocuğuna yaptığın şey onlara çok farklı geliyor, onlar onu kabullenemiyor. (A18)

Şu an bilgiye ulaşmak çok daha kolay. Annemin 35 sene önceki soru işaretini cevaplaması için en azından dışarı çıkıp bir kitap arayıp bulması, buna bir mesai harcaması gerekiyordu. Benim için böyle değil. Şimdi aklımdaki soruyu öncelikle internetten bir şekilde arayıp bulmaya çalışıyorum. İnternette de tabi günümüzde bunun da dezavantajları var. Bilgiye ulaşmak çok kolay oldu ama internette bir yandan çok bilgi kirliliği de var (A21)

Bence bu zamandaki annelik daha güzel… Ben mesela kayınvalidemin yanında olsaydım çocuklarımın ikisini de bu şekil

yapamazdım. Çünkü orda bir büyük var, büyüğün yanında oturamazsın, kalkamazsın. O büyük yapmadan yapamazsın. Ama şimdi öyle değil ki! Herkesin evi ayrı, istediği saatte yatıyor, istediği saatte kalkıyor. O zamanlarda çocuğunu bile kucağına alıp sevemiyormuşsun, ayıpmış. (B4)

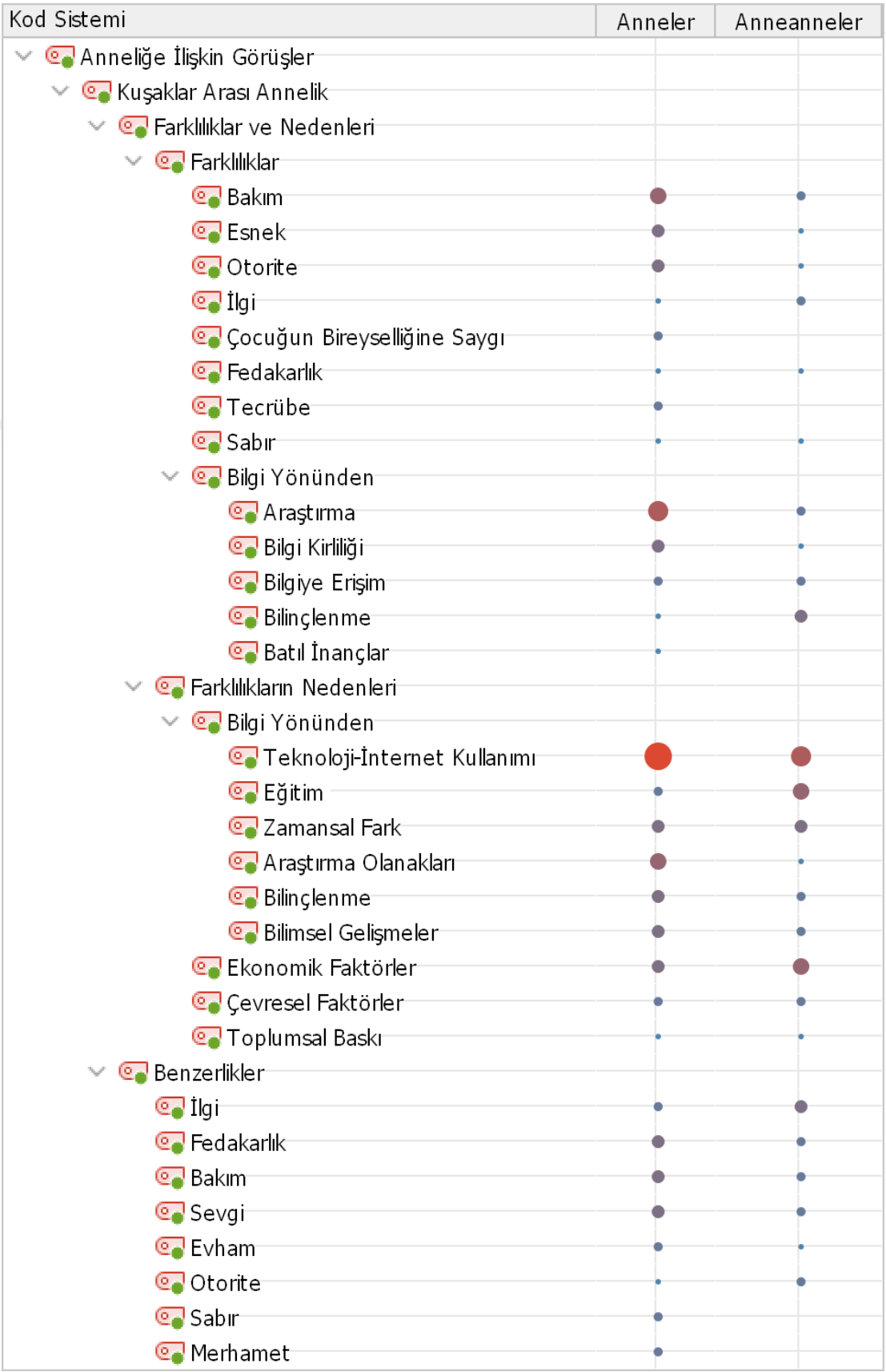
Şimdi her şey çok değişti. Ne bileyim… Televizyon var, telefon imkânları, ulaşım, maddiyat… Her şey çok değişti yani o imkânlar var. Bizim zamanımızda bu kadar yoktu bu şartlar. Her şey çok gelişti her imkâna sahip insanlar… (B6)

Maddiyat diyorum. Bir de tabi bilinçli olmak. Onlar daha bilinçli. Okuyorlar, internetten okuyorlar, ediyorlar. Teknoloji ya biraz da… Teknolojinin verdiği kolaylıklar mesela… (B19)

Telefon yoktu, herkesin elinde telefon yoktu. Biz o zamanlarda doğurduk, büyüttük yani dolayısıyla keşke iletişim daha iyi olsaydı. (B23)

Bizim zamanımızda köye gidiyorduk, ekin biçiyorduk, iş yapıyorduk. Bazen çocuklarımız ağlıyordu. Ama burada çalışmak daha iyi, akşama kadar çocuğunun başındasın, derdik. Sallaya sallaya gidiyorduk, çocuğumuzu da beraber götürüyorduk. Dinlenme zamanımızda onları emziriyorduk çok farklı yani. (B25)

Tablo 4-7: Kuşaklararası Annelik Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi

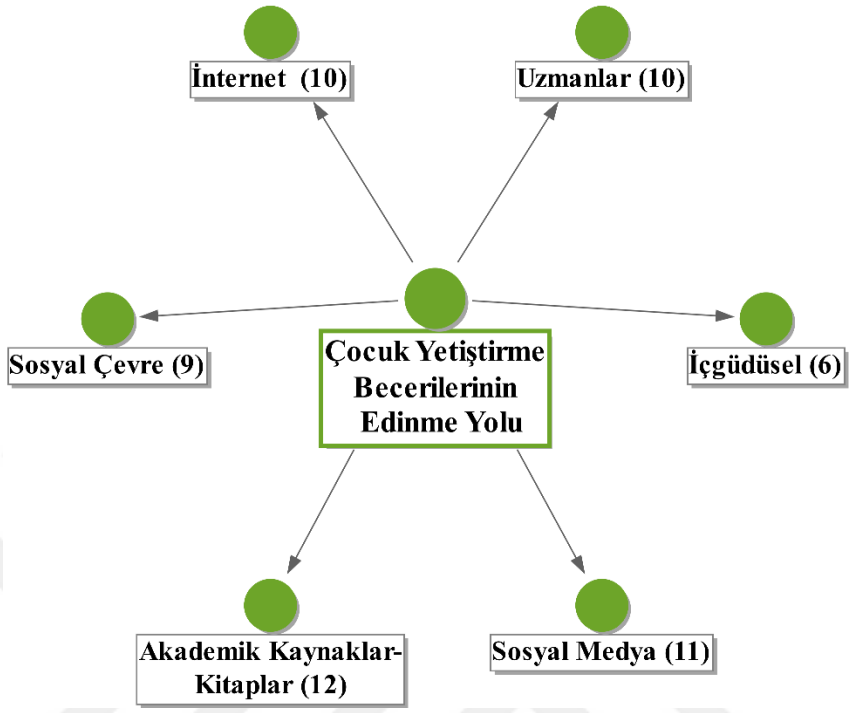
Yukarıdaki Tablo 4-7'de görüldüğü gibi kuşaklararası annelik ile ilgili annelerin ve anneannelerin ifadeleri, katılımcı bazlı incelendiğinde oldukça yoğun ifadelerin oluştuğu görülmektedir. Katılımcı bazlı yoğun ifadelere bakıldığında; annelerin, kuşaklararası farklılıkların nedenleri ile ilişkili en yoğun olarak teknoloji-internet kullanımı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Anneanneler ise; aynı konu bağlamında teknoloji-internet kullanımı, eğitim ve ekonomik faktörleri eşit düzeyde yoğun olarak bildirdikleri görülmektedir.

Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerde farklılıklarla ilgili ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre bakım, esneklik, otorite, çocuğun bireyselliğine saygı, tecrübe ve bilgi yönünden farklılıklara daha fazla dikkat çektikleri, anneannelerin ise daha fazla bilinçlenme konusunda farklılığa değinen ifadeleri daha yoğun kullandıkları belirlenmiştir.

Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerin nedenleriyle ilgili ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre teknoloji ve internet kullanımı ve araştırma olanaklarının çokluğuna daha fazla yoğunlaştıkları, anneannelerin ise teknoloji-internet kullanımının yanında eğitim ve ekonomik koşullarla ilgili daha fazla ifadeye vurgu yaptıkları belirlenmiştir.

Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerle ilgili benzerlikler hakkındaki ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre fedakârlık, bakım, sevgi, evham, sabır, merhamet yönünden benzerliklere daha fazla dikkat çektikleri, anneannelerin ise sadece ilgi konusundaki benzerliklere değinen ifadeleri daha yoğun kullandıkları belirlenmiştir.

Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu (58)

Şekil 4-16: Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-16'da görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılara çocuk yetiştirme becerilerinin edinme yolları sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 6 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Akademik Kaynaklar-Kitaplar (12)***, ***Sosyal Medya (11)***, ***İnternet (10)***, ***Uzmanlar (10)***, ***Sosyal Çevre (9)*** ve ***İçgüdüsel***dir (6). Katılımcıların çocuk yetiştirme becerilerini edinme yolunun en yoğun olarak akademik kaynaklar ve kitaplar yoluyla gerçekleştiği ve bu kodlamanın 12 ifade içerdiği görülmektedir. Sosyal medya aracılığı ise 11 ifade ile akademik kaynaklar-kitaplar kodlamasını izleyen yoğun bir kod olarak şekil 4-16'da görülmektedir. Uzmanlar, internet ve sosyal çevre ise diğer kodlara nazaran daha az yoğunlukta belirtildiği görülmektedir. Aynı zamanda katılımcılar en az yoğunlukta içgüdüsel olarak çocuk yetiştirme becerilerini edindiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların araştırmacı bir tutum sergilemeye çalıştıklarını söylemek mümkün olabilir.

Çocuk yetiştirme becerilerinin edinme yolu ile ilişkili A1, A2, A3, A5, A6, A9, A26, B18 ve B23 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Kitaplardan okuyorum, insanlarla etkileşim içindeyim. İnternetten yazıyorum. Problem neyse oralara bakarım ya da birinin yazısı olursa okurum. İnsanlarla etkileşim içindeyim kitap okuyorum ve internetten okuyorum. (A1)

Kitap öncelikli… Kitaba bakıyoruz ama tabi ki internet çok fazla bu işin ortasında. Güvendiğim insanlardan o bilgiyi edinmeye çalışıyorum. Anneliğine güvendiğim ya da ne bileyim bebek bakımına dair bir meslek sahibi ise bir bilgisi varsa öyle kişilerden bilgi edinmeye çalışıyorum. Bu işin içinde internette var yani fazlasıyla ama kitap… Kitaplara da başvuruyorum, kitap da okuyorum. (A2)

Sosyal medyada psikologları takip ediyorum. Uyku eğitmenlerini… Bunlarla birlikte, girdiğim forumlar var. Forumlarda insanlar var, onlara sorarım kullanırım bunları. (A3)

Annemden ilk başta… Daha sonra kitap okuyorum, 5 tane kitabı şu anda aynı anda okuyorum. Bu aylar ilerledikçe devam ettiğim kitaplar var. Arkadaşlarımla bir grubumuz var hamilelikten başladığımız bir grup. Herkesin çocukları ayrı ayrı aylarda ama oradan birbirimize destek oluyoruz diyelim. Facebook'tan da birkaç gruptan, birçok annenin üye olduğu gruplar var orada da yine bana garip gelen şeyleri yani mesela annemin bile bilmediği şeyleri sürekli oraya soruyorum. Doktorumuzla da zaten sürekli iletişim halindeyiz gidemesek de. Bu şekilde yani her yerden ulaşıyoruz bilgiye. (A5)

Bebek uygulamaları var, Happy Kids, Happy Mom diye… Onlardan bakıyorum, Google'dan bakıyorum. Kitaplar aldım, kitap okuyorum. Bir de yaşamış annelerden örnek alıyorum, onlarla da görüşüyorum. Bayağı bir çevrem var görüştüğüm… Instagram'da paylaşıyorlar. Öyle öyle eksiğimi tamamlamaya çalışıyorum. (A6)

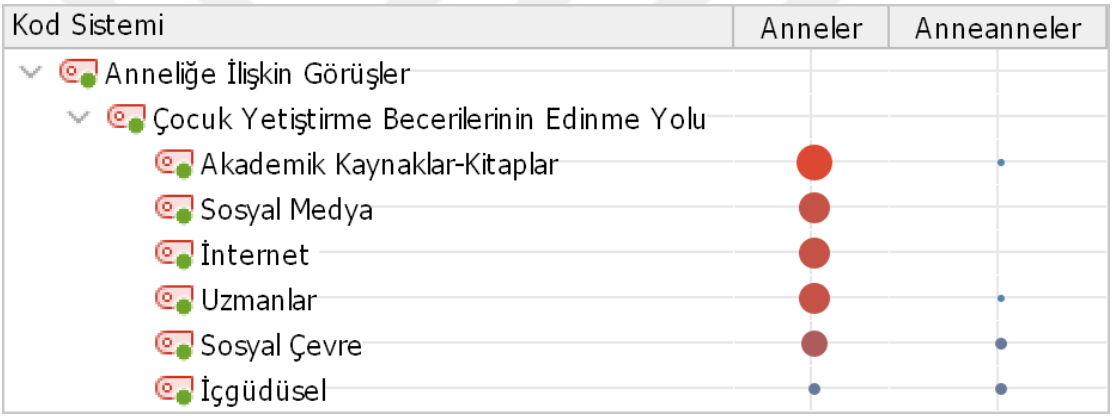
YouTube'dan videolar izledim. Onunla ilgili internetten araştırmalar yaptım. Örnek veriyorum bebek banyosuna kadar baktım, aynısını uyguladım mı uygulamadım ama en azından aklımın bir köşesinde bu seçenek de var dedim. İnternetten de çok iyi faydalandım bu konuda hepsini uyguladım mı uygulamadım bazen biraz gelenekselci gittik bazen de hani en azından bir şey orada mantıksız geldiği zaman hemen o YouTube'dan izlediğim videolar aklımda tutarak onları devreye soktuğum zamanlar da oldu yani iki türlü gittim diyebilirim. (A9)

Kitaplarım var birkaç tane kitap aldım onları okuyorum ya çok iyi bir okuyucu olduğum söylenemez hamileliğimin son zamanlarında da biraz ağrılarım vardı yani o zaman okunmayı planladım ama okuyamadım biraz sonraya kaldı. Bilgi alma kaynağı olarak birkaç uygulama var kullandığım. Annelik uygulamaları… Instagram'dan bazen okuyorum, psikologlardan veya bazı annelerden… Facebook'tan falan bakıyorum, kaynaklarım bunlar. Aslında kitap + İnstagram daha yoğun diyebilirim. (A26)

Yani korkular endişeler var tabi ki… Bir anne yok ki destek alasın. Kulaktan dolma işte… Komşuydu, ablaydı, bilmem neydi… Kulaktan dolma çocuk büyütüyorsun. (B18)

Annelik zaten içgüdüsel bir şey… Biraz da annelik ruhunu geliştirmeye çalıştığınız zaman veya onu canı gönülden istediğiniz zaman, onu yapmanız gereken ne ise, onu yaradılış gereği yapıyorsunuz. Bazı şeyleri anne olacak isen gözlemliyorsunuz yani gözlemlemeniz gerekiyor ister istemez. Bir de işte doğanızda zaten var. Bir bütün haline geldikten sonra onun gönül bağı zaten oluşuyor, her bağımız oluşuyor. Ben anneme sorup da, ablama sorup da asla öyle öğrenmedim. Hiç kimseden öğrenmedim kendi kendime yaptım. Kendi kendime… İçgüdüsel olarak yaptım ben. (B23)

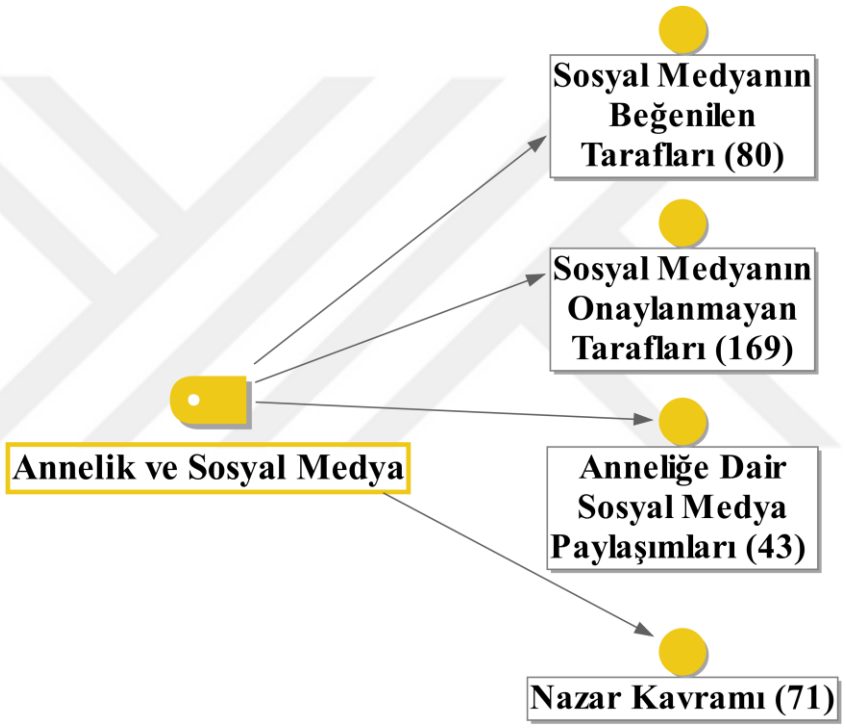
Tablo 4-8: Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu Kategorisinin Katılımcı Bazlı İncelenmesi

Yukarıdaki Tablo 4-8'de görüldüğü gibi çocuk yetiştirme becerilerinin edinme yolu ile ilişkili annelerin ve anneannelerin ifadeleri, katılımcı bazlı incelendiğinde oldukça yoğun ifadelerin oluştuğu görülmektedir. Katılımcı bazlı yoğun ifadelere bakıldığında; annelerin, anneannelere göre araştırma kaynaklarına daha yoğun başvurduğu, sosyal medya ve interneti çok fazla kullandıkları, uzmana danışma ve sosyal çevreden daha fazla destek aldıkları belirlenmiştir. Anneannelerin ise çocuk yetiştirme becerilerini edinme yolu olarak sosyal çevreye danışma ve içgüdüsel davranışlar sergileme biçimindeki ifadelere yer verdikleri belirlenmiştir.

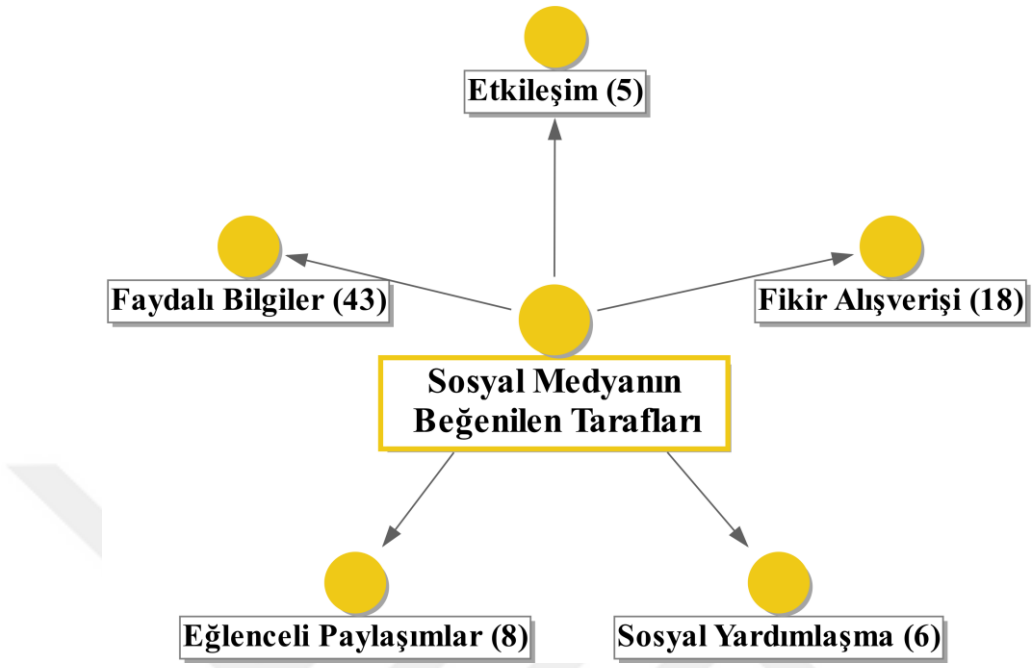
ANNELİK VE SOSYAL MEDYA

Araştırmanın son teması olan ***Annelik ve Sosyal Medya*** temasına ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde dört farklı kategori ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Sosyal Medyanın Beğenilen Tarafları (80)***, ***Sosyal Medyanın Onaylanmayan Tarafları (169)***, ***Anneliğe Dair Sosyal Medya Paylaşımları (43) ve Nazar Kavramı***dır (71) (Şekil 4-17). Annelik ve sosyal medya temasının kategoriler modeli Şekil 4-17'de görülmektedir. Annelik ve sosyal medya temasının en yoğun ifadeleri 169 ifade ile sosyal medyanın onaylanmayan tarafları kategorisine aittir.

Şekil 4-17: Annelik ve Sosyal Medya Teması Kategoriler ve Alt Kategoriler Modeli

Sosyal Medyanın Beğenilen Tarafları (80)

Şekil 4-18: Sosyal Medyanın Beğenilen Tarafları Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-18'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılara sosyal medya ile ilişkili beğenilen taraflar sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 5 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Faydalı Bilgiler (43)***, ***Fikir Alışverişi (18)***, ***Eğlenceli Paylaşımlar (8)***, ***Sosyal Yardımlaşma (6) ve Etkileşim***dir (5). Sosyal medyanın beğenilen tarafları arasında en yoğun ifadeler faydalı bilgiler hususunda kodlanmıştır. Faydalı bilgiler kodlamasının 43 ifade içerdiği görülmektedir. Faydalı bilgileri izleyen şekilde belirtilen fikir alışverişi kodlaması da 18 ifade ile yine en yoğun kodlamalardandır. Eğlenceli paylaşımlar, sosyal yardımlaşma ve etkileşim ise diğerlerine nazaran daha az ifade edilmiş olup, sosyal medyanın beğenilen tarafları ile ilişkili kodlanmıştır. Bu bağlamda katılımcılardan sosyal medyanın beğenilen taraflarının bilgi ve fikir ağırlıklı ifadeler çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkün olabilir.

Sosyal medyanın beğenilen tarafları ile ilişkili A5, A10, A15, A19, A20, B4, B7, B20 ve B22 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Bazı anneleri takip ediyorum. Mesela kıyafet indirimi, bir şey indirimi paylaşanları da takip ediyorum. Faydalı, psikolojik olarak bir şeyler yazanlar var. Kendi içini döken anneler var, onları da okuyorum*

ve tek olmadığımı, yalnız olmadığımı, herkesin aslında aynı süreçten geçtiğini görmek insanı rahatlatıyor. Onları olumlu buluyorum, faydalı buluyorum. (A5)

Takip ettiğim kişiler var çocuğu olup da paylaşan. Ama daha çok çocuğunun güzel anlarını değil de onu nasıl beslediğini, nasıl davrandığını, hastalandığında ne yaptığını… Bu şekilde paylaşımlar olduğunda da ben de faydalanıyorum. (A10)

Ya çok fazla… Ek gıda serüvenleri olan anneleri takip ediyorum. Ek gıdayla ilgili olan şeyleri takip ediyorum, onlardan feyz alıyorum biraz. Bunun dışında montesorri paylaşımları takip ediyorum. Oyunlardır vs.bebekle, iletişimle alakalı şeyleri takip ediyorum. Bunları daha çok gözümde tutmaya çalışıyorum. (A15)

Evet, montessori tasarımları oluyor genelde bunları seviyorum. Oğluma da yapıyorum hatta materyal biriktiriyorum şimdiden. Bunlar hoşuma gidiyor. Çocuk doktorlarını falan takip ediyorum. (A19)

En çok kişisel gelişim paylaşımlarından hoşlanıyorum. Çünkü su an içerisinde çocuğunuzun buna ihtiyacı var… Çünkü altyapıdır benim tabirimce kişisel gelişim. Bu bu tarz şeyleri takip ediyorum. (A20)

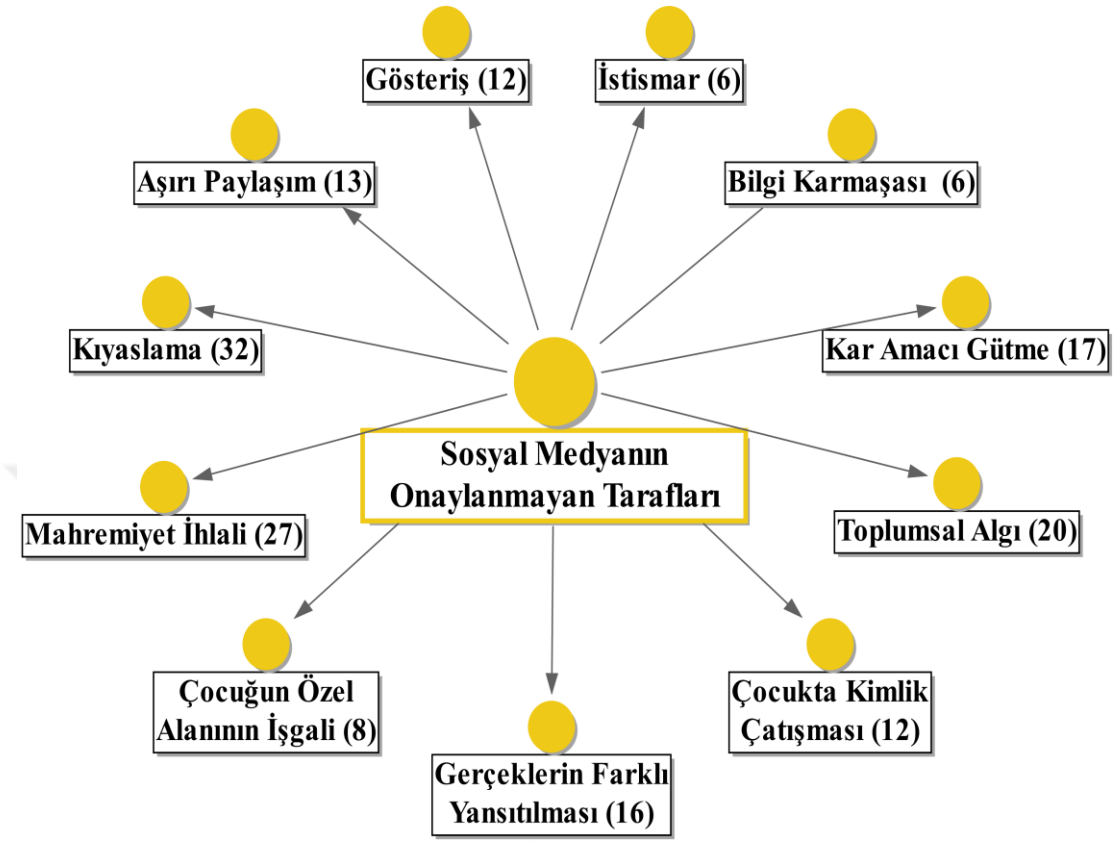
Ben bile zaman zaman bir şeyin içinden çıkmadığım zaman hemen pıt pıt yazıyorum. Hee, diyorum bu böyleymiş. Mesela demin ki nane meselesini de ben internetten yazarak öğrendim, içindeki etken bir maddenin çocuğu tıkadığını oraya yazarak öğrendim. Gerçekten güzel bilgileri alabilirisin. (B4)

Yani bilgi güzel bir şey… Sağlıklı bir bilgi alırsalar çok çok güzel… Ama bazen internet de saçma bilgiler verebiliyor, ona karşıyım! Ama sağlıklı, çocuğa yararlı bilgiler olursa, toplumumuza yararlı bir bilgi olursa ona evet! (B7)

Yani bilmediği bir şeyi öğrenmek güzel bir şey… Sorup, öğrenmek güzel bir şey bilmeyince… (B20)

Bilgi alışverişi yapıyorlar. Her şeyi doğru kullandığın zaman, her şey çok yararlı… Aynı şekilde tabi ki sosyal medya da doğru kullanımda çok yararlı… Bu sosyal medyada da baktığınızda bilgileri nereden alıyoruz paylaşanlardan alıyoruz. Hiç kimse de paylaşmazsa da o zaman bu bilgiler yayılmaz, deneyimler olmaz hiç kimse deneyimlerini paylaşmazsa. (B22)

Sosyal Medyanın Onaylanmayan Tarafları (169)

Şekil 4-19: Sosyal Medyanın Onaylanmayan Tarafları Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-19'da görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılara sosyal medya ile ilişkili onaylanmayan taraflar sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 11 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Kıyaslama (32)***, ***Mahremiyet İhali (27)***, ***Toplumsal Algı (20)***, ***Kâr Amacı Gütme (17)***, ***Gerçeklerin Farklı Yansıtılması (16)***, ***Aşırı Paylaşım (13)***, ***Çocukta Kimlik Çatışması (12)***, ***Gösteriş (12)***, ***Çocuğun Özel Alanının İşgali (8)***, ***Bilgi Karmaşası (6)*** ve ***İstismar***dır (6). Sosyal medyanın onaylanmayan tarafları arasında en yoğun ifadeler kıyaslama hususunda kodlanmıştır ve 32 ifade içermektedir. Katılımcılar sosyal medya için onaylamadıkları tarafları belirtirken sosyal medyanın insanların her türlü durumlarını kıyaslamaya sebep olduğuna ve bu durumun da olumsuz etkiler yaratabileceğine dair ifadeleri vardır demek mümkün olabilir. Kıyaslamayı izleyen şekilde belirtilen mahremiyet ihlali hususu da 27 ifade ile yine en yoğun kodlamalardandır. Sosyal medya paylaşımlarının mahremiyet noktasında belirli problemler taşıdığını ifade eden katılımcılar oldukça yoğundur demek de mümkün

olabilir. Kıyaslama ve mahremiyet ihlalini izleyen bir biçimde ifade edilen, toplumsal algı, kâr amacı gütme ve gerçeklerin farklı yansıtılması da yine yoğun ifadelerdendir. Katılımcılar sosyal medya paylaşımlarının toplumsal bir algı yaratıp dışsal bir baskıya sebep olduğunu ve aynı zamanda gerçeklerin de oldukça farklı yansıtıldığını belirtmektedirler demek mümkün olabilir. İstismar ve bilgi karmaşası ise diğerlerine nazaran daha az ifade edilmiş olup, sosyal medyanın onaylanmayan tarafları ile ilişkili kodlanmıştır.

Sosyal medyanın onaylanmayan tarafları ile ilişkili A4, A10, A12, A13, A14, A23, B3, B4 ve B13 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Çocuklarla ilgili ben çok fazla çıplaklık içeren görüntülerin paylaşılmasından yana değilim ya da sürekli boy boy çocukların fotoğraflarının paylaşılmasından. Yok, ilk çişini yaptı, yok dişini çıkardı, bu tarz şeylerin de aslında doğru olduğunu düşünmüyorum. Bir yere gidildiğinde konum paylaşarak yapılması… Çünkü günümüzde çok fazla şeyler oluyor ve bunlar beni rahatsız ediyor. Rahatsız ettiği içinde bunların doğru olduğunu düşünmüyorum açıkçası bu tarz paylaşımların. (A4)*

> *Mesela geçen bir tane bir hesapla karşılaştım kadın devamlı bebeklerle ilgili şey oyunlar türetip, onu paylaşıyor. Sonra baktım baktım dedim ben bunların hiçbirini bebeğime yapmıyorum. Acaba ben kötü bir şey mi yapıyorum? Yapmam mı gerekiyor? Beni kötü hissettirdi. Çünkü her gün bir aktivite hazırlamış bebeğine değişik değişik. Yani bunu yapamamak sanki kötü bir şeymiş gibi hissettirdi bir anda bana. (A10)*

> *Popüler olsun diye çocuğunu kullananlar var. Çocuğunun gözlerinin yapısını, çocuğunun yapısını, tontişliğini, konuşmasını… Bunları göz önünde çok bulundurmak benim düşünceme göre yanlış. Çocuğuyla mavi tik olmaya çalışıyor ya da ne bileyim çok fazla takipçi olup, para kazanmaya çalışanlar var. (A12)*

> *Çocuklarını çok paylaşıyorlar. Bizim gibi değiller yani. Bizim 300 takipçimiz, senin var orada 5 milyon takipçin. Bazıları çocukları üzerinden para kazanıyor çünkü. Onun fotoğraflarını koyuyor, o ürünleri onun üzerine giydiriyor, onda gösteriyor, onun eline tutuşturuyor falan. Onu reklam amaçlı kullanıyor. Bu hoşuma gitmiyor. Bazıları çocuklarını gerçekten sıkıştırılmış yetişkin gibi giydiriyor. Mesela saçına maşa yapıyor, yok yanağına allık sürüyor, yok kendisinin aynısı gibi giydiriyor, gözüne gözlük takıyor falan filan… Evde mesela bakıcısı var, temizlikçisi var, ondan sonra of bugün çok yoruldum, çok iş yaptım, diyor. Onları da sevmiyorum. (A13)*

> *Ben mahremiyete girilmesini çok doğru bulmuyorum açıkçası. Ultrasondur… Göbeklerinin paylaşılmasını çok doğru bulmuyorum. Mahremiyetlerini kötü etkilediğini düşünüyorum. Detaylı paylaşımlardan*

rahatsız oluyorum ya ben. Başkasının göbeğine bakmak zorunda değilim açıkçası! Karşıma çıkıyor, takip etmesem de çıkıyor. (A14)

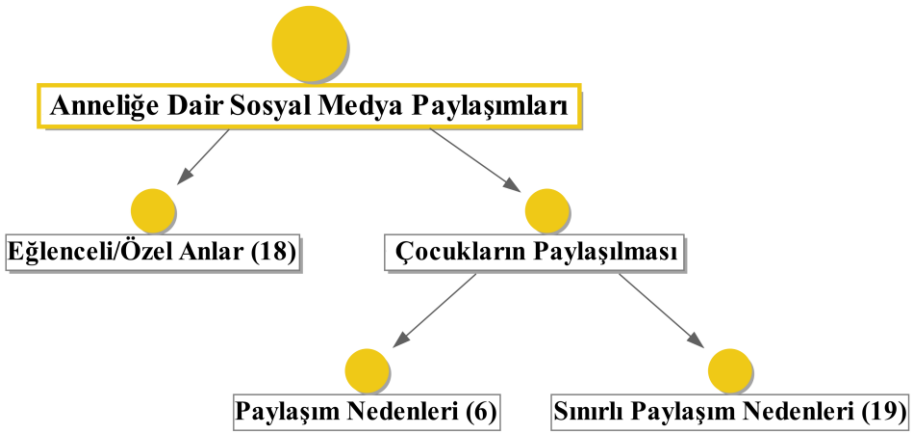
Sosyal medya anneliğinde biraz fazla reklam var… Her şeyinde, her şey hep çok mükemmel, bütün çocuklar uyumlu… Aslında o kişiyle eğer özelden konuşma şansınız oluyorsa, birebirde benim de çocuğum bunlardan geçti diyor. E tamam! Onu neden oraya koymadın? Benim çocuğum seninkini yakalayamadı diye ben sinirlendim mesela. Ama bir bakıyorsunuz ki anne de aslında o çocuğu o seviyeye gelene kadar bayağı bir çabalamış ya da sizin gibi benzer zorluklar yaşamış. Ama o zorluklar paylaşılmamış. Kişiler her zaman en iyi yanları anlatıp sanki onların çocuğu hiç ağlamıyor, hiç altına kaka yapmıyor, o kaka sanki hiç yatağa akmıyor, hiç kusmuyor, kitapta ne gösterseniz hemen öğreniyor, hiç televizyona meyil etmiyor, telefona meyil etmiyor, gibiymiş gibi algı var. Çocuklar sürekli yapboz yapıyorlar, süreli eğitici bir oyunun içindeler, sürekli ayların önünde giden motor aktiviteleri var. Sizin çocuğunuz çok mu geriden geliyor hissine çok rahat kapılabilirsiniz. (A23)

Çocuğunun yediğini, içtiğini, yattığını, kalktığını, her şeyi bu derece paylaşmak doğru gelmiyor. (B3)

Yani şimdi dünya da o kadar çok şeyler var ki… İnsanlara artık derler ya… Babana bile güvenme! O tür olduk… Sokakta yanından geçen adamın ne olduğunu bilmiyorsun ki! Adam seni takip eder, Allah korusun yani yapıyorlar da zaten Allah göstermesin. Ben o yüzden o şeylere kesinlikle karşıyım. Çocuğumu sosyal medyada gezdireyim, bilmem ne… Hayatta olmaz! Resim çekmek istiyorsa çeksin çocuğunun resmini, koysun albümüne. Gitsin, gelsin baksın evinde. (B4)

Rahatsız oluyorum. Bir de uzmanlar da diyor, çocuklarınızı çok böyle medyada paylaşmayın diyor. Ben de o yüzden hemen bir fotoğraf çeksinler, kime gönderdiniz, diyorum. O da işte filana gönderdik tamam bak böyle her yere gönderip durmayın yani onlar da başkasıyla paylaşır. Bazı şeyler de gizli kalsın, öyle istiyorum yani. (B13)

Anneliğe Dair Sosyal Medya Paylaşımları (43)

Şekil 4-20: Anneliğe Dair Sosyal Medya Paylaşımları Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-20'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılara anneliğe dair sosyal medya paylaşımlarına ilişkin sorular sorulmuş ve bu bağlamda ifadeler 2 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Eğlenceli/Özel Anlar (18)*** ve ***Çocukların Paylaşılması***dır (25). Çocukların paylaşılması kodlaması da kendi içerisinde iki farklı alt koda ayrılmaktadır. Bunlar; ***Paylaşım Nedenleri (6)*** ve ***Sınırlı Paylaşım Nedenleri***dir (19). Katılımcıların kendi çocuklarını sosyal medyada paylaşıp paylaşmadığının araştırıldığı kodlamanın en yoğun ifadeleri içerdiği bilgisine ulaşılmış olsa da bu noktada ifadelerin yoğunluğunun çocuklarına dair paylaşımların sınırlı olduğu biligisinde oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla annelerin sosyal medya paylaşımları yoğunlukla eğlenceli ve özel anlarını paylaştıkları içeriklerden oluşmaktadır denilebilir.

Anneliğe dair sosyal medya paylaşımları ile ilişkili A5, A8, A10, A11, A13, A15, A16, A17 ve A23 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

> *Ben aslında komik paylaşımlar yapıyorum biraz. Yani bu yaşadığım şeyle dalga geçiyorum gibi… Çevremde de öyle tanındığım için aslında insanların çok yadırgadıklarını düşünmüyorum. 5-10 günde bir komik bir şey paylaşıyorum anneliğimle ilgili. Eğlenceli, genelde komik şeyler paylaşıyorum, sonra bakınca kendim de gülüp rahatlıyorum. (A5)*

> *Toprakları kazıyor, çiçekleri söküyor. Ayy, diyorum. Hemen gidip telefonu alıyorum. Çünkü bu an bir daha geri gelmeyecek. Bazen zor olabilir temizlemek ama önce fotoğraf çekiyorum. Canım istediğinde paylaşıyorum. Bazen sadece bakarsın falan yazıyorum. Böyle komik*

şeyler yani… Öyle ders verici ya da hiçbir zaman anneliğin mükemmelliğinden bahseden bir yazı yazmadım. Yani bence eğlenceli kısımlarını paylaşabilirim ve eğlencenin içindeki o evin hali de ironiyi gösteriyor. Eğlenceli ama dağınık… (A8)

Ya çok net bir şekilde gözüktüğü fotoğrafları koymuyorum açıkçası. Daha da koymamayı düşünüyorum. Geçen gün böyle bir tane paylaşım yaptım, bebeğim gözükmüyordu ama orada olduğu belliydi. Sonra böyle kendimi çok kötü hissettim, bir ağırlık hissettim üzerimde. Dedim bunu görüp de iyi düşünen de kötü düşünen de olabilir. O yüzden hemen sildim resmi. (A10)

Dünyanın en güzel duygusu diye oğlumun elini paylaşmıştım. Oğlumun parmaklarını benim parmaklarıma koymuştum yeni doğduğunda, çok güzel bir resim olmuştu ve bunu paylaşmak istedim. İnsanlarla bu mutluluğumu, doğum yaptığımda aşk bir oğlum olduğunu insanların da bilmesini istemiştim evet. (A11)

Ayda bir kere paylaşıyorum nazar değerse diye. Zaten eşim de diyor ki fotoğraf koyarken oku da öyle koy. (A13)

Oğlumun fotoğraflarını falan paylaşırım. Komik anlarını paylaşırım. Aşağıya ineriz, parkta paylaşırım. Burada dans eder onu paylaşırım. Ama öğün möğün, şunu aldım, paylaşmam da kendiyle alakalı genelde… Onu paylaşıyorum. Doğduktan sonra kendimle alakalı hiç fotoğraf paylaşmamaya başladım. Gün aşırı paylaşım yapıyorum oğlumla alakalı. İşte oğlum parkta, oğlum arkadaşlarıyla… İşte böyle. (A15)

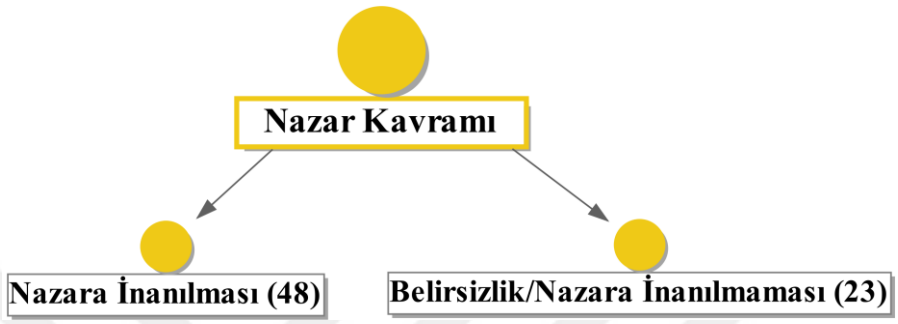
Şu anda değişik şeyler, halleri, müzikti, oynaması, yürümesi, komik hareketi… Eğer yakalayabildiysem onları paylaşıyorum. Birlikte ailecek çekildiğimiz güzel fotoğraflar oldu mu onları paylaşıyorum. Doğum günü fotoğraflarını paylaşmıştım. Yani paylaşımlarım böyle… Gösterişten ziyade böyle komik gelen halleri, olağanüstü olduğunu düşündüğüm halleri… İnsanları güldüren, sevimli hallerini storylerde ya da akışta paylaşıyorum (A16)

Bazen böyle yapboz gibi bir şey yıkıyor, onları yaptığı zaman çok hoşuma gidiyor, paylaşıyorum. Komik komik şeyleri oluyor, onları paylaşıyorum. Arabanın içinde uyuya kalıyor, onları paylaşıyorum. Yani bana komik, sevimli gelen şeyleri paylaşıyorum. Doğum günü paylaşımları… Diş çıkardığında paylaşımlar… 6.ay olduğunu paylaşıyorum. (A17)

Oğlumun birkaç fotoğrafını koyuyorum. Hatta bazı fotoğraflarında falan pür pasak yani direkt üstü başı kir, pas içinde. Onu da koyuyorum. Çünkü o çocuk öyle kirlendi ve çok mutluydu. O bunu yaparken çok keyif aldı. Ben onun keyif aldığı anları daha çok seviyorum aslında. Onun bende bıraktığı his güzelse, derin bir anlamı varsa ancak

o fotoğrafı paylaşıyorum yoksa ben şunu yaptım, anne olarak da şunu tavsiye ediyorum gibi zaten tavsiye merceği değilim. Ama haddimi de aşmamaya çalışarak çocuğum üzerinden ekstra bir şey yapmıyorum. Arada birkaç anımızı paylaşıyoruz yani o da İnstagram'dan. (A23)

Nazar Kavramı (71)

Şekil 4-21: Nazar Kavramı Kategorisi Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4-21'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında katılımcılara nazar hakkında düşünceleri sorulmuş ve bu bağlamda nazara inanıp inanmadıklarına ilişkin ifadeler 2 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; ***Nazara İnanılması (48)*** ve ***Belirsizlik/Nazara İnanılmaması***dır (23). Katılımcıların nazar kavramına ilişkin en yoğun ifadeleri nazara inanmaları bağlamında şekillenmiştir ve nazara inanılması tanımlaması bağlamında 48 ifade kodlanmıştır. Katılımcılar daha az yoğunlukta inanmadıklarını veya belirli ölçülerde inandıklarını belli etmişlerdir de denilebilir. Bu bağlamda katılımcıların nazara inanıp inanmama durumları nedenleri ile birlikte aşağıda belirtilmiştir.

Nazar kavramı ile ilişkili A3, A6, A7, A8, A10, A12, A23, B2, B8 ve B26 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Hem inanıyorum, hem inanmıyorum. Bir şey olursa nazar değdi diyorum. (A3)

Siz iyi niyetli düşünüyorsunuz ama göz, bakış farklı olabiliyormuş. Yani ben bile nazar değdirebiliyorum. Onu da araştırdım. Öyle bir şey varmış ama dualarla… İşte dualarla koruyoruz. İnanç… (A6)

Nazara da çok inanan biriyim. Her yerim normalde nazar boncukludur ve gerçekten böyle olduğuna da inanıyorum. Kendi babası bile aa ne kadar uslu duruyor, dedikten 2 dakika sonra çocuk ortalığı

yıkıyor. Hep böyle nazar boncukları üzerimde patlar. Hep nazar boncuklu şeyler alıyorum. (A7)

Enerjiye inanıyorum, gözden gelen enerjiye inanıyorum. Ama sosyal medyadan nazar değecek, inanmıyorum. Ya niye herkes bizi kıskansın ki? O kadar önemli miyiz? O kadar güzel miyiz yani? (A8)

Evet, nazara inanıyorum hani o yönden de etkili olabileceğini düşünüyorum çünkü herkes iyi gözle bakmaya biliyor. (A10)

Ben inanıyorum. İyi de olsa kötü de olsa insanların bir negatif enerjisi vardır. Buna çok inanıyorum. Bunun için evren çok güzel anlıyor bunu. Her anlamda astroloji de olsun, din de olsun söyleyenler de var zaten. Böyle bir şey var ve inanıyorum. Evladımda da yaşadığım için biliyorum yani. (A12)

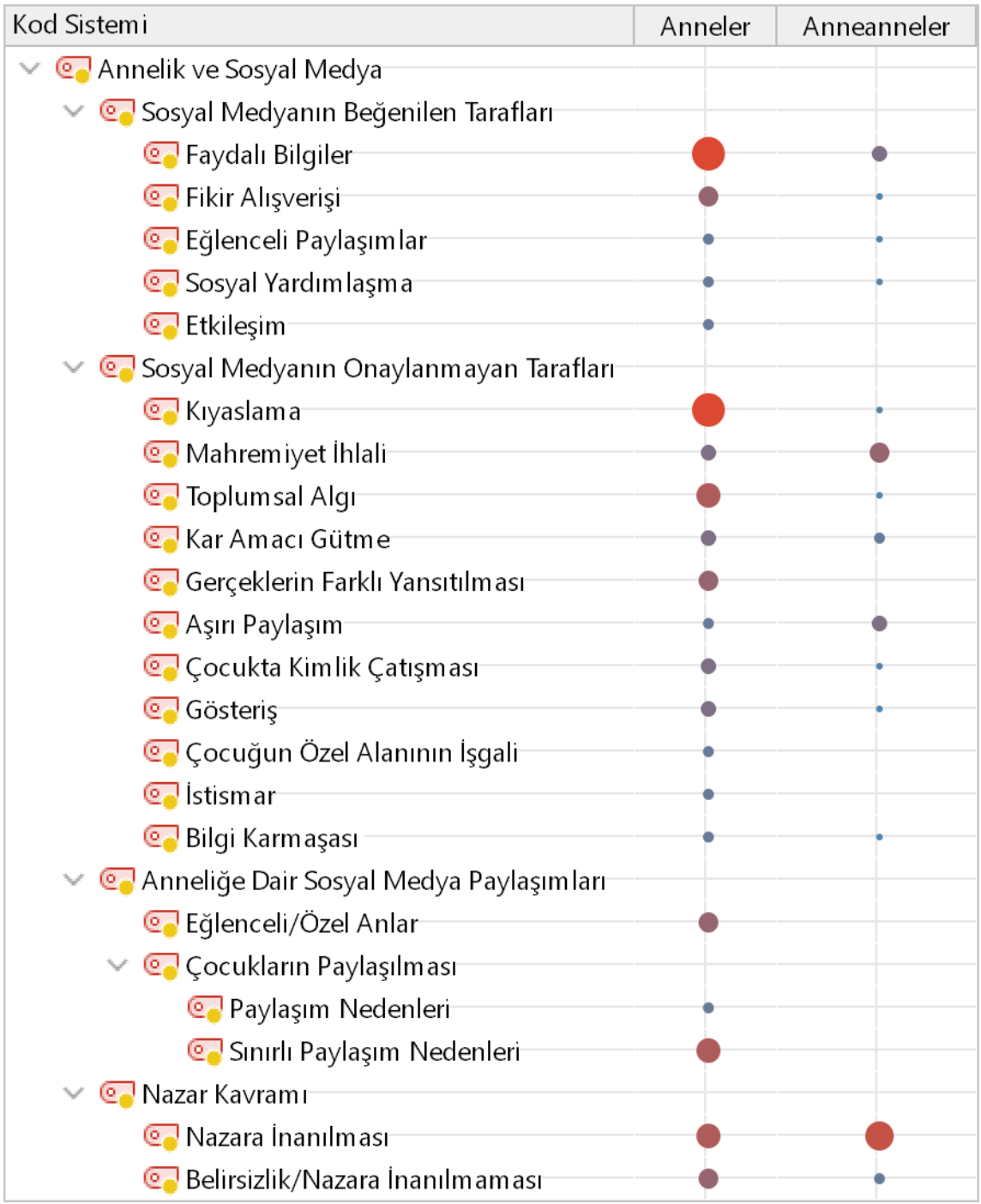
İnanırım ama kendimi buna bağlayıp da her şeyi nazara bağlamanın anlamsız olduğunu düşündüğümden çok da kaptırmam. (A23)

Benim kardeşim öldü nazarla, 9 aylık. Bir komşu geldi, ay bu çocuk nasıl bir şey, dedi. Ondan sonra bir kalktılar, benim kardeşim ağlıya ağlıya vefat etti doktora götürene kadar. Nazara inanıyorum. Yaşadığım için biliyorum ve inanıyorum. (B2)

Yüzde yüz nazar bir enerjidir zaten. Hatta sizi görmeden bile kilometrelerce uzağa gelebilir o enerji. Çünkü sonsuz boşlukta var bir enerji. Bir frekans gibi düşünün. Kâinat, evren enerjiyle kaplı… Biz hangi duyguya odaklanırsak, duygu oradan gelir. Kilometrelerin önemi yok, sosyal medyada paylaşılsa bile çocuğunun, bebeğinin fotoğrafı o enerjiyi çekiyor. Kimi beğeniyor, kimi kıskanıyor, kimi nefret ediyor, özeniyor. Hatta sosyal medyaya da daha da kolaylaştığını düşünüyorum. (B8)

Nazar, insanı mezara, hayvanı kazana götürür. Nazar, bakmak demektir. Kötü gözle bakmak demektir. Bu, ha kendisine bakmak, ha fotoğrafa bakmak… Çok da bir değişim olacağını zannetmiyorum bence. O yüzden çocukların fotoğraflarının internette dolanmasına ben karşıyım. (B26)

Tablo 4-9: Annelik ve Sosyal Medya Temasının Katılımcı Bazlı İncelenmesi

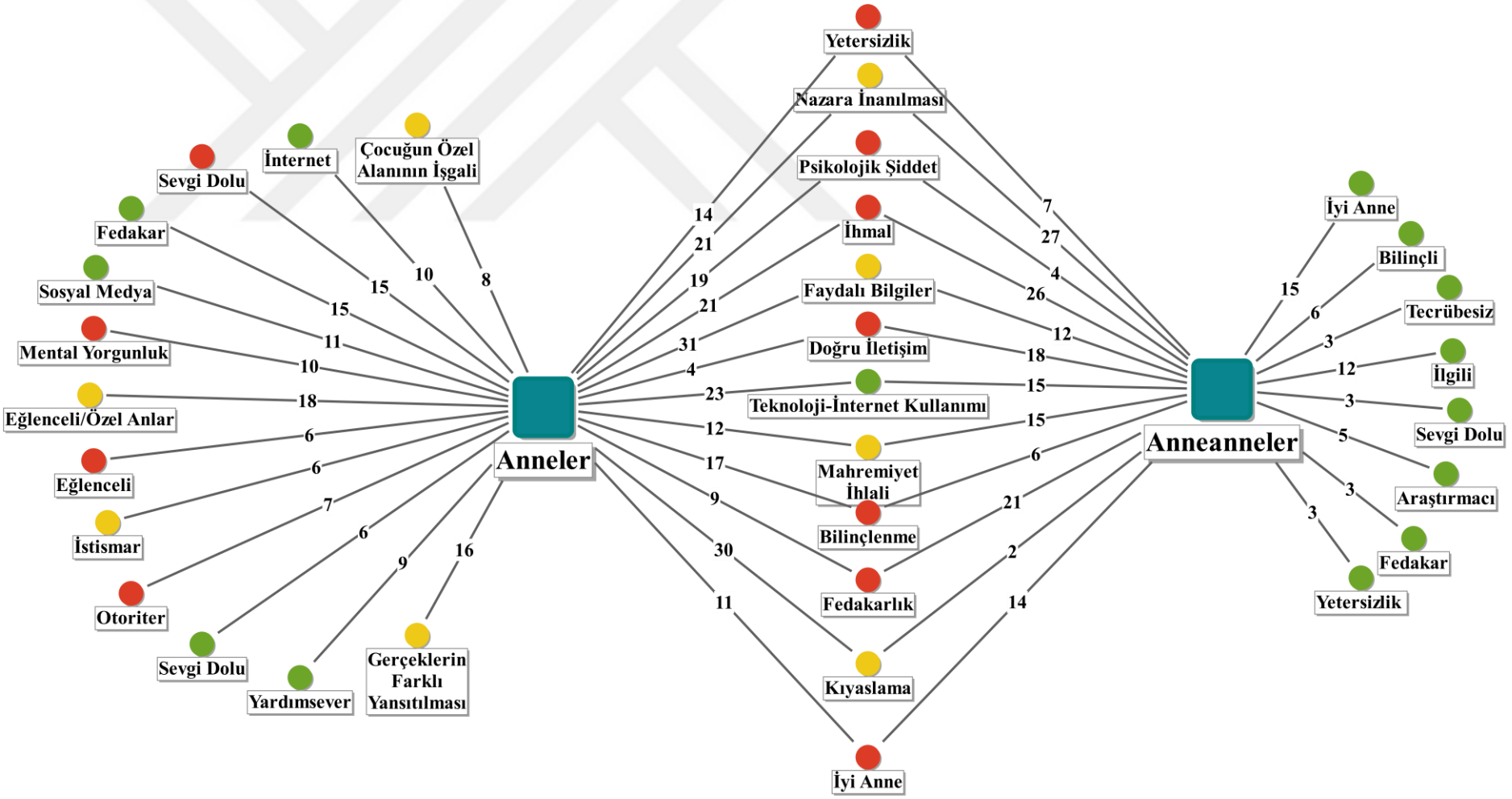

Yukarıdaki Tablo 4-9'da görüldüğü üzere annelik ve sosyal medya ile ilişkili annelerin ve anneannelerin ifadeleri, katılımcı bazlı incelendiğinde oldukça yoğun ifadelerin oluştuğu görülmektedir. Katılımcı bazlı yoğun ifadelere bakıldığında; annelerin sosyal medya kullanımlarında beğendikleri tarafların faydalı bilgiler ve

onaylamadıkları tarafların ise yoğun olarak kıyaslama yönünde şekillendiği görülmektedir. Anneannelerin ise annelik ve sosyal medya temasına ilişkin en yoğun ifadelerinin nazar kavramı bağlamında nazara inanılmasını ifade ettikleri ölçüde şekillendiği görülmektedir.

Anne ve anneannelerin annelik ve sosyal medya ile ilgili ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre sosyal medyanın beğenilen taraflarına ve onaylanmayan taraflarına daha fazla değindikleri, anneannelerin ise sosyal medya kullanımını mahremiyet ihlali ve aşırı paylaşım olarak yorumlamalarının daha yoğun olarak ifade edildiği belirlenmiştir.

Hem anneler hem de anneannelerin nazara inanma durumları, inanmama durumuna göre daha yoğun ifade edilmiştir. Her iki grupta da yoğun olarak nazara inanma görülürken, anneannelerin bu konudaki ifade yoğunlukları daha fazla olarak belirlenmiştir.

Şekil 4-22: Katılımcı Gruplarına Ait İki Vaka Analizi

Araştırmaya katılan katılımcılar, anneler ve anneanneler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Temalar, kodlar ve alt kodlar katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Anne katılımcıların ifadeleri sonucu ortaya çıkan kodlar ile anneanne katılımcıların ifadeleri sonucunda ortaya çıkan kodlar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan kodlar sonucu Şekil 4-22'de yer alan model ortaya çıkmıştır. Şekil 4-22'ye göre hem anne hem de anneanne katılımcılar tarafından ifade edilen ortak kodlar; yetersizlik, bilinçlenme (annelik deneyimiyle ilgili geliştirilmesi gereken taraflar), iyi anne (eşinin gözünden anneliğini tanımlama), psikolojik şiddet, ihmal (kötü annelik algısı), doğru iletişim (annelik deneyiminin beğenilen tarafları), teknoloji-internet kullanımı (kuşaklararası anneliğin farklılığıyla ilgili nedenler), faydalı bilgiler (sosyal medyanın beğenilen tarafları), kıyaslama ve mahremiyet ihlali (sosyal medyanın beğenilmeyen tarafları) ve nazara inanılmasıdır. Tüm katılımcıların hem fikir olduğu kodlar arasında en fazla ifade edilen kod ise nazara inanılması kodudur. Nazara inanılması kodunu anne katılımcılar 21 defa ifade ederken anneanne katılımcılar 27 defa ifade etmişlerdir. Katılımcıların ortak olarak yoğun bir şekilde ifade ettikleri bir diğer kod ise ihmal kodudur. İhmal ile ilgili anne katılımcıların 21 ifadesi bulunurken, anneanne katılımcıların 26 ifadesi belirlenmiştir. Katılımcılardan sadece annelerin ifade ettikleri kodlar ise şekil 4-22'de görülmektedir. Bunlar; çocuğun özel alanının işgali, gerçeklerin farklı yansıtılması, istismar (sosyal medyanın beğenilmeyen tarafları), internet ve sosyal medya (çocuk yetiştirme becerilerini edinme yolu), sevgi dolu, fedakâr (annelerin kızlarının anneliğine ilişkin görüşleri), mental yorgunluk (annelik deneyimiyle ilgili geliştirilmesi gereken taraflar), eğlenceli/özel anlar (sosyal medyada anneliğe dair paylaşımlar), eğlenceli (annelik deneyimin kendi gözünden beğenilen tarafları), otoriter ve yardımsever (kızların annelerine ilişkin görüşleri) kodlarıdır. Katılımcılardan sadece anneannelerin ifade ettiği kodlar ise iyi anne, ilgili, bilinçli, sevgi dolu, araştırmacı, fedakâr, yetersiz ve tecrübesiz (annelerin kızlarına ilişkin görüşleri) kodlarıdır.

Şekil 4-23: Kod Bulutu

Katılımcıların ifadelerinin yoğunluğa göre dağılımı Şekil 4-23'te gösterilmektedir. Daha büyük puntolu olarak gösterilen kodlar katılımcılar tarafından daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük puntolu olan ifadeler, kodların katılımcılar tarafından daha az yoğunlukta kullanıldığını göstermektedir. Buna göre, araştırmada ihmal, fedakârlık, nazara inanılması, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme, teknoloji-internet kullanımı ve faydalı bilgiler ile ilgili katılımcıların yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir (Şekil 4-23).

5. TARTIŞMA

Mevcut çalışma, annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimleri incelemek ve bu değişimlerin etmenlerini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin deşifreleri sistematik olarak incelenmiş olup, çalışmanın bulguları annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimin incelenmesi çerçevesinde üç ana tema olarak belirlenmiştir. Bu temalar üç ayrı başlık altında tartışmaya sunulmuştur. İlk tema **Anne Olmak**, ikinci tema **Anneliğe İlişkin Görüşler** ve üçüncü tema **Annelik ve Sosyal Medya** olarak analiz edilmiştir.

5.1. Anne Olmak

Katılımcıların annelik tanımı ve kendi anneliklerini tanımlama biçimlerine ilişkin görüşleri incelenmiş ve iki farklı kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler **Annelik Algısı** ve **Annelik Deneyimi** olarak tanımlanmış, kendi içinde de birçok alt kategoriye ayrılarak incelenmiştir.

5.1.1. Annelik Algısı

Annelerin, anneannelere göre anneliği daha yoğun olarak mucizevi ve tarifsiz, sorumluluk ve mücadele gerektiren, endişe ve korku verici bir durum olarak tanımlayıp, içgüdüsel boyutuna daha fazla vurgu yaptıkları; iyi annelik algısı kapsamında çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilme, sevgi gösterme, yeterlilik çabası ve araştırmacı olma; kötü annelik kapsamında da psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, çocuğun terk edilmesi, plansız ve başka amaçlar için çocuk yapma ve aşırı koruma alt kategorilerinde daha fazla ifadeye yer verdikleri görülmektedir.

Anneannelerin verdikleri yanıtlar annelerin yanıtları ile kıyaslandığında; annelere göre annelik algısı kategorisi kapsamında anneliği daha yoğun olarak güzellik-mutluluk verici bir durum olarak tanımladıkları, iyi annelik algısı kapsamında ilgili olma, fedakâr olma, dengeli ve eğitici olma, topluma faydalı çocuk yetiştirme, kötü annelik kapsamında ise ihmal ve şartların kurbanı olma alt kategorilerinde daha fazla ifadeye yer verdikleri görülmektedir.

Annelerin annelik algılarında sorumluluk, mücadele, endişe gibi kısmen kendileri açısından olumsuz kavramlar yer alırken, anneannelerin algısında güzellik,

mutluluk gibi daha olumlu kavramlar görülmekte, fedakârlık boyutuna ve topluma faydalı çocuklar yetiştirme boyutuna dikkat çekilmektedir.

Deneyimsel (mothering) annelik, bir insanı dünyaya getirerek onu büyütmek ve beslemek kadının içinde saklı bir güç ve içgüdüsel bir durum olarak tanımlanırken; kurumsal (motherhood) annelik ise, patriarkal bir makam ve erkek egemenliği altında baskı altına alınan ve sürekli denetlenen bir anneliğe atıfta bulunur. (Ezgin Ağıllı, 2017). Annelerin annelik algıları her ne kadar içgüdüselliğe vurgu yapmış olsalar da, daha çok dışarıdan dayatılan bir görev ekseninde yer alıp, bu görevin zorluğuna ilişkin iç itirazları içerirken; anneannelerinki kişinin kendisinin isteyerek özveride bulunduğu ve bundan mutluluk duyduğu biçimde tanımlanmıştır. Annelerin annelik kavramına yaklaşımları kendi annelik deneyimlerindeki (mothering) zorlanmaları içerirken, anneannelerinki daha çok toplum tarafından dayatılan anneliğe (motherhood) dayanmaktadır. Bu değişim dramatik bir değişimdir. Sadece bir kuşak sonrasının anneleri, kendilerine dayatılan annelik modeli içinde kendi annelik deneyimlerinde ne kadar zorlandıklarını ifade edebilmektedir. Anneanneler açısından durum itiraz edilecek bir şey değil, yapılması gerekenin yapıldığı biçiminde algılanmaktadır. Bu çıkarımla anneannelerin aslında kurumsal (motherhood) annelik biçimi ile örtüşen kuşağı temsil etmesi özellikle topluma faydalı çocuklar yetiştirmek algısının ataerkil düzende istenilen annelik biçimlerini yansıttığını söylemek mümkündür. Fakat annelerin içgüdüsel annelik vurgusunun yanında çocuğun ihtiyaçlarına yanıt verebilen, anneliği sorumluluk sahibi ve yapılması beklenen önemli bir rol olarak görmeleri aslında annelik deneyimini daha doğal yaşamak yerine başka bir toplumsal beklentiyi karşılamaktadır diyebiliriz. Bu ifadeyle iyi anne olma modeli içinde anneler -mış gibi davranıyor olabilirler. Mothering annelik modeline yakın duran anneler belki de mothering görünümlü motherhood annelik modeli yaratarak yeni bir annelik modelinin doğmasını sağlıyorlar. Bu durum, geleneksel kodların kuşaktan kuşağa aktarım biçimlerinin değişerek devam ettiğini göstermektedir.

Prikhidko ve Swank (2018) yaptığı bir çalışmada, katılımcı annelerin ideal anneliği çocukla kaliteli zaman geçirmek olduğunu, aynı zamanda ideal annenin duygusal ve fiziksel destek sağlayan kişi olarak görüldüğünü belirtmiştir. Kemik (2020) yaptığı bir çalışmada, araştırmaya katılan göçmen kadınların anneliklerini öncelikle çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması olarak anlamlandırdıklarını ifade etmiştir. Benza ve Liamputtong (2017), göçmen kadınlarla yaptığı bir çalışmada annelerin,

anneliği neşe ve zevk sağladığını belirtmiş fakat kültürel annelik beklentileri nedeniyle kadınların kötü anne olarak değerlendirilme korkusu taşıdıklarını ifade etmiştir. Beydili Gürbüz (2017), yaptığı çalışmasında katılımcıların iyi anneliği çocukların ihtiyaçlarını karşılama ve onlara doğru yolu gösterme, ev işlerini öğretme olarak algıladıklarını ifade etmiştir. Asalıoğlu ve arkadaşlarının (2020) yaptığı benzer bir çalışmada katılımcıların, iyi anneliği tanımlarken yoğun ve karşılıksız sevgi, sorumluluk, fedakârlık, güvenli bir çevre oluşturmak, çocuğa hayatı öğretmek ve hayat boyu desteklemek ifadelerini kullandıklarını belirtmiştir. Hoffmann ve arkadaşları (2021) yaptığı bir çalışmada genç annelerin, anne olmayı son derece olumlu ve ilham verici olarak nitelendiklerini, anne oldukları için şanslı olduklarını ve sadece çocuklarının büyüyüp gelişmelerini izlemekten keyif aldıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Fouquier (2011) yaptığı çalışmasında Afrika kökenli Amerikalı kadınların, anneliğin bir güç kaynağı olduğunu, aile ve daha geniş topluluk içinde önemli bir anlam, memnuniyet ve saygınlık kazandırdığını ifade ettiklerini belirtmiştir. Bermúdez ve arkadaşları (2014) yaptığı bir çalışmada ise tek başına annelik yapan Meksika kökenli annelerin zorluklara rağmen kendilerini sevecen, koruyucu ve çocuklarına bağlı iyi anneler olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Javadifar ve arkadaşları (2016) yaptığı bir çalışmada ilk kez anne olan kadınların annelik deneyimlerinde, doğumdan sonraki haftalarda annelerin yetersizlik duygusu ile karşı karşıya kaldıklarını, çocuklarının sağlığı ve geleceği ile ilgili konularda endişe ve korku yaşadıklarını da ifade ettiklerini belirtmiştir. Aynı zamanda Javadifar ve arkadaşları (2016), annelerin bebeklerine karşı duydukları sevgi ve şevkati daha önce deneyimlemedikleri bir duygu olarak tanımladıklarını ve bebeklerinin en değerli varlıkları olduğunu ifade ettiğini belirtmiştir. Forbes ve arkadaşlarının (2021) yaptığı çalışmasında, çalışan annelerin ideal annelik standartlarını karşılayamadıkları için anne olarak yetersiz hissettiklerini, annelerin ulaşılamaz ya da arzu edilmeyen bir standarda ulaşma çabasının hiç bitmediğini ve imkânsız bir arayış içinde sıkışıp kaldıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Shloim ve arkadaşlarının (2020) yaptığı bir çalışmada annelerin bir kısmının, ihtiyaçlarını görmezden gelip sadece çocuğuna öncelik verdiklerini ve bedeninin yalnızca çocuğa aitmiş gibi algıladıklarını belirten ideal anne kalıbı çerçevesinde tanımladıklarını belirtirken, annelerin bir kısmı annelik ve kadınlık dengesini kurmayı başardıklarını ifade ederek kendilerini yeterince iyi anne olarak tanımlamışlardır. Fakat annelerin bir kısmı ise üstünde sürekli taşıması gereken bir yük olduğunu ve bebeğinin ihtiyaçlarına cevap vermesi gerektiğini vurgulamış, bu

durumun ise anneyi zamanla tükettiğini belirtmişlerdir. Jewell (2016) yaptığı bir çalışmada, işten ayrılan annelerin çocuklarını kendileri büyütmek için evde kalarak daha iyi ebeveyn olduklarına inandıklarını, çocuklarıyla daha fazla zaman geçirerek daha iyi ebeveynler olduklarını hissettiklerini belirtmiştir. Jewell (2016) çocuk ile tam zamanlı vakit geçirmenin, anneler tarafından iyi annelik olarak algılandığını vurgulamıştır. Literatürdeki çalışmalar bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir. İyi ve ideal anne olmak için çocuğun sağlıklı olması, yemek yeme alışkanlıkları ya da mental gelişiminin iyi olması gibi koşullar öne sürülerek modern anne birçok alana dâhil edilmiştir. İş gücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle devlet politikalarıyla kadınlar çalışmaya teşvik edilmiş ve bu durum çalışan annelerin anneliğini daha da zora sokmuştur. Çünkü modern anneler çocuklarına sağladıkları bakımı en yüksek düzeyde tutmalı ve bunu modern koşullar eşliğinde kaliteli bir şekilde sürdürmelidir. Aynı zamanda geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini de yerine getirerek çocuğuna ve eşine sevgisini ihmal etmemelidir. Bu durum kadınların hem ev içi hem de kamusal alanda sorumluluğunu artırmakta, çift mesai harcamalarına neden olmaktadır (Alparslan 2020). Bu nedenle, günümüzün annelik kavramının hem geleneksel içeriğini koruduğunu hem de moderniteyle birlikte değişerek, yeniden anlamlandırıldığını ifade etmek mümkündür (Ersoy, 2018).

Geleneksel anneler, annelik ile ilgili bilgileri anneliği deneyimleyen anne ve kayınvalideleri gibi büyüklerden öğrenirken (Aktan ve Kayış, 2018), çocuk yetiştirme ile ilgili çok fazla emek harcamadan aile büyüklerinin yardımıyla anneliği deneyimler (Sever, 2015). Fakat modern anne, annelikle ilgili birçok bilgi kanalını kullanmaktadır (Aktan ve Kayış, 2018). Bu durumda annelik pratiklerinin daha çok bilimsel, teknolojik ve kitabi bilgilerden edinildiğini söylemek mümkündür. Modern annenin kültürlü, eğitimli ve teknoloji ile iç içe olması anneliğe dair bilinç düzeyini arttırmış, çocuk ile ilgili her konuda başvuracağı kaynakların da çeşitliliği onları daha iyi anne olabilmeleri konusunda bir çabaya sokmuştur. İnternet tabanlı annelik sitelerinden sosyal medya platformlarına, kitaplardan birçok tv programlarına kadar anneliğe ait beklentilerin artması, en gelişmiş bilgilerin datası olarak görülen modern anneleri ikilemde bırakmıştır. Teorikte mükemmeli arayan, iyi ve ideal olma arzusu taşıyan modern anne, pratikte yaşadığı gerçeklik şokuyla çıkmaz sokağa girmiş ve yetersizlik hissiyle baş başa kalarak anneliğini sorgulamaya başlamıştır. Görüldüğü üzere modern annenin annelik algısının çok yönlü ve sosyal hayat ile iç içe geçtiğini, bu nedenle annelerin

çocuk yetiştirirken yaşamın her alanında zorluklar yaşadığını ifade edebiliriz. Geleneksel anne ev içi sorumlulukları ile değerlendirilirken çocuk bakımını da kuşaklardan aktarılan geleneksel öğretilerle gerçekleştirmektedir. Modern anne ise geleneksel anneye kıyasla daha zorlu bir yolu tek başına yürümektedir.

Aktaş ve Özden (2020) iki kuşak annelerle yaptıkları görüşmelerde annelerin, anneliği algılayış biçimlerinin anne ve kızlarında benzer olduğunu, anneliğin fedakârlık olduğunu dile getirmişlerdir. Fakat çalışmada anne ve kızlarının fedakârlık algısının farklı olduğu da dikkat çekmiştir. Birinci kuşak annelerin fedakârlığı, çocuk için uykusuz kalmak, kendi ihtiyaçlarını görmezden gelip çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak olarak algılarken, ikinci kuşak annelerin fedakârlığı, eşiyle ortak plan yapamamak, arkadaş çevresiyle dışarı çıkacağı zaman çocuğunun uyku ve beslenmesine göre ayarlama yapmak, eğlence ve seyahat planlarında zaman ve mekân sınırlamaları yaşamak olarak algılamışlardır. Tıpkı bizim çalışma bulgumuzdaki gibi yeni kuşak anneler, annelikleri esnasında kendi yaşamsal düzenlemelerini yapmakta daha fazla zorluk yaşadıklarını bildirmiştir. Horne ve Breitkreuz (2018) yaptığı bir çalışmada çalışan göçmen annelerin, çocuklarının birincil bakıcısı olmak için işlerini bıraktıklarını, çocuk bakımı için kendi kişisel zamanlarını feda ederek çocuklarının büyüme ve gelişimlerine tanık olmak ve bu süreci deneyimlemek istediklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Sever (2015) modern annelik kurgusunun içine işlenmiş geleneksel kodların bir sürpriz olmadığını hatta fedakârlık gibi yüceltilmiş annelik mitlerinin yeniden üretilerek modern anneliğin kurgulandığını vurgular. Güler (2007) ataerkil yapısı olan Türk toplumunun çocuk yetiştirme ile ilgili kavramların kadın faaliyetleri olarak benimsendiğini, evlilik kurumu ve çocuk kavramının kadın ile özdeşleştirildiğini ve temel rol ve sorumluluğu olduğunu dile getirir. Bu ifadeyle, modern annelik kimliğinde değişimden bahsediliyor olsa dahi geleneksel köklerden kopuş henüz gerçekleşmemiştir diyebiliriz.

Kötü annelik algısı kapsamında annelerin psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, çocuğun terk edilmesi, plansız ve başka amaçlar için çocuk yapma ve aşırı koruma gibi daha fazla ifadeye yer verdiği dikkat çekmiştir. Anneanneler ise ihmal ve şartların kurmanı olma gibi ifadelere yer vermişlerdir. Bu durumda dikkat çeken husus anneannelerin ekonomik, çevresel ve psikolojik koşulların yetersizliği nedeniyle kötü annelik biçimlerinin meydana gelebileceği, hiçbir annenin aslında kötü olamayacağı sıklıkla ifade edilmiştir. Anneanneler şiddet konusunda fiziksel şiddet olarak tanımlanan

çocuğu dövme, dayak atma biçiminde ifadeler kullanmıştır. Ayrıca çocuğu terk etmek ve ihmal etmek, anneanneler için kötü annelik olarak algılanmıştır. Annelerin ise şiddet konusunda daha geniş bilgi sahibi olduğu ve farkındalığının anneannelere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir çıkarım ise annelerin çocuk yapma fikirlerinin daha planlı ve gebeliğe hazırlanılması gerektiği düşüncesinin günümüz anneleri tarafından mesele edildiği, geçmiş kuşakların pek gündemine giremediğidir.

Türkdoğan (2013), çocuklarını terk eden kadınların toplumda kötü anne olarak damgalandığını belirtir. Kemik (2020), çalışmak için göç eden kadınlarla yaptığı görüşmesinde çocuklarını bıraktıkları için kadınların kötü anne olarak algılandığını belirtmişlerdir. Bu durumda anne olmak kavramı, kadının yaşadığı toplumun sosyokültürel kodlarına ve şartlarına göre değişim geçirmekte, geleneksel örüntülerle beslenen annelik farklı sosyal ilişki ağları içerisinde değişime uğramaktadır (Aktaş ve Özden, 2020). İyi anne ve kötü anne imgeleri medya aracılığıyla haber kanalları tarafından da topluma sunulmakta, zalim üvey anne, yenidoğan bebeği çöp kovasına atan anne, çocuklarını ihmal eden alkolik anne, çocuklarını terk eden anne gibi sıfatlarla kötü anne olgusu beslenmektedir. Buna karşılık uzmanların kadınlara yönelik yaptığı tv programları ve yazdıkları yazılar kadınlara nasil iyi anne olabileceklerine dair fikirler sunmakta, kötü annelik biçiminden nasıl sakınılması gerektiğinden bahsetmektedir (Bozkur ve Taylan, 2020).

5.1.2. Annelik Deneyimi

Katılımcıların annelik deneyimlerine ilişkin kendisinin ve çevresinin gözünden görüşleri incelenmiş olup **Kendi Gözünden, Çocuğunun Gözünden, Kendi Annesinin Gözünden ve Eşinin Gözünden** annelik deneyimleri dört alt kategoride analiz edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılar kendi gözünden annelik deneyimlerinde daha fazla görüş bildirmişlerdir.

Anneler, kendi annelik deneyimlerine ilişkin beğenilen tarafların en çok çocuğa yetebilme ifadesini dile getirirken anneanneler sıklıkla fedakârlık ve doğru iletişim ifadelerine vurgu yapmıştır. Bozkurt (2019) yaptığı çalışmasında, görüşme yaptığı annelere annelik deneyimlerinde kendilerinin güçlü yönlerinin ne olduğunu sormuş ve sevgiyi öğretebilmek, sabırlı davranmak, kaliteli zaman yönetimi, olumlu davranış biçimleri, bilinçli, araştıran ve sorgulayan annelik, çocuğun fiziksel ve duygusal gelişiminin takibini yapmak şeklinde görüşler bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda da

benzer olarak anneler her anlamda çocuğuna yetebilmeyi ve annelik pratiklerini mümkün olan en iyi biçimde gerçekleştirmek istemişlerdir.

Anneler ve anneannelerin kendi annelik deneyimleriyle ilgili geliştirilmesi gereken taraflarına ilişkin ifade yoğunlukları kıyaslandığında annelerin, anneannelere göre kendileri daha fazla yetersiz, kaygılı, mental olarak yorgun, sabırsız ve daha fazla bilinçlenmeye gereksinimi olan ve çelişkileri olan, daha çocuk odaklı biçiminde tanımladıkları belirlenmiştir. Annelerin geliştirmesi gereken taraflarda en çok vurgulanan ifade bilinçlenme olmuştur. Prikhidko ve Swank (2018) çalışmasında, çalışan annelerin ideal anneliğe ulaşamadıklarında kendilerini suçlu hissettiğini belirtmiştir. Ayrıca anneler çocukla kaliteli zaman geçirme mücadelesine girdiklerini buna bağlı olarak da suçluluk duygusu hissettiklerini dile getirmiştir. Koç ve arkadaşları (2019), iyi bir anne olabilmek için çocuğun temel bakımının anne tarafından sağlanmasını ve kadının çocuğu hayatının merkezine koyarak tüm zamanını ona adanması gerektiğini vurgular. Ek olarak bu düşüncede olan kadınların ise daha çok zorlandığını ve kaygılı olduklarını belirtir (Koç ve ark., 2019). Odenweller ve arkadaşları (2020) idealleştirilen annelik reçetelerini içselleştiren ve kendilerini diğer anneler ile kıyaslayan annelerin yetersizlik ve suçluluk duyguları yaşadığını, bu duyguların da annelerde strese, kaygıya hatta depresyona karşı oldukça hassasiyete neden olduğunu ifade etmiştir. Javadifar ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında, ilk kez anne olan kadınların çoğunluğunun kendi hayatını geri planda tutarak çocuklarını hayatının merkezine koyduklarını, kendilerini çocuklarının ihtiyaçlarına adadıklarını, daha az ben merkezci davrandıklarını belirtmiştir. Dönmez (2019), yeni nesil ebeveynlerin yorgun, müdahaleci, kontrolcü, stresli ve kaygılı, kararsız, mükemmel anne olma arayışı içinde olan, yetersizlik hisseden, zamanı kontrol edemeyen, aynı anda birden fazla iş yapma isteği olan ve internet bağımlılığı gibi özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir. Bizim çalışmamızda da annelerin bu özelliklerin çoğunu taşıdığını söylemek mümkündür. Aktaş ve Özden (2020) çalışmasında ikinci kuşaktaki annelerin ev ve iş arasında yoğun bir mesai harcadığını, bu nedenle annelerin çocuklarını ihmal ettiğini ve kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmiştir. Bizim çalışmamızdaki daha fazla bilinçlenme vurgusu da aslında annelerin kendilerini yetersiz olarak algılamasının tarifidir. Sadıkoğlu (2020) çalışmasında annelerin, kendilerini eleştirdiği yönlerin çocuklarına yeterince vakit ayıramadıkları, yeterince sabır gösteremedikleri ve

belli kurallarla gelişen tutum ve tavırları nedeniyle hissettikleri suçluluk duygusu olduğunu belirtmiştir.

Çalışmamıza ait elde ettiğimiz bulgular ışığında, anneler modern anne kimliği ile benzerlik göstermektedir. Geleneksel annelere kıyasla modern anne kendini sürekli geliştirme ve çocuğuna daha iyi bir annelik yapabilme çabasına girmekte, bu süreçte de yetersizlik ve çaresizlik yaşamaktadır. Aksu Bora'nın bir çalışmasında, yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında öne çıkan ilk farklardan birini yaşlı kuşağın annelik deneyimleri üzerine daha az düşündükleri, genç kuşağın ise kendi anneliklerini daha fazla sorguladıkları ortaya çıkmıştır. Bu ifadelerle geleneksel anne, çocuk yetiştirme üzerine herhangi bir çaba sarfetmeksizin aile içinde kendiliğinden öğrenilmiş roller ile çocuğunu büyütürken, modern anne kendi özeleştirisini yaparak mükemmel olmanın cevaplarını arar (Gürçayır Teke, 2014). Dolayısıyla geleneksel anne ve modern anne kimliklerinin ayrımı çalışmamızda net bir biçimde ortaya konmaktadır diyebiliriz.

Anneannelerin kendi annelik deneyimleriyle ilgili geliştirilmesi gereken taraflarına ilişkin ifade yoğunlukları, annelere göre kıyaslandığında kendilerini daha fazla ilgi göstermesi gereken ve müdahaleci olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Aktaş ve Özden (2020) yaptıkları çalışmada birinci kuşak annelerin kendilerini yetersiz anne olarak gördüklerini bunun nedeninin ise, birinci kuşak annelerin geniş ailede çocuk yetiştirdiğini, ev işleri ile ilgilenmekten çocuklarını istedikleri gibi yetiştiremediklerini ve eğitimlerini birebir sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Çünkü ev işleri ile ilgilenen birinci kuşak kadınların küçük çocuklarının bakımları kayınvalide tarafından sağlanmaktaydı. Bu nedenle yeterince ilgi gösteremediklerini ifade etmişlerdir. Bizim çalışmamızda da anneanneler, geçmişe dönüp baktıklarında çocuklarına daha fazla ilgi göstermeleri gerektiğini düşündüklerini bildirmiştir. Anneannelerin kendi anneliklerini bugünün modern anneleri ile kıysaladıklarında, kendilerini daha yetersiz olarak değerlendirmektedir. Günümüz kaygı çağında sadece modern anneler anneliklerini sorgulayarak, rahatsızlıklarını dile getirmiyor, aynı zamanda anneanneler bile geçmişteki anneliklerini bu günün koşulları üzerinden kıyaslayarak eleştirmektedir. Anneannlerin kendi anneliklerine ilişkin değerlendirmelerinde ortaya çıkan kavram da müdahaleciliktir. Çebi ve Sarıköse'nin (2021) çalışmasında anne-kız arasındaki ilişki tanımlanırken annelerin kızlarıyla arkadaş gibi ve rahat iletişim kurduklarını belirterek arkadaşlık ve dürüstlük kavramlarının annelerin kızlarının üzerindeki kontrol ve denetleme rollerini açığa çıkarttığını vurgulamaktadır. Zira yakınlık, aslında annenin bu

rolünü yerine getirmesine aracı olmaktadır. Çalışmada bir katılımcının kızına yakın olmasını onu kontrol edebilmenin kolay olacağı ile ilişkilendirdiği belirtilmiştir. Başka bir bulgu ise anneler ve kızlarının duygusal bağlarının zayıf olduğu, bunun nedeninin cinsiyete dayalı eşitsiz tutumlar olduğu vurgulanmıştır. Ataerkil sistemde anneler, erkeklere daha fazla ilgi ve alaka gösteriyor iken kız çocukları toplumsal cinsiyet rolleri ile ev içi alanda daha baskıcı ve korunaklı yetiştirilmektedir (Çebi ve Sarıköse, 2021). Bu durumda annelerin kızlarına birçok konuda baskı kurarak müdahale ettiği de ifade edilebilir. Bizim çalışmamızda da anneannelerin bir kısmı, müdahaleci olduklarını dile getirmiş fakat anne olarak kızlarına daha fazla ilgi göstermeleri gerektiğinden bahsetmişlerdir. Denilebilir ki, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde anneanneler ataerkil düzen içinde aktarılan geleneksel kodların da etkisiyle kendi kızlarına daha mesafeli yaklaşmış, kızlarının zaman zaman öz alanını da işgal ederek müdahaleci bir tutum sergilemiş ve baskı kurmuşlardır. Özellikle annelik deneyimlerine ilişkin bu baskı ve müdahale, onları belki de daha ilgili olmaktan alıkoymuştur diyebiliriz.

Anneler ve anneannelerin kendi annelik deneyimlerine ilişkin olumlu tarafları ifade yoğunlukları kıyaslandığında annelerin, anneannelere göre kendilerini daha fazla araştırmacı ve sorgulayıcı, çocuğuna yetebilen, sabırlı, eğlenceli olarak tanımladıkları; anneannelerin ise annelere göre kendilerini daha fazla fedakâr ve doğru iletişim kurabilen olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Hem anneler hem de anneanneler kendilerini sevgidolu ve şevkatli olarak tanımlamışlardır. Anneliğe ait rollerin farklılaşması, çocuk yetiştirme pratiklerinin zamanla değişim geçirmesiyle yakından ilgilidir. Modern anne, çocuğunun fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamanın yanında çocuğunun bilişsel ve psikososyal gelişimi için de fazlaca çaba göstermektedir (Aktaş ve Özden, 2020). Sever (2015), anneliğin geçmiş zamanlara nazaran bugün tam mesaili bir iş olduğunu, eskiden altı çocuğa verilen ilgiyi günümüzde iki çocuğa verilmesinin beklendiğinden bahseder. Geçmiş yüzyıllarda annenin çocuğuna göz kulak olması yeterli iken günümüzde anneden tüm zamanını çocuğuna adaması gerektiği, çocuğunu ideal bir insan yetiştirme hedefiyle büyütmesinin beklenildiğini belirtir. Bu ifadelerle anneannelerin geleneksel annelik mitlerine bağlı kalarak toplumsal olarak kurgulanan annelik beklentilerine cevap verdiği, anneliği çok fazla kafa yormadan deneyimlediği, annelerin ise modern annelik çerçevesinde okuyan, araştıran, en doğruyu arayan, pedagojik kurallara dikkat eden ve sorgulayan bir biçimde anneliği deneyimlemeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Annelerin çocuğunun gözünden annelik deneyimine ait ifadeler arasında sevgi dolu olduğu, eşlerinin gözünden annelik deneyimine ilişkin iyi anne olarak tanımlandıkları üzerinde yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Anneanneler ise kendi annelerinin ve eşlerinin gözünden iyi anne olarak tanımlandıklarını düşündüklerini yoğun olarak ifade etmişlerdir. Anneler eşleri ile ilgili fikirlerini rahatlıkla ifade ederken ve dayanışma içerisinde bir tutum sergilediklerini belirtirken, anneanneler eşleri ile ilgili yüzeysel ve net ifadeler vermişlerdir. Geleneksel toplumlar, iyi anne olmayı eşiyle iyi bir ilişki içinde olmak ve ev içinde sorumlulukları yerine getirmek olarak algılamaktadır (Asalıoğlu ve ark., 2020). Annelerin hayatının merkezine aldığı çocuğu için sonsuz sevgi sunduğunu ve içgüdüsel annelik mitini de beslediğini söylemek mümkündür. Eşinin gözünden ise iyi anne olarak algılanmaları çocukları ile her bakımdan ilgilenmeleri ve sevgi dolu gözükmeleriyle ilişkilendirilebilir diyebiliriz.

Anneler ve anneannelerin kendi annelik deneyimlerini çocuklarının gözünden tanımlamalarına ilişkin ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında, annelerin kendilerini anneannelere göre daha sevgi dolu, güvenilir/bağlı ve eğlenceli olarak tanımladıkları; anneannelerin ise annelere göre kendilerini iyi anne ve kuralcı olarak tanımlayan ifadelere daha fazla yer verdikleri belirlenmiştir. Bizim bulgumuza paralel olarak Karaymirza (2019) birinci kuşaktaki annelerle yaptığı görüşmelerde çocuk yetiştirme tarzına ilişkin anne olarak sert, baskıcı ve otoriter davrandıklarını ifade etmiştir. Yine Bora'nın (1998) çalışmasında birinci kuşak annelerin çocuk yetiştirme ile ilgili disiplinli ve otoriter bir tutum sergilediklerine vurgu yaparken, ikinci kuşak annelerin çocuklarını kimseye muhtaç olmadan ve özerk yetiştirdiklerini ifade etmiştir (Güler, 2007). Diyebiliriz ki modern anne, çocuğu ile pedagojik unsurları göz önünde bulundurarak duygusal ve mental bir bağ kurmayı amaçlarken, anneanneler toplumsal normlar dâhilinde, kurallara uygun ve öğrenilmiş cinsiyet rolleri ile annelik deneyimi gerçekleştirmektedir. Belki de toplum tarafından dayatılmış geleneksel ve katı annelik öğretileri sonucunda anneanneler kuralcı bir tutum sergileyerek çocuklarını yetiştirmek durumunda kalmıştır.

Hem annelerin hem de anneannelerin kendi anneliklerini çocuklarının gözünden tanımlarken kullandıkları olumsuz ifadelerin, kendi annelerinin gözünden anneliklerini tanımlarken kullandıkları olumsuz ifadelerden daha az olduğu görülmektedir. En az olumsuz ifadeler ise eşlerinin gözünden anneliklerini tanımlamalarıyla ilgilidir. Bu

durum, kadınların kendi annelik biçimlerini tanımlarken annelerinin gözünden kendilerine daha eleştirel baktıklarının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Çalışmamızda da anneliğe ait algı ve deneyimlere ilişkin ifadelerden yola çıkarak farklı annelik türleri elde edilmiştir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağı annenin bir bilge, bir uzman, bir kurtarıcı hatta bir Google uygulaması gibi her şeyi bilmesi gerektiğini, bebeği ile ilgili kararlarda birincil şahıs olmayı maalesef gerekli kılmaktadır. Çünkü modern çağ ve koşullar anneliği önceki dönemlere nazaran daha önemli, daha ciddi, daha sistematik ve daha fonksiyonel göstermektedir. Günümüz modern annesi neredeyse bir akademisyen kadar okuyup araştıran kimliği ile varlık göstermekte, çocuğu için biricik olma çabası ile toplum nezdinde ev ve iş hayatında eş zamanlı emek sarf etmektedir. Artık toplum anne olan kadını her şeyi başaracağına inandırmakta ve başarısızlık yaşadığında ise yetersiz ya da kötü anne olarak damgalamaktadır. Özellikle ana akım medya ile başlayan ve sosyal medya aracılığıyla da devam eden bu beklentiler kuşağı, kadının anneliğe adım atmasıyla birlikte sürekli karşısına çıkmakta ve adeta hatırlatıcı bir rol icra etmektedir. Çocuğuna salt sevgi ile annelik yapmak isteyen kadın, bu annelik serüveninde karşılaştığı yeni normlarla belki de annelik deneyiminin tadına varamamaktadır.

5.2. Anneliğe İlişkin Görüşler

Araştırmanın ikinci teması olan **Anneliğe İlişkin Görüşler** temasına ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde dört farklı kategori ile tanımlanmıştır. Tema **Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri**, **Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri**, **Kuşaklararası Annelik** ve **Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu** olarak tartışmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda en yoğun ifade içeren kategori **Kuşaklararası Annelik** olmuştur. Bu kategoride kuşakların benzerlikleri, farklılıkları ve bu farklılıklara ait nedenler olarak alt kategoriler halinde analiz edilmiştir. **Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu** kategorisi ise **Kuşaklararası Annelik** kategorisini izleyen en yoğun ifade içeren kategori olmuştur.

5.2.1. Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri

Annelerin (anneanneler) kızlarına ilişkin görüşlerinde sıklıkla iyi anne ve ilgili ifadeleri dikkat çekmiştir. Anneanneler kızlarına ilişkin görüşlerinde genellikle olumlu ifadeler kullanmış, tecrübesiz ve yetersiz bulma gibi ifadelerden daha az bahsedilmiştir. Annelerin kendileriyle ilgili yetersizlik duygularının, anneanneler tarafından

onaylanmadığı, aksine anneannelerin bu kıyaslamada kendilerini yetersiz olarak değerlendirdiklerini ve kızalarının annelğine ilişkin değerlendirmelerinin de daha olumlu olduğunu söylemek olasıdır. Kadının çocuk doğurma ve büyütme rolü, toplumsal bir rol olarak kabul görmekle birlikte kutsallık ve evrensellik içermektedir (Lecaj, 2019). Bu ifadelerle geleneksel annelik öğretilerinin çocuk yetiştirilmesi üzerine çok fazla detay içermeden ve çok fazla sorgulamadan daha basite indirgeyerek aktarılması, anneanneler için normal bir durum olarak görülebilir. Anneanneler için yetersizlik ya da tecrübesizlik annelik deneyimleri sunumunda bir sorun olarak algılanmamaktadır diyebiliriz. Çünkü geleneksel annelikte çocuk yetiştirmek çocuğa bir şekilde bakım sağlamak ve iyi annelik edebilmek doğal bir sonuç olmaktadır. Başka bir çıkarım ise artık yeni nesil modern annelerin çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusunda çok fazla kafa yordukları, kullanabildikleri her kanaldan yeni bir bilgi edindikleri ve bunları uygulamaya koymak için çaba gösterdikleri söylenebilir. Özellikle anneliği deneyimleyen kişilerden edindikleri bilgilerden faydalanarak az da olsa tecrübe ve yeterlilik kazanmaktadırlar diyebiliriz.

5.2.2. Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri

Kızların (anneler) kendi annelerine ilişkin görüşlerinde sıklıkla fedakâr ve yardımsever ifadeleri kullanılmıştır. Kızların (anneler) kendi annelerinin anneğine ilişkin görüşlerinde yetersizlik, otoriter ve mükemmelliyetçi gibi olumsuz ifadelerin, annenannelerin ifadelerinden biraz daha yoğun olduğu da dikkat çekmektedir. Bu demek oluyor ki kızlar annelerine göre daha eleştirel ve sorgulayıcı bir tutum izlemektedir. Aktaş ve Özden (2020) iki kuşak anneler ile yaptığı görüşmelerde birinci kuşak annelerin çocukları ve eşleri için özveride bulunduğunu, zamanla bu özverinin göreve dönüşerek kadının ekonomik ve sosyal yönden geri planda kaldığını belirtir. İkinci kuşak kadınların ise çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusunda annelerinden destek aldığını, bu desteğin üzerlerindeki iş yükünü azalttığını belirtmiştir. Bulut (2021) yaptığı çalışmasında, kuşaklararası aktarılan annelik deneyimlerinin günümüzde farklı yollardan gerçekleşmeye başladığını, kitabi ve internet tabanlı kaynaklara ilginin arttığını belirtmiştir. Sadıkoğlu (2020), günümüz annelerinin kendilerince ebeveynlik yapabilmelerinin artık neredeyse imkânsız olduğunu dile getirmiş, en ufak bir sorunun çözümünde bile uzman görüşüne göre hareket edilmesinin beklendiğini ifade etmiştir. Bu durumun da çağdaş çocuk yetiştirme literatürünün en belirgin konuları olduğunu

vurgulamıştır. Bizim çalışmamızda da annelerin kızlarını kendi hayatlarından üstün tutmuş olduğunu, çocuk bakımı konusunda yardımda bulunduğunu böylece kızları tarafından fedakâr ve yardımsever olarak görüldüklerini söyleyebiliriz. Kızların annelerini yetersiz, otoriter ve mükemmelliyetçi olarak tanımlamaları da yine annelik öğretilerinin kuşaklararası çatışma unsuruna dönüşmesi ile ilgili olabilir diyebiliriz. Modern anne, kendini bilimsel değerler üzerinden geliştirirken kendinden önceki kuşağı yetersiz görebilmekte, annelik pratiklerini uzman görüşüne dayandırarak sürdürmek istemektedir. Dolayısıyla önceki neslin çocuk ve annelik hakkında bilgi düzeyi günümüz annesi için yetersiz olarak algılanabilmektedir yorumunu yapabiliriz. Kızları tarafından otoriter ve mükemmelliyetçi görülen anneler, annelik deneyimine dair bilgilerini aktarma konusunda baskın davrandığı çıkarımına ulaşmak mümkündür.

5.2.3. Kuşaklararası Annelik

Kuşaklararası annelik deneyimlerinin analiz edildiği bu bölümde kuşaklararasındaki benzerlikler, farklılıklar ve bu farklılıkların nedenleri tartışmaya sunulmuştur.

Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusu konusundaki benzerlikler incelendiğinde annelerin anneannelere göre fedakârlık, bakım, sevgi, evham, sabır, merhamet yönünden benzerliklere daha fazla dikkat çektikleri, anneannelerin ise sadece ilgi konusundaki benzerliklere değinen ifadeleri kullandıkları belirlenmiştir. Katılımcıların, annelerin ilgili olmalarının kuşaklararasında değişim göstermeyen bir boyut olarak belirttikleri çıkarımına ulaşmak mümkündür. Bu tutumu izleyen sevgi, bakım ve fedakârlık kodları da, yine kuşaklararasında değişmeyen tanımlardandır denilebilir. Sadıkoğlu (2020) çalışmasında, görüşme yaptığı annelere anne olmanın kendilerine ne kazandırdığı sorusuna karşılık, annelerin merhamet-sevgi, sabır-fedakârlık, güçlenme-tamamlanma gibi duygusal ve psikolojik değerleri vurguladıklarını belirtmiştir. Bizim çalışmamızda da anne ve anneanneler benzer duygulardan bahsetmiş ve kuşaklararasında bu duyguların değişmediği görülmüştür. Alparslan (2020), bir kadının kadınlığını kurgularken annesinin yaşantısını görüp tanık olmasını ve bir anlam üretmesinin kimlik inşası için bir zemin oluşturduğunu ifade ederek, annenin kızı için bir özdeşim nesnesi olduğunu, nesillller arası etkileşimin anneden kıza geçtiği bir süreç olarak sürdüğünü belirtir.

Anne-kız arasındaki ilişkinin baba-kız arasındaki ilişkiden daha samimi olduğunu bu durum ise kız çocuğunun davranış oluşumunda anneden daha çok etkilendiği olarak ifade edilir. Annenin tecrübeleri ve çocukluk çağından itibaren edindiği roller, kızını yetiştirme sürecinde bir kılavuz görevi görerek annelik deneyimlerinin aktarılmasını sağlar. Bu aktarım benzer özellikler taşıyabileceği gibi kısmen farklılıklar da içerebilir (Çebi ve Sarıköse, 2021).

Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerde farklılıklarla ilgili ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre bakım, esneklik, otorite, çocuğun bireyselliğine saygı, tecrübe ve bilgi yönünden farklılıklara daha fazla dikkat çektikleri, anneannelerin ise daha fazla bilinçlenme konusunda farklılığa değinen ifadeleri daha yoğun kullandıkları belirlenmiştir. Aktaş ve Özden (2020) görüşme yaptığı ikinci kuşak annelerin bir kısmının kuralcı, otoriter davrandıklarını, bir kısmının da kurallara bağlı olmaksızın çocuklarına karşı daha serbest ve esnek bir ilişki kurduklarını belirtmiştir. Ayrıca ikinci kuşak annelerin çoğunun bir işte çalıştığını ve çocuklarıyla yeterince vakit geçiremediklerini, bu nedenle kontrol mekanizmasının zayıflayacağı inancıyla çocuklarının kontrolünü belli kurallar ve öğretilerle sağlamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Karaymirza (2019) çalışmasında yaşlı kuşağın annelik deneyimlerini kendi çabalarıyla, deneme yanılma yöntemiyle elde ettiklerini belirtmiş, eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle bilgi aktarımında yetersiz kaldıklarını ifade etmiştir. Günümüz koşullarında artık birçok konuda bilgiye erişimin kolaylaştığını ve toplumsal değişimin bu bilgilerle birlikte hızla gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Anneler günümüzün çocuk bakımı ve annelik pratiklerine ilişkin eskiye nazaran çok yönlü bilgi ağı içinde olduğunu ifade etmiştir. Modern anne ve geleneksel annelerin anneliğe bakışı, çocuk bakımı konusundaki yöntemleri, nasıl bir çocuk yetiştirmek istedikleri, toplumun anneden beklentileri incelendiğinde bu değişimleri görmek mümkün olmaktadır (Gürçayır Teke, 2014). Görüldüğü üzere modern annenin yükü geleneksel anneye oranla artmış, çağın bilgisine ayak uydurması ve kadınların her yönden bilinçlenmesi gerektiği algısını yaratmıştır (Sever, 2015). Gürçayır Teke (2014) çalışmasında blog kullanan modern annelerin çocuklarını özgüvenli ve kendi ayakları üzerinde duran bireyler olarak yetiştirmek, en iyi bakımı ve koşulları sağlamak zorunda hissettiklerini, bu nedenle tıp ve pedagoji gibi alanlarda okuma ve araştırma yapmayı bir gereklilik olarak algıladıklarını belirtmiştir. Ek olarak,

blogger anneler çocuklarını kendi annelerinden daha bilinçli ve sağlıklı yetiştirdiklerine inandıklarını belirtmişlerdir.

Annelerin, kuşaklararası farklılıkların nedenleri ile ilişkili en yoğun olarak teknoloji-internet kullanımı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Anneanneler ise; aynı konu bağlamında teknoloji-internet kullanımı, eğitim ve ekonomik faktörleri eşit düzeyde yoğun olarak bildirdikleri görülmektedir. Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerin nedenleriyle ilgili ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre teknoloji ve internet kullanımı ve araştırma olanaklarının çokluğuna daha fazla yoğunlaştıkları, eğitim ve ekonomik koşullarla ilgili daha fazla ifade kullanarak vurgu yaptıkları belirlenmiştir.

Her kültürün anneliğe biçtiği değerler farklılık göstermektedir. Bu değerler ise teknolojik gelişimlerin etkisine girmektedir. Yeni nesil anneler, annelik rollerini teknoloji ile birlikte sürdürmekte ve internet kullanımı adeta annelerin görevlerinin bir parçası olmaktadır (Lecaj, 2019). Görüldüğü üzere bilimsel, ekonomik ve eğitim ile ilgili yaşanan değişimler anneliğin dönüştürücü unsurları haline gelmiş ve anneliğin deneyimlenmesini etkilemiştir. Özellikle internetin yaygınlaşması ve sosyal medyada görünürlüğü artan annelerin varlığı bu değişimleri hızlandırarak anneliğe ait temsillerin çeşitlenmesine zemin hazırlamıştır. Kızılkaya (2018) çalışmasında, annelerin ebeveynlik, çocuk bakımı hakkında tıbbi ve pedagojik konuları internet üzerinden eriştiğini ve bu bilgileri uygulamaya koyduklarını belirtir. Dolayısıyla bu teknolojik gelişimler iletişiminin artmasını, annelik deneyimlerinin kadınlar arasında paylaşılmasını sağlamış, anneliğin farklı bir boyut kazanmasını hızlandırmıştır (Lecaj, 2019). Aydoğan (2019) çalışmasında bir Facebook sayfasında annelerin çocuk bakımı ve annelik ile ilgili konularda birbirleri ile etkileşim sağladıklarını, tecrübelerini aktardıklarını bu sayede annelerin farklı annelik pratiklerini gözlemlediklerini belirtir. Aktaş ve Özden (2020) çalışmasında birinci kuşak annelerin annelik ile ilgili bilgileri anneliği tecrübe etmiş akraba ve yakın çevre tarafından öğrendiklerini ifade ettiklerini; ikinci kuşak kadınların ise annelik öğretileri ve çocuk bakımı konusunda geleneksel aktarımın yanı sıra bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Karaymirza (2019) çalışmasında, üç kuşağın çocuk yetiştirme becerileri için başvurdukları ve bilgi aldıkları kaynakların birinci ve ikinci kuşakta annelerini referans almadıklarını, üçüncü kuşak annelerin ise anneleri ile birlikte yakın çevre, kitap, tv, sosyal medya vb. kaynaklardan faydalandıklarını ifade etmiştir. Sadıkoğlu (2020)

çalışmasında görüşme yaptığı annelerin internet ve sosyal medyayı kullanım amaçlarının uzman bilgisine ve görüşlerine ulaşmak için kullandıklarını belirtmiştir. Diyebiliriz ki, annelik deneyimlerinin aktarılma süreçlerinde modern çağın koşulları etkili olmakta ve kuşaklararası aktarımda teknolojik gelişmeler öncü bir rol oynamaktadır. İnternet ve sosyal medyanın yaygınlık kazanması, uzman kişilere ve bilimsel kaynaklara kolay ulaşılabilmesi ve annelerin medya okur-yazarlığı konusunda bilinçlenmesi annelik ile ilgili pratiklerin uygulanabilirliğini artırmaktadır. Böylelikle anneler kendi annelerinin ya da kayınvalidelerinin annelik deneyimlerine daha az güvenmekte, geleneksel aktarım yollarının yerine okuyup araştıran benzer tecrübeleri yaşamış kişileri ve uzmanları referans almaktadır.

Görülüyor ki modern annenin geleneksel anneden daha başarılı, mental olarak daha sağlıklı, iletişimi güçlü ve çok daha yeterli olması bekleniyor bu nedenle annelik hiç olmadığı kadar zor ama tabii ki de kutsal sayılıyor. Önceki kuşaklarda kadın anne olduktan sonra sadece ataerkil kodlara bağımlı bir anne olarak yola devam ederken, günümüzde anne olan kadın ayakları yere sağlam basan, anneliğini en iyi şekilde yerine getiren ve neredeyse anneliğin bilgelik ile bağdaştırıldığı bir konumda kabul edilmektedir. Bu kabul modern annenin nasıl olması gerektiğine karar vermiş olsa da anneler bu beklentileri karşılarken birçok zorlukla adeta dans etmektedir.

5.2.4. Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu

Çocuk yetiştirme becerilerinin edinme yolu ile ilişkili annelerin ve anneannelerin görüşleri incelendiğinde annelerin, anneannelere göre araştırma kaynaklarına daha fazla başvurduğu, sosyal medya ve interneti çok fazla kullandıklarını, uzmana danışma ve sosyal çevreden daha fazla destek aldıkları belirlenmiştir. Anneannelerin ise çocuk yetiştirme becerilerini edinme yolu olarak sosyal çevreye danışma ve içgüdüsel davranışlar sergileme biçimindeki ifadelere yer verdikleri belirlenmiştir. Karaymirza (2019) çalışmasında, bizim çalışmamıza benzer olarak yaşlı kuşağın annelik deneyimlerini kendi kendilerine öğrendiklerini belirtmiştir. Anneanneler, anneliği doğuran kadına verilen bir rol olarak algılamakta ve onu sorgulamadan kendi içsel benliği ile deneyimlemektedir. Anneanneler dönemin getirdiği koşullardan da etkilenerek kısıtlı imkânlar dâhilinde anneliği tecrübe etmiştir diyebiliriz. Sadıkoğlu (2020) yaptığı çalışmasında, annelerin çocuk yetiştirme ile ilgili kullandıkları bilgi kaynaklarının anneliğe hazırlık eğitimleri, uzmanlar, yazılı kaynaklar, internet ve sosyal

medya, öğretmenler ve rehberlik birimleri, arkadaşlar, anneanne-babaanne gibi yakın sosyal çevre olduğunu belirtmiştir. Bozkurt (2019) ise annelerle yaptığı görüşmelerde annelerin çocuk bakımı ile ilgili ulaştıkları kaynakları anneliği deneyimlemiş kişilerle tecrübe paylaşımları, sosyal medya, uzmanlar ve bilimsel kaynaklar olduğunu belirtmiştir. Sosyal medyadan yaralanan anneler genellikle çocukları ile ilgili yaş sendromları, oyun aktiviteleri, emzirme süreci, psikolojik gelişim, fiziksel gelişim, beslenme eğitimi ve temizlik bakımı gibi konularda destek almışlardır. Aktaş ve Özden (2020) çalışmasında görüşme yaptığı ikinci kuşak annelerin modern annelik söylemi çerçevesinde çocuk yetiştirme konusunda güncel bilgi-iletişim teknolojilerini daha fazla takip ettiklerini vurgulamış, bilimsel bilginin (kitap, doktor paylaşımları, tv programlarındaki uzman aktarımları vb.) bu süreçte önemli olduğuna da vurgu yapmıştır. Çocuğun büyüme-gelişme aşamasında karşılaştığı problemlere ilişkin çözümler, acil durumlarda ilk müdahaleyi gerçekleştirme, çocuk eğitimi ile ilgili konularda karar verme, arkadaşlık ve sosyal ilişkilerde rehberlik gibi konularda bilgi iletişim teknolojilerine başvurduklarını belirtmişlerdir. Birinci kuşak anneler ise annelik ile ilgili bilgileri aile büyükleri ve deneme-yanılma ile edindiklerini, ilk çocukta yapılan hataları sonraki çocuklarda yapmadıklarını, bu nedenle ilk çocuğun bir öğrenme süreci olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızdaki bulgular yapılan çalışmalarla benzerlik sağlamaktadır. Modern çağa ayak uyduran anne, çevresindeki tüm kaynakları kullanmakta, annelik ve çocuk yetiştirme ile ilgili her konuda bir danışman bulabilmektedir. Emin olmadığı bilgi ve kaynağı başka bir kaynakla onaylayarak en iyi, en güncel ve en doğru bilgiye ulaşma çabası içine girmektedir. Bu çaba, anneleri bitmez tükenmez bir tempoya sokarak annelik ve kadınlık süreçlerinde birtakım zorluklarla karşılaşmalarına sebep olmaktadır. Anneliklerini sorgulama ve daha iyiye ulaşma kaygısı modern annenin sırtında bir yük olarak büyümekte, bu yük onları bir paradoksun içine sürüklemektedir. Kuşaklararası görülen bu bariz farklar, modern anneyi uzman ilan ederken geleneksel anneyi kendi kabuğunda bırakmıştır. Modern anne, her ne kadar kendi özüne ait anneliği deneyimlemeye çalışsa da değişen bu çağda dönüşmeye mecbur bırakılmıştır.

5.3. Annelik ve Sosyal Medya

Annelik ve Sosyal Medya ile ilişkili annelerin ve anneannelerin ifadelerine bakıldığında; annelerin sosyal medya kullanımlarında beğendikleri tarafların faydalı

bilgiler ve onaylamadıkları tarafların ise yoğun olarak kıyaslama yönünde şekillendiği görülmektedir. Anneannelerin ise annelik ve sosyal medya temasına ilişkin en yoğun ifadelerinin nazar kavramı bağlamında nazara inanılmasını ifade ettikleri ölçüde şekillendiği görülmektedir.

Anne ve anneannelerin annelik ve sosyal medya ile ilgili ifade yoğunlukları karşılaştırıldığında; annelerin anneannelere göre sosyal medyanın beğenilen taraflarına ve onaylanmayan taraflarına daha fazla değindikleri, anneannelerin ise sosyal medya kullanımını mahremiyet ihlali ve aşırı paylaşım olarak yorumlamalarının daha yoğun olarak ifade edildiği belirlenmiştir. Hem anneler hem de anneannelerin nazara inanma durumları, inanmama durumuna göre daha yoğun ifade edilmiştir. Her iki grupta da yoğun olarak nazara inanma görülürken, anneannelerin bu konudaki ifade yoğunlukları daha fazla olarak belirlenmiştir.

Kadınlar çeşitli konularda bilgi, destek, dayanışma, yeni arkadaşlıklar ve yeni içerikleri oluşturmak için sosyal paylaşım ağlarının önemli bir kullanıcı kitlesi haline gelmiştir (Timurturkan, 2019). Bu bakımdan Aktan ve Kayış (2018) sosyal medya kullanan annelerin, anneliğin getirdiği yeni sorumlulukları gerçekleştirme ve bu sorumlulukların yarattığı sorunlarla başa çıkabilme konusunda sosyal medyayı bir destek olarak gördüklerini ifade eder.

Doğanay (2021) yaptığı bir çalışmasında fenomen annelerin gelenek ötesi bilgi paylaşarak diğer annelere annelik sunumu hakkında fikir verdiklerini, annelerin kendi annelerinden öğrendiği bilgileri reddederek diğer annelerden yardım istediğini gözlemlemiş, annelerin sosyal medyayı uzman bilgisinden sonra başvurdukları bir alan haline geldiğini vurgulamıştır. Yardım (2020), sosyal medya tabanlı blog kullanım nedenlerini incelediği çalışmasında annelerin kendilerini ifade etme, annelik deneyimini paylaşma, başka anneleri bilgilendirme, etkileşimde bulunma, sanal bir anı ortamı yaratma ve paylaşma, kişisel alan oluşturma, faydalı içerik paylaşma ve özgür ifade ortamı bulma gibi bulgulara ulaşmıştır. Ayrıca Yardım'ın (2020) çalışmasında annelere sosyal medyanın annelik kimliği üzerinde bir dönüşüm sağlayıp sağlamadığı sorulduğunda, sosyal medya uygulamaları ve internetin annelerin bakış açılarında büyük ölçüde değişim yarattığı ve bu değişimin olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aktan ve Kayış (2018) ise çalışmasında blog oluşturan anneleri incelemiş ve bloğu takip eden yeni nesil annelerin, çocuk yetiştirmenin püf noktalarını içeren konularda blog sahibi annelerin kendilerine fikir verdiğini ve bu fikirlerin benimsenerek

takipçi anneler tarafından uygulamaya konulacağına dair de paylaşımların yapıldığını belirlemiştir. Gül Ünlü (2021) çalışmasında annelerin dijital ortam üzerinden günlük ihtiyaçlarına bağlı olarak, bilgi ve tavsiye aradıklarını, her bilgi ve tavsiyelerin annelik deneyimlerini kolaylaştırmaya yardım ettiğini belirttiklerini ifade etmiştir. Aydoğan'ın (2019) çalışmasında ise sosyal medya platformu olan Facebook sayfalarında annelerin başka annelerle annelik deneyimlerini paylaştıkları, annelik ve gebelik ile ilgili fikir alışverişi yapıldığı gözlenmiştir. Görülüyor ki sosyal medya kullanan anneler çocuk bakımı ve anneliğe dair konularda aktif şekilde yararlanmaktadır. Buna karşılık Ergül ve Yıldız (2021) sosyal medya içeriklerindeki çocuk yetiştirme ile ilgili yararlı bilgilerin bir avantaj olduğunu fakat özel hayatın gizliliğinin ihlali, istismar, pedofili ve tüketimine özendirme gibi faktörlerin dezavantajları olduğuna dikkat çekmektedir. Ergül ve Yıldız (2021), ekonomik kazanç sağlamak niyetiyle annelerin çocuklarının fotoğraf ve videolarını paylaşarak çocuklarının özel hayatının gizliliğini ihlal ettiğini ve farkında olmadan istismar ettiklerini de belirtmiştir. Engin Tufan (2018) yaptığı çalışmasında annelerin sosyal medyada para kazanma uğruna çocuklarını istismar edebildiğini, çocuklar ile ilgili paylaşımların yabancı kişiler tarafından görülüp takip edilmesinin çocuğun mahremiyetini ihlal ettiğini ve güvenliğini tehlikeye attığını ifade etmiştir. Doğanay (2021) fenomen annelerin sosyal medyada görünürlüğüne ilişkin yaptığı çalışmasında annelerin özel hayatları ile ilgili birçok kesit paylaştığını, annelerin geleneksel mahremiyet algısını yansıtmayan paylaşımlar yaptığını belirterek mahremiyetin sürdürülmesinin artık bir meziyet olmadığını, özel alanın kamusal alana doğru şekillenmesinin birer meziyet olarak algılandığını vurgular. Aktaş (2019) sosyal medya kullanıcısı anneleri incelediği çalışmasında, annelerin çocukları ile ilgili ev içi hallerinden kesitler paylaştığını, bu durumun istismar ve ihmal durumları yarattığını belirtmiştir. Kızılkaya (2018) ise çalışmasında sosyal paylaşım ağlarını kullanan annelerin bilgi ve deneyim paylaşımı yaparken aynı zamanda kendilerini gözetim ve ifşaya açarak mahremiyet sınırlarını yeniden şekillendirdiklerini belirtiyor. Görüldüğü üzere mahremiyet algısı anneannelerin üzerinde durduğu bir konu iken annelerin bu konuda anneannelerden daha az görüş bildirmiş olması kültürel bir değişimi yansıtmaktadır. Sosyal medyanın içinde olan anneler, kendilerini görünür kılmak adına iç dünyalarının kapılarını açmaktadır. Modern yaşamda görünür olmanın önemi, özel alan ile kamusal alan sınırını daha da gevşetmiş görünmektedir. Toplumsal değerlerin

kuşaklararasındaki değişimlerine sosyal medyadaki annelik eylemlerinin etki ettiğini söylemek mümkündür.

Başoğlu (2020) sosyal medya platformlarının annelik ile ilgili çok yönlü tavsiye ve bilgi paylaşımının yapıldığı bir mecra olmasının yanı sıra, kadınların başka annelerin annelikleri ile kendilerini bir kıyaslama alanı yarattığını, hatta özel hayatları, evi, eşi ve çocuklarının bile kıyaslandığı bir ortam haline dönüşmekte olduğu belirtmiştir. de los Santos ve arkadaşları (2019) yaptığı bir çalışmada, sosyal medya platformlarında annelerin birbirlerini kıyaslayarak sosyal karşılaştırma içine girdiklerini, annelerin bilgi ve deneyim paylaşımı yaparken yargılayıcı bir tutum izlendiğini belirtmiştir. Fakat bu platformların, annelik deneyimine ilişkin olumsuz duygu paylaşımının yanında dayanışma içerisinde, neşe veya mutluluğun paylaşıldığı olumlu içeriklerin bulunduğunu da vurgulamışlardır. Dönmez (2019) çalışmasında, fenomen anneler ve takipçileri arasında annelikle ilgili kıyaslamaların yapıldığını, özellikle fenomen annelerin, annelikleri üzerinden bir ölçüt belirleyerek anneliğin bir kuralı veya kıstası varmış gibi başka annelerin çocuk yetiştirme yöntemlerini eleştirdiğini, bu durumun da anneler üzerinde kafa karışıklığına neden olduğunu belirtir. Altaş (2018) annelerin kutlama ve armağanlaşma ritüellerine ilişkin yaptığı çalışmasında, annelerin bu uygulamaları yapma nedenlerinin ağırlıklı olarak heves, özen, anı biriktirme, kendini iyi hissetme, gösteriş, yarış, rekabet, abartı ve moda gibi nedenlerle gerçekleştirdiklerini belirttiklerini ifade eder. Ek olarak Altaş (2018), görüşme yaptığı annelerin kutlama ve armağanlaşma uygulamalarını gerçekleştirme sürecinde referans aldıkları annelerle kendilerini kıyaslayarak, bu uygulamaları yapıp yapmayacaklarına ilişkin karar verdiklerini belirttiklerini de ifade eder. Bu durumda literatür incelendiğinde, annelerin sosyal medyada etkileşim içinde oldukları diğer annelerin yaptıkları ile kendilerini kıyaslama ve daha iyisini yapabilme yarışına girmekte olduğu söylenebilir. Bizim çalışmamızda da anneler, sosyal medyanın bir kıyaslama ve rekabet ortamı haline geldiğini ve bu durumun rahatsız edici olduğunu vurgulamışlardır. Başka annelerin yaşantı ve deneyimlerinden ister istemez etkilenen anneler, kendilerini istemsizce bir kıyaslamaya sokabilmekte ve yetersizlik hissi yaşamaktadır. Görülüyor ki sosyal medya günümüz anneliğini kolaylaştırırken zorlaştıran, mükemmel annelik kurgusunu da besleyen iki uçlu bir ortam haline gelmektedir.

Anne ve anneannelerin nazara inandıkları, özellikle anneanneler nazar hakkında yoğun ifadelerde bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyinin anneannelere göre yüksek

olmasına karşın nazara inandıkları dikkat çeken bulgular arasında olmuştur. Sosyal medya kullanıcısı annelerin bir kısmı kültürel değerlerin etkisi ile nazar inancını sürdürürken, geleneksel değerlere bağlı ve kültürel yansımaları her yönüyle taşıyan birinci kuşak annelerin büyük bir kısmı nazar inancını sürdürmektedir. Soygüder Baturlar ve Yaylagül (2019), nazar inancına ilişkin yaşanan değişimlerin geleneksel ve modern arasında melez bir kültür oluşturduğunu, yaşanan modernleşme süreçlerine karşılık geleneksel inanç ve değerlerin kültürel ilkeleri değiştirmediğini belirtmiştir. Yardım'ın (2020) yaptığı bir araştırmada, annelerin paylaşım yaparken gizliliğe önem verdiklerini, çocuklarının fotoğraflarını nazar ve dini-kültürel sebeplerden paylaşmaktan çekindiklerini ifade etmiştir. Sabuncuoğlu İnanç ve Saatçıoğlu (2017) yaptığı bir çalışmasında Instagram kullanıcılarının paylaştıkları fotoğraflarda nazardan korunma pratiklerine ilişkin en çok, çocuklar için etiket (#maşallah, #nazardeğmesin vb.) bulunduğu, en çok kadın kullanıcıların nazar ile ilgili etiketli paylaşım yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bizim çalışmamızda da geleneksel ve modern kuşakların nazar inancına ilişkin kültürel kodları birbirine aktarıldığını bulgularımızla söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamız 26 anne ve onların kendi anneleri olan 26 anneanne ile derinlemesine görüşmelerle yoğun ifade içeriklerinin elde edildiği, annelik algı ve deneyimlerinin incelendiği nitel bir araştırmadır. Annelik üzerine oldukça yoğun veri elde edilmiş olup bulgular kısmında detaylı olarak incelenmiştir. Anne Olmak, Anneliğe İlişkin Görüşler ile Annelik ve Sosyal Medya olarak üç tema elde edilmiştir.

İlk temamız olan Anne Olmak, Annelik Algısı ve Annelik Deneyimi kategorileri ile şekillenmiştir.

Çalışmamız Annelik Algısı kategorisi kapsamında anneler, anneannelere göre anneliği daha mucizevi-tarifsiz, bir o kadar da sorumluluk ve mücadele gerektiren aynı zamanda endişe ve korku verici bir durum olarak tanımlamışlardır. Anneanneler ise anneliği güzellik ve mutluluk verici bir durum olarak tanımlamışlardır. Annelerin, iyi anneliği çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilmek, sevgi göstermek, yeterli olmak ve araştırma yapmak olarak algıladıkları, kötü anneliği ise psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, çocuğun terk edilmesi, plansız ve başka amaçlar için çocuk yapmak ve aşırı koruma olarak algıladıkları görülmüştür. İyi annelik algısı kapsamında çocuğun ihtiyaçlarını

karşılayabilme alt kategorisi annelerin en çok üzerinde durduğu konu olmuştur. Kötü annelik algısı kapsamında ise toksik anne alt kategorisine ait psikolojik şiddet ve ihmal kodları annelerin sıklıkla vurguladığı konulardan olmuştur. Anneannelerin ise iyi anneliği ilgili olma, fedakâr olma, dengeli ve eğitici olma, topluma faydalı çocuk yetiştirme olarak algıladıkları, kötü anneliği ise ihmal ve şartların kurbanı anne olarak algıladıkları dikkat çekmiştir. İyi annelik algısı kapsamında güzellik-mutluluk, kötü annelik algısı kapsamında toksik anne alt katgorisine ait ihmal kodu anneannelerin üzerinde çok fazla durduğu konulardan olmuştur.

Annelik Deneyimi kategorisi kapsamında ise anneler kendi annelik deneyimlerine ilişkin daha fazla araştırmacı ve sorgulayıcı, çocuğuna yetebilen, sabırlı, eğlenceli olarak olumlu tanımlamalar yaparken, anneanneler kendi annelik deneyimlerine ilişkin kendilerini daha fazla fedakâr ve doğru iletişim kurabilen olarak olumlu tanımlamalarda bulunmuştur. Hem anneler hem de anneanneler kendilerini sevgi dolu ve şevkatli olarak tanımlamıştır. Anneler kendi annelik deneyimlerinde yetersizliklerini, çelişkilerini, sabırsızlıklarını, kaygılı ve mental olarak yorgun olma durumlarını ortadan kaldırabilmek için çaba göstermeleri ve bu durumları olumlu yönde geliştirmeleri gerektiğini belirtmiş, daha çocuk odaklı olma ve daha fazla bilinçlenme gereksinimi gibi durumları da geliştirmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Annelerin kendi annelik deneyimlerine ilişkin beğendiği taraflara ait en çok çocuğa yetebilme koduna, geliştirmesi gereken taraflara ait ise bilinçlenme koduna daha fazla vurgu yaptığı dikkat çekmiştir. Anneanneler ise daha fazla ilgili olma konusunda kendilerini geliştirmeleri gerektiğini ifade ederken müdahaleci tutumlarını ortadan kaldırabilmek için de kendilerini geliştirmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Anneler çocuklarının gözünden annelik deneyimlerini belirtirken daha sevgi dolu, güvenilir/bağlı ve eğlenceli olarak tanımlarken, anneanneler kendilerini çocuklarının gözünden iyi anne ve kuralcı olarak tanımlamışlardır. Anneler çocuklarının gözünden annelik deneyimlerine ilişkin en çok sevgi dolu anne kodu üzerinden vurgu yapmıştır. Her iki kuşağın anneliklerini tanımlarken olumsuz tanımlamaların en az olduğu kısım ise eşlerinin gözünden annelik deneyimlerinin tanımlanmasıdır. Her iki kuşakta da eşlerinin gözünden annelik deneyimlerinde iyi anne olarak tanımlandıkları dikkat çekmiştir. Anneanneler ise hem kendi annelerinin hem de eşlerinin gözünden iyi anne olduklarını ifade etmişlerdir.

İkinci tema olan Anneliğe İlişkin Görüşler dört farklı kategoriden oluşmuştur. Kategorilerimiz Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri, Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri, Kuşaklararası Annelik ve Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu olarak şekillenmiştir.

Annelerin Kızlarına İlişkin Görüşleri ve Kızların Annelerine İlişkin Görüşleri kategorileri kapsamında anneannelerin kızlarının anneliğine ilişkin görüşlerde genelde olumlu ifadelere yer verdiği, tecrübesiz ve yetersiz bulma gibi ifadelerin daha az olduğu görülmektedir. Anneler (anneanneler) kızlarının anneliğine ilişkin iyi anne ve ilgili kodları üzerinde daha fazla durmuştur. Kızların (anneler) annelerinin anneliğine ilişkin görüşlerinde ise fedakâr ve yardımsever olma kodları üzerinde daha fazla durduğu belirlenmiştir. Kızların kendi annelerinin anneğine ilişkin görüşlerinde yetersizlik, otoriter ve mükemmelliyetçi gibi olumsuz ifadelerin göze çarptığı ve annenannelerin ifadelerinden biraz daha fazla olduğu dikkat çekmiştir.

Kuşaklararası Annelik kategorisi kapsamında anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerde farklılıklarla ilgili görüşleri kıyaslandığında annelerin bakım, esneklik, otorite, çocuğun bireyselliğine saygı, tecrübe ve bilgi yönünden farklılıklar olduğununa daha fazla dikkat çektikleri görülmüş, anneanneler ise kuşaklararası değişimlerdeki farklılıkların daha fazla bilinçlenme olduğunu belirtmişlerdir. Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerin nedenlerinin annelere göre teknoloji ve internet kullanımı, araştırma olanaklarının artması olurken anneannelere göre eğitim ve ekonomik faktörlerin değişmesi olarak belirtilmiştir. Teknoloji ve internet kullanımı, annelik olgusunda yaşanan değişimlerde her iki kuşak için de farklılık nedeni olmuştur. Anne ve anneannelerin kuşaklararası annelik olgusunda yaşanan değişimlerle ilgili benzerliklere bakıldığında, anneler fedakârlık, bakım, sevgi, evham, sabır, merhamet yönünden benzerlik olduğunu belirtirken anneanneler ise sadece ilgi konusunda benzerlikler olduğunu belirtmiştir.

Çocuk Yetiştirme Becerilerinin Edinme Yolu kategorisi kapsamında ise, annelerin araştırma kaynaklarına sıklıkla başvurdukları, sosyal medya ve interneti oldukça aktif kullandığı, bir uzmana danışma ve sosyal çevreden daha fazla destek aldığı, anneannelerin ise yakın sosyal çevreye danışma (anne, kayınvalide, abla, teyze vs.) ve içgüdüsel davranışlar yoluyla çocuk yetiştirme becerisi edindiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızın son teması olan Annelik ve Sosyal Medya, dört farklı kategoriden oluşmuştur. Kategorilerimiz Sosyal Medyanın Beğenilen Tarafları, Sosyal Medyanın Onaylanmayan Tarafları, Anneliğe Dair Sosyal Medya Paylaşımları, ve Nazar Kavramı olarak şekillenmiştir.

Bu kategoriler genel olarak incelendiğinde, annelerin anneannelere nazaran sosyal medyanın beğenilen tarafları ve onaylanmayan tarafları hakkında daha fazla görüş bildirmişlerdir. Anneler sosyal medyanın faydalı bilgiler içerdiğini ve bu yönünü beğendiklerini dile getirirken, sosyal medya mecralarında kıyaslama yapılmasını onaylamadıklarını belirtmiştir. Anneanneler ise sosyal medya kullanımını aşırı paylaşım yapılması ve mahremiyeti ihlal etmesi nedeniyle onaylamadıklarını belirtmiştir. Her iki kuşağın da nazara inanma durumları, inanmama durumuna göre daha fazla olarak belirlenmiştir. Fakat anneannelerin nazara inanma durumları annelere göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, modern dönem annelerinin anneliğin içgüdüsel yönlerine vurgu yaparken deneyimsel (mothering) bir olgu olarak algıladıkları, geleneksel annelik modelini temsil eden anneannelerin ise daha çok ataerkil bir kurum olarak görülen kurumsal annelik (motherhood) modeline yatkınlığı dikkat çekmiştir.

Son olarak annelik algı ve deneyimlerinde kuşaklararası değişimlere bakıldığında anneliğin modern çağın teknolojik gelişmelerinden etkilenerek dönüştüğü, kültürel örüntülerin ve toplumsal yapının da değişmesi ile annelik olgusunun her kuşakta farklı bir boyut kazandığı söylenebilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda öneriler;

Bu araştırma ilk defa anne olmuş, çocuğu iki yaşını geçmemiş, sosyal medya kullanıcısı anneler ve onların sosyal medya kullanıcısı olmayan 52 annenin görüşleri ile sınırlıdır.

Bu çalışma İstanbul gibi bir metropolde yaşayan anne ve anneannelerle gerçekleştirilmiştir. Annelik deneyimlerine ilişkin farklı coğrafya ve kültürde yaşayan annelerle benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Çalışmanın farklı özellikleri olan (fiziksel ya da ruhsal hastalığı olan, engelli, vb.) anneler ile de gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Annelik algı ve deneyimlerine ilişkin geliştirilecek bir ölçek ile nicel araştırmaların da yapılması ile annelik algı ve deneyimlerinin anlaşılmasına farklı yöntemler aracılığı ile katkı sağlanması önerilmektedir.

Hem annelere katkı sağlaması hem de ebelik mesleğinin günümüz koşullarında uygulama alanını genişletmesi açısından, ebelerin yöneticilik yaptığı annelerin, annelikle ilgili zorlanmalarını paylaşabilecekleri ve birbirlerinin deneyimlerinden faydalanabilecekleri sosyal platformların oluşturulması önerilmektedir.

Annelik deneyimlerine ilişkin bakım ve danışmanlık konularında ilgili kamu, kurum ve kuruluşlar eğitim ve seminer gibi faaliyetlerde bulunabilir, bu sayede anneler ile sürekli iletişim halinde olan ebeler de dâhil olmak üzere, sağlık hizmeti sağlayıcılarının anneliğin geçirdiği değişimleri anlamasına yardımcı olunabilir. Böylelikle, annelerin karşılaştıkları sorunlara değişen toplumsal ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak, kadınlar ve çocuklar için sağlık ve sosyal bakımın iyileştirilmesine yönelik daha hızlı çözümler üretilebilir.

Anne ve anne adaylarına, bilgi edinmek için sıklıkla başvurduğu sosyal medyada bilgi kirliliğinden etkilenmemesi için uzmanlar tarafından sosyal medya okuryazarlığı konularında eğitim, kurs, seminer ve danışmanlık verilebilir.

KAYNAKLAR

Aktan, E. ve Kayış, H. H. (2018). Sosyal Medya ve Değişim: Bloglar Aracılığıyla Anneliğin Evrimi Üzerine Netnografik Bir Analiz . *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, ***9***(32), 39-54. Erişim, https://doi.org/10.5824/1309-1581.2018.2.003.x .

Aksayan, S. ve Emiroğlu, O. N. (2002). Araştırma Tasarımı. İ. Erefe (Ed.), *Hemşirelikte Araştırma: İlke Süreç ve Yöntemleri*. İstanbul; Odak Ofset.

Aktaş, G. (2019). Günümüz Toplumlarında Anneliğin Değişen Biçimlerini Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerinden Değerlendirmek. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* ***36***(2), 253-271. Erişim, https://doi.org/10.32600/huefd.441402

Aktaş, G. ve Özden, M. H. (2020). Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Kuşaklararasında Anneliğin Dönüşümü: Denizli İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (51), 96-120. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/sufesosbil/issue/59313/806629

Alparslan, B. (2020). Nesiller Arası Aktarımda Kadınlık ve Annelik İnşaları. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Altaş, B. (2018). Tüketim Toplumunda Anneliğin Yeni Görünümleri. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Antalya.

Altındağ, M. (2005). Nitel Araştırma Teknikleri Eğitimde Araştırma Yöntemleri. Eğitim Yönetimi ve Teftişi Yüksek Lisans Programı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Aluş, Y. (2015). Kültürel ve Toplumsal Gerçekliğimiz Açısından Aile Anlayışlarının ve Türk Ailesinin Değerlendirmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ***1***(1), 15-24. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/pesausad/issue/26080/274886

Arastaman, G., Fidan, İ. Ö. ve Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim*

Fakültesi Dergisi, ***15***(1), 37-75. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/yyuefd/issue/40566/491262

Asalıoğlu, C. U., Ercan, F., Erdem, E. ve Akcan, A. T. (2020). Kadınların Anneliğe İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ***19***(75), 1546-1561. Erişim, https://doi.org/10.17755/esosder.441265

Aydoğan, T. (2019). Yeni Süper Annelik Rolünün Medyadaki Yansımaları: Facebook'ta Süper Annelik. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul.

Badinter, E. (2011). Kadınlık mı? Annelik mi?. A. Ekmekçi (Ed.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Bal, S. (2014). Reklamların Eskimeyen Yüzü "Muhteşem Annelik": Anneler Günü Reklamları Örneği. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, ***1***(2), 59-85. Erişim, https://doi.org/10.24955/ilef.106592

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ***5***(2), 368-388. Erişim, https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ***7***(1), 231–274. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/bitlissos/issue/38061/399955

Baştürk Akca, E. (2015). Medyada Annelik Temsilleri ve Anne Savaşları: Haftanın Annesi Yarışma Programının Analizi. *Kadın/Woman 2000 - Kadın Araştırmaları Dergisi*, ***16***(2), 91-112. Erişim, https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRrMU1ERXlNZz09

Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, ***9***(1), 23-28. Erişim, http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/handle/11499/27221

Baş, T. ve Akturan, U. (2017). Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri. Üçüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Başoğlu, R. (2020). Annelerin Sosyal Medya Kullanımı ve Instagramda Olan Popüler Anneler. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, ***7***(1), 857-873.

Başterzi, A.D. (2013). Kadınların Yaşantısı, Aile, Evlilik ve Ruh Sağlığı: Toplumsal Yönüyle Annelik. Ş. Yüksel, L. Gülseren, A.D. Başterzi (Ed.), *Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı.* Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları; (ss.430).

Bayer, A. (2020). Modernleşme Sürecinde Aile: Değişen Annelik ve Babalık. *Tevilat*, ***1***(1), 163-188.

Benza, S. ve Liamputtong, P. (2017). Becoming an 'Amai': Meanings and experiences of motherhood amongst Zimbabwean women living in Melbourne, Australia. *Midwifery*, ***45***, 72-78. Erişim, https://doi.org/10.1016/j.midw.2016.12.011

Bermúdez, J. M., Zak-Hunter, L. M., Stinson, M. A. ve Abrams, B. A. (2014). "I Am Not Going to Lose My Kids to the Streets" Meanings and Experiences of Motherhood Among Mexican-Origin Women. *Journal of Family Issues*, ***35***(1), 3-27. Erişim https://doi.org/10.1177%2F0192513X12462680

Beydili Gürbüz, E. (2017). Mevsimlik Tarım İşçisi Kadınların Annelik Deneyimleri: Şanlıurfa, Cihanbeyli ve Çarşamba Örneğinde Bir Panel Araştırması. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

Bora, A. (1998). Türk Modernleşme Sürecinde Annelik Kimliğinin Kurulması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Bozkur, B. ve Taylan, A. (2020). Medyada Annelik Temsili: Anaakım ve Alternatif Medyada Anneliğin Sunumuna Yönelik Karşılaştırma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (34), 45-65. Erişim https://doi.org/10.31123/akil.781227

Bozkurt, A. (2019). Annelik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Bulut, S. (2021). Eğitimli, Dindar Y Kuşağı Kadınının Annelik Algı, Deneyim ve Kimliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Marmara

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Burç, P. E. (2015). Popüler Kültür ve Annelik: Anneliğin Farkli Görünümleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, Erişim, http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Pinar-Ezgi-Burc-14Eylul2015.pdf.

Büyükkuşoğlu, S. (2017). Influencers on Instagram Turkey: Performing The 'Iconic Mother' and The 'Iconic Woman'. Doktora Tezi. Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınevi.

Chae, J. (2015). "Am I a Better Mother Than You?" Media and 21st-Century Motherhood in The Context of The Social Comparison Theory. *Communication Research*, ***42***(4), 503-525. Erişim, https://doi.org/10.1177%2F0093650214534969

Creswell, J.W. (2015). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. M. Bütün, S.B. Demir (Ed.). (2. baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Creswell, J.W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri. M. Bütün, S.B. Demir (Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Coward, R. (1995). Ah Şu Hain Kalplerimiz. A. Bora, A. Emre (Ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çabuk, S. ve Gür, D. (2020). Yeni Dönem Annelik: Ekolojik Anne Olma Yolunda Kadınların Değişen Tüketim Davranışları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (1), 176-188. Erişim, https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.846364

Çankaya, A. (2018). Annelik Sevgisinin İçgüdüsel Bir Duygu Olduğu Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım: Badinter.

Çebi, E. ve Sarıköse, M. Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Annelerin Gözünden Kız Çocuğu: Mersin İli Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, ***9***(27), 192-213. Erişim, https://doi.org/10.33692/avrasyad.950766

Deliktaş, A., Körükcü, O. ve Kukulu, K. (2015). Farklı Gruplarda Annelik Deneyimi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, ***5***(4), 274-283. Erişim, https://doi.org/10.5455/musbed.20150831014409

de los Santos, T. M., Amaro, L. M. ve Joseph, N. T. (2019). Social Comparison and Emotion Across Social Networking Sites for Mothers. *Communication Reports*, ***32***(2), 82-97. Erişim, https://doi.org/10.1080/08934215.2019.1610470

Doğanay, K. (2021). Bir Gösteri Toplumu Gerçekliği Olarak Fenomen Anneler; Sosyal Medyada İlgi Gören Annelik Hesapları Üzerine Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Karabük.

Doğan Pekince, G. (2019). Polikistik Over Sendromu Tanısı Alan Kadınların Yaşam Deneyimlerinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir.

Dönmez, D. (2019). Yeni Nesil Ebeveynlik ve Sosyal Medya Bağlamında Blogger Anneler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul.

Ecevit, Y. (1993). Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (1). Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/iukad/issue/729/7871

Elo, S. ve Kyngäs, H. (2008). The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advanced Nursing*, ***62***(1), 107-115. Erişim, https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x

Engin Tufan, K. (2018). Türkiye'de Sosyal Medya Kullanımı ve Popüler Instagram Annelerinin Etkileri Üzerine Odak Grup Araştırması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı, İstanbul.

Ergül, G. ve Yıldız, S. (2021). Sosyal Medyada Sosyal Annelik: Instagram Anneliği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ***11***(2), 611-627. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/kusbd/issue/64339/893470

Er, A. (2004). 1965-1975 Yılları Arasındaki Yerli Melodramlarda Annelik Figürleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, Ankara.

Ersoy, A. F. (2018). Sosyal Medya Kullanımının Annelerin Annelik Rolü Üzerindeki Etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* ***6***(81), 14-20. Erişim, http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.14279

Eşel, E. (2010). Anneliğin Nörobiyolojisi. *Türk Psikiyatri Dergisi,* ***21***(1).

Ezgin Ağıllı, S. (2017). Siyasallaşan Annelik: Batı Ülkelerinde Anneliğin Kurgulanışında Siyasal İktidarın Rolü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* ***5***(48), 343-360. Erişim, http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.12358

Forbes, L. K., Lamar, M. R. ve Bornstein, R. S. (2021). Working Mothers' Experiences in An İntensive Mothering Culture: A Phenomenological Qualitative Study. *Journal of Feminist Family Therapy*, ***33***(3), 270-294. Erişim, https://doi.org/10.1080/08952833.2020.1798200

Fouquier, K. F. (2011). The Concept of Motherhood Among Three Generations of African American Women. *Journal of Nursing Scholarship,* ***43***(2), 145-153. Erişim, https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2011.01394.x

Gezer Tuğrul, Y. (2019). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınların Annelik Deneyimleri Üzerine Bir Saha Çalışması. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), 71-90. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/jscs/issue/49688/637035

Güçlü, S. (2013). Motherhood in Socıety and The Socıology of Motherhood. Editors: Efe, R., Mazbaev, O., Kostova, Z., Çalışkan, V., Sam, R., Sam, N., …. Atasoy, E. The Scıence and Educatıon at The Begınnıng of The 21st Century in Turkey, ss.298. Sofia, St. Kliment Ohridski University Press, Volume: 2, ISBN 978-954-07-3605-1.

Güdücü N. ve Keser Özcan N. (2021), Anne Beyni. N. Keser Özcan (Ed.), *Gebelik ve Lohusalık Dönemi Ruh Sağlığı*. Ankara: Türkiye Klinikleri; 66-72.

Güler, M. (2007). Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin.

Gül Ünlü, D. (2021). "Hepsi Bir Işık Oluyor Ama Karanlıktaki Ay Gibi, Güneş Gibi Değil": Annelerin Dijital Ortamdaki Annelik Tavsiyesine İlişkin Değerlendirmeleri. *Kültür ve İletişim*, ***24***(1) (47), 260-285. Erişim, https://doi.org/10.18691/kulturveiletisim.716776

Gürçayır Teke, S. (2014). Dönüşen Anneliğe Yönelik Netnografik Bir Analiz: Blogger Anneler. *Milli Folklor Dergisi*, ***26***(103), 32-47.

Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, ***6***(2), 142-153. Erişim, https://doi.org/10.5455/cap.20130625102321

Hoffmann, H., Lam, J. ve Baxter, J. (2021). Young Mothers in Australia: Prioritising Motherhood and Resisting Stereotypes. *Life Course Centre Working Paper*, (2021-24). Erişim, https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3971264

Horne, R. M. ve Breitkreuz, R. S. (2018). The Motherhood Sacrifice: Maternal Experiences of Child Care in The Canadian Context. *Journal of Family Studies*, ***24***(2), 126-145. Erişim, https://doi.org/10.1080/13229400.2015.1109540

Irgaz, S. Ş. (2019). From Being A Daughter to Being A Mother: Intergenerational Transmission of Mothering and Womanhood Within Turkish-Jewish Families. Doktora Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Irmak, M. (2019). When My Mother Takes Daily Care of My Child: A Qualitative Study on Working Mothersexperience of Motherhood and Mother-Daughter Relationships. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Işık, S. Y. (2015). Küresel Kültürel Değişim ve 'Yeni' Annelik: Ankara Kamil Ocak Mahallesi Örneği. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, ***13***(50), 48-75.

İşözen, H. ve Özkan, Z. H. (2021). Sosyal Medya Kullanımının Annelik Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, ***7***(1), 33-56. Erişim, https://dergipark.org.tr/tr/pub/aitdergi/issue/62850/793200

Javadifar, N., Majlesi, F., Nikbakht, A., Nedjat, S. ve Montazeri, A. (2016). Journey to Motherhood in the First Year After Child Birth. *Journal of Family & Reproductive Health, **10***(3), 146-153.

Jewell, J. P. (2016). Perceptions of Mothers¡¯ Work Choices. *Journal of Management and Strategy, **7***(1), 1-9.

Karaman, E. D. ve Doğan, N. (2018). Annelik Rolü Üzerine: Kadının "Annelik" Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, **6***(2), 1475-1496. Erişim, https://doi.org/10.19145/e-gifder.443214

Karaymirza, E. (2019). Kuşaktan Kuşağa Annelik: Gaziantep Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Gaziantep.

Kemik, D. (2020). Hong Kong'da Yaşayan Filipinli Ev İşi ve Bakım Çalışanları ile Kadın İşverenlerin Annelik Deneyimleri. *Fe Dergi, **12***(1), 82-95. Erişim, https://doi.org/10.46655/federgi.745825

Kılıç, M. (2015). Aile ve Serbest Zaman İlişkisi: Düzce Örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, **5***(1), 27-49. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/dusbed/issue/22628/241805

Kızılkaya, Z. Z. (2018). Sosyal Ağlarda Annelik: Youtuber Anneler Örneği. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Koç, G., Demir, T. B. ve Özkan, B. Ö. (2019). Türkiye'de Çalışan Annenin Sosyal Medyadaki Sosyal Temsilleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, ***11***(21), 401-421. Erişim, https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/50850/600788

Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lecaj, F. (2019). Yeni Nesil Annelik ve Yeni Medya İlişkisi Blogger Anneler Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Meşe, İ. (2014). "Bir Sorunsal Olarak Popüler Yayınlarda "İdeal Anne" Kurgusu". *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, ***11***(41-42), 93-113.

Neuendorf, K. A. (2016). The Content Analysis Guidebook. Sage. (Second edition).

Odenweller, K. G., Rittenour, C. E., Dillow, M. R., Metzger, A., Myers, S. A. ve Weber, K. (2020). Ambivalent Effects of Stay-at-Home and Working Mother Stereotypes on Mothers' İntergroup and İnterpersonal Dynamics. *Journal of Family Communication, **20***(1), 16-35. Erişim, https://doi.org/10.1080/15267431.2019.1663198

Orton-Johnson, K. (2017). Mummy Blogs and Representations of Motherhood:"Bad Mummies" and Their Readers. *Social Media + Society, **3***(2). Erişim, https://doi.org/10.1177%2F2056305117707186

Özen, R. (2015). Türk Toplumundaki Üç Kuşak Annelerin Çocuklarında Olmasını İstedikleri Değerler ve Değer Sınıflaması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Pekyiğit, A., Yıldız, D., Fidancı, B. E., Bağrıyanık, B. Ç., Dehmen, Ö., Koçak, T. ve Altıntaş, S. (2020). Annelerin Bebek Bakımında Kullandıkları Geleneksel Uygulamaların Kuşaklararası Boyutu. *Turkish Journal Of Family Medicine and Primary Care, **14***(3), 443-451. Erişim, https://doi.org/10.21763/tjfmpc.733696

Prikhidko, A. ve Swank, J. M. (2018). Motherhood Experiences and Expectations: A Qualitative Exploration of Mothers of Toddlers. *The Family Journal, **26***(3), 278-284. Erişim, https://doi.org/10.1177%2F1066480718795116

Sabuncuoğlu İnanç, A. & Saatçıoğlu, E. (2017). Nazar Olgusunun Sosyal Medyaya Yansıması: Sosyal Medyada Nazardan Korunma Pratikleri Olarak Etiketler (Hashtagler) Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, ***6***(5), 2729-2759. Erişim, http://www.itobiad.com/en/pub/issue/31500/343084

Sadıkoğlu, Z. Z. (2017). Postmodern Dünyada Anne Olmak. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, ***5***(1), 210-218. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/kademkad/issue/57573/879731

Sadıkoğlu, Z. Z. (2020). Yoğun Annelik Algısı: Annelerin Perspektifinden Çağdaş Ebeveynlik Kültürü. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Saktanber, A. N. (1990). Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakâr Anne. Ş. Tekeli (Ed.), *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınevi; 211-233,

Semiz Türkoğlu, H. (2018). Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçümlenmesine Yönelik Bir Araştırma. Connectist: *İstanbul University Journal Of Communication Sciences (Online)*, ***1***(54), 163-189. Erişim, http://dx.doi.org/10.26650/CONNECTIST408216

Sever, M. (2015). Kadınlık, Annelik, Gönüllü Çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller'dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier'den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması. *Fe Dergi*, ***7***(2), 71-86. Erişim, https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000144

Sevimli Güler, D. (2016). Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Annelik Deneyimleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Shloim, N., Lans, O., Brown, M., Mckelvie, S., Cohen, S. ve Cahill, J. (2020). "Motherhood is Like A Roller Coaster… Lots of Ups, Then Downs, Something Chaotic…"; UK & Israeli Women's Experiences of Motherhood 6-12 Months Postpartum. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, ***38***(5), 523-545. Erişim, https://doi.org/10.1080/02646838.2019.1631448

Soygüder Baturlar, Ş. ve Yaylagül, L. (2019). Kültürel Süreklilik Bağlamında Türk Halk Kültüründe Mavi/Turkuaz Mavisi ve Nazar Boncuğu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (31), 665-688. Erişim, https://doi.org/10.31123/akil.534579

Şahlar, F. S. (2017). An Interpretative Phenomenological Analysis of The Mothering Experiences of Working, Upper-Middle Class Women in Turkey. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şendur Atabek, G. (1999). Türkiye'de Anneler Gününde Yayınlanan Reklam Fotoğraflarında Annelik İmgesinin Değişimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans

Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim (Güzel Sanatlar Eğitimi) Anabilim Dalı, Ankara.

Tekdemir, G. ve Coşkun, H. (2020). " Mesih Annelik": Sosyal Medyada İnşa Edilen Annelik Kimliğinin Söylem Analizi. *Kadın/Woman 2000, Journal for Women's Studies*, ***21***(1), 69-88. Erişim, http://dx.doi.org/10.33831/jws.v21i1.64

Tekin, H. H. ve Tekin, H. (2006). Nitel Araştirma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *Istanbul University Journal of Sociology*, ***3***(13), 101-116. Erişim, https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/521/4777

Timurturkan, M. (2019). Annelik, Söylem ve İktidar: Eleştirel Bir Tartışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ***2***(47), 64-78. Erişim, https://doi.org/10.35237/sufesosbil.630546

Timurturkan, M. (2019). Ebeveynlik ve Dijital Medya: Anneliğe İlişkin Yaratılan Yeni Temsiller ve Dayanışma Örüntüleri. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, ***9***(1), 315-333. Erişim, https://doi.org/10.13114/MJH.2019.466

Tong, A., Sainsbury, P. ve Craig, J. (2007). Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ): A 32-Item Checklist for Interviews and Focus Groups. *International Journal for Quality in Health Care*, ***19***(6), 349-357. Erişim, https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042

Tuncer, E. (2010). Televizyon Reklamlarında Geleneksel Anne İmgesi: Bingo Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Türk Dil Kurumu, Aile, Erişim 14.02.2021, https://sozluk.gov.tr/

Türkdoğan, Ö. (2013). Ana Akım Medyada Annelik Miti. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (13). Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/iukad/issue/740/7996

Türkmen, M. ve Yavuz, P. (2020). İlkokul Ders Kitap Metinlerinde Aile: Bir İçerik Analizi. *Turkish Studies-Education*, ***15***(6), 4569-4587. Erişim, https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.46663

Uğurlu, E. G. (2013). Annelik Rolünün Öğrenilme Sürecinde Medyanın Yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ***1***(34), 1-24. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/erusosbilder/issue/23768/253367

Uğurlu, E. G. (2003). Türkiye'de Ulusal Televizyon Kanallarında Yayınlanan Reklamlarda Annelik Rolünün Sunumu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Uzel, G. (2008). Magazin Basınında Anne İmgesi ve Annelik: Kelebek Magazin Eki Üzerine Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara.

Vaismoradi, M., Turunen, H. ve Bondas, T. (2013). Content Analysis and Thematic Analysis: Implications for Conducting A Qualitative Descriptive Study. *Nursing & Health Sciences*, ***15***(3), 398-405. Erişim, https://doi.org/10.1111/nhs.12048

Woodward, K. (2003). Representations of Motherhood. In: Earle, S. ve Letherby, G. (Eds.) Gender, identity and reproduction: social perspectives. Basingstoke, UK, Palgrave Macmillan Ltd. Erişim, http://oro.open.ac.uk/4499/

Yalçıner, N. (2019). Bipolar Hastalar Açısından İyileşmenin Taşıdığı Anlam. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir.

Yalom, M. (2001). Antik Çağlardan Günümüze Evli Kadının Tarihi. Z. Yelçe, N. Domaniç (Ed.). İstanbul: Çitlembik Yayınevi.

Yancar Demir, E. (2018). Mükemmel Annelik Mümkün mü?. *Klinik Tıp Bilimleri*, ***6***(1), 14-18. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/ktb/issue/47548/599703

Yardım, G. (2020). Sosyal Medyadaki Kültürel Kimliklerin Dönüşümü Odaklı "Blogger Anne" Kimliklerinin İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (33), 129-157. Erişim, https://doi.org/10.31123/akil.696758

Yelsalı Parmaksız, P. M. (2012). Sosyal Değişim için Dijital Fırsatlar: Türkiye'de Blog Dünyası ve Annelik. *Fe Dergi*, ***4***(1), 123-134.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (9. Genişletilmiş Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk Tipi Y Kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ***12***(45), 342-353. Erişim, https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6159/82800

Zeybek Kaplan, M. (2018). Annelik Sosyalizasyonu ve Sosyal Medya: Instagram Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

FORMLAR

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (EK-1)

I. Araştırmayla İlgili Bilgiler

Annelik Algı ve Deneyimlerinde Kuşaklararası Değişimin İncelenmesinde annelerin ve kendi annelerinin annelik deneyimlerini ve algılarını incelemek amacıyla gerçekleştirilecek bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Ebelik Anabilim Dalı öğretim elemanı ve öğrenci Ebe Çiler Erçevik Yüksel tarafından yürütülmektedir.

Sorulara doğru cevaplar vermeniz araştırmanın sonuçlarını olumlu yönde etkileyecektir. Verilen yanıtlar yalnızca araştırmacılar tarafından dinlenip değerlendirilecektir.

Araştırma sırasında gönüllünün karşılaşabileceği riskler ve rahatsızlıklar bulunmamaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

II. Gönüllünün Haklarıyla İlgili Bilgiler

•Gönüllü, araştırmaya katılmayı ret etme hakkına sahiptir.

•Gönüllü, istediği anda araştırmacıya haber vererek çalışmadan çekilebilir ya da araştırmacı tarafından gerek görüldüğünde araştırma dışı bırakılabilir.

•Gönüllü, araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmeyecek ayrıca kendisine de bir ödeme yapılmayacaktır.

•Anket ve ölçeğin doldurulması sırasında gönüllüden alınan bilgiler yalnızca adı geçen bu çalışmada kullanılacaktır.

•Gönüllünün kimlik bilgileri gizli tutulacaktır.

GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sayın Çiler ERÇEVİK YÜKSEL tarafından bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya "katılımcı" (denek) olarak davet edildim.

Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına

inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Projenin yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. (Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağının bilincindeyim). Ayrıca tıbbi durumuma herhangi bir zarar verilmemesi koşuluyla araştırmacı tarafından araştırma dışı da tutulabilirim.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

İster doğrudan, ister dolaylı olsun araştırma uygulamasından kaynaklanan nedenlerle meydana gelebilecek herhangi bir sağlık sorunumun ortaya çıkması halinde, her türlü tıbbi müdahalenin sağlanacağı konusunda gerekli güvence verildi. (Bu tıbbi müdahalelerle ilgili olarak da parasal bir yük altına girmeyeceğim).

Araştırma sırasında bir sorun ile karşılaştığımda; herhangi bir saatte,

Öğrenci Ebe Çiler ERÇEVİK YÜKSEL'i 0530 896 12 89 nolu telefondan ya da Anadolu Mah. Güllübahçe Sok. No:4 D:4 Arnavutköy/İstanbul adresinden ulaşabileceğimi biliyorum.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun tıbbi bakımıma ve ebe ile olan ilişkime herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

GÖNÜLLÜ ONAY FORMU

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken bilgileri gösteren metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu klinik araştırmaya kendi rızamla hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı-soyadı, İmzası

Velayet veya vesayet altında bulunanlar için veli veya vasinin Adı-soyadı, İmzası

Açıklamaları yapan araştırmacının Adı-soyadı, İmzası

ANNE BİLGİ FORMU (EK-2)

1. Yaşınız?.....

2. Evlenme yaşınız?……..……..

3. Kaç yıldır evlisiniz?.....

4. Eğitim durumunuz nedir?

5. Çalışıyor musunuz ?

6. Mesleğiniz nedir?

7. Evinizin gelir durumu nedir?

8. Aile tipiniz hangisidir?

9. Hangi sosyal medya türlerini aktif olarak kullanıyorsunuz?

10.

Gebelik Sayınız (G)	**Doğurduğunuz Çocuk Sayısı (P)**	**Düşük Sayınız (A)**	**Küretaj Sayınız (D&C)**	**Yaşayan Çocuk Sayınız (Y)**	**Ölü Doğum Sayınız**

11. Bebeğinizle ilgili herhangi bir sağlık sorunu var mı?

12. Bebeğinizin cinsiyeti nedir?

13. Bebeğiniz kaç aylık?

14. İsteyerek mi gebe kaldınız?

15. Eşiniz gebeliğinizi istiyor muydu?

ANNEANNE BİLGİ FORMU (EK-3)

1. Yaşınız?.....
2. Evlenme yaşınız?……..……..
3. Kaç yıldır evlisiniz?.....
4. Eğitim durumunuz nedir?
5. Çalışıyor musunuz ?
6. Mesleğiniz nedir?
7. Evinizin gelir durumu nedir?
8. Aile tipiniz hangisidir?
9. Sahip olduğunuz çocuk sayısı nedir? Araştırmaya beraber katıldığınız kızınız kaçıncı çocuğunuzdur?

ANNE GÖRÜŞME FORMU (EK-4)

1. Annelik size göre nedir? Nasıl tanımlarsınız?
   - İyi annelik ve kötü annelik size göre nedir?
   - Hangi durumlar iyi ya da kötü anneliğe işaret eder?

2. Kendi anneliğinizi nasıl tanımlarsınız?
   - Kendi anneliğinizin sevdiğiniz ve beğendiğiniz tarafları nedir?
   - Kendi anneliğinizde daha iyi olması için çabalamanız gerektiğini düşündüğünüz taraflar var mıdır?

3. Bebeğinizin gözünden nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?

4. Kendi annenizin gözünden nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?

5. Eşinizin gözünden nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?

6. Kendi annenizin anneliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
   - Kendi anneliğinizle kıyasladığınızda hangi değişimler ve benzerlikler dikkatinizi çekiyor?
   - Eğer değişimler olduğunu düşünüyorsanız, sizce bu değişimlerin nedenleri nedir?

7. Sosyal medyada kadınların annelikleriyle ilgili paylaşımları hakkında ne düşünüyorsunuz?
   - Beğendiğiniz ve onaylamadığınız paylaşımlar hangileridir?

8. Sosyal medyada anneliğinizle ilgili ne tür paylaşımlar yaparsınız?
   - Başka annelerin annelikle ilgili sosyal medya paylaşımlarından nasıl etkileniyorsunuz?

9. Nazara inanır mısınız ?

ANNEANNE GÖRÜŞME FORMU (EK-5)

1. Annelik size göre nedir? Nasıl tanımlarsınız?

- İyi annelik ve kötü annelik size göre nedir?
- Hangi durumlar iyi ya da kötü anneliğe işaret eder?

2. Kendi anneliğinizi nasıl tanımlarsınız?

- Kendi anneliğinizin sevdiğiniz ve beğendiğiniz tarafları nedir?
- Kendi anneliğinizde daha iyi olabilirdi diye düşündüğünüz taraflar nelerdir?

3. Kızınızın gözünden nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?

4. Kendi annenizin gözünden nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?

5. Eşinizin gözünden nasıl bir anne olduğunuzu düşünüyorsunuz?

6. Kızınızın anneliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Kendi anneliğinizle kıyasladığınızda hangi değişimler ve benzerlikler dikkatinizi çekiyor?
- Eğer değişimler olduğunu düşünüyorsanız, bu değişimlerin nedenleri nelerdir?

7. Sosyal medyada kadınların annelikleriyle ilgili paylaşımları hakkında ne düşünüyorsunuz?

8. Nazara inanır mısınız ?

ETİK KURUL KARARI (EK-6)

Tarih ve Sayı: 11/09/2020-118811

BE4MFCYBA

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı :59491012-604.01.02-
Konu :Yüksek Lisans Öğrencisi Çiler Erçevik YÜKSEL'in etik kurul kararı A-41

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20.08.2020 tarih, 13022260-300-108310 sayılı yazı

Enstitünüz Ebelik Anabilim Dalı öğretim üyesi **Prof.Dr.Neslihan ÖZCAN'ın** danışmanlığında **Yüksek Lisans Öğrencisi Çiler Erçevik YÜKSEL'in** yürütücülüğünde **"Annelik Algı ve Deneyimlerinde Kuşaklararası Değişimin İncelenmesi"** başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışması hakkında ilgi yazınız ve ekleri **08 Eylül 2020** tarihinde toplanan Fakültemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulunca müzakere edilmiş olup; etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalı
Prof. Dr. Özgür KASAPÇOPUR
Başkan

e-İmzalı
Prof. Dr. Ali Metin KAFADAR
Dekan a.
Dekan Yardımcısı

NOT: Yönetmelik gereği Sonuç Raporunun Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna iletilmesi gerekmektedir

EK :
1 dosya elden teslim edilecektir.

Doğrulamak İçin:http://dogrulama.istanbulc.edu.tr/enVision.sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BE4MFCYBA
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Güler SOYDANER Dahili : 60130

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 34303 Cerrahpaşa/ İSTANBUL.
Tel : 0 (212) 414 30 00 Faks : 0 (212) 632 00 33
e-posta : ctfpersonel@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbulc.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa Gereğince E-imzalıdır.
Doğrulamak için : http://dogrulama.istanbulc.edu.tr/enVision.sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BE4MFCYBA

COREQ (CONSOLIDATED CRITERIA FOR REPORTING QUALITATIVE RESEARCH) KONTROL LİSTESİ (EK-7)

COREQ (COnsolidated criteria for REporting Qualitative research) Checklist

A checklist of items that should be included in reports of qualitative research. You must report the page number in your manuscript where you consider each of the items listed in this checklist. If you have not included this information, either revise your manuscript accordingly before submitting or note N/A.

Topic	Item No.	Guide Questions/Description	Reported on Page No.
Domain 1: Research team and reflexivity			
Personal characteristics			
Interviewer/facilitator	1	Which author/s conducted the interview or focus group?	
Credentials	2	What were the researcher's credentials? E.g. PhD, MD	173
Occupation	3	What was their occupation at the time of the study?	30
Gender	4	Was the researcher male or female?	
Experience and training	5	What experience or training did the researcher have?	30
Relationship with participants			
Relationship established	6	Was a relationship established prior to study commencement?	33
Participant knowledge of the interviewer	7	What did the participants know about the researcher? e.g. personal goals, reasons for doing the research	30
Interviewer characteristics	8	What characteristics were reported about the inter viewer/facilitator? e.g. Bias, assumptions, reasons and interests in the research topic	30
Domain 2: Study design			
Theoretical framework			
Methodological orientation and Theory	9	What methodological orientation was stated to underpin the study? e.g. grounded theory, discourse analysis, ethnography, phenomenology, content analysis	27
Participant selection			
Sampling	10	How were participants selected? e.g. purposive, convenience, consecutive, snowball	31
Method of approach	11	How were participants approached? e.g. face-to-face, telephone, mail, email	33
Sample size	12	How many participants were in the study?	31
Non-participation	13	How many people refused to participate or dropped out? Reasons?	39
Setting			
Setting of data collection	14	Where was the data collected? e.g. home, clinic, workplace	28
Presence of non-participants	15	Was anyone else present besides the participants and researchers?	28
Description of sample	16	What are the important characteristics of the sample? e.g. demographic data, date	32
Data collection			
Interview guide	17	Were questions, prompts, guides provided by the authors? Was it pilot tested?	36
Repeat interviews	18	Were repeat inter views carried out? If yes, how many?	39
Audio/visual recording	19	Did the research use audio or visual recording to collect the data?	33
Field notes	20	Were field notes made during and/or after the inter view or focus group?	43
Duration	21	What was the duration of the inter views or focus group?	33
Data saturation	22	Was data saturation discussed?	32
Transcripts returned	23	Were transcripts returned to participants for comment and/or	43

Topic	Item No.	Guide Questions/Description	Reported on Page No.
		correction?	
Domain 3: analysis and findings			
Data analysis			
Number of data coders	24	How many data coders coded the data?	45
Description of the coding tree	25	Did authors provide a description of the coding tree?	37
Derivation of themes	26	Were themes identified in advance or derived from the data?	38
Software	27	What software, if applicable, was used to manage the data?	38
Participant checking	28	Did participants provide feedback on the findings?	43
Reporting			
Quotations presented	29	Were participant quotations presented to illustrate the themes/findings? Was each quotation identified? e.g. participant number	46
Data and findings consistent	30	Was there consistency between the data presented and the findings?	42
Clarity of major themes	31	Were major themes clearly presented in the findings?	46
Clarity of minor themes	32	Is there a description of diverse cases or discussion of minor themes?	122

Developed from: Tong A, Sainsbury P, Craig J. Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*. 2007. Volume 19, Number 6: pp. 349 – 357

Once you have completed this checklist, please save a copy and upload it as part of your submission. DO NOT include this checklist as part of the main manuscript document. It must be uploaded as a separate file.

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

ANNELİK ALGI VE DENEYİMLERİNDE KUŞAKLARARASI DEĞİŞİMİN İNCELENMESİ

ORİJİNALLİK RAPORU

%9	%7	%1	%4
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
2	Submitted to Sakarya University Öğrenci Ödevi	%1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
4	dspace.akdeniz.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	Submitted to Istanbul University Öğrenci Ödevi	%1
6	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<%1
7	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<%1
8	iletisim.akdeniz.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1

www.eab.org.tr